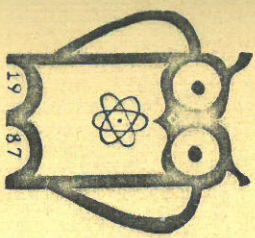

A XVIII. ORSZÁGOS TUDOMÁNYOS DIÁKKÖRI KONFERENCIA
HUMAN TUDOMÁNYOK SZEKCIÓJA
(1987. április 6-8.)

A DOLGOZATOK TARTALMI KIIVONATAI

A JANUS PANNONIUS TUDOMÁNYEGYETEM
TANÁRKEPZŐ KARA
PFCS, 1987

H/118158/1

A XVIII. ORSZÁGOS TUDOMÁNYOS DIÁKKÖRI KONFERENCIA

HUMÁN TUDOMÁNYOK SEKCIÓJA

(1987. április 6-8.)

A DOLGOZATOK TARTALMI KIVONATAI

A JANUS PANNONIUS TUDOMÁNYEGYETEM
TANÁRKEPZŐ KARA
PÉCS, 1987

SZTE Klebelsberg Könyvtár

J001144618

Szerkesztette: Pesti János és
Trócsányi Miklós

A 118158/1

HU ISSN 963 641 168 9

Kiadja a Janus Pannonius Tudományegyetem Tanárképző Kara
Felelős kiadó: Kozma László dékán
Megjelent 500 példányban, 10,85 (A/5) ív terjedelemben

A szerkesztők előszava

Az OOTK Humán **Tudományok** Szekciójának Szervező Bizottsága ezúttal is fontosnak tartotta, hogy a pályamunkák tartalmi kivonatait a konferencia idejére megjelentesse.

Kötetünknek elsősorban gyakorlati célja van; mégpedig az, hogy könnyítse meg a konferencia témáiban való gyors tájékozódást. Reméljük, ez a kiadványunk -- a programfüzettel együtt -- lehetővé teszi, hogy minden résztvevő érdeklődése szerint válogathat az előadások között.

A tartalmi kivonatokból megállapítható az is, hogy a dolgozatok között vannak publikálásra érdemes munkák, és vannak -- természetesen -- olyanok is, amelyek a kezdő kutató első szárnypróbálgatásait mutatják.

A szerkesztés alapelve az volt, hogy a tartalmi összefoglalók kiigazításában a szerzők jogait tiszteletben kell tartani. A szövegezésen csak akkor változtatunk, ha fogalmazási, stiláris hibákra bukkantunk, illetve formális okok (főleg a terjedelmi határok) kényserítettek erre bennünket.

A tartalmi kivonatokot a szerzők neve szerint betűrendben sorolva közöljük. A társ szerzők nevét külön jegyzékben tüntetjük fel a könyv végén. Ugyanitt található az intézménynevek rövidítéseinek feloldása.

Kiadványunk nem lehet teljes, ugyanis a kötet előkészítő munkálatait március 10-ig le kellett zárunk; így előfordulhat, hogy néhány rezümé kimaradt, illetve olyan dolgozatoknak is helyt adtunk, amelyek nem szere-

pejnek a szekciók programfűzetében.

Reméljük, hogy kötetünk hozzájárul a XVIII. OTK Humán Tudományok Szekciójának eredményes munkájához.

Pécs, 1987. március 11.

A szerkesztők

ABONYINÉ ANTAL ANNA
(BCYTF)

ÓSZABÓ ISTVÁN KÉPALKOTÁSA

A dolgozat az alkotói magatartás és a képalkotás módszerének összefüggéseit elemzi. A szülőföld és az anyanyelv szeretetének, megtartó erejének mint központi témának a vizsgálataival, az ellentétezésre épülő motívumrendszer elemzésével tárja fel az Ószabó Istvánnra jellemző metonimikus-metáforikus képalkotási módot. A többi versre épülő szemléltetés után a költő Játsszunk! című költeményét elemzi részletesen.

ADÁM EDIT
(DTF)

ADALÉKOK A HAJDUNÁNÁSI KOVÁCSMESTERSÉG
MŰLTJÁHOZ ÉS JELENÉHEZ

Molnár József hajdunánási kovácsmester munkássága tükrében, (TDK dolgozatomban) egy jellegzetes hajdúváros létkeretében zajló kovácsmesterség leírását adom. Dolgozatom főbb egységei a témából adódóan: Molnár József életének bemutatása (mesterség elsajátításának fázisai), a hajdunánási műhelyének bemutatása és leírása, a megrendelésekkel adódó műhelymunkáknak a leírása statisztikai módszerekkel. Így bepillantást nyerhetünk egy hajdúváros életében a kovácsmester szerepének jelentőségéről. Ezenkívül ennek az igénynek legjellegzetesebb, máig legtöbbet gyakorolt munkaegységét a patkolást példaként mutatom be. A magyar népi kovácsolás további publikációihoz remélem sikerül tanulmányommal értékes adalékokat szolgáltatnom.

AGÓCS KRISZTINA
(KLTE)

A GYAKORITÁS KIFEJEZÉSE AZ ANGOL NYELVBEN

Dolgozatom elején olyan fogalmi kérdésekkel foglalkozom, amelyek szorosan kapcsolódnak a gyakorlati fogalmához. /DURABILITY, ITERATIVITY, FREQUENCY/

A gyakorlatias kifejezésének eszközeit az angol nyelvben a magyar nyelvből kiindulva vizsgáltam. 13 kifejezési eszközt ismertem fel, s az egyes kifejezési módokat irodalmi példákkal illusztráltam.

1. IGE + HATÁROZÓI BŐVÍTMÉNY
 2. -ER, -LE VÉGZŐDÉS
 3. ASPEKTUÁLIS IGE + MÁSIK IGE
 4. IGE + NÉVSZÓ
 5. IGE + ABOUT
 6. IGE + AWAY
 7. IGE + AROUND
 8. AZ IGE LEXIKÁLIS TARTALMA
 9. RÍMELŐ SZÓKAPCSOLATOK, ALLITERÁCIÓ, SZÓISMÉTLÉS
 10. USED TO, ACCUSTOMED TO, WOULD, WILL SEGÉDIGÉK
 11. FOLYAMATOS IGEALAK
 12. TRY TO + IGE
 13. IGE + IN SNATCHES
- Dolgozatom utolsó fejezetében a -KODIK, -KODIK képzős igékkel foglalkozom, amelyeknél fontos kiemelni sajátos pejoratív jelentésüket.

ANGI JÁNOS
(KLTE)

FELVILÁGOSODOTT ABSZOLUTIZMUS VAGY CARI AUTOKRÁCIA
(II. KATALIN 1767-ES UTASÍTÁSA A TÖRVÉNYELŐKÉSZÍTŐ
BIZOTTSÁG SZÁMÁRA)

A dolgozat II. Katalin 1767-es Utasítása (Nakaz) tükrében vizsgálja azt a történeti problémát, hogy a cárnő mennyiben tekinthető felvilágosodott uralkodónak. A szerző Nakaz részletes bemutatása, továbbá az 1917 előtti orosz történeti irodalom, valamint a szovjet történetírás eredményeinek elemzése után foglal állást a kérdésben.

A második rész II. Katalin uralkodásának első éveit, a Nakaz születésének körülményeit és az Új Törvénykönyvtervezetet Előkészítő Bizottság munkáját tekinti át. A harmadik rész bemutatja magát a Nakazt, melyet az orosz felvilágosodott abszolútizmus döntő dokumentumának szoktak tartani. A negyedik rész ismerteti az orosz-szovjet történettudomány állásfoglalását a Nakazról, és ami attól elválaszthatatlan, II. Katalin uralkodásának első néhány évéről. A szerző nem fogadja el azt a véleményt, miszerint a cárnő 34 éves uralkodása időben olyan két szakaszra osztható, melyek közül az első a felvilágosodott abszolútizmus korszaka, míg a második egy autokratikus jegyeket mutató abszolútizmus vagy neabszolútizmus. Felvázolja II. Katalin azon intézkedéseit, melyeket uralkodása legelején hozott, s melyek nem illenek bele a felvilágosodott abszolútizmus képébe. Mindezek alapján II. Katalin uralkodásában mindig jelen vannak felvilágosodott és autokratikus jegyek.

BAGI MÁRTA
(JATE)

PORFIRIJ PETROVICVS ÉS RASZKOLNYIKOV INTELLEKTUÁLIS
PÁRBAJA (DOOSZTOJEVSZKIJ "BŰN ÉS BŰNHŐDÉS")

Dolgozatomban Raszkolnyikovnak mint gyilkosnak az igazságszolgáltatással való szembekerülésével foglalkozom. Az igazságszolgáltatás rendszere fokozatosan bontakozik ki előtte, míg végre méltó ellenfeleire talál Porfirijban, a vizsgálóbíróban. Kettőjük intellektuális párviadalában tanúi lehetünk a racionális beállítottságú Raszkolnyikov és a pszichológiaiát eszközözőül választó Porfirij küzdelmének. Ez a játék arra megy ki, hogy Porfirij, aki az első pillanattól tisztában van Raszkolnyikov bűnösségével, ezt beláttassa azzal, sőt, méginkább arra, hogy azt beláttassa vele, hogy valóban bűnös, és csak két lehetősége van: az öngyilkosság vagy az önfeladás. Összeütkezésükben a szakmai hozzáértésben brilliáns, azonban emberileg már meghasonlott Porfirij és a morálisan sértetlen Raszkolnyikov egyaránt fejlett intellektusa csap össze.

Az élettel sokkal megengedőbb, tapasztaltabb Porfirij végül is a helyes időben való morális eszközökre áttéréssel arat győzelmet.

BACHER KATALIN
(ELTE ÁITK)

BALÁZS BÉLA: A KÉKSZAKÁLLÚ HERCEG VÁRA

A "Kékszakállú herceg vára" (és a mai olvasó) kapcsolata a ballada műfajjal; a téma eredete és fejlődése; A szövegműve Bartók hitelesítése és kapcsolódása a Lohengrin-mondához. A vár-allegória s a kapuk szimbolikus jelentése. A férfi-nő kapcsolata problémája: a teljes birtoklás, a mindent tudás és-ösztönös törkevéseinek és a fértitűdségek a szembenállása. E konfliktus elmélyülése és kiteljesedése az emberi lélek mélyén rejtőző magány kérdésévé. A magány fogalmának kétféle értelmezése /az elidegenedett ember magánya és az emberi kiteljesedést adó, a lélek "érzőfelületét" növelő magány/.
A magány, a vágy, a pillanat (feloldás, "megváltottság") kapcsolata.
A másik megismerésének határa; az individuuma joga az önálló, szuverén belső világra. Individuum és köznapiság konfliktusa.
A döntés szabadság - a döntés kényszere.
A mű üzenete az olvasóhoz; "Rilke: változtatásd meg életedet!"

BACSKAY BEÁTA
(ELTE ÁITK)
ÓBUDA TÁRSADALMA 1828-BAN

Az 1828-as Regnicolaris Deductio alapján írt dolgozatomban mezővárosi társadalmi helyzetét mutatja be. Ez az összeírás lényegében az ország vagyoni helyzetének felmérésére irányult. Az adatfelvétel rovatai főleg az ingatlan vagyont mérik föl (ház, földtulajdon), az ingóságok közül viszont csak az állattulajdonra az ingóságok között vizsgálták meg az állattulajdonra terjed ki. Ez egyben hiányossága is az összeírásnak: a pénzvagyony feltáratlan marad. Ez meghatározta a földtulajdon iránt is.
Így a csalaadók számának megállapítása után foglalkoztam társadalmi helyzetükkel és foglalkozásukkal, az összes adózatok foglalkozásonkénti arányának változásaival. Ismertetem a házak számát, az utánuk fizetett bért, a házon belüli helyiségek számát. A rovatok alapján felmértem az óbudai lakosság földtulajdonát a föld művelésének módjait szerinti; a rét, szántó és szőlő területek nagyságát. Foglalkozom az állattulajdonnal az állatfajtája és számuknak a tulajdonosok közötti megoszlása szerint. A dolgozatban részletesen tárgyalom a kereskedők és iparosok vagyoni helyzetét, foglalkozásonkénti, iparágonkénti megoszlását, vagyoni helyzetük és osztálybá sorolásuk kapcsolatát.

BAGYARIK ERIKA
(ELTE ÁITK)
CSOKONAI ALKALMI KÖLTÉSZETE - HALOTTI VERSEK

Célom az alkalmi versek születési körülményei-
nek és ihletőinek rövid ismeretése. A költő száma-
ra versírási, legtöbb esetben pénzkeresési lehetősé-
ségeket jelentettek a névnapok, esküvők, beiktató ün-
nepsségek, gyászszertartások, egy könyv megjelenése,
politikai események, ismeretstől való elválás s még
számos egyéb alkalom.

Kik is voltak azok a főurak, kisaasszonyok, a-
kikkel Csokonai találkozott? Nagy Iván művét hasz-
náltam a nemesei családok felkutatásában. A költő é-
letével együtt kíséreltem végig az alkalmi versek
születését.

Részletesebben szeretnék írni Csokonai halotti
verseiről (kivéve: A lélek halhatatlansága), ezek
poetikájáról. Mi a hasonlóság és különbség közöttük,
követett-e Csokonai valamilyen verselési szabályt?

BAKAI MÓNIKA--KURUCZ ISTVÁN--SAMU KÁROLY
SÍPOS TAMÁS--VIRÁG ZOLTÁN
(3GYTF)
A BALASSI UNIVERZUM

Csoportunk egy hosszantartó munkálat kezdetén
áll. Vizsgálataink több irányba ágaznak szét. Első-
sorban a reprezentatív Balassi-strófa metrikai struk-
turáltságát próbáljuk elemezni, variációjának szem-
szögből. Feltejtélezett "univerzumunk" határait tá-
gíthatónak véljük, mivel a metrum két évszázados (és
teljesen máig le nem zárult) gazdag utóélete sejtetni
engedi, hogy Balassi találánya (ti. a reprezentatív
Balassi-strófa) valóságos metrikai forradalmat indí-
tott el. Főleg a XVII. századi magyar nyelvű vers-
anyagra támaszkodunk, melyet - bár elméleti alapve-
tést is próbálunk adni - jórészt formatórténeti re-
lációban közelítettünk meg.

BÁNKI HORVÁTH EDINA
(JATE)
BORISZ ÉS GLEB, ÚOROSZ SZENTEK AZ ÉLETLEÍRÁSOKBAN
ÉS AZ IKONOKON

Borisz és Gleb szentté avatott testvérpár alakjával kapcsolatban az orosz kultúra történetének három területét vizsgáltam: a pravoszláv, az irodalmi és a képzőművészeti síkot. Az életírások és ikonok Borisz és Gleb pravoszláv értelemben vett szent voltának négy szempontból történő tanulmányozására adtak lehetőséget. Ennek megfelelően szent világiakként, szenvedéstűrő szentekként, égi lovas szentként és védőszentekként való tiszteletüket követtem nyomon.

Szent voltuk e négy-féle megnyilvánulását egy olyan homogén kép-összetevőiként tekintettem, ahol a négy oldal szintézisét a két szentnek a művekben kifejezésre jutó egyenrangúsága, lelki közössége teremti meg.

Ez az egységes kép a szentség általános tartalmi vonatkozásaival - a szentek Istenhez való közelségének és a keresztényi életnek e műveken keresztül kifejeződésével - és a Bizáncból átvett történeti-formai kifejezőeszközökkel kiegészülve a két szent ideálportréjává válik.

BARANYI FERENC
(BGYTF)
SZABÓ DEZSŐ STÍLUSA

A Szabó Dezső probléma napjainkban is a felszínen van. Nehézségeket szül ellentmondásossága miatt, amelyek ott feszülnek abban a misztikus felhomályban, mely alakját körülengi. Ennek az ellentmondásnak a feloldása, az ellentmondásosság problémájával való szembenézés adhatja kezünkbe a kulcsot a megoldáshoz. (Erről az oldalról közelít meg a problémát Király István is, nagyon tárgyilagos tanulmányában. A dolgozat szerzője megkísérli feltérképezni a személyiség fejlődését, állandóan szem előtt tartva azokat a tényezőket, amelyek erre a társadalmi értelemben vett stílusra hatottak. Végigkíséri az egyénre ható külső tényezőket addig a pontig, amikor önálló arculatúvá válik, mind világnézetben, mind ideológiájában, mind stílusában. A feladat összetettségét csak bonyolítja az, hogy megpróbálja nem ellenpontozva felvázolni az előbb említetteket, hanem a korszakba, az irodalomtörténetbe ágyazva, folyamatában láttatni a változásokat.

BARTA ZSOLT
(JATE)
SZOVJET-OROSZORSZÁG KÜLPOLITIKAI TÖREKVÉSEI A GENOVAI
KONFERENCIÁN 1921-1922

1921 elejére Szovjet-Oroszország területén a szocialista ország győzelmeivel zárulnak le az intervenciók és polgárháborúk. A szovjet állam előtt külpolitikai téren hatalmas feladatok állnak. Békékötés az intervencióban részt vett államokkal, az ország de jure elismerése, a nyugati tőke bevonása Szovjet-Oroszország helyreállításában. A kapitalista országok egy része, így Anglia, Olaszország, Németország a gazdasági kapcsolatok felvételét kívánja. Mások: Franciaország és Belgium elsősorban politikai, gazdasági megfontolásból ezt akadályozni akarja. A szovjet diplomácia sikerét jelzi, hogy 1921-ben számos országgal, így Angliával, Németországgal, Olaszországgal gazdasági szerződést köt, s ezzel eléri az ország de facto elismerését. A kapcsolatok felvételét a kapitalista országok és a szovjet állam részéről zavaró tényezők nehezítik. (Ezek elhárítása érdekében) Lloyd-George az angol miniszterelnök javaslatára Genovában 1922 április 10-ére gazdasági konferenciát hívtak össze, melyen Európa és Szovjet-Oroszország gazdasági, politikai problémáit kívánták megoldani. A konferencián a szovjet diplomatáknak sikerült megbontani a kapitalista diplomácia szovjetellenes egységét. Németországgal Szovjet-Oroszország megkötötte a rapallói szerződést, mely az antant államok tiltakozását vívta ki. A konferencián, a francia-belga követség nyomására, mely maga mögött tudja az USA támogatását, végül is nem tudta megoldani célkitűzéseit.

BARTÁK BALÁZS
(BÖTE)
A VÁRAKOZÁS MOTÍVUMA BECKETT GODOT-RA VÁRVA
CÍMŰ DRÁMÁJÁBAN

A dolgozat készítője abból a feltetelezésből indul ki, hogy Beckett drámájában minden egyetlen dolognak, a várakozás motívumának rendelődik alá, ezáltal az mint abszolút létállapot tárful a néző elé a színpadon.

Ennek megfelelően foglalkozik a várakozás fogalmának tisztázásával, különböző fajtáinak leírásával. Részletesen elemzi a színpadi elemek - a fa és az út - funkcióját, metaforikus jelentésüket, a várakozás megjelenítésében betöltött szerepüket. A darab két főszereplőjét, Vladimirt és Estragont mint a várakozás alapjait vizsgálja, majd kitér Pozzó és Lucky alakparájára, s a két páros kapcsolataira. Végezetül néhány heideggeri kategória bevezetésével kíséreltet tesz, a várakozás tárgyának, Godot figurájának értelmezésére.

BARTHA CSILLA - KOTTMAYER TIBOR
(ELTE BTK)
EGY SZÖVEGFOLKLORIZÁCIÓ (ARADI VÉRTANUK NŐTÁJA)
NYELVÉSZETI VIZSGÁLATA

A 48-as gyűjtés alkalmával a vizsgált szövegnek sok variánsa, töredéke került elő. Az 1950-es években figyelemre méltó vitát váltott ki az eredet kérdése. Ennek alapján valószínűnek tarthatjuk Lévy József szerzőségét. Tehát egy műköltői alkotás folklorizálódásának egyes állomásait, állapotait hasonlíthatjuk össze. A több mint 60 variáns összevetésével a szétválasztás folyamatának általános jellemzőire és a népdalok sajátos grammatikai jegyeire szeretnénk következtetni.

BAUHOFFER GABRIELLA
(SCTF)
A MOHÁCSI KÜLVÁROS BAROKK ÉPÜLETEINEK ÉPÍTÉSZETI
LEÍRÁSA ÉS ELEMZÉSE

A tanulmány Mohács városának két összetartozó barokk épületgyűjtését a volt püspöki kastélyt, a vele egyidőben épült püspöktemplomot és a tőle nem messze lévő Ferences-templomot mutatja be. A bevezetőben tárgyalja a magyar barokk történeti, építészeti jellegzetességeit, szakaszait. Bemutatja a török utáni Mohács újjáépítését, a nagyjénű egyházi építkezéseket, ennek szorgalmazóit: az építetű pécsi püspököt és a ferences rendet. Foglalkozik a püspöki palota építésének körülményeivel és rendeltetésével, az ott feladatolt kapott Dorfmeister István munkálkodásával. Bemutatja a kastély XIX. és XX. századi rendeltetését, a városképben a kastély szerkezetében meghatározó szerepét.

A ferences épületgyűjtést is hasonló szempontok szerint vizsgálja.

A megjelölt bibliográfia segíti azokat, akik ezután kívánnak mohácsi emlékeanyaggal foglalkozni. A szerző munkája során hasznosította a Baranya megyei Levéltár, a Káptalani Levéltár és a másutt feltehető forrásanyagot. A dolgozat gazdagítja a Moháccsal kapcsolatos kutatási eredményeket, s forrása lehet a Műemlék Felügyelőség feltáró, megőrző, kutató munkájának.

BEKE GÁBOR
(BGYTF)

A PARASZTI ÉLETMÓDOK KAPCSOLATOS SZÓKINCSE
MAGYAR ELEMEL MIKOLA M. KOCSIS RUSZIN ÍRÓ
MŰVEIBEN

Köztudott, hogy a magyar irodalmi nyelv bővelkedik szláv jövevényszavakkban; ezzel szemben a szláv irodalmi nyelvekben a magyar elemek csak elenyésző mennyiségben vannak jelen, mivel azok a szláv nyelvjárfások váltak irodalmivá, amelyek nyelvfordirajzi tekintetben távol helyezkednek el a magyar nyelvterülettől.

A bács-szerémi ruszin irodalmi nyelv azért érdemel különös figyelmet, mert ebben - egyéb szláv irodalmi nyelvekkel összevetve - magas a magyar eredetű lexikai elemek száma.

Dolgozatomban Mikola Kocsis ruszin író 1978-ban, Újvidéken megjelent Pozberana proza "Válogatott prózai írások" című kötetének nyelvi anyagát vizsgáltam meg. A 207 oldalas műben mintegy 120 hungarizmust találtam. Ismeretem a szerző életrajzát, különös tekintettel irodalmi és nyelvészeti munkásságára. Ezután a Kigyűjtött magyar jövevényszavak tematikai, tárgyköri csoportosítását vázoltam fel, valamint vizsgálom hangtani és alaktani meghonosodásukat a bács-szerémi ruszin nyelvben.

A függelékben mondatkörnyezetben mutatom be a vizsgált ruszin lexikai egységeket, illetőleg utalok arra is, hogy fellelhetők-e ezek szlovák vagy ukrán nyelvjárfásokban.

BENE SÁNDOR
(ELTE BTK)
TÖRTÉNETE
A ZRÍNYI HALÁLÁHOZ KAPCSOLÓDÓ GYANÚ KELETKÉZÉS-
TÖRTÉNETE

Vadkan vagy orgyilkos áldozata lett Zrínyi Miklós?

Ilyen formában ez a lehető legértelmezetlenebb kérdések egyike. Mégis érdemes, lehet és kell is foglalkoznunk vele, ha tudjuk: a magyar köztudat (pontosabban a közép-osztály) politikai "gondolkodásának" egyik legmeghatározóbb eleméről, jellegzetes sémájáról van szó. Ám a "magyar hős - Habsburg orgyilkos" panelle épülő "történet-szemlélet" mindenléte nek, a ma is folyó áltudományos viták működési mechanizmusának megértéséig és értékeléséig a gyanú genezisének feltárásán keresztül vezet az út. Egy erre vonatkozó hipotézissor felállítására tesz kísérletet a dolgozat, a következtetései több ponton eltérnek a szakirodalom eddigi álláspontjától. Az eredmények a következőkben összegezhetők: 1/ A Zrínyi Miklós halálára vonatkozó gyanúterjesztő források túlnyomó többsége Zrínyi Péter környezetében keletkezett, s a gyanú erősödése, közhiedelemmé válása a Wesselényi-féle szervezkedéssel, valamint Bethlen Miklós későbbi tevékenységével hozható összefüggésbe. 2/ A gyanú tehát nem spontán módon vetődött fel, és nem népi eredetű, hanem a politikai agitáció kísérőjelensége. 3/ A gyanú legendává, majd gondolkodásbéli panellé válásának kezdetét Cserrei Mihály História-jának létrejöttétől számíthatjuk.

BEREND NÓRA
(ELTE BTK)
FÖLDBIRTOKVISZONYOK ÉS HŰBÉRISÉG A KÖZÉPKORI
JAPÁNBAN

A japán feudálisizmus két fontos eleme a földbirtokviszonyok és a hűbériség. Ezek vizsgálata is bizonyítja, hogy nem "pseudofeudálisizmus" vagy ázsiai termelési mód volt jellemző a japán középkorra. A Kínából átvett bürokratikus, centralizált irányítás és földbirtoklás bomlása már a 8-9. században megindult, és a 12. századra átadta helyét a hűbériség alapján szerveződő társadalomnak, ahol már a föld magántulajdonba kerülése volt a jellemző. A japán középkor (a 12-16. század vége) korszakában a földbirtoklás és a hűbériség rendszerében is számos változás történt, míg kialakult a hűbérbirtokokból álló nagybirtok, a hűbéri hierarchia, és a hatalom teljes decentralizálódása. A japán feudálisizmus a 15-16. században volt a leghasonlóbb a nyugat-európaihoz.

A Tokugawa-kor (17-19. század) első felében még a korábbi szervezetek fokozatos megváltoztatása figyelhető meg, második részére azonban megszünt a hűbériség (és a hűbérbirtok is). A japán feudálisizmus egészen sajátos átalakulása előzte meg amodern Japán megszületését.

BEREZNAI ZSUZSANNA
(ELTE BTK)

Dolgozatom alapja Heves megyei adatgyűjtés. A munka bevezetőjében a téma gyűjtésének és feldolgozásának kérdéseit vetem fel, valamint az általam vizsgált vidék településeinek és népi építészetének rövid jellemzését végzem el. A fő részben a házépítés és a ház életének szokásait és hiedelmeit mutatom be, a jegyzetekben az összehasonlító adatokat és az egyes szokás és hiedelemmotívumok kérdéseit. Az összefoglalásban rendszerezési kérdésekkel, problémáival foglalkozom.

BERTA ANNA MĂRIA
(KLTE)
A PĂRIZSI EGYETEM SZERVEZETE A XII-XIII. SZĂZADBAN

Dolgozatom a pĂrizsi egyetem megalakulĂsĂval, szervezetĂvel Ăs harcaival foglalkozĂ hosszabb tanulmĂny rĂszlete. Arra kerestem a vĂlaszt a szĂmomra hozzĂfĂrthetĂ francia Ăs magyar nyelvĂ szakirodalom, valamint az egyetem nyomtatĂsban is megjelent "chartularium"-a alapjĂn, hogyan jĂtt lĂtre az alapozĂ ismereteket nyujtĂ Facultas Artium Ăs a hĂtrĂ felsőbb fakultĂs (Facultas Decretorum, Facultas MedicinĂe, Facultas Theologiae), a dĂkĂnsĂg intĂzmĂnye stb. Foglalkozom a natiokkal s azzal a folyamattal, hogy a rector hogyan lett a natiok vezetĂjĂből a felsőbb fakultĂsok vezetĂjĂvĂ is. VizsgĂlom az egyetem szervezetĂnek belsĂ ellentmondĂsait, amelyek abból fakadtak, hogy belsĂ keretei cĂh-jellegek voltak, tartalma azonban univertsĂlis.

A dolgozat mĂsodik rĂsze az oktatĂs tartalmi kĂrdĂseivel foglalkozik, mindenekelĂtt a Facultas Artiumon, amely a tovĂbbi tanulmĂnyok megalapozĂsĂt is szolgĂlta. Ăttekintem az egyes fakultĂsok tananyagĂt Ăs az oktatĂs fĂbb mĂdszereit (lectio, questio, disputatio) a kĂlönbözĂ fokozatokat (baccalureatus, licentiatatus, magisteri fokozat). A dolgozat befejezĂsekĂnt kĂsérletet tesz a pĂrizsi egyetem szellemi életĂnek rövid summĂzĂsĂra is.

BÍBOK KĂROLY
(JATE)
A KOMMUNIKĂCIÓS TEVĂKENYSĂGET MEGNEVEZŐ İGĂK
EGY CSOPORTJĂNĂK SZEMANTIKAI VIZSGĂLATA A
MĂGYARBAN

Az első fejezetben a komponenses elemzés kĂt fĂ kĂrdĂsĂt vizsgĂlom meg: 1. hogyan rendeződnek a jelentĂskomponensek jĂl meghatĂrozott struktĂrĂkba a lexemĂk szĂtĂri ĂbrĂzolĂsĂban Ăs a mondatok szemantikai reprezentĂciójĂban Ăs 2. vĂges szĂmossĂgĂ halmazt alkotnak-e ezek a komponensek vagy sem. Ez a kĂt problĂma Katz Ăs Fodor szemantikaelmĂletĂvel kapcsolatban merűlt fel. EzĂrt az ő cikkűkhöz kapcsolódó kritikai Ăs mĂdosítĂ javaslatok alapjĂn próbĂlok vĂlaszt adni a felteĂt kĂrdĂsekre: 1. A szemantikai komponenseket cĂlszerű egy, a termĂszetes nyelvnek megfelelően mĂdosítĂ predikĂtum-kalkulus predikĂtumaikĂnt felfogni. 2. Ha figyelembe vesszűk a komponenses elemzés hatĂkoret korlĂtozĂ megfontolĂsokat, Ăs egzakt mĂdszerrel rendelkezűnk a szĂtĂrban feltűntetendő jelentĂsek egymĂstól valő elhatĂrolĂsĂhoz, akkor a komponensek vĂges szĂmossĂgĂ halmazhoz jutunk.

A mĂsodik fejezetben a cĂmben jelzett İgĂk (nem vĂglegesen Ăs nem teljes) felsorolĂsa, valamint a belölűk kiadvĂsztott reprezentatív minta (19 İge egy-egy jelentĂsĂnek) elemzése kĂvetkezik.

A harmadik fejezet az eredmĂnyek rövid, szĂveges összefoglalĂsa, a mellĂkletek pedig kĂt tĂblĂzatban osszegzik az adott İgĂk jelentĂsĂbrĂzolĂsait.

BIERBAUER VERONIKA
(ACSJTF)
SZÓLÁSMONDÁSOK LÉBÉNYBEN

A dolgozat a mai Győr-Sopron megye területéhez tartozó Lébény község szólásmondás anyagának feltérképezését tűzte ki célul. A gyűjtés négy adatközlőre hagyatkozva történt. A négy adatközlő első pillantásra nem tudja a teljes frazeológiai vertikumot nyújtani, azonban a dolgozatot végigolvasva láthatjuk, milyen gazdág így is a felgyűjtött és lejegyzett anyag. Szinte a hétköznapi ember létének majdnem minden területére vonatkozóan találhatunk szólásmondásokat.

A dolgozat írója Balint Sándor: Szegedi példabeszédek és jeles mondások című munkájának rendező elvét adaptálta. A rendszerzést segítő szakirodalom egyes fejezeteit azonban ki kellett hagyni, más témakörök esetén pedig - szűkös lévén az eredeti - új fejezeteket kellett nyitni.

A fonetikus lejegyzésmód hű képet ad a nyelvhasználat hangzós oldaláról. Nemcsak a speciálisan lébényi frazeológiai anyagot vette be a szerző a dolgozatába, hanem a magyar nyelvközösség által másutt is ismert, de Lébényben is használatos szólásmondásokat.

BIERBAUER VERONIKA
(ACSJTF)
SZÓLÁS-MONDÁSOK A SZIGETKÖZBEN

A Szigetköz jellegzetes nyelvjárasterületéhez tartozik Lébény község, ahol a gyűjtést végeztem 1982-től.

Hejlybéli idős emberek az adatközlőim, akik a szegényparaszti rétegből származnak, és jól ismerik a helyi nyelvhasználati módot.

Adatközlőim apai nagyanyám baráti társaságához tartoznak, és beszélgetéseik során megkértem őket, hogy a felbukkanó szólásokról bővebb magyarázatot adjanak. Így a szólásokat magyarázatukkal együtt tudtam feljegyezni, néhol azonban szükségességnek találtam kiegészíteni az irodalomban megjelölt anyaggal. A magyarázatok művelődéstörténeti vonatkozásokat is megemlítenek, de ezek időbeli rétegzettségével nem foglalkoztam. Munkám elején szükségességként tartottam az adatközlőkre hagyatkozva Lébény falu földrajzi neveinek felsorolását, hiszen szólások, frazeológiai egységek kapcsolódhatnak hozzájuk. A közmondásokat tematikusan csoportosítottam; ehhez Balint Sándor felosztását adaptáltam. A szólásokat fonetikusan írtam le, a szövegben aláhúzással jelöltem őket. A tematikus feldolgozás után szóismutató készült, ami megkönnyíti a tájékozódást. Tervezem a munka további feldolgozását.

BÍRÓ PÉTER
(ELTE BTK)

EGY FELDOLGOZATLAN FORRÁSCSOPORT; A FRANCIA
KÜLÜGYI LEVÉLTÁR ZRÍNYIRE ÉS AZ 1663-1664.
ÉVI HAZAI ESEMÉNYEKRE VONATKOZÓ IRATAI

Az OSZK Kézirattárában Fol.Gall.75/1-2. jelzet alatt található az a másolatgyűjtemény, amely a Francia Külgügyi Levéltárnak a címben jelzett dokumentumait tartalmazza. A gyűjtemény iratait Molnár Sándor másolta a huszas évek elején, professzora, Angyal Dávid kérésére. A másolati anyag rendkívül értékes forrás: tartalmaz pl. francia nyelvű követjelentéseket (1663. szept. 6.- 1664. szept. 17.), olasz-nyelvű kiadatlan Zrínyi-levelet 1664-ből, három leírást a szentgotthárdi csatáról, de vannak benne levelek XIV.Lajostól és Lipót császártól is, továbbá pontos adatokat közül a magyarországi hadjáratban részt vevő francia seregek létszámára és élelmezésére vonatkozóan.

Az ELTE Zrínyi-szemínáriumán készült dolgozatban erről a forráscsoportról kapunk ismeretést. A tájékoztatáshoz csatlakozik kb. öt ívnyi francia szöveg magyar fordítása.

BÍRÓ PÉTER
(ELTE BTK)

VITNYÉDY JÁNOS FRANCIA VERSE 1663-BÓL

A dolgozat, amely az ELTE Zrínyi-szemínáriumán készült, azt tárja fel, hogy Zrínyi francia orientálcióné külpolitikáját bizalmas híve, Vitnyédy István nem csupán politikusként támogatta, hanem ez a kölcsönös francia orientáció a Vitnyédy-család személyes kapcsolataira és általános kulturális érdeklődésére nézve is meghatározó volt.

A bizonyítékok között szerepel Vitnyédy István fia, János, 1663-ból származó francia nyelvű verse, amely egy Tübingenben, az ifjabb Vitnyédy István házára kiadott, több nyelvű versgyűjteményben jelent meg. Vitnyédy János verse eddigi ismereteink szerint a legrégibb olyan vers, amelyet magyar szerző írt franciául. Az Irodalomtörténet 1986. évi folyamában sajtó alatt lévő dolgozat a különösebb esztétikai értékeket nem képviselő alkalmi vers francia szövegét, magyar nyersfordítását és műfordítását is adja. Foglalkozik még a két kisebb Vitnyédy-fiú, Pál és Zsigmond albumaival (OSZK, Kézirattár), mert mindkettőben több olyan francia tiszti bejegyzései olvashatók, akik 1664-ben résztvevői voltak a magyarországi törökellenes harcoknak.

BODÓ BELLA
(KLTE)

CIGÁNYSÁG A 18. SZÁZADI SZABOLCS VÁRMEGÉBEN

Az első rész az állami és megyei cigánypolitikát vizsgálja föl. A törvényhatóságok célkitűzéseit helytartótanácsi, városi és megyei statutumok alapján jellemzi. A második rész a szabolcsi cigányság természetes szaporodását, létszámváltozásait és migrációját vizsgálja. A szerző adatokkal igazolja, hogy a szabolcsi cigányság növekedése elmaradt a megyei lakosság növekedésétől. Harmadik rész a cigányok körében ismert családtípusokra és az életmód sajátosságaira utal. Megállapítja, hogy a cigányság fejlődése a kiscsalád felé halad. A szerző az építkezési, ruházzkodási és étkezési hagyományokat a források segítségével eleventi meg. A negyedik rész a szabolcsi cigányok foglalkozási megoszlását, anyagi helyzetét, joghatóságát vizsgálja. A cigányság foglalkozási struktúrája döntően eltért más etnikumokétól. A szerző a cigányság anyagi és társadalmi helyzetének felvázolása után megállapítja, hogy a szabolcsi cigányok különböző csoportjai a fejlődés eltérő útjait járták. A dolgozat végül a cigányok által elkövetett bűntettek okait elemzi.

BODÓ ÉVA MÁRIA
(ELTE BTK)

A ZRINYI CSALÁD IRÁNTI TUDOMÁNYOS ÉRDEKLŐDÉS KÉT VELENCEI DOKUMENTUMA (A. CAPPELLARI VIVARO ÉS A A G. DE PELLEGRINI KUTATÁSAI)

Az ELTE Zrínyi - szemináriumán készült dolgozat azt a célt tűzte ki, hogy Cappelari Vivaro és De Pellegrini művének adataitól és kutatási eredményeiről adjon tájékoztatást. Cappelari Vivaro (1664-1748) a leghíresebb XVIII. századi olasz családtörténész, akinek *Il Campidoglio Venete* című, ládtörténész, akinek álló munkája ma is sokat forgalmegy hatalmas kötetből álló munkája ma is sokat forgaltott kézikönyv. Cappelari az ún. *Libro d'oro*-ban vagyis az Aranykönyvben szereplő, velencei patriciusi raggal bíró családok életrajzát állította össze, és e családok közé beiktatta a Zrínyieket is. A Zrínyi család tagjait 1514-től 1703-ig Péter fiának haláláig mutatja be.

De Pellegrini, a neves e század eleji család-történész szerkesztette a Velencében megjelent *Bollettino Araldico* című genealogiai folyóiratot, s ennek 1909. jan. 31-i számában tette közzé. A Zrínyi vagy Sdrin grófok családja című tanulmányát. Ő is részletes áttekintést ad a Zrínyi-Sdrin családról. De Pellegrini tanulmányánál talán fontosabbak előzetes gyűjtőmunkájának dokumentumai, amelyek jelenleg Giacchino Gargallo római professzornál (az utolsó olasz férfi Sdrin Ada nevű nővérének fiánál) találhatók. A dolgozat függelékeként mind Cappelari, mind De Pellegrini tanulmányának magyar fordítása olvasható.

BÓDOR EDIT
(KLITE)
A LENGYEL NEMZETKARAKTER IRÓDI MEGKÖZÉLÍTÉSREN

A tényleges Lengyel nemzeti karaktert tragikus mélység állapotban találhatjuk. Ez a szakadék a szándékok és képességek valamint a mindennapi élet gyakorlatában vélhető fel. A lengyel tehetség, alkalmazásuk valamint ezek kinyilatkoztatása nagyon magas, magasabb és nemes mércét üt meg a mindennapi életgyakorlat csak kielégítő mértékben gazdag, anyagi és morális világgal szemben. A lehetőségek s a gyakorlat ilyen iránnyal ellentétére valamint a lengyel nemzet karakterisztikus kettősségére gyakran fordítottak figyelmet költők, írók, politikusok, érzékeny, erős hazafias szellemű alkotók.

A lengyel lélek labilitása vagy ingathatósága és könnyű átmenete egyik végtől a másikba végigkísérhető a lengyel történelem folyamán.

Ebben a dolgozatban szeretném végigkísérni a folyamatot, amelyhez néhány író, költő segítségét kértem. Megpróbálom bemutatni valójában hogyan is látják nemzetük karakterét, s írásaik alapján milyenek is valójában?

BOGÁR EDIT
(KLITE)
AZ ÍRÁSJELEK SZEREPÉ A NYELVI INTENZITÁS FOKOZÁSÁBAN (KÖZPONTOZÁSI JELENSÉGEK VIZSGÁLATA KASSÁK LAJOS VERSEIBEN)

A dolgozat Kassák központozását a mai olvasó

szempontjából, a legújabb helyesírási szabályzatot alapul véve vizsgálja. Bevezetőjében a magyar avantgárdnak és Kassák költői nyelvének jellemzőit ismerteti vázlatosan. A következő részben az egyes írásjelek használatát tárgyalja, kitérve ezek szabályos és szabálytalan előfordulására, illetve hiányára. Mindezeket a jelenségeket példákkal illusztrálja, vizsgálja stílushatásukat, funkciójukat a befogadói intenzitás szempontjából; ugyanakkor értelmezési és mondatnani kérdéseket is tárgyal, felmutatva néhány általánosnak tekinthető tendenciát a kassáki központozásban, illetve összevetve ezeket a köznyelvi használattal. A dolgozat 186 vers feloldozása alapján készült, a verseket a dolgozatról négy csoportba osztotta: I. szabályosan, II. szabálytalanul vagy hiányosan, III. alig központozott versek, IV. központozás nélküli versek. A dolgozatot záró táblázatok és grafikonok jelzik az egyes írásjelek szabályos és szabálytalan előfordulását, az írásjel/vers hányadosát, illetve az írásjelek korszakonkénti megjelenését. A befejező rész összegzi a részletes vizsgálatok általánosítható megállapításait és a táblázatokból levonható tanulságokat.

BOLLA ÉVA
(JATE)
AZ ABSZURD VILÁGÉRTÉLMÉZÉS PROBLÉMÁI D. HARMSZ
MŰVEIBEN

A dolgozat az abszurd világértelmezés valamint a groteszk és paradoxon egymáshoz való viszonyát mint elméleti problémát igyekszik körvonalazni. Danyil Harmsz műveiben megpróbálja az abszurd poétikai jegyeit, de ugyanakkor rámutat azokra a jelenségekre is, amelyek megkülönböztetik Harmsz prózáját a nyugat-európai abszurd irodalom képviselőitől. A harmazi abszurd próza eredőit a XIX századi orosz irodalom bizonyos problémaköreinek (pl. kisember-probléma) újraértelmezésében látja. Elemzi azt a paródia-mechanizmust, amellyel a harmazi abszurd próza mindenfajta konvencionálitás ellen irányul.

BORBÉNYI EDIT
(JGYTF)
A TERMÉSZETFELETTI HATALOMMAL RENDELKEZŐ LÉNYEK
SZEREPE A KECCELI EMBÉREK HIEDELEMVILÁGÁBAN

Régóta érdekelt a nép hiedelemvilága, így lakóhelyemen, Kecelen próbáltam erről minél több ismeretet szerezni. Az 1734-ben telepített Kecel mint hagyománytartó közösség kialakította, őrizte és továbbadta saját hiedelemrendszerét. Gyűjtésemet egy-két kivételtől eltekintve az idős generáció tagjainak körében végeztem. Dolgozatomban kánuvlásként először hiedelemanyagunk egészét megszabó tényezőket foglaltam össze. Beszélék a néphit, hiedelemrendszer értelmezéséről, a néphit vizsgálatának alapelveiről. A hiedelemrendszer kategóriái alapján mutatom be: a természeti világ, az emberi világ és a mitikus lényekkel kapcsolatos hagyományokat. A hiedelmek mitikus alakjai magába foglalják a természetfeletti hatalommal rendelkező személyek: boszorkány, táltos, garabonciás diák, tudós pástor, tudós kocsis; valamint a természetfeletti lények: kísértet, lidérc, a változott gyerekek és a szellemidézés néven ismert asztaltáncolatást.

Az emberek tudatában a mai napig megőrzött "keceli világképet" próbáltam rekonstruálni, ami egyre inkább megerősítette azon hitemet, hogy a "réggi emberek" emlékeiben értékes hagyománykincs él.

BORIAN GELLÉRT
(ELITE BTK)
A ZRÍNYI MIKLÓS HALÁLÁRÓL SZÓLÓ FORRÁSOK KRITIKAI
ELEMZÉSE

Bár a Zrínyi haláljáról szóló szakirodalom igen terjedelmes, és összességében nagy anyagot halmozott fel, az egyes feldolgozások mégis sokszor homlokegyenest ellenkező álláspontot képviselnek. Az ok az lehet, hogy mindeddig nem történt meg az idekapcsolódó dokumentumok komoly forráskritikai elemzése-értelmezése. (A nagymonográfia ezt nem tekinthették fő feladatuknak, a kisebb tanulmányok pedig nem építhettek a teljes anyagra). A pályamunka erre az elemzésre tesz kísérletet, elsősorban a tényekre, 1664. november 18-ának pontos eseménytörténetére koncentrált (így a gyanú keletkezésével és a "Zrínyi-legenda" alakulásával már nem foglalkozik). Az egyes kérdések csoportosításánál és értékelésénél az időrend, a keletkezési hely és a megbízhatósági sorrend szempontjai voltak az irányadók. Az ELITE Zrínyi-szemleki munkán készült dolgozat a Bene Sándorral közösen írt Zrínyi és a vadkan című kismonográfia egyik önálló fejezetén alapul (a könyv a Helikon Kiadó Labirintus-sorozatában vár megjelenésre).

BRETTNER ÉVA
(JPTÉ)
NÉPI GYÓGYÁSZAT ÉS NÉPI GYÓGYMÓDOK SZAKADÁTON
ÉS RÁTKÁN

A szerző dolgozatában a Tolna megyei Szakadátton és a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Rátkán gyűjtött adatok alapján mutatja be a magyarországi németek körében ismert népi gyógyászatot.

Rámutat arra, hogy mindkét faluban a paraszti környezetben megtalálható, elsősorban növényi és állati eredetű anyagokat használtak gyógyításra.

A babonáknak a betegségek megelőzésénél tulajdonítottak nagyobb jelentőséget. Szinte minden családban voltak gyógyítással foglalkozó asszonyok. Egy-egy betegségre vagy gyógymódra specializált gyógyítók is tevékenykedtek.

A két település népi gyógyászatát összehasonlítva a szerző megállapítja, hogy a német nyelvű környezetben található Szakadátton az anyanyelvel együtt a népi kultúra e területének szokásai is jobban megmaradtak, mint a zömében magyar falvak által határolt Rátkán.

BUDAI GABRIELLA
(J.P.T.E.)

A HATALOM ÉS A MŰVÉSZ VISZONYA BULGAKOV HÁROM
MŰVÉBEN

Ki az igazi művész? A dramájiért mindenre képes megalkuvó; a dacos, feljebbvalóinak be nem hódoló, vagy a maga elefántcsonttoronyába visszahúzódó, a külvilágtól szinte teljesen elzárkózó alkotó?

Bulgakov három művében - a *Moliere* és a *Puskin utolsó napjai* című drámájában, illetve a *Mester és Margaritában* - ezeket a magatartásformákat villantja fel.

Minek köszönhető ezek a különböző magatartásformák, amelyek egyike sem felel meg a műveit az embereknek, a közösségnek átadni akaró művészeknek?

Különböző korok valódi drámaírójáról, költőjéről illetve szimbojikus Mesteréről van szó. A közös mindannyiukban az, hogy a hatalommal, amely különböző módon és mértékben korlátozza őket alkotó tevékenységükben, egy ponton összeütközésbe kerülnek.

Melyik hát az igazi művész? A vélemények ebben biztosan megoszlanak. Bulgakov mindegyik művész bőrbe belyudott bújni; a komédiás *Moliere*-ébe és a száműzött *Puskin*-ébe, de a maga is súlyos gondolatokkal kiűzött író megteremtette a saját "fantáziabeli" művészalakját, a *Mestert*.

BUKOVSKY ANDREA
(ELTE BTK)

MAGYAR VONATKOZÁSÚ ANGOL NYOMTATVANYOK
ÖSSZESSÉGÉNEK TANULSÁGAI, KÜLÖNÖS TE-
KINETTEL AZ ANGOL ZRÍNYI-ÉLETRAJZRA
(App. H. 2076, 866, 867, 2082)

Az angol Zrínyi-életrajzzal kapcsolatos kutatások során a figyelem több 1663-64 évi, magyar eseményekkel foglalkozó kiadványra is réterelődött, mert ezek fontos összefüggésekre világítanak rá: nagy számuk azt bizonyítja, hogy ekkoriban az angolok érdeklődése fokozottan fordult a török ügyek felé. Zrínyi Miklós nevét mindegyik ismeri, és csodálattal emlegeti, nyilvánvaló igény volt tehát egy róla szóló műre. Őt ilyen kiadvány összeállítására kerül sor az ELTE Zrínyi-szemleki kiadványban készült dolgozatban. Közös külső jegyeken kívül (azonos az illusztrátor, a könyv forgalmazója, illetve az imprimatúra hitelesítője egy-egy nyomtatványnál) fel-tűnő belső hasonlóságok is megfigyelhetők. Szorosan összefügg az *Angol életrajz*, és a *Török Birodalom* (tartalmilag és szerkezetileg, sőt, szó szerinti egyezések is találhatók). Több érv szól amellett, hogy az életrajz forrásul használta a *Török Birodalom*. A *Florus Hungaricus* legfőbb forrása a *Tömör áttekintés*, melyet apróbb változtatásoktól eltekintve teljes egészében átvett. Az ötödik mű áll a leginkább magában; egy két közös motívumon kívüli nem mutat rokonságot a többivel. A dolgozathoz csatlakozik *Nadányi Florus Hungaricus*-a angol kiegészítésének magyar fordítása.

BURILLÁK ATTILA
(ELTE ÁITÉK)
A FÜGGETLEN IFJÚSÁG TÖRTÉNETE

A Független Ifjúság - a Független Kisgazda-,
Földmunkás- és Polgári Párt ifjúsági szervezete -
1945 és 1948 között működött, s az egyetlen igazán
jelentős ifjúsági szervezet volt, amely nem marxis-
ta tanokat hirdetett.

A dolgozat bemutatja, milyen külső és belső
tényezők vezettek arra, hogy a népi gondolat hirde-
tőjeként indult Független Ifjúság miként alakult át
a Kisgazdapártéhoz hasonló nagy tömegű, mozgathatat-
lan, ideológiailag sokszínű szervezetté. Részletezi
a köztársasággelleanes összeesküvés utáni helyzetet;
a többi ifjúsági szervezettel való aktív együttmű-
ködést szorgalmazó polgári fiatalok térnyerését,
küzdelmüket az ifjúsági egység megoldásáért.

Ez a dolgozat először ad átfogó képet a Füg-
getlen Ifjúság történetéről, így elsősorban az egy-
korú dokumentumokra és visszaemlékezésekre támasz-
kodott.

CZINEGE ERZSÉBET
(DTF)
A HIVATALOS NYELV MAI JELLEMZŐI

A szerző a mai hivatalos és közéleti nyelvből
gyűjtött nagy számú példát a nyelvhasználati sajá-
tosságok vizsgálata céljából. Azt kívánta felderíte-
ni, hogy a nyolcvanas években milyen nyelvhelyességi
hibák a jellemzőek erre a nyelvi rétegre. Anyagát az
élet legkülönbözőbb területeiről gyűjtötte: azt a sok-
féleséget próbálta szemléltetni, amely egy-egy csa-
lád mindennapjaiba belopódzik. A hibásnak talált
nyelvi formákat rendszerezte, elemezte a jelentés
és a nyelvi forma tekintetében, s javasolt helyettük
helyesebb szerkezeteket. Összegezésben megállapí-
totta, hogy melyek azok a jelenségek, amelyek a leg-
inkább szembetűnőek a napjaink hivatalos írásában,
nyelvhasználatában.

CZENITHE SAROLTA
(BPTF)

A névtudománynak mostoha területe volt az állatnévgyűjtés. Jórészt a művelődéstörténet és a néprajz foglalkozott vele.

Napjaink egyik legégetőbb kérdése a szellemi néprajz megőrzése. Magyarország egyre több településén mérik fel az állatneveket, köztük a kutyaneveket. Ez a dolgozat is ehhez az általános gyűjtőmunkához járul hozzá.

A gyűjtés az Egertől 8 km-re fekvő felsőtárkány községben végeztem. Eger közelsége miatt nagy az ingázók száma, ezért sokan tartanak kutyát háziorvos céljából. A 198 kutyva közül 184 volt háziorvos, 14 vadász.

A felírt neveket az alábbi szempontok szerint csoportosítottam. A névadás indítéka, a nevek gyakorisága, a névadás nyelvi eszközei, a nevek szótag-száma, a nevek hangrendje. A dolgozatot betűrendes adattárral egészítettem ki.

CZIRÁKI JUDIT
(ELTE BTK)

AZ AMERIKAI FENEGYEREK: SAM SHEPARD

A dolgozat napjaink egyik leghíresebb amerikai drámaíróját, Sam Shepardot kívánja bemutatni, aki negyvenhárom éves korára több mint negyven darabot írt, 1979-ben Pulitzer-díjat kapott. Költő, rockzenészi karrierje is jelentős, több filmben játszott főszerepet. Szerelmi ügyeit a pletykálóknak tanulatják, miközben ő visszavonultan él egy farmon.

Drámáira jellemző az életrajzi, kulturális és színházi konfliktusközlés. Az amerikai életforma különböző változataiban jelenik meg a művekben. A szereplők között farmereket, gengsztereket, kallódó figurákat, hopl indiánokat, cowboyokat és szatírokat vonultat fel a szerző. A jazz és a rock is meghatározó elem: dalbetétek, dobszótlók tarkítják a prózai szöveget. Nyelvezete alapvetően lírai, de megtalálhatók benne az amerikai slang pregnáns kifejezései is.

Legjelentősebb művei: The froth of Crime,
Curse of the Starving Class, True West, Fool for
Love.

CZIRÁKI JUDIT
(ELTE BTK)

W. B. YEATS: PURGATORIUM

A dolgozat William Butler Yeats Purgatorium című darabjával foglalkozik a színpadi megvalósíthatóság szempontjából. Az átfogó irodalmi elemzésbe bevonja az író filozófiai és költői gondolatainak háttér anyagát is. Foglalkozik a Noh dráma hatásával, Yeats színházi elképzeléseivel. A rendezői koncepció kialakításához az ír legendáknak és az ír történelemnek a darabban elfoglalt helyét folyamatosan figyelembe veszi.

A dolgozat színházi, gyakorlati munkával foglalkozó része egy 1986 áprilisban tartott amatőr színházi produkción alapul. A rendezői koncepció és problémák kérdéseit csőpontok köré rendezzi, ezenkívül szól a színpadkép, díszlet, világítás, jelmez, a színeszi munka integrálásáról a darab gondolatvilágába.

CSABA LUDIKÓ
(ELTE BTK)

VERSSZERKEZET ÉS FIN'AMOR KONCEPCIÓ
BERNARD DE VENTADOUR KÖLTÉSZETÉBEN

A trubadúrlíráról gyakran úgy beszélnek, mint valami egységes, teljesen sematikus költészetéről, amelyben az egyéniség szinte meg sem jelenik, hiszen az alkotónak kialakult emberi és költői attitűdöt, versszerkezetet, kulcsszórendszerrel kell követnie. Igaz, hogy a trubadúrlírásban sokféle költöttség létezik, de talán éppen ezért érdemes az általa nosztalgikusoknál túllépni, és megvizsgálni, hogyan alakítja egy-egy költő saját egyéniségének megfelelően a szigorú szabályokat, mi az, ami műveit egyedivé teszi a trubadúrok egységének ítélt táborában.

Bernard de Ventadour egyike a leg híresebb és legeredetibb költőknek; életműve kb. 1150-70 között keletkezett, a trubadúrlíra már "érett" korszakában, s az átlagosnál több, 44 verse maradt fenn. Az ő életművén keresztül az próbáltam megvizsgálni, hogyan jelenik meg költészetében a trubadúrlíra lényege, a "fin'amor"-koncepció, s hogyan függ ez össze a vers szerkezetével.

CSÁKÓ GABRIELLA
(ELTE BTK)

MAGYARORSZÁG ÉS ERDÉLY LEÍRÁSA
(1664, App. H. 893)

Az ELTE Zrínyi-szeminariumán készült dolgozat egy 1664-ben Londonban megjelent nyomtatvány keletkezésének körülményeit és szövegének magyarázataát kísérli meg. A Prospect of Hungary and Transylvania... című munka szerzője ismeretlen, forrásairól nagyon keveset tudunk. Ismeretterjesztő könyv, célja Magyarország és Erdély földrajzának és történetének leírása, valamint a környező országok rövid bemutatása. Legrészletesebben az 1650-es és 60-as évek háborús eseményeivel foglalkozik. Melléklete a Peter Stent által ugyanebben az évben készített térkép. Az Erdélyről szóló részt szembeesettette Frölich 1639-ben megjelent Medullá-jával.

A dolgozathoz függelékként csatolkozok a Magyarországra és Erdélyre vonatkozó fejezetek magyar fordítása.

CSALLÓKÖZI CSABA
(KLMF)

A SOPRONI HATÁRŐRKERÜLET TÖRTÉNETE 1945-1964

Kutatásaimban a Soproni Határőr Kerület, illetve elődeinek létrejöttét, tevékenységét, az ország életében bekövetkezett változások határőrségre gyakorolt hatását igyekszem bemutatni.

A jelölt időszakot hat részben dolgoztam fel.

Első: A határőrség megalakulása; második: a nyugati határszakasz lezárása; harmadik: a határőrség átszervezése 1946-ban, ezzel összefüggően a 7. zászlóalj tevékenysége; negyedik: az úgynevezett "soproni razzia" és az 1940-es évek vége; ötödik: az első határőrkerület; s végül a hatodik: az 1956-os ellenforradalom helyi vonatkozásai, majd az ezt követő időszak eredményeivel, eseményeivel ismertetem meg az olvasót.

A munka elkészítésében az egyik ösztönző tényező az volt, hogy összefoglaló tanulmányban mutassam be a kerület életének egy szakaszát, ezzel is segítséget adva a kerülethez bevonuló fiatal katonák, tisztek képzéséhez, feladataik ellátásához. Növekedjen a kötődésük alakulatukhoz, szilárduljon helytállásuk a végrehajtó szolgálat ellátása során.

Ösztönzés volt számomra továbbá az is, hogy a KLMF. BM. Határőr Szaktanszékén már több határőrkerület történetét dolgozták fel haligatótársak, TDK-munka keretein belül, amelyek jól szolgálják a tiszti pályához kötődést, az elkötelezettséget.

CSÁSZI IREŒ
(DTF)
ÉGITESTEK A HIEDELELVILÁGBAN

Három pásztorokodásban jelentős alföldi város /Hajdúszoboszló, Balmazújváros, Egyek/ gazdag, égitestekkel kapcsolatos hiedelmeit mutatom be TDK dolgozatomban. Munkám célja, egyrészt felmérjem, hogyan él a ma idős nemzedékében az égitestekről valótlan elképzelés, másrészt adalékokat nyújtsak néprajzi irodalmunk e területének, hiszen csillagneveink, hiedelmeink gyűjtése sürgető feladat. Dolgozatom három fő egysége:

1. Adathalmaz, amelyben ízelítőt adok, hogyan tükröződik a világmindenségről aklotott elképzelés a tárgyi és szellemi néprajz területén.
2. Gyűjtés, melyet idős pásztoremberek elmondása alapján jegyeztem le.
3. Összegezés, melyben a feladásban merülés okait vizsgálom. Gyűjtésem egyben figyelmeztető is, tegyük ebben az irányban is figyelmeink tárgyává a nép felfogását, hiszen szellemi örökségünket megőrizve fontos kötelességünk.

CSATÓ KATALIN
(JGYTE)
A HOMOK KÉZI KITERMELÉSE A KÖRÖSÖN

Otthon sokat hallottam róla, hogy nagyamám Kislány Korában a homokkitermelésnél dolgozott. Kíváncsi voltam, hogy milyen volt ez a munkafolyamat. Azért kerestem fel Boruzs Sándort, ő mesélt munkájáról, az ő elbeszélését egészítette ki Lázár Károlyné, aki Kislányként kíségtett ebben a munkában.

Az anyaggyűjtés során figyeltem fel rá, hogy kettős rendeltetésnek is megfelel a közlés: egyrészt tartalmazza a homokkitermelés munkafolyamatának leírását, másrészt nyelvjárástani corpusként is felhasználható a hangszalagra rögzített adatközlői elbeszélés.

Beszélgetéseim során megtudtam, hogy Boruzs Sándor bácsiék egyedül építették hajójukat. A homokot a körös aljáról húzták fel egy nagy kapával. Az értékesítésnek két útja volt: vagy helyben árusították a kömvészeknek, vagy levitték Gyomára. A hajót lefele az ár vitte, vissza viszont sajtát maguk húzták az emberek.

Boruzs Sándor és Lázár Károlyné a tisztai nyelvjárástípust beszéltek. Dolgozatomban erre is kitérek (hangtani, alaktani, jellemzőket mutatok be), és a szakszavakból szótárt állítottam össze.

CSEH ARANKA
(JGYTE)
PERFORMATÍV KIFEJEZÉSEK A MAGYAR ÚJSÁGNYELVBEN

A performatív kifejezésekre John L. Austin, oxfordi filozófus figyelte fel, aki így definiálta őket:

A performatív kijelentésnek "megvan a maga funkciója, egy ilyen kijelentés megfogalmazása egy akció végrehajtása. Ezt az akciót, legáltalában ilyen pontosan, talán egyáltalán nem lehetne végrehajtani semmilyen más módon. Néhány példa:

"E hajót "Szabadság"-ra kereszteltem".
"Bocsánatot kérek."

E. Benveniste definíciója még pontosabban körülhatárolja a jelenséget: "Egy performatív kijelentés nem annyiban az, amennyiben módosíthatja egy egyn helyzetét, hanem annyiban, hogy önmagában aktus. A kijelentés az aktus: aki kiejti, az végrehajtja az aktust, megnevezve azt."

A dolgozat célja: alkalmazni az elméletet a magyar nyelvre, és a példák segítségével kiegészíteni, módosítani, pontosítani. Bár a performatív igék többsége meggyezik a különböző nyelvekben, mégis úgy tűnik, lehetnek eltérések; és az angol nyelv szerinti besorolás nem mindig alkalmazható a magyar nyelvre.

CSEKE BORBÁLA
(DTF)
REFORMÁTUSKOVÁCSHÁZA CSALÁDI NEVEI

A szerző a (korábban) Mezőkovácsházához tartozó Reformátuskovácsháza lakosságának családi neveit vizsgálja. Az anyaggyűjtése frott és szóbeli forrásokra is kiterjed. Vizsgálta az anyakönyveket, a temetők fejfáit és az élő szájhagyományt. A mai névanyagot összevetette az 1945 előttről, s arra kereste a választ, hogy a nevek tükrözik-e a falu életében végbe ment változásokat. A szinkron vizsgálat útján gyűjtött adatokat az ismert névtípusokba rendezte, majd a motiválatlan jelenségeknek etimológizálással próbálta kideríteni a valamikori jelentést. Az elemzések mennyiségi összetevée érdekesen igazolja, hogy a falu lakosságának összetétele alaposan megváltozott a fel-szabadulás óta.

CSEPPES ILDIKÓ
(KLTE)

KÉPTELENSÉG A KÉPESSTÉGBEN, AZ ANGOL CAN ÉS
COULD KAPCSÁN A DEONTIKUS ÉS DINAMIKUS MO-
DALITÁS NÉHÁNY KÉRDÉSE AZ ANGOLBAN

A dolgozat három modális elem a CAN, COULD és a BE ABLE TO sajátosság jelentéstartalmait vizsgálja. A képesség jelentés részletes, átfogó elemzése a Palmer-féle modalitás elmélet rendszerében vizsgálva, valamint nyelvtörténeti háttérrel kibővíve alkotja a dolgozat központi témáját. A gyakorlati nyelvtanuláshoz is hasznos információt nyújthat az elemzés, mely a CAN és a COULD passzív érzékelést és észlelést jelentő igékkel való kapcsolatára vonatkozóan egy eddig kissé elhanyagolt értelmezési lehetőséget mutat be a segédigék státuszát érintő "jogosultság" kérdése szempontjából. E feltételezés szerint nem lehetetlen az, hogy a modális értékkel nem rendelkező CAN illetve COULD a középső GAN - "kezdeni" ige múltidejű alakja - fonetikai variánsaként, tulajdonképpen időbeli segédigeként a "do" jelelenségével rendelkeznek.

CSEPREGI ZOLTÁN
(ELTE BTK)

CICERO SZEREPE A LATIN HEXAMETER NORMÁJNAK
KIALAKULÁSÁBAN

Cicero költői tevékenységéről nagyon eltértek a vélemények. Az eddigi elemzésekre támaszkodva, azok eredményeit értékelve, néhol vitatva próbálja ez a dolgozat elhelyezni Cicero-t a latin hexameter Vergiliusig tartó fejlődésének történetében.

Cicero újításai egyrészt a rövid szótágok számának növelésével, másrészt a verssor metrikus szerkezetének szabályozásával kapcsolatosak (az utóbbiak jelentőségét főleg a verstani és a szóhangsúlyviszonya magyarázza), a hyperbatonok több típusa, ezek kombinációi, valamint a hyperbatonnal keretezett kólonok is Cicero-tól kezdve jelennek meg a római irodalomban.

A fenti újításoknak, s Cicero szigorú prozódiai szabályainak hatása észrevehető a neoterikus költők-nél, akik többnyire a ciceroi gyakorlatot követve tökéletesítették a verssorok szimmetriáját, s tették azokat alkalmassá festői és emfaticus effektusok kifejezésére. Az az elmélet azonban, mely szerint Vergilius és Horatius változatosságra és asszimmetriára való törekvésükkel közvetlenül a fiatal Cicero technikáját követték volna, valójában tünik.

CSERÉP ATTILA
(KLTE)

AZ "ÚT" KATEGÓRIÁJA ÉS AZ ASPEKTUS

Az "út" egy szemantikai, pontosabban irányjelölő kategória. Különbözik is a többi szemantikai kategóriától, de sok hasonlóságot is felfedezhetünk közöttük. Gyakran ágyazódnak egymásba a lokatívuszi és az iránykifejezések, s párhuzamot lehet vonni a mértékhatórozót és a hol? kérdésre felálló helyhathatórozót tartalmazó mondatok között is. Egy mondatnak különböző beszédhelyzetben más és más értelmezése lehetséges. Az időhathatórozót tartalmazó mondatokat párhuzamba lehet állítani néhány helyhathatórozót tartalmazó mondattal, de az idő sajátos jellemzői (egydimenzió-júság, egyirányúság, dinamikusság) miatt kevesebb kategóriával dolgozhatunk. Bennett azon az alapon vonja meg a párhuzamot a helyhathatórozók, időhathatórozók és igeidők között, hogy ezek azonos viszonyokat fejeznek ki. A helyhathatórozók kapcsolatban állnak az igeszemlélet kifejezésével is, különösen szoros a kapcsolat a lokatívuszt és a folyamatos aspektus, szokásos cselekvést jelölő aspektus és a "perfect" között.

CSILLAG ANDREA
(KLTE)

AZ OROSZ FŐNÉVRAGOZÁSI RENDSZER FEJLŐDÉSE

A dolgozat áttekintheti az orosz főnévragozási rendszer fejlődését az óorosztól napjainkig, morfológiai szempontból megvizsgálja a Rövid Orosz Törvénykönyv XV. század közepén készült akadémiai másolatának főneveit. A dolgozat célja ennek a példanyagnak az elhelyezése a főnévragozási rendszer fejlődésében.

A dolgozat végig követi az *-ó és az *-ú tövű főnevek paradigmáinak egymásrahatását, azt a folyamatot, melyben az *-i tövű hímnemű főnevek átkerülnek az *-ó tövű főnevek ragozásának tárgyvariánsába. Megvizsgálja az *-n, *-s, *-t, *-r és *-ú tövű főnevek átkerülését más főnévragozási típusokba. Áttekintheti a kemény és lágy variánsok közleledését az *-ó/-jó és az *-a/-ja tövű főnevek ragozásában.

A dolgozat foglalkozik az alany- és tárgyeset közleledésével többes számban, a többes szám birtokos, részeshathatózó, eszközhathatózó és elöljárós esetivel. Áttekintheti a megszólitó eset, a kettes szám és az élőlélettelen kategóriájának fejlődését.

CSITKEI ADRIEN
(JPE)

BALASSA MENYHÁRT ÉS ÁRULTATÁSA

Balassa Menyhárt talán kevésbé ismert alakja a 16. század magyar történelmének, pedig olyan híres-hírhedt nevek között fordul elő az övé, mint a Podmanczky-testvérek, Bebek Ferenc, a Kendy-testvérek, Zay Ferenc neve. Ami azonban ennél sokkal figyelemreméltóbb, alakját egy irodalmi mű is megőrizte. Ő a főhőse az 1569-ben Abrudbányán kiadott "Comedia Balassa Menyhárt árultatásáról, mellyel elszakada az magyarországi második választott János királytól" című színműnek.

Mi tette vajon érdemessé Balassa Menyhártot arra, hogy más hírhedtebb kortársával szemben színmű ihletője legyen? Ki lehetett Balassa Menyhárt valójában? Igaz vajon a színmű és forgách Ferenc jellemzése: "minden gazság véghezvitelére született ember"? Életrajza alapján a 16. század egyik jellegzetes alakja. Hatalmaskodó, kalandor természetű főúr, aki egyben kiváló hadvezér is. Vagyona gyarapítása érdekében mindenre kapható. Párhuzamos életrajzok adataival összevetve a Balassáét nyilvánvalóvá vált, hogy sem pártváltoztatásai, sem hatalmaskodásai, rabló-kalandjai nem magyarázhatják hirhedettségét. Úgy gondolom van egy fontos momentum, amely közrejátszott mind a kortársak, mind az utókor véleményalkotásához, mégpedig Balassának a Bebek Ferenc és a Kendy-testvérek meggyilkolásában játszott szerepe.

CSIZMADIA GÁBOR

KRONOLÓGIAI ÉS FEJLŐDÉSELMELETI PROBLÉMÁK
AZ EURÓPAI ÉS A KÖZEL-KELETI ŐSRÉGÉSZETBEN
(TUDOMÁNYTÖRTÉNETI ELEMZÉS)

ü) szintézis felő? Ezt a kérdést teszi fel ez a dolgozat, miközben ismerteti és boncolgatja évszázadok, de különösen a jelen évszázad első felének őskori kronológiai és rendszerezési törekvéseit. Milyen következményei lettek a radiokarbon kormeghatározási módszer feltalálásának, milyen új forradalmat idézett elő a hagyományos C14 mérések kalibrálása? Mik a fő irányzatai a régészetnek napjainkban a Közel-Kelet és Európa őskori kapcsolatait illetően? A dolgozat a vitás kérdéseket három példa ki- ragadásával szemlélte: a kocsi, a pecsét s a tartarial táblák.

CSORBA JUDIT
(ELTE BTK)

A VÍZNYERÉS MÓDJAI (KUTAK)

A dolgozat a víznyerés különböző módjaival és ezen belül főleg a kutakkal foglalkozik és elsősorban foglalkozik össze országosan a legfontosabb típusokat a szakirodalomban eddig megjelent, kutakkal is foglalkozó táji leírások és monográfiák, részben kelet-magyarországi saját gyűjtésből származó adatok alapján.

A dolgozat röviden ismerteti a nem kutakkal történő víznyerési módokat is, majd rátér a valóságos kutakra, melyeket két szempontból is vizsgál: egyrészt az ásványvíz típusa alapján, másrészt a felépítmény szerinti; és így próbálja meg elkülöníteni az alapvető típusokat.

A részletes, alapos leírásokat gazdag fényképanyag (illusztrációs anyag) egészíti ki (a szerző felvételei); amely a dolgozat által meghatározott kúttípusok részletekülönbségeit is jól hangsúlyozza. A dolgozat befejezésként a szerző - ha csak érintőlegesen is - kitér a kutakkal, víznyeréssel kapcsolatos szokásokra babonákra és hiedelmekre is.

CSÓTI GABRIELLA
(ELTE BTK)

ÚJ IRÁNYZATOK A SZÁZADFORDULÓ OROSZ ZENÉJÉBEN (1890-1917)

A dolgozatban összefoglalom a századforduló zenéjének közvetlen előzményeit, s azt a folyamatot, amely a XX. századi zene alapvető strukturális megújulásához vezetett. A továbbiakban ismertetem a korszak jelentős áramlatait, a három nagy orosz zeneszerző nemzedék munkásságát, s egyes komponisták kapcsolódását a korszak meghatározó művészeti, kulturális áramlataihoz, irányzataihoz. A Szkrjabin művészetének a szimbolista művészetelmélettel való kapcsolódását részletesen elemzem. Röviden bemutatom Rachmanyinov, Prokofjev, Sztravinszkij századfordulóra eső alkotói periódusát.

CSÜCS ILDIKÓ
(JATE)
MEGJEGYZÉSEK KALLINOS ELSŐ TÖREDEKÉNEK
AZ ÉRTELMEZÉSÉHEZ

Szerző számba veszi azokat a nagyszámú, egymástól gyakra elterő interpretációs javaslatokat, amelyek főleg az utolsó három-négy évtizedben a legregibb görög elegiakus költő egyetlen hosszabb fragmentumával kapcsolatosan szóhoz jutottak a szakirodalomban. Méltó teszi a szöveg tagolására, kiegészítésére és eszmei mondanivalójára vonatkozó elgondolásokat illetve feltevéseket, s állást foglal a legelfogadhatóbbnak látszó vélemények mellett.

Szerző rámutat arra az eddigi magyarázóktól kellően még nem kiemelt, pedig sokat mondó antitezisre, amely az isteni ősökkel dicsekvő (ἴστρον) ... (ἴστρον) ...) s esetleg mégis gyáván meghátráló férfi és a nem feltétlenül előkelő származású, de bátor helytállással személyre szólóan félisteni megbecsülést kiérdemlő (ἀστὶος ἡμιθέου) politész között felmutatható az elegiakus költőnek a homéroszi eposztól eltérő társadalomszemlélete szerint.

CSUPOR ISTVÁN
(ELITE BTK)

FÉNYKÉPESZÍTTETÉSI ALKALMAK ÉS SZOKÁSOK CINKOTÁN

A tanulmány egy korábban Pest környéki, majd a fővároshoz csatolt település, Cinkota összegyűjtött fényképanyagát - mintegy 500 felvételt - vizsgált. A szerző arra próbál választ kapni, hogy egyrészt hogyan ismerkedik Cinkota lakossága a fényképpel mint újtással, és hogyan illeszti azt be hagyományos kultúrájába, másrészt melyek azok az alkalmak, amikor a cinkotaiak fényképet készítettek, hangsúlyozva egyes események jelentőségét vagy ünnepi voltát. A továbbiakban a tanulmány egy hosszabb fejezetet szentel három család összegyűjtött fényképalbumjának, és ezeken keresztül mutatja be a családtagok életének sorfodulóit, hangsúlyos eseményeit. A szerző egyben azt is vizsgálja, egy-család fényképein kik kapnak helyet a családtagok, rokonok és ismerősök közül, az utolsó fejezetben pedig kísérletet tesz a vizsgált fényképek alapján bizonyos korszakok megállapítására és meghatározására, s egyben azt is vizsgálja, hogy milyen az a fényképszíparos bázis, amely kialakítja Cinkota igényeit ezekben az időszakokban, és mi a szerepe az amatőr fényképezésnek a faluban?

A tanulmány gyakorlatilag 1880 és 1965 közötti fényképeket - mégpedig kizárólag Cinkotán paraszti használatból előkerült képeket - vizsgált monográfikus jelleggel és részletekbe menően mutatja be egy, korán Budapest vonzásába került település fényképszíttetési szokásait.

DARABONTI DEZSŐ
(JGYTF)
VAJDA PÉTER DALHON CÍMŰ MŰVÉNEK VILÁGKÉPE

A dolgozat tárgya Vajda Péter 1844-46-ban megjelent Dalhon című kötete, amely a szerző egyes műfajú írásait tartalmazza. Ezek közül kettő, az Eszder és az Időszakok című költemény a világ és az emberi társadalom teremtés történetét tartalmazza. E két írásban jól tettenérhető Vajda Péter megjelenésen eklektikus, misztikus világgépe. Különösen izgalmas a szerző történelmszemlélete: az emberiség történetét folytonos fejlődésnek fogja fel a Teremtéstől a Tökély Koráig.

A világ, a főszellem alkotása, két különböző szférából áll: ez az anyag és a szellem világa. E kettő között áll az ember, aki azért teremtettet, hogy feloldja a két privégium közötti ellentmondást.

Számomra igen érdekes az a terminológiai párhuzam, ami Vajda költészetéről alkotott nézetei és a 20. századi szemiotikai irodalomelmélet között fennáll.

DEÁK LÁSZLÓ
(KLTE)
A TRAGIKUM MEGJELENÉSI FORMÁI ARANY
TOLDI-TRILÓGIÁJÁBAN

Témájából következően dolgozatom elsősorban leíró jellegű, ezzel együtt nem mond le a trilógia - e kitüntetett szempont alapján történő - egységes értelmezésének igényéről. Ebből következően Toldi szerelmét bár a verses epikát író Arany "hattudaloként" fogom fel, azt vizsgálom: koncepcióját tekintve értelmezhető-e mégis a trilógia középső darabjaként?

A legfontosabb, a műfaj sajátosságait érintő kérdés: a "modernizált" verses epika milyen jelleggel és milyen mértékben képes a tragikum megjelenítésére, hiszen Arany szempontjai szerint is a "hisztia" tragikum hordozására egyedül a tragédia alkalmas. A tragikum három szintjét kell megkülönböztetnünk az Arany-életműben. Egy, az alkotói személyiségben tetten érhető tragikus hangoltságot; a szüntelen értékesítés tragikus megjelenítését; s a tragikum mint esztétikai minőség esetleges felbukkanását.

Munkámban igyekeztem ezt a kérdéskört Arany levelezése, elméleti írásai tükrében vizsgálni.

DOBLER MAGDA
(ELTE BTK)
HEINE "LORELEI" KÖLTEMÉNYE A ZENEIRODALOMBAN

1. A Lorelei keletkezése.
2. Heine "Lorelei" c. költeményének elemzése.
3. Heine - Liszt: "Loreley" c. művének elemzése.
4. A Lorelei más szerzőkről.

A germán mondák tündére fontos alakja a német irodalomtörténetnek. Heine öntötte művészileg legértékesebb formába. Költeménye egyesíti a német népdal és műköltészet hagyományait, valamint a kor szociológiai problémáit.

Liszt Ferenc "Loreley" c. dala intenzívebben fejezi ki a heinei gondolatot a zene kifejező eszközeivel. Liszt Ferenc a dalt kedves és fontos művének tartotta, mert két zongoradarabot is komponált a témára, sőt körusműnek is feldolgozta.

A vízitündér, Heine szavai és Liszt zenéje sok más zeneszerzőre hatottak, akiknek műveit érdekes megemlíteni.

DOBÓ MÁRTA
(ELTE BTK)
MEZŐSZEMEREI PROVERBIUMOK EGY EGYÉN
SZÓKINCSENEK TÜKRÉBEN

Dolgozatom tárgya: Dobó Lajosné mezőszemerei adatközlő általam fölgyjűjtött összes proverbiumának vizsgálata.

Elemzem azokat a sajátosságokat, melyek a gyűjtés folyamán bukkantak fel, s befolyásolják az itt közölt anyag milyenségét. A proverbiumokat használdik, nyelvtanilag is vizsgálom, utalva arra, mennyiben tartoznak az egyik - s mennyiben a közönség szóincséhez. Majd a proverbiumok általános nyelvi tulajdonságainak bemutatását mondattani szempontú elemzés követi. Hasonló tárgyú vizsgálódások ez irányban még nem történtek.

A proverbiumokat a dolgozat végén található adattár is rendszerezte.

DOB SZAY TAMÁS - FŐNAGY ZOLTÁN
(ELTE ■TK)
A MAGYARORSZÁGI MAGYBIRTOK ELHELVEZKEDÉSE AZ
1830-AS ÉVEK BEN

A dolgozatunk központi része egy térkép, amely a magyarországi nagybirtokokat, uradalmakat ábrázolja. Forrásunk Fényes Elek: Magyar országnak s a hozzá kapcsolott tartományoknak mostani állapota statisztikai és geographiai tekintetben. I-VI. (Pest, 1836-1840) című munkája volt. Ez a munka tartalmazza Magyarország összes helységének birtokosait. (Erdélyre, a Részekre, Horvátországra, Szlavóniára és a határvidékre nem terjed ki), a megye leírásánál pedig felsorolja az uradalmakat, illetve a jelentősebb birtokosokat. Ezen adatokat ábrázoltuk mi egy, a községeket határakkal feltüntető térképen. A színekből megállapítható a birtok jellege (kamarai, egyházi, világi). Üres maradt a nem nagybirtokosok által birt terület. A színek alkalmazása során arra törekedtünk, hogy az egyes birtokos családok uradalmi családokként elkülönüljenek. Feltüntetjük az uradalmak központját is. A mellékelt magyarázatban a forrás alkalmazásának módszertani kérdéseiről, felhasználásának lehetőségeiről és korlátairól szólunk.

DOLCSE CZ ILDIKÓ
(BÖTF)
SLOVENSKI PRAVOPIS I

A szlovén nemzetiségi nyelven készült dolgozat a szlovén helyesírás változásának, az egyes időszakokban elfoglalt helyének elemzését, értékelését adja. A legkorábbi és egyben sokáig érvényben lévő helyesírási szabályzat F. Levéc nevéhez fűződik. (1899.)

Ismert tény, hogy a szlovén nyelv nagyon sok archaizmust őrzött meg. Jelen van a legtöbb szláv nyelvből hiányzó kettesszám, amely bonyolulttá teszi a ragozásokat. Az is tény, hogy a szlovén a környező nyelvekből, elsősorban a németből sok szót vett át. Magánhangzó állománya a többi szláv nyelvhez viszonyítva gazdag. Mindezek hozzájárultak a helyesírás bonyolultságához.

A dolgozat készítője nagyon jó összegező elemzést adott. Rámutatott mindazokra a lényeges változásokra, amelyek az idők folyamán végbementek a szlovén nyelvben. Munkája az általános iskolai szlovén nyelvtanításban feltétlenül hasznos. Az áttanulmányozott szakirodalom is alapos hozzájárulást nyújt a témához.

DÖNAY BEATRIX

(J.P.T.E)

"MERT NEM ÉRDEMLI MEG A FÉNYT. NYUGALMAT
ÉRDEML." "

Ki az igazi művész?

Koronként és főleg egyéniségként változik,
ki mit követel meg művésztől. Ha megfelelnek elvárásainknak, művészeinket valamivel "jutalmazni" kell. Válasszuk ki e két kategóriát: NYUGALOM - FÉNY. Közülük mindenki azt szeretné adni a maga ideális Mesterének, amit magasabbrendűnek tart. Melyik több a másiknál? A Nyugalom magasabbrendű-e, mint a Fény, vagy a fény, mint a nyugalom? Esetleg egyforma mértékű elismerést fejeneznek ki?

Életünk és/vagy művük szerint jutalmazhatjuk a művészeket. Korunk művészeit vajon mivel lehetne jutalmazni? József Attila szavaival ők azok, akik

"Naponta megváltják a világot,
de nem tudnak gyulafát gyújtani!"

Az én Mesterem csak egyszer váltsa meg a világot, s akkor megkaphatja a nyugalmat.

DORNER BRIGITTA

(J.A.T.E)

A FÉLKEGYELMŰ CÍMŰ REGÉNY IPPOLLIT-MOTÍVUMA

"A félkegyelmű" című regénnyel foglalkozó

szekirodalom egy része nem értelmesei megfelelően az Ippolliti jelenséget. Ezek az elemzések a szereplők közötti kölcsönhatásokat figyelmen kívül hagyva, az Ippolliti figurát elszigetelten, a saját problémáilapotában vizsgálják. Én ezzel szemben szeretném e figurát Miskinnel kölcsönhatásban vizsgálni, azt keresve, hogy a miskini figura milyen korlátokra mutat rá Ippollit. A két alak összehasonlításakor a személyiség szempontját választottam szempontként.

Ippollit az önmeghatározás problémájával küzdő hős, aki tudatosan képviseli a személyiséggé válás programját, bár a lelkiesség hiánya miatt személyiséggé válnia nem sikerül. Vele szemben Miskin betegsége, a tudat hiánya miatt fel sem ismeri a személyiség fontosságát.

DOVAK BERTALAN

(SCTF)

A SÁROSPATAKI RK. PLÉBÁNIA-TEMPLOM MINT
GÓTIKUS MŰEMLEK HELYE A GÓTIKÁBAN

- I. A gótika eredete, centruma, vonzáskörzete.
- II. Nemzeti vonások az európai gótikában.
- III. A magyarországi gótika sajátos alakulása (hatások).
- IV. Sárospatak építésze és várostörténete.
A rk. templom stílusjegyeinek elemzése, összevetése kiemelkedő hazai emlékekkel.
- V. A sárospataki rk. plébánia templom helye a hazai művészetben.

DÖMÖTÖRFI TIBOR

(ELTE BTK)

ISMÉTLÉS ÉS HALMOZÁS ZRINYI "AFIUM"-ÁNAK
MŰFAJAI ÉS STÍLUSJELLEGZETÉSSÉGEI

Az ELTE Zrínyi-szeminariumán készült dolgozat elemzése szerint az Afium retorikus próza a javából, leírt oratio-ként is lelkesítő szónoki beszéd, amelyben egyik legfontosabb retorikai alkotóelem az ismétlés és halmozás megannyi mesteri módozata.

Ezen túl van az Afium-nak egy szövegszinten megvalósuló kategóriarendszere is. A szövegnek szabályos lüktetést adó gondolatritmusról van szó. Érdemesen tagolják a művet a refutatio-jellegű, "itt közbeszólhat valaki" kifejezéssel jellemezhető kitételek periodikus visszatérései. Einnél fontosabbak azonban tartalmilag az Afium alapgondolatainak visszatérései.

Az első főgondolat: fegyver, resolutio és elhatározás szükséges! Elhangzik a mű első felében, hármas geminatio nagyerejű alakzatával kiemelve, és megismétlődik szinte azonos szavakkal a végén. A fegyver, a hadsereg Zrínyi eszméje szerint csak akkor funkcionálhat, ha magyar. E gondolatot fejti ki többször az Afium középpontjában. Legszébben a győzelem vagy halál" gondolat íveli át az Afium-ot. Elhangzik először a mű elején, aztán a középpontban a főgondolat, a "fegyver és jóvitézi resolutio kívántatik" megerősítő páriaként, végül a zárórészben találunk rá, összekapcsolva az "itt és most" sürgetésével.

DUDÁS KALMAN
(ELTE BTK)
A FÜGGŐ ALÁRENDELTELL MELLÉLKMONDAT A FŐMONDAT
IGÉJÉNEK TÜKRÉBEN

A dolgozat vázlatja:

1. Egy mondat függő mondatná válásának szerkezeti következményei.
2. A főmondat és a melléklmondat alanyának egyezése. A főmondat tárgyának és a melléklmondat alanyának kapcsolata. A beszélőt és a hallgatót magukba foglaló mondatok, ill. az ezeknél kevesebb vagy több személyt magukba foglaló mondatok.
3. Az alárendelt mondat igemódja és igelideje a főmondat igéjéhez viszonyítva, az alárendelt mondat szerkezetéhez viszonyítva, a mondat nem függő mondatként (azaz főmondatként) való megjelenéséhez viszonyítva. Az alanyok viszonyának hatása az igemódra és igelidejére.
4. Az igenéssel kifejezett tárgy (és alany) kapcsolata a függő mondatokkal.

DUDÁSNÉ MESTER JUDIT
(ACSJTF)
ADONY KERESZTNEVEINEK VIZSGÁLATA

Dolgozatomban egy falu keresztnévanyagát vizsgálva próbálok következtetéseket levonni a névgyakoriságra, a névdivatok változására és a névadás motívumaira vonatkozóan.

Vizsgálódásom színhelyéül Adony községet választottam, melynek névanyaga meglehetősen speciális.

Adony a török hódoltság utáni betelepítések miatt érdekes arculatú község lett: szerb, magyar, szlovák és német anyanyelvűek találtak itt otthonra. Ez a nemzetiségi jelleg gazdag névanyagában is tükröződik.

A kigyűjtött keresztnéveket két adattárban rendszereztem. Az elsõben gyakorisági sorrendeket állítottam fel, a második az egyes nevek idõszakonkénti megterhelésére utal.

A névdivatok vizsgálatán kívül részletesen foglalkozom a névadás indítékaiival is.

A nevek világa sokat elárul egy vidék, helység múltjáról, kultúrájáról. Az anyakönyvet lapozgatva bepillantást nyerhetünk az adott kor valósi és társadalmi tradícióiba, családi hagyományokba. Szinte a történelmet követhetjük nyomon.

EGRI ILDIKÓ
(BTF)

A SZÉNBÁNYÁSZATI SZAKSZÖKINCSE OROSZSZÁNTÁN

A szakszökeincsgyűjtés nyelvtudományunkban mintegy kétszáz éves múltira tekint vissza. Jelentősége ma is nagy, hiszen minden olyan tevékenység, amely pusztulóban lévő eszközt, tárgyat, nyelvi jelenséget, tehát például szakszavakat őriz meg a jövő számára, értékmentés. A bányászati szakszökeincseknek gyűjtését sürgeti a gyors technikai haladás.

Ma már vágathajtástól dúsitásig emberi kéz szinte nem is érinti a szemet. Gépesített munkafolyamatok vannak, és lassan eljutnak arra a szintre, hogy a gépeket csak irányítani kell. A dolgozat egy korábbi állapotot mutat be, amelyben még a kézzel végzett munka dominált, és csak egyszerű eszközöket, gépeket használhattak fel ehhez a kockázatos és nehéz munkához. A dolgozat célja egyrészt bemutatni azt a munkát, amely milyen lent a föld alatt folyik, és amelyről nagyon sokunkban csak halvány elképzelések vannak, másrészt - és ez volt a fő cél - a szakszökeincseket elkészítése, mely tartalmazza a bányászok egymás közötti szóhasználatát és a szakszavakat is.

A szövekek betűrendben követik egymást, amelyekben a címszó után az értelmezés szerepel, majd utalás névváltozatra, illetve német elnevezésre.

A dolgozatot fényképek és ábrák zárják. Ezek az Oroszlányi Szénbányászati Múzeumban készültek.

EKÜÉ ESZTER ANNA
(KLTE)

A NYUGAT-AFRIKAI "HIGH LIFE" JELENSÉG
A NIGÉRIAI NÉPSZERŰ IRODALOMBAN

Dolgozatomban a 80-as években megjelent nigériai népszerű irodalommal foglalkozom. Kutatásom központjában az áll, hogy a napjaink Nigériájára jellemző "Highlife" szubkultúra - mint a nigériai középosztály sajátos reakciója a hagyományos afrikai élet szigorúsága ellen - hogyan tükröződik ezekben a regényekben. Említést teszek az Onisska piaci irodalomról is, mint e művek gyökereiről, illetve a "regritude" elmélet és a "Highlife" jelenlét kapcsolatáról. Dolgozatomban felmerül az afrikai írőkkel kapcsolatos régen vitatott kérdés: Milyen nyelven születessenek az afrikai regények? Szó esik még a regények nyelvezetének jellemzőiről is, néhány példával illusztrálva.

A befejező részben a 80-as évek népszerű irodalmának a nigériai irodalomban elfoglalt helyéről és szerepéről, illetve a "Highlife" jelenség álltalam elképzelt további sorsáról írtam.

ELEK TIBOR
(KLTE)
ÚJABB TÖREKVESEK A CSEHSZLOVÁKIAI MAGYAR
PRÓZÁBAN

A csehszlovákiai magyar próza uralkodó iránya még ma is Dobos László, Doba Gyula, Rácz Olivér nevével fémjelvezhető. Ugyanakkor melllettük, s rájuk sem hatástalanul, kisebb-nagyobb eredményeket felmutatva körülbelül két évtizede zajlik a csehszlovákiai magyar próza szemléletének gazdagítása, formáinak, eszközeinek felrészítése, megújítása. A dolgozat erről ad vázlatos áttekintést. Nagyobb része Grendel Lajos eddigi életművének elemzését és értelmezését tartalmazza, mivel az ő művésze magasan kiemelkedik a prózamegújító törekvések közül. Viszont nem önmagában álló, azaz az említett irodalomtörténeti folyamat része, ezért a dolgozat emlékezetet az előzményekre is: az idősebbek prózájára, a "szlovákiai magyar" regényre, majd a hozzájuk képest tenatikai, szemléleti, formai újításokkal felépülő Fekete szél nemzedék írásaira. Grendel Lajos műveinek elemzése után pedig Cúth János Vajkai Miklós - mint a megújulás további képviselői - bemutatása következik. A dolgozat az Irodia-nemzedék léteinek felvillantásával zárul.

ERDÉLYI RÓBERT
(ELTE BTK)

VÁROSMEGŐVÁS AZ INDUS-VÖLGYBEN (MOHENZSD-DARÓ)

Mohenjo-daro az Indus völgyében található ókori harappai kultúra egyik kiemelkedő központja. E civilizációnak számos, máig ismeretlen eleme van, így a harappai civilizáció - köztük a kiemelkedőbb központok, mint például a Mohenjo-daro feltárása feltétlenül szükséges lenne, hogy a történeti kutatás elérhesse a rekonstrukciós szintet. A feltárások során azonban súlyos probléma jelentkezett. A kiásott "régészeti leletek kapillárisában, s a felszínen ismeretlen eredetű fehér képződmény jelent meg, mely fokozta az épülettalak és egyéb régészeti leletek szétmállását. A megoldás felkutatása nem tűr halasztást. Több próbálkozás is történt (USA, NSZK...), de gyors konzerváló módszert nem sikerült találni. Van olyan kísérlet, mely szivattalakkal a talajvíz szintjét próbálja csökkenteni, de ez igen költséges. Dolgozatomban - a rendelkezésre álló igen szerény leletek módszeres analitikus vizsgálatával, illetve elméleti megfontolásával megpróbáltam egy modelleljárást adni, mely időszakonként vizsgálatot tesz lehetővé, s a költségek is lényegesen alacsonyabbak, mint a többi módszer esetén. A "modell" szó azért szükséges, mert eddig csak a rendelkezésre álló leleteken lehetett a konzerváló eljárást sikerrel alkalmazni, de megadtam egy lehetséges elméleti módszert, mellyel maga város is megmenthető, de ide még természetesen több légkörfizikai kísérletet kellene végezni.

ERŐS VILMOS
(KLTE)
JÓZSEF ATTILA METAFIZIKÁJA

A dolgozat József Attila elméleti írásait, ill. azok három legfontosabb kategóriáját: az ihletet, fogalmat és intuíciót elemzi. A három szöveg-miséget Német G. Béla fel fogásához hasonlóan elsősorban nem esztétikai, hanem általános filozófiai kategóriákként értelmezem. Véleményem szerint azonban a kategóriák nem ontológiai, hanem metafizikai fogantatásúak, s az elméleti írásokat ezért metafizikaként értelmezem. A három szellemiség rokonítható a filozófiai gondolkodásban alapvető szerepet játszó ész, értelem, észrevevés három egységgel, ami azért jelentős, mert az eddigi József Attila-kommentárok a költő gondolatait csak két elvire, az értelemre és az érzelemre vezették vissza. A fogalmak kialakulásában szerintem Bergson és Hegel hatásának volt nagy szerepe. A költő speciális fogalma, az ihlet, eszerint Bergson eszméjét-fogalmával, ill. a filozófia - főként Hegel - ész-fogalmával rokon, amely hangvételjezetten és alapvetően megkülönböztetve az értelemtől, az egzisztenciának azon cselekvésége, melyben a szellem számára egyedül lehetségés "az anyagot eredetileg visszavezethetie". Az elméleti írások ilyen értelmezése véleményem szerint termékeny és új szempont a lírai életmű, különösen az eszmélet értelmezésében; így a dolgozat az eszmélet elemzésének egyfajta - de önmagában megálló - előmunkálata.

FARKAS ANIKÓ
(JATE)
E. IONESCO KÉT DRÁMÁJÁNAK ÉRTELMEZÉSE

Dolgozatom témájául két abszurd dráma értelmezését választottam. Az eddigi elemzések az abszurd művek több-értelműségét próbálták kiaknázni, s a művek legtöbb részét feltárni. Így aztán kevés olyan magyarázat született, amely totalitásban ragadott meg egy-egy művet. Olyan nézőpontot kerestem, amelynek segítségével az abszurd művek világokká alakulhattak. Úgy találtam, hogy az abszurd művek oly sokat emlegetett onirikus tulajdonságát lehet kiemelni és továbbfejleszteni oly módon, hogy a darabokat mint a főszereplők álma- it fogjuk fel.

Az álom sajátosságai közül kiemeltem néhányat: a sűrítést, eltolást, (időben és térben), elfojtást, az álom jelképteremtő és archetípusokat föllidézni tudó képességét, a nyelvvel való sokféle cselekvését: a klisékre való redukálást, a szóval teremtő erőt. Megpróbáltam megtalálni a szerepét az álom más, fiziológiai jellegű jelenségeinek is.

Úgy gondolom, sikerült kielégítő bizonyítékokat találni ahhoz, hogy megmutassam, e két abszurdnak tekintett alkotás jobban megérthető, ha segítségül hívjuk az álomrejtés módszerét.

FARKAS ATTILA
(KITE)
KÖZELITÉSEK EGY KÖZSÉG TÁRSADALOM TÖRTÉNETÉHEZ

Forténeti szociológiai tábor keretében végezzük Homokméggy múltjának és jelenének feltárását. A valami-
kor Kallócsa érseki városához tartozó Homokméggy nem egy
település, hanem időközben 6-11 települést foglalt köz-
igazgatási egységbe. Így természetesen rendszerű szem-
pontok alapján lehetett vicusról, azaz középtájról be-
szélni.

Községcsatoras statisztikai adatok alapján megpró-
bálom a régióban elhelyezni Homokméggyet. Statisztikai
Közlési mód következtében csak néhány időmetszetben le-
het elkülöníteni a szállásokat. A globalitást érzékel-
tető adatok mégis lehetőséget adnak arra, hogy az azo-
nos néprajzi csoportokhoz tartozó parasztságon belüli
különbségeket adatolni lehessen. Dolgozatom további ré-
szben elsődlegesen egyházi levéltári forrásokra tá-
maszkodom. Az érseki levéltárban és plébánián általam
látott anyagok rövid jellemzése után, egy típust kila-
meltan vizsgállok. A házassági akadály alóli felmenté-
sek genealogiai tartalmukon túl a társadalomról is
szólnak. Lehetőség nyílik arra, hogy egy endogám kö-
zösség közeli rokonházaságainak motivációt sorra ve-
gyem. És amíg a dolgozat elején a különbségeket, itt
a kapcsolatartás erejét, fontosságát lehet kimutatni.
Munkám az adott lehetőségek között nem több mint
gondolatok, hipotézisek és megközelítési módok felve-
tése.

FARKAS KATALIN
(BDTF)
NYELVSZOCIOLÓGIAI, NYELVELŐLDRAZSI VIZSGÁLÓDÁSOK
TORMAFÖLDÉN

Pályamunkám témája Tormafölde nyelvhasználatának
vizsgálata három nemzedék nyelvi anyaga alapján. Célom
az volt, hogy a szószleteti anyagot feltárjam és az a-
datok alapján összegezzem a nyelvjárási tanulságokat.
A gyűjtést kezeltés magnetofonnal végeztem, a ka-
pott válaszokat cédulákra jegyeztem. A szószleteti kér-
dőfüzet 255 kérdését mind a 15 adatközlőtől végigkér-
deztem (korosztályonként 5).

A kérdőfüzet kérdéseire összesen 4705 választ kap-
tam, ebből 2.2% (103) adat bizonyult hibásnak.

A következő szempontból vizsgáltam a felgyűjtött
anyagot:

1. Hangtani és alaktani jelenségek
a/ magánhangzók
b/ mássalhangzók
 2. A nyelvi anyag realitása
 3. Az adatok mennyiségi összefüggései
 4. Nyelvszociológiai sajátosságok;
köznyelvi és tájszavak
 5. Alaktani és hangtani összefüggések a nemzedé-
kek nyelvében
 6. Csaldón belüli nyelvi összefüggések
 7. Pusztuló és keletkező nyelvi jelenségek.
- Vizsgálódásom során nem törekedhettem teljességre,
csak a legszembetűnőbb jelenségekkel foglalkoztam rész-
letebben. További célom, hogy a gyűjtött anyagot még
melyekben feldolgozzam, s a spontán beszélgetéseket is
tanulmányozzam.

FEJÉR BALÁZS
(BTF)
PUSZTAVÁM FÖLDRAJZI NEVEI

Dolgozatom Puzstavám község földrajzi neveinek adattárát és elemzését tartalmazza. Nyelvtudományunk egyik legsuregösebb feladata a földrajzi nevek összegyűjtése. Földrajzi neveinkben fellelhető az adott táj, település társadalmi átalakulásának, műveltségének története.

A munka lehetőséget nyújtott számomra a község földrajzi neveiben megtalálható német elnevezések megfigyelésére és eredetük vizsgálataira. A gyűjtés adatait munkanaplóba rögzítettem. A felvett neveket sorszámozva egy 1:10000 méretarányú vaktérképen jelöltem.

Dolgozatom három nagy részből áll: Bévezető, amelyben megjelöltem a dolgozat témáját és Puzstavám történetének rövid áttekintését adtam; Adattár, melyben szerepel az adattár felépítése, a használt rövidítések, valamint a névanyag; A névanyag elemzése, melyben különböző szempontok alapján csoportosítottam az összegyűjtött neveket.

A dolgozathoz térképmelléklet tartozik.

FEJES KATALIN
(ELTE BTK)
ÜNNEPI TÁPLÁLKOZÁSI SZOKÁSOK BODONYBAN

A dolgozat a Mátraalja egyik falujának, Bodony-nak táplálkozási szokásait dolgozza fel monografikus jelleggel.

Először a jeles napokhoz fűződő táplálkozási szokásokat vizsgálja, majd az egyéni élet sorfordulóhoz kötődő szokásokat taglalja.

A dolgozat végén található (mellékletként közölt) receptgyűjtemény szintén saját gyűjtésen alapul, és pontos keresztmetszetét adja a kis község ünnepi étrendjének és jellegzetes ételjeinek.

FISCHER LAJOS
(JATE)

ELMÉLETEK A LONGOBÁRDOKNAK A NÉMET TÖRZSSZÖVETSÉGHEZ
VALÓ CSATLAKOZÁSÁRÓL GRIMM, BRUCKNER ÉS SCHMIDT
ALAPJÁN

A dolgozat bevezető részében röviden áttekinti és értékeli a germánok korai történetére vonatkozó forrásokat, az összehasonlító nyelvészet lehetőségait ezek kutatásában, különös tekintettel a longobárdok történetére vonatkozó forrásokra. A fő részben ismertett 3 eleméletet a longobárdok germán törzsszövetségebe való besorolásáról (Grimm, Bruckner és Schmidt). Végül a tudomány e kérdéskörben azóta felmutatott eredményeire utal. A dolgozat német nyelven íródott.

FISCHER LAJOS
(JATE)
INTEGRÁLÓ ÉS LEGALIZÁLÓ ERŐK AZ INKA BIRODALOM
VALLÁSÁBAN

"Az uralkodók és az inkák katonailag és állampolitikailag is csak tehetséges epigonok voltak: olyan ősi, magasabb kultúrák örökébe léptek, amelyek már jóval a fehér ember megjelenése előtt letűntek" - írja Gerdt Kutscher. E tétel igazságtartalmát vizsgáljuk egy olyan részterületen, amely nagyon fontos szerepet játszott az inka állam életében: a vallás területén. Az ősi Peru természeti viszonyai, az ezekből következő gazdasági viszonyok és a történeti periodizáció rövid összefoglalása után a fenti szempontból elemozük 1. a pámperei kultúrák fűisten alakait; 2. az Inti alakjával legalizált birodalmi erőket és 3. az integrált termékenységkultuszokat. Végül nemleges válassz adunk a feltett epigon - kérdésre. Az inka birodalmi vallásban kétirányú törekvést figyelhetünk meg. Egyfelől kiépítették egy a Napkultuszon alapuló vallási rendszert, ezt minden lehetséges eszközzel terjesztési igyekeztek. Másrészt az inka állam engedte továbbélni a helyi kultuszokat, különösen azoknak a termékenységkultuszhoz kapcsolódó elemeit, majd formákat keresett és talált ezeknek a központi kultuszhoz való kapcsolására.

FISCHER RITA
(BTF)
ETYEK CSALÁD- ÉS RAGADVÁNYNEVEI

A dolgozatban egy Fejér megyei község, Etyek kihaltában lévő család- és ragadványneveit gyűjtöttem össze. Etyek német ajkú község, lakosai a 18. század első harmadában települtek ide német nyelverűlettről. Földműveléssel, állattenyésztéssel foglalkoztak, s igen magas szőlőkultúrával rendelkeztek.

A neveket a házassági anyakönyvekből, valamint idős személyektől kikérdezve gyűjtöttem össze. A családnevek legnagyobb része német név, néhány magyar családnev jelzi csupán, hogy a fajú több mint 250 évvel ezelőtt magyar település volt. A dolgozatban a családnevekről jegyzéket készítettem, megfigyeltem gyakorisági előfordulásukat, megkísérlettem a nevek etimológiai zsidósát és csoportosítását. Végezetül pedig a ragadványneveket irtam össze, s próbáltam magyarázataikat megadni.

FODOR NOÉMI
(DATE)
A KISEMBERSORS ÁTÉRTELMEZÉSE
(REMIZOV: TESTIVÉREK A KERESZTBEN C. KISREGÉNYE
ALAPJÁN

A 19. sz.-ban megjelent, s a 20. sz. elején egyre jobban telorósodó válsághelyzet, az Isten által elhagyott világ és a gyökereit vesztett személyiség problémája értelmezésének sajátos, remizovi változatával találkozunk a regényben. Remizovot a "létezéshez való jog", a lelkiesség és az attól idegen voluntarisztikus törekvések összefonódása izgatja. A kultúrát, s az irodalmat sajátos folkloriként kezeli, így bújhatnak meg a szereplők "jellemvonsaiban" gogoli, dosztojevskiji és csehovi vonások. A főhős Marakulinban egyesülnek az irodalmi elődök attribútumai, de leginkább egy raszkolnyikovi szál bontakozik ki benne groteszk, sőt paradisztikus színezetet kapva. Sajátos kisémbertósz alakul itt ki, amely a "személyes" (egyéni) és a melllette álló "személytelen" (közösségi, nem individualizálható, szimbolikus) oldal összeütköztetésére nyújt teret. Markulin a Burkov ház "személytelen" közösségébe kerül, ahol az emberek közötti kapcsolatok is legfeljebb csak személytelenül lelkiiek. A főhős tragédiája lesz, hogy mániákus és groteszk rögeszméitől nem tud szabadulni, kiemelkedésre törekedne, mégis belesüpped a burkovi lét mocsarába. A felemelkedés helyett minden csak mélyre hullás: az álomba, a babonába, s a végleges aláhullás Markulin krisztusi formájú (kereszt), mégis groteszk halála.

FODOR ZSUZSANNA
(31F)

REGIONÁLIS KÖZNYELVI GYŰJTÉS SEREGÉLYESEN

A területi nyelvváltozatok körében magneletofonnal tartónó szövegyűjtés az MTA Nyelvtudományi Intézetének gondozásában folyik. A cél reprezentatív nyelvi anyag gyűjtése a magyarországi területi nyelvváltozatokról. Nem az a törekvés, hogy a nyelvjárási alapra tegyet az eddiginél alaposabban feltárjuk. A vizsgálat a mai falu nyelvi rétegzettségére irányul, a meglévő vagy lehetséges átmeneti nyelvváltozatokra, amelyek a két szélső norma, a nyelvjárási és a köznyelvi norma között találhatók.

E pályamunka a Fejér megyei Seregélyes nagyközségben magneletofonnal gyűjtött és erről bejegyzett szövegek elemzésével mutat rá a földrajzi területre jellemző beszélt nyelvi változatok (nyelvjárási, regionális köznyelv) néhány sajátosságára, valamint a rójuk ható köznyelvi szerepére.

Rövid összefoglaló tartalmazza a seregélyesi nyelvváltozatra vonatkozó jellemzőket hangtani, szótagi szempontból, s egy összetett kérgéskörrel foglalkozik: a nyelvjárási mondatmóddal. A szövegvizsgálat célja, hogy a köznyelvtől eltérő mondat szerkezeti változásokat emelje ki egyrészt a mellé- és alárendelt mondatok arányának, másrészt pedig a mondat típusok előfordulási arányának és mennyiségének elemzésével, értékelésével.

FÓNAGY ZOLTÁN
(ELTE BTK)

AZ ŰRBÉRI OPERÁTIUM A MEGYÉK ELŐTT (1831-32.)

Az 1828-30 között működött Országos Rendszerezés Bizottság által készített operátumok, melyeknek az ország átfogó gazdasági, társadalmi, politikai megújulásához kellett volna programot adniuk, családást keltettek országszerte. A megyék nyomására a kormány hozzájárult, hogy mielőtt az országgyűlés napirendre tűzné, a municípiumok megvitassák a rendszeres munkákat. E vitatások során kialakult a reformokat sürgetőknek egy olyan széles tábora, amely már a következő országgyűlésen a siker reményével indulhatott harcba, és bekerült a politikai köztudatba a polgári átalakulás programjainak java része. Dolgozatomban az úrbéri operátumhoz fűzött megyei észrevételeket elemeztem. Főleg a jobbágyoknak adandó tulajdonjog, az önkéntes önkéntesség és az úriszék hatáskörének szűkítésének a problémáját vizsgáltam, de felmerült az úrbérférm kapcsán pl. a nemesi adózásnak, az ősiség eltörlésének a törvény előtti egyenlőségnek, népképviselésnek a kérdése is; bizonyítva, hogy az egyes válságjelenségek csakis átfogó megújulás során orvosolhatók.

FORGÁCS KRISZTINA
(ELITE BTK)
ZSIDÓ NÉVMAGYAROSÍTÁS

A dolgozat egy 300 cédulából álló, az 1933-as évben körvényezett névmagyarosítási anyag feldolgozása. A történeti-társadalmi háttér bemutatásával indúl, mivel ez szoros összefüggésben van a vizsgált kor zsidó névmagyarosítási törekvéseivel. Ezt egy nyelvészeti áttekintés követi a névmagyarosítás eddigi történetéről. Végül a 300 cédula különböző szempontok szerinti vizsgálata zárja a tanulmányt, melyek a következők: névelvényességi és jelentéstani szempont, ezek kivül a nevek gyakoriságának és eredetének vizsgálata.

A dolgozat célja, hogy az említett problémák, kérdések felvetésével hozzájáruljon a névkutatás e szűkebb területének eddigi vizsgálataához.

FUSZEK OSILLA
(ELITE ÁTK)
JEANNÉ D'ARC MINT A CLAUDELI EMBERESZMÉNY

A dolgozat központi része a Jeanne d'Arc a maglyán c. dráma vizsgálata a valóság értékszerkezetéről szempontjából a Bécsy Tamás-féle "dráma-modell" segítségével, melyben körvonalazzuk, milyenek jellemzői Claudel az "evillági szerénst", s ebben milyen lehetősége van egy olyan embernek, aki egy számára elfogadottan létező etikai értékrendszerhez mári cselekedeteit, s e mellett a legvégsőkéig kitart. Megkíséréljük ugyanakkor felvázolni a claudeli világképet, s az elenzésen keresztül bebizonyítani, hogy vallásossága metaforája a hűnánunak, szeretnek, hősei a szeretet jegyében csölekvő hűsők, "égi, isteni világa" pedig a bennünk lévő lehetőség a jóra való szabadság kibontakoztatására.

FÜSÝ ÁGNES
(ELTE BIK)
A MAI OROSZ NYELV NÉHÁNY IGÉJÉNEK SZEMANTIKAI
ELEMZÉSE

A dolgozat feladata annak az elemzése, és bizonyítása, hogy az orosz nyelv egyes igei szerkezetei és a magyartól eltérő vonzatú igéken alapuló kifejezései, amelyeket a magyar anyanyelvűek oroszizációs musként tartanak számon, feloldható a szemantikai elemzés során. Ennek alapján néhány általános tendencia kimutatására törekedtem.

GÁCSI HEDEVIG
(JATE)
A XVII. SZÁZADI ERDÉLYI FŐURI PEREGRINÁCIÓS
IRODALOM MŰVESZETTÖRTÉNETI VONATKOZÁSÁIRÓL

Hazai művelődéstörténetírásunk mindmáig adós a peregrinációs dokumentumok művészet-történeti vonatkozásainak, tanulságainak értékelésével. Dolgozatunkban az egyetemjársok történetének egy fejezetét, a 17. századi erdélyi főúri peregrinációk anyagát vizsgáltuk ebből a szempontból, a képzőművészeti érzék alakulását figyelve. Forrásként az instrukciókat, a különböző naplókat, omniáriumokat és levelezéseket használtuk föl.

A dolgozat három részből áll: az első fejezetben a 17. századi utazási emlékek elméleti megalapozottságáról van szó; a másodikban az említett dokumentumok műtárgyi vonatkozásai szerepelnek; végül a harmadik fejezetben úgy értékeljük ezeket az adatokat, hogy a forrásanyagot kiegészítve a kortárs németalföldi festészethez kapcsolódó dokumentumokkal, megpróbáltuk a kor esztétikai értékrendjét rekonstruálni, művészet és művészkorabeli szerepét és megítélését körvonalazni, majd az eddigi szakirodalommal ellentétben ebbe a "rekonstruált" értékrendbe beilleszteni a művésztörténeti vonatkozásokat.

GÁLÓCZY KRISZTINA
(ELTE BTK)
IRODALMI REMINISZCENCIÁK J. ZAMJATYIN "MI"
C. RÉGÉNYÉBEN

Dolgozatom tárgya az irodalmi reminiszcenciák és szerepük vizsgálata Jevgenyij Zamjatyin "MI" című antitűpíróijában. Az 1920-ban keletkezett regény a körszakban is és később is heves vitákat váltott ki. Az irodalmi reminiszcenciák vizsgálata - mellyel eddig nemigen foglalkozott a kutatás -, hozzásegíthet ahhoz, hogy a regényt mint irodalmi alkotást értékelhessük. Az irodalmi reminiszcenciák a műben tárgyait problémákat mélyebb, szélesebb kontextusba helyezik, mintegy filozófiai síkot hoznak létre a regényben.

Az irodalmi reminiszcenciákon kívül igen röviden vizsgáltam a zamjatyini ábrázolásmód másik két sajátosságát: a zeneiséget és a vizuális vezérmotívumokat.

GÉCSEF ZSUZSA
(JATE)
FRANCIA NYELVŰ PASSZÍV SZERKEZETEK VIZSGÁLATA
A MONTAGUE-GRAMMATIKA ELMÉLETI KERETÉBEN

A dolgozat néhány francia passzív szerkezetet vizsgál szintaktikai és szemantikai szempontból. Az elméleti keret a Montague-grammatika néven ismert formális szemantika-elmélet, amely lehetővé teszi a szintaktikai problémák párhuzamos vizsgálatát. Ennek megfigyelően a dolgozat explicit szintaktikai és szemantikai szabályokat ad ágensek és ágens nélküli passzív szerkezetekre egyaránt. A passzív mondatokat nem a nekik megfelelő aktív mondatokból vezeti le, hanem önálló szintaktikai szabályokkal generálja. Az olykor kétségtelesen megkérdőjelezhető jelentéssazonosságot aktív és passzív mondatok között a szemantikai komponens mutatja ki; kimutatja azonban a jelentéskülönbségeket és a kétértelműségeket is.

GEIGER ZSUZSA
(ELTE ÁITK)
ETNIKAI ÉS ÉLETVISZONYOK A HÓDOLTSÁGBAN EVLIA
CSELEBI TÖRÖK VILÁGUTAZÓ MAGYARORSZÁGI ÚTI-
NAPLÓJA ALAPJÁN

Dolgozatom első részében fényt próbálok deríteni arra, hogy Evlia Cselebi szerint kik éltek a Hódoltságban, milyen volt a viszony ezen népcsoportok között. A legérdekesebb kérdés pedig, hogy milyenek ismertek meg egy művelt török a 17. százaban élő magyarokat. Mivel a török kor életmódkutatói nem bővelkednek forrásokban, örülünk kell annak a kevés ismeretnek is, melyet Evlia Cselebi révén szereztünk a hódoltsági területen élő népek ruházatairól, ételéről, lakáskörülményeiről, gazdasági eszközeiről. Dolgozatom második része Evlia Cselebi erre vonatkozó megfigyeléseit összegzi.

Kíváncsi voltam, ez a török forrás vajon alkalmas-e arra, hogy betekintést nyújtson a korabeli életviszonyokba. Véleményem szerint alkalmas. Bár Evlia Cselebi keleti író, művének műfaja, az útleírás pedig még nagyobb teret adhatna ahhoz, hogy elkalandozzon a mesevilágába, ezt mégis csak módjával teszi. Ha mi nem is mondhatunk köszönetet a százötven éves török uralomért, mely lehetővé tette Evlia Cselebinek, hogy Magyarországra mint török hódoltsági területre látogathasson, azért a török kútfőktől oly idegen, "tárgyilagoss" hangért köszönet jár, mely lehetővé teszi, hogy bővítsük a hódoltsági-kori Magyarországra vonatkozó ismereteinket.

GELENCSÉR GÁBOR
(ELTE ÁITK)

AZ ÉRTÉKVESZÍTÉS ÁLLAPÓTÁRAZJA; A SZERETET-
MIÁNYOS LÉT DIAGNÓZISA (I. BERGMAN: TRILÓGIA)

A 20. század- és különösen jelen korunk - súlyosan ráknehezítő ténye az értékvesztés. Ennek okai részben a hágyománnyos értékek megrendülésében gyökereznek. Villámkra rányomja belyégét az elidegenedés és annak számtalan következménye. Az elvesztett, - helyesebben elhomályosult - értékszféra "újrajelenválódva" válásának problémája természetesen foglalkoztatja korunk művészeit. Ingmar Bergman az értékvesztettség leírására, a szerethiányos lét diagnosztizálására vállalkozott a Trilógia című, három filmből álló alkotásban.

Dolgozatomban a művekkel mint műalkotás-egészekkel foglalkozom. A bevezetőben bemutatom a művesszel összefüggésbe hozható filozófiai előzményeket, valamint azok hatását. Ezután következik a három mű részletes elemzése, különös tekintettel a filozófiai gondolatokra. Végül a Trilógia értékelése és az életműben történő elhelyezése zárja munkámat.

Kiindulási alapom az Irodalmi (azaz: leírt) szöveg, és nem annak filmbeli megvalósítása. Elemzésemben csak érintőlegesen utalok - amennyiben ez elkerülhetetlen - magukra a filmekre; hiszen probléma-elemzésre (és nem a képi megvalósítás mikéntjének értékelésére) törekedtem.

GERGELY ISTVÁN
(KLTE)
AZ ALOM A MAGYAR NÉPHITIBEN

A dolgozatban megpróbálom rendszerezni - részben irodalmi feldolgozás, részben saját gyűjtés alapján - a magyar néphitben fellelhető átlommal kapcsolatos híre-
dejmeket.

A szerző igyekezett hasznosítani a téma kutatásában a modern lélektan és a néprajz összekapcsolásának lehetőségeit.

GILBERT EDIT
(JATE)
MERESZKOVSKIJ "PÉTER ÉS ALEKSZEJ" CÍMŰ
REGÉNYÉNEK ELEMZÉSE

Dolgozatomban D. Mereszkovszkij regényének eszmetörténeti gyökereit próbálom feltárni, mivel a művet ún. eszmeregénynek tartom, amelyben a szerző a szimbolikusan értelmezett pogányság és kereszténység küzdelmét ábrázolja, illetve igyekszik szintézist teremteni egy ideális vallás létrejötte érdekében.

Mereszkovszkij útkeresése az orosz szimbolizmus keretei között folyik, szoros kapcsolatban a kor döntő eszmetörténeti fejlődésével. Mereszkovszkij nem alkotó, hanem megjelölt tehetség, így műveit, magát a "Péter és Alekszej" é. regényt is bizonyos sematizmus jellemzi.

G. NAGY IBOLYA
(JATE)

GUSTAVE FLAUBERT: SZENT ANTAL MEGKÍSÉRTÉSE
(ELEMZÉSI KÍSÉRLLET)

A dolgozat két részre tagolódik.

Az első rész a bizonytalánító műfajiságból kiindulva egy hipotetikus első olvasatot ír le; - a drámai re-
gény módszertana alapján. Ezután a szerkesztés dualitá-
sa s a költői rejtjelezés problémája kerül előtérbe;
mint olyan eljárások, amelyek a rejtett lírai érfe u-
tálnak.

A második rész az összefüzdő eljárások és a szöveg-
egész mint metafora segítségével próbálja a mű hipoteti-
kus első olvasatakor mutatkozó hiátusokat kitölteni;
azaz egészségességében látni Flaubert művét.

A labirintikus utazás ősi cselekménymintről alapján
szerződik a mű - s ezt a tételzést a motívum-embéma
rendszer (nem szoros) felfejtésével igyekszem megvilá-
gítani. A labirintikus utazás mint szerkesztési eljárás,
s a költői rejtjelezés újjászületéstörténetet rajzol
ki; s a dolgozat ezt a jelentést járja körül.

GÖDÉNY ANDREA
(ELTE ÁITK)

GROTESZK ELEMÉK ARANY JÁNOS BOLOND ISTÓK
ÉS A NAGYIDAI CIGÁNYOK C. MŰVÉBEN

A hagyományos Arany-felfogás szerint Arany és
a groteszk kapcsolatáról szólni talán "szentségtó-
résnek"-nek tűnhet. Dolgozatom célja, hogy a Bolond
Istók első éneke és A nagyidai cigányok elemzésével
bizonyítsam: ennek a hatalmas művészegyeniségnek
esztétikai eszköztárából a groteszk elemek sem hiá-
nyoztak. M. Bahtyin elemzései alapján elindulva, így
vélem: arany látásmódja elsősorban a romantikus gro-
teszkkal rokon. A szatirikus megjelenítésre már ko-
rábban is látnunk példát nála: (pl. első műve, az El-
veszett alkotmány).

A Világost követően kialakuló társadalmi tudat-
zavar csak felerősítette ilyen jellegű hajlamát. A
megváltozott történelmi helyzetben (a szabadságharc
bukása) új hangon kellett szólnia, s Arany számára
támaszt és erőforrást jelentett a népi kultúra, a-
melynek gyökerei a groteszkból éppúgy táplálkoznak,
mint a harmonikusból, a Szépből. A Bolond Istók
a romantikus groteszk szép példája. A nagyidai ci-
gányok még mélyebben nyúl a népi gyökerekhez, így
a realista groteszkhez áll közelebb. 20 év múlva
maga is restelkedik e művek hangja miatt; ennek
oka is megváltozott történelmi helyzet s Arany szemé-
lyiségének módosulása. A groteszk szemlélet miatt
elemzői gyakran zavarban vannak. Aranynak sikerül a
nemzeti problémákat a groteszk filozófia szintjén
demonstrálnia; és ezt világtudalmi rangon teszi.

GÖDÉNY JUOIT
(ELTE BTK)
ANGOL BESZÁMOLÓ ÉRSEKÚJVÁR OSTROMÁRÓL ÉS ELŐZ-
MÉNYERŐL (1663, APP. H. 866)

Az ELTE Zrínyi-szeminariumán készült dolgozat egy 1663-ban Londonban megjelent ostrombeszámoló forrásai-
nak feltárásával, szövegmagyarozatával foglalkozik. A
szövegfordítás, de a címlap nem közli se a fordítót, se
a szerző nevét, csak témajelölésnek is beillő hosszú
címet ad: Tomor összegzés a törökök legutóbbi hadjárá-
táról a Magyar királyság, Erdély és a Császárság örökös
tartományai ellen, valamint pontos beszámoló Érsekújvár
ostromának fontosabb eseményeiről. Kérdés, hogy a cím-
lap Dutch-ra való utalása elfűrés, vagy valóban hollan-
dot jelent-e? Még ha az egész szöveget hollandból fordí-
tották is, a középű, vagyis az ostrombeszámoló-rész
forrása minden bizonnyal Johann Pflieger elszászi jezsui-
ta, tábori pap eredetileg latinul készült feljegyzése,
melyet németre fordítottak. A másik felmerülő kérdés a
történeti események rekonstrukciója, a szöveg ugyanis
neveket, helyszíneket rendkívül zavaros összefüggések-
ben közöl, néhol azonosíthatatlanul. A helynevek, fő-
képp a morvaországiak azonosítása is sok gondot okozott,
ebben Richard Prazak brnói professzor is segítséget
nyújtott. A beszámoló magyar fordítása Zrínyi-Könyvtár
sorozat III. kötetében van sajtó alatt.

GUBACSI ILDIKÓ
(JPTE)
A BESZÉNYŐ NÉP TÖRTÉNETE A 9. SZÁZAD VÉGÉIG

Ma nincs olyan ország vagy nemzet, amely magának
vallaná a besenyő nép eredetét és történetét. Ez a dol-
gozat a besenyőkkel foglalkozó sokfajta szakirodalom
megállapításait foglalja össze, kritikával vizsgálva
a különböző ellentmondásokat, és megoldási lehetősé-
geket keresve egy-egy lényegi kérdésben. A besenyők
vándorlásának leírása nem oldható meg egyszerűen az
írások források alapján, szükség van a nyelvészek, a
régészek és antropológusok kutatásaira is, valamint
analógias bizonyításokra, amelyek nagyon elterjedtek a
nomád népek történetét kutatók körében. Dolgozatom váz-
latát a legegyszerűbben fejezeteinek címeivel jelöl-
hetem, amelyek a következők:

1. A besenyő népnév előfordulásai a forrásokban
2. Kangar szómagyarozatok
3. Kangar őshazá és besenyő ethnogenezis Belső-
Ázsiában
4. A besenyők vándorlása
5. Rejtélyek a besenyők régészeti anyagában

Az itt bemutatott szakirodalom alapján, kutatásai-
mat több területen folytatom majd. Így a besenyő rége-
szet, a besenyő öröklési rend, a besenyőkről szóló arah
források tanulmányozása és a besenyő őshaza kérdése ki-
ván további vizsgálódásokat.

GULYÁS ISTVÁN

(KLTE)

KÉTELKEDŐ LIBERALIZMUS (EÖTVÖS JÓZSEF: A XIX. SZÁZAD URALKODÓ ESZMÉINEK BEFOLYASA AZ ÁLLAMPOLITIKAI ÉS TÖRTÉNETI ELEMZÉSÉRE)
DALOMRA C. MŰVÉNEK ELEMZÉSE

Dolgozatomban kísérlet Eötvös József fő művének: "A XIX. század uralkodó eszméinek befolyása az álladalmra", belső elemzésére. A mű nagysága és e dolgozat szűk keretei nem engedik meg az egész mű komplex történeti, történetfilozófiai és politikatörténeti vizsgálatát, ezért csupán néhány kiragadott - általam fontosnak vélt - elemről kívánok írni.

Elsősorban a szabadságról, mely Eötvös eszmerendszerében - hasonlóan a liberalizmus többi gondolkodóihoz - központi helyet foglal el.

Másodsorban az író, a műben világosan kifejtett, de - tudomásom szerint - részletes vizsgálatnak még alá nem vetett európa képéről.

Harmadsorban Eötvös sajátosan alkalmazott - a dedukció elemeit is tartalmazó - induktív módszerét i-gyekszem vizsgálni.

GÁLÓCZY KRISZTINA

(ELTE BTK)

A SZÍNHÁZ MOTÍVUMA B. PASZTERNAK "ALJEMJECOBBA"
ЧЕРТА "С. ЕЛБЕСЗІЛІСІБІН

Borisz Paszternak korai prózai műveiről igen kevés szakirodalmat találunk, pedig az alkotásfilozófia formálódása, fejlődése szempontjából kulcsjelentőségű.

Az "**Aljemocoba** **czerta**" 1915-ben íródott Paszternak első ismert prózai műve.

Munkám célja kettős: egyfelől annak vizsgálata, hogy az elbeszélésben mennyire tükröződik a paszternaki alkotás-koncepció változása; másfelől, hogy a század tízes éveinek heves színházi vitáiba bekapcsolódik-e az író, akár a legközvetlenebb módon. A színház ill. a vele kapcsolatos mindenféle motívumok igen gyakran előfordulnak a műben. Ezek szerepét igyekeztem felderíteni.

GRÜLL TIBOR
(ELTE BTK)

PATMIKA

Patmos vallástörténeti jelentőségét mindeddig az adta, hogy az újszövetségi idézetre (Jel 1,9) támaszkodó legenda szerint a száműzött János apostol itt írta meg a Jelenések Könyvét. A szigetet ezért sokáig egyszerűen Róma börtönszigetének könyvelték el. Ebben a tanulmányban Patmos ókori, "pogány" vallástörténeti szerepével foglalkozom egy már eddig is ismert felírat és egy, a kutatás számára teljesen új papirusz segítségével. Az elemzés során kiderült, hogy mindkettő csak a késő-hellénisztikus kori vallási szinkrétizmus felől közelíthető meg. Ha az utóbbi források között találhatók lacuna kitöltésére tett javaslatom helyes, akkor a papirusz rendkívül szoros kapcsolatot mutat az említett Artemis-felíratral. Külön fejezet szól a felíratban említett hydrophoros-tisztség mibenlétéről, amelynek során kiderül a didymai kultusközpont és a patmosi kultuszhely közötti szoros érintkezés.

Mindezek alapján elmondható, hogy Patmos még az i.sz. 2-3. században is ismert Artemis (és Isis?) kultuszhely lehetett. A legendaszervezők mindenesetre túloznak, mikor Szt. János apostolnak tulajdonítják a sziget lakóinak megteremtését.

GYENGE KATALIN
(BGFYF)

AUGUST STRINDBERG: JULIE KISASSZONY

Azt vizsgáltam dolgozatomban, hogy hol a helye August Strindbergnek századunk művészetében; mennyire lehet jelenlévő problémajelölővel, mi az, amit el tud mondani rólunk. Dolgozatomban két részből áll. Egyrészt megpróbáltam megismerni Strindberg írói alkotását, olyan céllal, hogy választ kapjak arra, milyen tényezők játszottak szerepet a Julie kisasszony c. dráma létrejöttében, milyen elemények, hatások tették lehetővé a mű megszületését. Ezeknek a válasszókknak a segítségével igyekeztem elemezni a drámát dramaturgiai és esztétikai szempontból. A dolgozat másik részében a nyíregyházi Móricz Zsigmond Színház Strindberg: Julie kisasszony c. előadását elemzem. Vizsgáltam a próbán folyó munkát, a bemutatót, valamint az előadás variációját; - természetesen a dramaturgia, a színészi játék, a szcenika, és a rendezés szempontjából.

GYIMESI TIMEA
(JATE)

A SZIMBÓLUMOK RENDSZERE ÉS MŰKÖDÉSÜK M. TOURNIER:
A RÉMKIRÁLY C. MŰVÉBEN

A dolgozat célja, hogy a Goncourt-díjas regénynek a szimbólumértelmezésekből adódó jelentéssértégeit feltárja. Az elemzés a hagyományos szimbólummeghatározási nehézségeket tudomásul véve foglal állást a regény szerzője által sugallt Jungi szimbólumértelmezés mellett (Le vent Paraclet). Majd végigjárva a mű hat fejezetét, számba veszi az alapszimbólumokat (gyermek, haj, galamb, szarvas), a szimbólum értékű, beszélő neveket (névszimbólika: Abel, Tiffauges, Neszter, Rachel, Kékszakkáll), a számok szimbolikus jelentését és a köztük kialakult relációkat; feltárva így a regény Dávid-csillagra épülő stuktúráját. A szimbólumok értelmezésével ill. elrendezésével tárul fel a mű "ezoterikus" szintjének három egymásra ill. egymásbavetülő létezési módja: a zsidó őszövétség, a keresztény Újszövétség (Dávid-csillag, zsidó hagyományok ill. a Szentháromság, Szentek élete), melyek egy távoli-misztikus északi ill. görög múltba transzponálódnak. (Erlkönig, Unhold, Neszter, Atlasz)

A hat fejezet a középponti történes (A Dávid-csillag fókuszába írható) - Szent Kristóf-legendá - hatféle "pervertált" változata, ahol az ún. "archetipikus emelés" játszódik le (a mű realiztikus-naturalisztikus szintje).

A Dávid-csillag struktúrára építő koncepció is ebben a világháborút megelővenítő környezetben nyeri el konkrét jelentését.

HALÁSZ ANDREA--KOVÁCS ILDIKÓ--TERBE ERIKA--
TOPITS JUOIT
(ELTE BTK)

AZ ALSÓ-SZIGETKÖZI NYELVJÁRÁS SZÓKINCSENEK VÁLTOZÁSA

Alsó-Szigetköz hat falujában egy nyolcvan évvel ezelőtti szókincsgyűjtés anyagának kétszáz szavát gyűjtöttük újra. Munkánk célja az volt, hogy felmérjük, mennyire része az idősebbek szókincsének ma az a szóanyag, mely a század elején még szociális érvényű volt. Azért választottuk adatközlőnek az idősek nemzedékét, mert nyelvhasználatuk még érintkezett a nyolcvan évvel ezelőttiek nyelvjáráásával. Feldolgozási szempontjaink a következők:

- I. A tájszó fogalmának elméleti kérdései
- II. A két gyűjtés összehasonlítása
 1. a tájszavak típusai szerint
 2. köznyelv és nyelvjáráás viszonylatában (egykor és ma)
 3. Jelentésváltozások (témakörök szerinti megoszlás)
- III. Az új gyűjtés eredményei
 1. A szavak használatának szociális érvénye és mozgási iránya
 - a/ általánosságban
 - b/ a tájszavak típusai szerint
 - c/ a köznyelvhez viszonyítva (az **Ész.** alapján)
 - d/ témakörök szerint
 2. A szavak használatának nemekre jellemző megoszlása
 - a/ a teljes anyagban
 - b/ témakörök szerint
 3. Földrajzi megoszlás a hat falu között
 4. A nemzedékek szerinti megoszlás vizsgálatának lehetőségei

HALMOS B. ÁGNES
(JPTÉ)
A HAJÓZÁSI JELLOBOGGOK SZEMIOTIKAI ELEMZÉSE

Ez a dolgozat a hajózás nemzetközi jelkódéxében szereplő kódlobogókról szól.

A szerző a dolgozat első részében vizsgálja a zászlók és lobogók történetét, típusait. Ezt követően bemutatja a hajózásban használt jelket, ezen belül a kódlobogókat és a jelzések alkalmazási területeit.

A dolgozat második részében a kódlobogók szemiotikai elemzéséről van szó. Kiegészítésül a lobogónyelvi redundanciájának kérdését vizsgálja a szerző.

HAMAR EDIT
"MITOSZ ÉS VALÓSÁG" (GEORGIUS DE HUNGARIA
ÉS KONSTANTIN MIHAILOVIC NAPLÓJA)

Az oszmán birodalom 15. századi történetének két legfontosabb forrása Georgius de Hungaria Tractatus-a és a szerző Konstantin Mihailovic naplója. Mindkettő évtizedeket töltötték el a törökök között: Georgius de Hungaria rabszolgaként, Konstantin Mihailovic pedig janicsárként. Georgius de Hungaria, a szerzetes a hangszínyt a keresztény lélek elkárhozásának bűnére ill. elkerülésére helyezi művében. Konstantin Mihailovic memoárja gyakorlatiasabb, a keresztényi szemléletmód saját langjaitól mentes; de a végcél azonos: felhívni Európa figyelmét a nagy veszélyre. A két művet olvasva megállapíthatjuk, nem a törökök erőszakosságáról vagy igazságtalanságáról szólnak; a török félhoid éppoly tündöklő mint Európa kereszténysége; a baj azonban az, hogy el is kápráztatja a szemeket, pedig valójában

"... a török vagy pogány terjeszkedés olyan mint a tenger... A folyók vize még friss, jó és minden dolog számára hasznos, de mikor a tengerbe ömlenek, frissességük és jóságuk odaveszik, és éppoly zavarossá és sósá válnak, mint a tenger."

HEGYINÉ SZABÓ KATALIN
(ELTE BTK)

A JÓKAI KÖDEK EGY RÉSZLETÉNEK SZÖVEGTANI ELEMZÉSE

I. A szövegegyeségek határendszerének komplex vizsgálata a logikai-lélektani ívű, tudatos retorikai ígérenyel megszerkesztett "Szent sebekről való csoda" c. példázatban.

II. Mondattípus - szövegtani szerep - szövegtani eszköz összefüggése a szövegben (mondatonkénti bontásban).

HÉJJAS JUDIT
(JGYTF)
AZ IFJÚSÁGI NYELV ISKOLAI ÉLETRE VONATKOZÓ SZAVAI,
KIFEJEZÉSEI

Napjaink egyik leggyorsabban fejlődő, változó nyelvi rétege: az ifjúsági nyelv. A szakirodalom csak 1963 óta beszél erről a nyelvvaltozatról. Maga az elnevezés Kovalovszky Miklós "Az ifjúság nyelvéből Csiznek és társainak" című cikkében bukkan fel.

Az ifjúsági nyelv előzménye a diáknyelv volt. Az első magyar diáknyelvi szótárt Bobos Károly állította össze (1998). A szerző fő céljának a diákszavak egybegyűjtését tekintette.

A diákszavak zöme az iskolai életre vonatkozott. A mai ifjúság sajátos nyelvhasználatára már nem korlátozódik a diákságra, hanem kiterjed az egész korosztályra.

Az ifjúsági nyelv egyik fő témakörét azonban ma is az iskolai életre vonatkozó fogalmak alkotják.

Dolgozatomban ebből a témakörből gyűjtöttem szavakat, kifejezéseket. A szótár adatait alaktani és szókincstani szempontból is megvizsgáltam (szóképzés, szóösszetétel, szócsonkítás, szókölcsonzés, spontán szóteremtés stb.)

A dolgozatomban alátámasztja az ifjúsági nyelvel tudományosan foglalkozók megállapításait: találhatóunk benne nyelvünket újító, gazdagító törekvések; ugyanakkor káros és fölösleges jelenségek is léteznek.

HERMANN ROBERT

(ELTE BTK)

GÖRGEI ARTÚR VÁCI NYILATKOZATA

A dolgozat a Görgei-kérdés egyik legvitatottabb részproblémájával, Görgei január 5-i váci nyilatkozatával foglalkozik. Az első fejezet a nyilatkozat genezisének szempontjából áttekinti az 1848. december 30. és 1849. január 4. közötti napok eseményeit. Az események leírása Perczel Mór móri veresége hírének megérkezésével, ill. e hír hatásával kezdődik. E vereség egyenes következménye volt a főváros kiürítése és az országgyűlés és az OHB Debrecenbe távozása. E távozás előtt az OMB elnöke, Kossuth alternatív és egymásnak ellentmondó utasításokkal látta el a feldunai hadtest parancsnokát, Görgeit. E miatt a Görgei kérdésére január 2-ra összehívott haditanács feliretette ezeket az utasításokat, és elhatározta a főváros harc nélküli feladását. Január 3-4-én a feldunai hadtest tisztikarát súlyos morális válság rázta meg. A dinasztia és az alkotmányra tett kettős hűségeskü háldójában végződő tisztek egy része kilépett a hadtest kötelékéből. A Pestről való távozás után a hadtest Vácot tartott hosszabb pihenőt, s itt adta ki Görgei, a tisztikar további bomlásától tartva, a váci nyilatkozatot.

HEVÉR ZOLTÁN
(ELTE ÁITK)

"ÁLDÁSADÁS A VONATON"

Írásomat azzal a feltevéssel és állítással kezdem, hogy az Áldásadás a vonaton című Ady vers egy elképzelt léda-film forgatókönyvi vázlatának is tekinthető.

A továbbiakban a léda asszony szoltárai és A Léda aranyszobra címet viselő ciklusok verseinek vizsgálataát végzem. Irodalmi szempontú vizsgálatomat, a film-kép mint a költői kép kifejezője, szempont alapján néhány "filmes" megjelítéssel is bővítem.

Irodalmi eszközökkel vizsgálom az elképzelt léda-film főbb epizódjait; s természetesen az alapul szolgáló pillér-verseket. Dolgozatom végén közlöm a kutatások alapján elkészült forgatókönyv vázlatát.

Igazolni szeretném, hogy gondosan összeválogatott versek alapjára szolgálhatnak egy filmnek. Kísérletet teszek annak magyarázatára, hogy miért és hogyan tejesíthetik ezt a funkciójukat a versek. Sőt egy kis nérszéggel állíthatom azt is, hogy léteznek olyan versek, amelyeket valóságos forgatókönyveknek lehet tekinteni.

Vizsgálataim, remélem hozzájárulnak ahhoz, hogy a versfajtaik meghatározásában egy új kategória jelenjen meg: a film-vers.

Céloom csupán az alapok kutatása: bizom benne, hogy mások is folytathatnak majd ilyen irányú munkáit!

HILLER ISTVÁN
(ELTE BTK)

MAGYAR DIPLOMÁCIAI AKCIÓ A 17. SZÁZAD DEREKÉN

Dolgozatomban a királyi Magyarország egy 17. századi diplomáciai akciójával foglalkozom.

Célon kettős: egyrészt Csáky István 1644-es lengyelországi követjárásának feldolgozása, másrészt a kialakuló magyar diplomáciai gépezet működésének bemutatása.

A munka elsősorban eddig ismeretlen levéltári forrásokon alapul, de felhasználtam az idevágó magyar nyelvű irodalmon kívül e kor nemzetközi kapcsolataival foglalkozó német, lengyel reperitóriumokat, kiadványokat.

Az akció jó alapot nyújt a magyar és az erdélyi diplomácia összehasonlítására, mivel a magyar követ-tel egyidőben erdélyi diplomáták is dolgoztak Lengyelországban. A két ország diplomáciai harca fényt derít a két külpolitikát irányító nechanizmusra, (Esterházy Miklós nádor törekvései) a lengyelországgal való viszonya, s az erdélyi illetve a magyar diplomácia ma-nőverezőképességére.

HOFFMANN ÁGNES
(JPTE)

AZ OROSZ IGE IMPERATÍVUSZ-FORMÁJÁNAK VISZONYLAGOS
HASZNÁLATA ÉS MAGYAR MEGFELELŐIK

Az orosz nyelvben a felszólító módú igealak nem mindig az imperatívusz kategóriális jelentését fejezi ki. Dolgozatunk kísérletet jelent az olyan álfelszólító módú igei szerkezetek bemutatására, csoportosítására, amelyek nemcsak második személyű alannyal kapcsolódhatnak, s ezért elvész vagy módosul tulajdonképpeni imperatívuszi funkciójuk. Az ige imperatívusz-alakjával bizonyos feltételek teljesülése esetén kifejezhető: a/ a szükségyszerűség árnyalata, b/ a feltételes mód jelentése, c/ a kényszerűség árnyalata, d/ a váratlanul végpement múlt idejű cselekvés. A csoportosításban az eredeti imperatívuszi funkció elmosódásának, jelentésváltozásának mértékéből indultunk ki. Mindegyik esetet az igeaspektus által történő meghatározottság is jellemzi, a szemléletforma megváltoztatás hibás mondatot eredményez. Az egyes jelentések magyarral történő megfeleltetésekor kimutatható, hogy a műfordítás sem mindig adja vissza azt az expresszív többletet, amelyet az orosz kvázi-imperatívusz kifejez.

A dolgozat befejező részében a valódi imperatívusznak és a kvázi-imperatívusznak a homonímia jelenségéhez való viszonyát vizsgáljuk. (Megjegyzés: Ennek a dolgozatnak első változata részt vett az 1985-ös OTDK-n.)

HONTI ISTVÁN
(KLTE)

FATISZTÉK AZ EGZISZTENCIÁLIS LOKATÍV MONDATOKBAN
A LENGYEL, MAGYAR ÉS OROSZ NYELVBEN

A dolgozat bevezető része az összevető nyelvészeti kutatások, tipológiai vizsgálatok céljával és az eredmények gyakorlati alkalmazási lehetőségeivel foglalkozik. Három nyelvben vizsgálja az egzisztenciális-lokatív típusú mondatokban használatos fázisigéket.

A dolgozat első része a létezés vagy lokatív jelleg folytonosságát, tartósságát kifejező igékkel foglalkozik. Ezen igék között külön hangsúlyt kap a lengyel igék szemantikai jegyeinek vizsgálata. Többek között elemzi az istniec -- létezik -- **существовать** (a tulajdonképpeni egzisztenciális) ige használatának szemantikai feltételeit, valamint a byc -- van -- **быть** létige használatát.

A létezés különböző fázisait (kezdetet--végét) kifejező igékkel a dolgozat második része foglalkozik. Először a létezés kezdetét jelölő igéket veszi sorra, többek között a rodzilc síg -- születik -- **родиться** zaezynać síg -- kezdők -- **начинаться**, powstawać -- keletkezik -- **возникать** igéket. A létezés végét kifejező igéknél különös szerep jut az umrzet -- meghal -- **умереть** igéknek és szinimáiknak.

A dolgozat befejező része összegzi a vizsgálat eredményeit.

HOLLÓ ERVIN
(KLTE)

KÜZELTÉSEK PILINSZKY JÁNOS APOKRIF C. KÖLTEMÉNYÉHEZ

Az Apokrifot elemző irodalmat áttekintve feltűnőnek tartom, hogy főleg csak a vers leírására szorítottak, és bizonyos, a verssel kapcsolatban feltehető kérdéseket nem vizsgáltnak, illetve megkerülnék. Ilyenek például a költemény három tételből való felépítésének oka, a vers mozgásformájának, dinamikus struktúrájának jellege.

Értelemezési kísérletemben válassz próbálok adni az ebben a vonatkozásban feltehető kérdésekre. Feltűnőnek tartom továbbá, hogy az elemzők mennyire nem támaszkodnak Pilinszky János prózai írásaira, nyilatkozataira, holott azok helyenként megvilágosító értelmű tetteket tartalmaznak a verssel kapcsolatban. Munkámban jelentős mértékben felhasználom koncepcióm alátámasztására ezeket az írásokat, nyilatkozatokat.

HORNÁK CSABA
(JATE)

KÍSÉRELET KÁRPÁLTALJA BIRTOKBÁVÉTELÉRE

A magyar külpolitikának a trianoni béke aláírásának pillanatától elsőrendű törekvése volt a béke diktátumainak megváltoztatása, a területi revízió. Az gyorsan világossá vált, hogy a területi revízió csak a Párizs környéki békerendszer másik súlyosan érintett állanával, Németországgal összefogva valósítható meg.

Hitler hatalomrajutása után az egyre agresszívebb válsó német külpolitika így nem kis lelkesedést váltott ki Magyarországon. Az uralkodó osztály Bethlen nevével fémjelvezhető rétegében azonban aggodalmat is keltett az expansionizmus német politika. Ezek a körök megpróbálták a "harmadik Európa" a Varsó-Budapest-Róma szövetségi rendszer kialakításával ellensúlyt teremtenia Német Birodalom növekvő hatalmával szemben.

A "horizontális tengely" kialakításának elengedhetetlen feltétele volt a közös lengyel-magyar határ, mely Kárpátalján keresztül volt létrehozható. Kárpátalja visszacsatolása kulcsfontosságúvá vált a magyar politikusok azon köre számára, akik bizonyos mozgásszabadságot kerestek az erősödő német befolyás ellen. Kárpátalja visszacsatolása szabadabb mozgástérrel biztosított volna a magyar külpolitika számára, nem Németország ellen, hanem függetlenül Németországtól.

Dolgozatomban a Kárpátalja visszacsatolására irányított akció diplomáciai és főbb katonai eseményeit szeretném felidézni.

HORVÁTH ANDREA
(BPTE)

PINCHELY RAGADVÁNYNEVEI

Munkámban Pincehely ragadványneveit gyűjtöttem össze.

Dolgozatom célja a ragadványnevek összegyűjtése és osztályozása. A dolgozat fő részei a következők:

Pincehely rövid története, a nevek és magyarazatainak, a feldolgozás módszere, a ragadványnevek életéről.

A névanyagot több szempontból vizsgáltam. A nevek rendszerezésében az adatokat a következők sorrendben adtam meg: a ragadványnév, viselője neve, névmagyrázata (ahol kideríthető volt). Táblázatban mutattam be a ragadványnevek csoportosításaként kapott eredményeket. A dolgozatot betűrendes névmutatóval zártam.

HORVÁTH ANDREA
(KTF)

KIHALÓ KISMESTERSÉGEK UTOLSÓ EMLÉKEI SOMOGYBAN

A dolgozat teljes mértékben feltérképezi a kötélgyártómesterséget ipartörténeti szempontból. Az adatokat a mesteriség egyik ma is élő és dolgozó képviselőjétől gyűjtöttem.

A mesteriség feldolgozása a következő szempontok szerint történt:

I. A mesteriség elsajátítása

II. A műhely bemutatása

III. A kötélgyártás menete, - munkafolyamatok.

1. Az adatközlő birtokában levő összes szerszám megnevezése,

2. a munkafolyamatok részletes leírása, fényképekkel történő bemutatása

IV. Anyagbeszés módja, problémái

V. Értékesítési lehetőségek

A vásárolás emlékei, helyei

VI. A mester írásos dokumentumainak másolata

VII. A mesteriséggel kapcsolatos szólások

Ez az iparág erősen kihalófélben van. Bizonyítja ezt az egyre több helyen beindított nagyüzemi kötélgyártás.

Dolgozatomat ez irányban szeretném továbbfejlesztetni.

HORVÁTH ATTILA MIKLÓS
(ELTE BTK)
AZ ÜGYNEVEZETT "AKASZTÓHOROGOK" SZEREPE A
NOMÁD ÖVVISELETTBEN

A steppes lovasnomád és a magyarországi avar övviselet egy jól ismert darabjának vizsgálata és gyakorlati felhasználásának új szempontok szerinti bizonyítása távolkeleti, belső és közép-ázsiai, valamint európai források és a legújabb régészeti feltárások bizonyítékai alapján.

HORVÁTH ERIKA
(KTF)

HENESZ, SIMONGÁT, KIVADÁR ÉS ÖTVÖSKÖNYI
KERESZTNEVEI

Dolgozatomban négy Somogy megyei község keresz-
tneveit vizsgáltam.

Célom, hogy figyelemmel kísérem a névadási szo-
kás alakulását. A keresztnéveket az egyházi anyakönyvek-
ből gyűjtöttem össze. A nagyatádi egyházhivatalban az
anyakönyvezés 1730-ig nyúlik vissza. Ötvöskőnyl lakosai-
nak nagy része református vallású, ezeknek az anyaköny-
veknek a névanyagát mikrofilmről jegyeztem le. Sajnos
az 1765-1825 közötti időszak anyakönyvei elkallódottak,
ezért ezt a korszakot nem tudtam feldolgozni.

A vizsgálat 105 évet négy időszakra osztottam,
ezek az elsők kivül 20-25 éves intervallumok. A fiúk és
a lányok nevét különválasztottam, hogy mindkét nem név-
adási szokásait figyelemmel tudjam kísérni. Következte-
téseket vontam le a nevek gyakoriságáról, százalékos a-
rányáról, a névadási szokás alakulásáról. 1831-től, a
magyar nyelven való anyakönyvezés kezdetétől sok eset-
ben előfordult, hogy a keresztnéveket becézett alakban
jegyezték be az anyakönyvbe. Vizsgáltam ezeket a becéző
formákat is, ezzel egyben képet kaptam a feldolgozott
időszak neveinek becézési szokásáról.

A dolgozat négy Somogy megyei település több
mint egy évszázados keresztnéveit tartalmazza. Munkám
lehetőséget nyújt egyrészt a négy község, másrészt más
települések névanyagának összehasonlítására.

HORVÁTH ISTVÁN
(ACSJTF)

A PÁPAI KÉKFEJES

A dolgozatról 6 fejezetben tárgyalja a fenti té-
mát. Előbb a dolgozat céljáról, jellegéről, módszertá-
ni alapjairól, majd a híres pápai kékfejes család
- Kluge Károly - pápai letelepedéséről ír. Itt törté-
netiségében szól a pápai kisipar virágzásáról, a német
szarmazású Kluge család fokozatos felemelkedéséről, a
200 évvel ezelőtt létesített üzem nemzetközi színvona-
láról. Bemutatja a kékfejes folymatát.

A dolgozat fő része természetesen a szótár, mely
mostani állapotában 78 szakaszt tartalmaz. Megállapít-
ja ezek eredetét, magyar, illetőleg német voltát. Dol-
gozatát "Az ipari műemlékek helye Közművelődésünkben"
címmel fejezet zárja. Felhívja a figyelmet arra is, hogy
a fontos ipari műemlékünk Közép-Európa egyik legértéke-
sebb ipartörténeti múzeuma. Az idegenforgalmon kívül
célpontja lehet az iskolai tanulmányi kirándulásoknak
is.

HORVÁTH MÁRIA
(BOTF)

NYELVSZOCIOLÓGIAI, NYELVFÖLDRAZSI VIZSGÁLATOK VITNYÉD
KÖZSÉG NYELVÉBEN

Gyűjtésemet kazettás magnetofoonnal végeztem. Mind a hat adatközlőtől végigkérdeztem egy általános szókészletű kérdőfüzet 255 kérdését. Beszédészveget idősz, közfősó és fiatal korosztálytól vettem fel. Az így nyert szöveget, adatokat cédlapokra jegyeztem le; fonetikus lejegyzést alkalmaztam. Jelöltem a nyílt e-t és a zárt ë-t, diftongusokat és a többi nyelvjárási jelenséget.

A következő témakörökkel foglalkoztam:

1. A mai Vitnyéd beszélt nyelvi változatai
 - a családnyelv rétege
 - a falu nyelvének rétege
 - a regionális köznyelvet beszélők rétege
2. Az egyes beszéltípusok összehasonlítása
 - két fiatalkorú beszédének összehasonlítása
 - közép- és fiatalkorú nyelvének összehasonlítása
3. Beszéltípusok a nyelvi magatartás tükrében
 - bejárók és nem bejárók -- fiatalok és idősök nyelve
 - férfiak és nők beszédének archaikussága
4. Vizsgáltam hangtani jelenségeket is:
 - magánhangzó-fonémákat
 - mássalhangzó-fonémákat.A nyelvi jellemzőket mindig visszavezettem az adatközlők nyelvi életrajzra. Ezért is tulajdonítottam nagy szerepet az adatközlők bemutatásának, életük leírásának.

HORVÁTHNÉ VÁRADI ILDIKÓ
(BSYTF)

A DIALÓGUS SZERKEZETI VIZSGÁLATA A SZOVJET IRODALOM
C. FOLYÓIRAT KÉTNYELVŰ PRÓZÁJA ALAPJÁN

A párbeszéd a beszédtevékenység legtermészetesebb formája. A beszédközpontú nyelvoktatás érdekében mind a dialógus tanításának módszereit, lehetőségeit, mind a dialógusnak mint szövegtípusnak a szerkezeti sajátosságait ismernie kell, ha tudatosan akarja a tanár a párbeszéd vizsgálatát elvégezni.

Jelen dolgozat a Szovjet Irodalom c. magyar kiadású folyóirat kétnyelvű prózájának első öt évfolyamának dialógusait veszi vizsgálat alá. Izarenkov kommunikatív megközelítésű méréseit alapul véve hasonlítta össze a beszélt nyelvi dialógus paramétereit a szépirodalmi szövegből gyűjtött anyag adataival. Vizsgálja a dialógusok turn-számából nyert mélységi szintmutatókat, amely a beszélő aktivitását jelöli aszerint, egy párbeszéd során hányszor ragadja magához a szót. Izarenkov nyomán csoportosítja a dialógusokat a kezdő beszédészítváció és a kibontakozás várható iránya szerint is.

A statisztikai adatok tükrében a dolgozat arra a kérdésre kíván választ adni, hogy az iskolai gyakorlatban milyen típusú párbeszédet kívánatos gyakoroltatni, esetleg modellezni ahhoz, hogy a tanulók az orosz nyelv legjellemzőbb párbeszédtípusait ismerjék meg.

HORVÁTH RADMUND
(ELTE)

DIALEKTIKUS KÖLTŐI SZERKEZETEK

A magyarországi oktatásban és irodalomtudományban a költői eszközökre alkalmazott kategóriák (metafora, metonímia, gondolatritmus, stb.) merőben logikai szempontok szerint közelítik meg a költői művet. A dolgotomban javasolt rendszer nem általános logikai megközelítéssel, hanem az alkotás és a befogadás logikáját követve koherens.

A rendszer alapjául veszi, hogy a műalkotás olyan struktúra, amellyel a befogadó azonosul(hat), s a mű a befogadás lehetőségeinek konszisztens összességével azonos. Másrészt abból indul ki, hogy a műalkotás - mint minden - dialektikus alapstruktúrák totalitása. A dolgozat ezeket a szerkezeteket vizsgálja. Alkalmazási területét a rendszernek a korstílus, a versformák, a költői alakzatok, alkotási módok hatásosabb, egzaktabb kutatásban jelölöm meg elsősorban, de a megközelítést alkalmassá tartom az általános közép-, esetleg alapfokú oktatásban is a felhasználásra.

HORVÁTH RITA
(BPTF)

BÁRDOS LAJOS KÓRUSMŰVEI (ELEMZŐ VÁLOGATÁS)
A GYERMEKKAROKBÓL ÉS A NÉPDALFELDOLGOZÁSOKBÓL

A dolgozat Bárdos Lajos kórusműveiből a gyermekeknek írott népdalfeldolgozásokkal, saját dallamot felhasználó gyermek- és leánykari darabokkal, valamint néhány vegyeskari népdalfeldolgozással foglalkozik. A szerző rövid életrajza után a legegyszerűbb, kétszólamú darabok következnek, majd nehézségi sorrendben jutunk el a 3 szólamú egyenműkarokon át a 3 és 4 szólamú vegyes- ill. egyenmű karokig. Az egyes címek alatt részletes műelemzések találhatók, ezek tartalmazzák a felolgozás alapjául szolgáló népdalok gyűjtési helyét, elemzését, a feldolgozás jellegét, hangnemét, a szólamok mozgását, egymáshoz való viszonyát, egy-egy fontosabb pont összehangzattani elemzését, a kulcsszerepű vagy különleges ritmusokat, a szöveg tartalmi visszaidésszék módját, a szerzői eszközöket és utasításokat, valamint a betanításnál jelentkező néhány nehézséget. Vázolja a darab szerkezetét, ismereti tempóját, dinamikáját, előadásmódját és ezek változását a művön belül. Helyenként kottapéldákkal szemlélteti a szólamok viszonyát, mozgását. A több változatban feldolgozott darabnál összehasonlító elemzés található.

A befejezésben Kodály Zoltán néhány gondolata olvasható, a néphagyomány, a gyermek- és játékdalok fontosságáról.

HORVÁTH TIMEA
(BDTF)

DRAMSKA DELA, KI OBRANNAVAJO NARODNOSVBOBODILNO BORBO

A II. világháború alatt Jugoszlávia népei és nemzetiségei nagyon sok áldozatot hoztak. A felszabadított harcokban az irodalom aktív művelői is kivették részüket. A háború alatt és után nagyon sok olyan irodalmi alkotás keletkezett, amelynek témája a felszabadító mozgalom (NOB).

A szlovén irodalom is bőven rendelkezik ilyen művekkel.

A dolgozat készítője arra vállalkozott, hogy a háborús témájú drámai műveket gyűjtse össze, adjon róluk összefogó áttekintést. Lényegében minden, a témához vágó drámai alkotást értékel, eredményesen támaszkova a szakirodalomra is. A dolgozat nyelvezete mentes a bonyolult, felesleges megoldásoktól; megfelel a tudományos leírás követelményeinek.

HORVÁTH ZSOLT
(ELTE BTK)

VÁLTOZATOK ÉS VÁLTOZÁSOK A ZRÍNYI-KULTUSZ
TÖRTÉNETÉBEN (1918-1956)

Az ELTE Zrínyi-szeminariumán készült dolgozat a két világháború között és az 50-es években vizsgálja a Zrínyi-kultusz alakulását. Nem az elsődleges, a tudomány által kialakított megítélés, hanem az ennek nyomán létrejövő, ideológiai szempontokból befolyásolt, propagandacélokat szolgáló dokumentumokat értelmezi, s arra a kérdésre próbál válaszolni, miért volt alkalmas Zrínyi az "embléma-szerepre"? A propagandában kimutathatók: legitimáló (Zrínyi-Horthy párhuzam; Zrínyi mint a nép felé fordulás vezéralakja) és integráló-programkifejező funkciók (a délvideki-horvát származás; nemzeti hadserg; klérus-ellenség). Néhány motívum mindkét ideológiai-képhe bekerül, ilyen pl. a "talicskázó Zrínyi" hagyománya.

Ha a két korszak Zrínyi-jét összevetjük, a következő különbségek fedezhetők fel: a két világháború között Zrínyi tragikus hős, a magyar történelmi sors hordozója. A katonai propaganda rajzol róla aktív képet, a magyar harci erények, a felsőbbrendűség hangsúlyozásával. Ezzel szemben az 50-es években alig beszélnek a költő-hadvezér bukásáról, mivel - bár idegenek időlegesen legyőződik, a nép elnyomói nem támogatják - a "Zrínyi gyújtotta lángot" Zrínyi Ilona viszi tovább Rákóczi udvarába.

A költő-hadvezér tehát mindkét vizsgált korban politikai, társadalmi programok hordozójává, népszerűsítőjévé vált.

HÖRCHER FERENC
(ELTE BTK)
BERZSENYI MŰVÉSZETELMÉLETE

A gazdag Berzsenyi-szakirodalom kevésbé feldolgozott, máig vitatott témaköre Berzsenyi alkotói fel-fogása, esztétikai tudatossága, elméleti felkészültsége.

Szegedy-Maszák Mihály és főként Csétri Lajos ez irányú kutatásai alapján ma már világosan látszik, hogy Berzsenyi teoretikus műve sem lebecsülendő.

Ezért látszott érdekesnek a művészettilozófia tüzetesebb szemügyrevétele. Ennek során abból a hipotézisből indulunk ki, hogy mint úgynevezett műhelyesztétika, a Poétai harmonistika elsősorban a versek szempontjából, tehát gyakorlati hasznosítása révén tart-hat számot az utókor érdeklődésére. Konklúzióként ehhez a tételhez jut el: Berzsenyinek ez a munkája nem-csak esztétikai szempontból jelentős, hanem világképének és erkölcsi nézetének is adekvát kifejezése és összefoglalása.

HÖRCHER FERENC
(ELTE BTK)
WALLACE STEVENS: OF MERE BEING C. VERSENEK
KÉT MAGYAR FORDÍTÁSA

A dolgozat bevezető része Stevens alkotói élet-útját ismerteti, szól a kor kérdéseiről, a világhely-zetről. A következőkben már konkrétan Stevens költészetének ismérveit állapítja meg. Ezek után követ-kezik az eredeti mű esztétikai elemzése, szellemi táj-képének felidézése, struktúrájának megmutatása és stilisztikájának megfigyeltési kísérlete.

Az írás második nagy egységében a magyar fordít-ások (Tandori Dezső és Tótfalusi István alkotásának) párhuzamos elemzésére kerül sor, esztétikai értékté-letalakításra való törekvéssel.

A zárószakaszban felmerül a fordíthatóság végső kérdése.

HÖRCHER FERENC
(ELTE BTK)

CSILLAG ÉS SZEMÉT (KOSZTOLÁNYI DEZSŐ: PACSIRTA)

A dolgozat arra tesz kísérletet, hogy Kosztolányi hibátlan remekművének, a gazdag szakirodalom által eddig nem elemzett aspektusaira vetítessen fényt. Nemcsak a világ- és magyar irodalom hatásainak kimutatására törekszik például, hanem a kor történetébe, társadalmába, tudatvilágába kívánja visszahelyezni a könyvet, és annak hőseit, miközben a távlatos (irodalom) történeti nézőpontot is szeretné megőrizni. Motivumelemzéseit konkluziójául olyan megállapításokat tesz, melyek alapján világossá válhat nemcsak a Kosztolányi-kritika olykor heves támadása, de a Kosztolányi-rajongók és -követők lelkesültségének oka is. Érdeklődésének legfőbb és végső tárgya Kosztolányi sokat bírált, szegényelőszen esztétikával álcázott humanizmusa, keresztény-ihletű egzisztenciál-erkölcsisége.

HRUBY JÓZSEF
(KLTE)
SZERZŐI SZAVAK JAMES JOYCE IFJÚKORI ÖNARCCKÉP
CÍMŰ MŰVÉBEN

A dolgozat az úgynevezett szerzői szavakkal (story teller's comments) foglalkozik. Ezen szavak szólnak egy adott mű szerzőjének arra, hogy szereplőinek verbális megnyilatkozásait árnyalja. Ezeket tehát az Ifjúkori önarcképben és annak magyar fordításában vizsgálom.

A dolgozat először statisztikailag felvázolja a műben előforduló sz. szavakat, ismerteti, hogy hányféle és az egyes fajtákból hány található a vizsgált anyagban. Majd a vizsgálandó egységeket szinonima csoportokba sorolja, szófértéki definíciók segítségével. Ezután a dolgozat kísérletet tesz arra, hogy az egyes csoportokban lévő sz. szavakat szemantikai jegyek segítségével elkülönítse (támaszkodva D. Bolinger közefítésére). Végül a regényből és fordításából hozott példák segítségével megvizsgálja, hogy az egyes sz. szavak milyen magyar megfelelőt kaptak, valamint azt, hogy mi indokolta az olyan eseteket, amikor egy-egy sz. szó nem az angol magyar szófértékben található magyar megfelelőt kapta. A "say"-nek gyakorisága miatt egy teljes fejezet jut a dolgozatban.

HRUBY JÓZSEF
(KLTE)
TUDATSZINTEK AZ ULYSSES-BEN

A dolgozat a tudatfolyamregény egyik változatá-
val, J. Joyce Ulyses-ével foglalkozik. Bizonyos érte-
lezési árnyalatokhoz való hozzászólás igényével, a
pszichológia oldaláról közelíti meg a témát. A munka
célja, hogy - amennyire erre néhány kiemelt releváns
passzus lehetőségét ad - a figurák tudataramaiban az
esetlegesen felismerhető, de időnként feltétlenül ma-
nifeszt módon megjelentett tudatszinteket tetten érje
és elkülönítse. A dolgozat az Ulyses ún. "direkt bel-
ső monológját" alkalmazó epizódjaiból válogat. A pszicho-
lógiai közelítés, az analitikus pszichológia, azon
kívül is Freud fogalomrendszerét, illetve fogalomhasz-
nálat követi. Ezután a Joyce-i tudatszintábrázolásra
vonatkozó szakirodalmi véleményeket szembesíti egymás-
sal, illetve saját elképzeléseimmel Joyce tudatszint-
ábrázolási technikáinak szempontjából.

HULLASSA ZSUZSA
(ELTE ÁITK)
OSIDA JENŐ KOMPLEX KÖLTŐI KÉPEINEK VIZSGÁLATA
A HALÁL MOTÍVUM ALAPJÁN

A dolgozat tárgya Osida Jenő komplex költői ké-
peinek vizsgálata a halál-motívum alapján. A motívum-
választást a költő egész életét végigkísérő halálféle-
lem és halál tudat indokolja. A motívum változása, fej-
lődése végigkíséri a költő egész életművét.

A verseket kronologikus sorrendben vizsgálom.
Mindenkéntől kiválasztottam a motívum szempontjából
legjellemzőbb alkotásokat.

A dolgozat tehát motívumvizsgálat és komplex
vizsgálat is egyben. A komplex képek vizsgálata Molnár
Zoltán Miklós csoportosítását követi, ezért volt szük-
ség a dolgozat végén található összefoglaló táblázatot
megírására.

IMRE MÁRIA
(ACSJTF)
NÉMET NEMZETISÉGIK TÁPLÁLKOZÁSI KULTÚRÁJA MÁRKÓN

A Veszprémi Megyei Márkó község lakosainak jelentős része német nemzetiségű. Táplálkozási kultúrájukban éppúgy, mint nyelvükben, hagyományaikban őseik által idehozott sajátosságokat is őriznek, s ezek mellé épültek a magyar környezetből átvett hatások. Talán táplálkozási kultúrájuk mutatja a legkevésbé német sajáttságot, mégis fontos számbavenni, rögzíteni különösen most, a mi korunkban mindazt, ami ma jellemző rájuk, s amire még emlékeznek. A táplálkozás nyersanyagainak megszerzése, termelése, tárolása, tartósítása, az ételek, italok elkészítése, az étrendek, étkezési szokások ismerete nélkül nem lehet teljes képet rajzolni erről a magyar környezetbe ékelődött, s már hosszú ideje itt élő német nemzetiségi népcsoportról.

IMRÓ JUDIT
(JGYTF)
JEL ÉS JELENTÉS A VÁRALJAI NŐI HAJ- ÉS FEJ-
VISELETEKBE

Lakóhelyem Váralja, kis község Tolna és Baranya találkozásánál. A tavalyi TDK-konferencián falum hűsvéti népszokásait és hímestojásmotívumait mutattam be.

Azóta elkezdtem egy újabb gyűjtést, népviseletünkkel foglalkozom. Itt nehezebb volt már a dolgom, hiszen nem élő hagyomány. A 40-es évek végére már mindenki "kivetkőzött", s a régi ruhák csak a legjobb esetben kerültek a szekrények mélyére, többnyire megunt ruhadarabokként mentek tönkre.

Mostani dolgozatom címe: Jel és jelentés a váraljai női haj- és népviseletekben. Viszletünkben - akárcsak az összes népviseletben - legnagyobb jelentéshordozó szerepe a fejdísznek van. Sok mindent elárulnak viselőjükéről: életkorát, családi állapotát, sőt anyagi helyzetét is.

Milyen a kislányok leköltöbársónya, milyen a nagylányok tornyosbársónya, milyen az új menyecske-fiatalasszony tekerődője, mennyiben változik meg a népviselet gyermekszülés után, hogyan kötik meg az öregasszonyok a kendőt? ... ezekre a kérdésekre kerestem a választ. Fejviszletünk jelentős része megegyezik a Sárköz falvainak darabjaival, de sok bennük az egyéni vonás, a csak Váraljára jellemző.

Tervezem teljes népviseletünk bemutatását is egy későbbi dolgozatomban.

IMRÓ JUOIT
(JGYTF)

TOJÁSHÉHÍMZÉS, TOJÁSVÁSÁR VÁRALJÁN

Szülőfalum a Tolna megyei Váralja. Falumban igen sajátos népi kultúrával találkoztam mind a szokások, mind a tárgyak világában. A legjelentősebb a viselet, a bútorfestés, a hímzés, a szövés és a tojáshímzés. Engem leginkább az utóbbi érdekelt. Elhatároztam, összegyűjtöm falunk tojáshímzés mintáit és hűsvéti népszokásait. Amit most ismertetek, 3 év gyűjtése.

A dolgozatomban részletesen bemutatam a tojáshímzés - nálunk a viaszlevonásos technika az ismert - folyamatait és munkaeszközzeit, az étkészítéstől a hagyományhűjes festésig.

A munka jelentősebb részét a minták képezik. Ebben a fejezetben a kezembem megfordult kb. 1000 hímestojás közül rajzoltam le a legeredetibbeket, amelyeket a legidősebb tojáshímző asszonyoknál láttam. Adíszítményeket csoportosítottam a rokon motívumok alapján. A fő mintacaládok a következők: munkaeszközbrázolások, állatbrázolások, virágbrázolások, egyéb növénybrázolások, elvontabb dologbrázolások és a kombinált minták.

(Összehasonlításként foglalkoztam még a magyarországi hűsvéti tojások díszítési módjaival is.)

A váraljai tojáshímzés mellett még írtam a tojásvásárról is, e ritka népszokás továbbéléséről, amely igen különleges cserebere.

ISZTL JÁNOS
(KITE)

PEREMTERÜLETTI BRONZKORI CIVILLIZÁCIÓK-HATTI ÉS MYKÉNE

A dolgozat bevezető része a peremterületiség fogalmát kísérelti meg körülhatárolni az ókori közel-keleti fejlődésen belül. Az I. fejezet (A civilizációk alakulása) a két civilizáció kialakulásának folyamatait vizsgálja, hangsúlyt helyezve azokra a meghatározott szövegekre, amelyek az óslakosságtól és a környező kultúrcentrumokból érték a görög és a kisázsiai területet. Ezt követően (A civilizációk idő- és térbeli kiterjedése), amennyire erre a források alapján lehetőség adódik, mykénéi államok és a hettita birodalom történetét ismertjük.

A dolgozat központi fejezetében (A civilizációk szerkezete) a civilizációk szerkezetét elemezzük. Fejlesztésünk során a gazdaság, a társadalom és az állam, a hadsereg és kultúra azon vonásait próbáljuk meg ki-domborítani, amelyek e periferiákon kibontakozó fejlődés karakterisztikus jegyeit hordozzák. A befejező részben (A civilizációk megszűnése) a "tengeri népek" vándorlásának ismeretében túl azokat a föltételezhető tényezőket vesszük számba, amelyek Hatti és Mykéné bukásában szerepet játszhattak. Zárásként a leírtak rövid és mértéktartó összegezését adjuk.

JOBBÁGY TIHAMÉR

(BDTF)

ADALÉKOK BABITS MIHÁLY: A GÓLYAKALLIFIA CÍMŰ
REGÉNYÉNEK GONDOLATI HÁTTERÉHEZ

A dolgozat kísérletet tesz a Babits-regényre ins-
piratív módon ható szépirodalmi, lélektani és bölcselle-
pi előképek felmutatására. Három főegységre tagolódik.
Az elsőben a szokványosan emlegetett szépirodalmi ih-
letőkön túl az előzmények közé sorolja Huzsmans: A kü-
lönc és Villiers: Véra c. művét, melyek egyúttal bizo-
nyítják A gólyakallifának a szimbolizmus, ezen át a né-
met és angol, amerikai romantika iránti elkötelezett-
séget. A következő szerkezeti egységben a máig parázs
"freudista - nem freudista" vitában teszi le voksát az
utóbbi nézet mellett. A harmadik főegység gyűjti össze
azokat a filozófiai rendszereket, melyeket Babits a
kettősséghez, dualizmushoz, sőt a polifóniához vonzó-
dó alkata miatt mélyen magáévá élt, és problémáikat
A gólyakallifában továbbgondolva körvonalazta saját fi-
lozofijának alapjait. E bölcselők (csak listászerűen):
Hérakleitosz, Platón, Szent Ágoston, Locke és Hume,
Spinoza, a vitalista Schopenhauer és Nietzsche, vala-
mint a költőnkre jelentősen ható Henri Bergson.

JÓZSA GYÖRGY ZOLTÁN

(ELTE BTK)

NÉHÁNY VONÁS A SZERKESZTŐ PAIS O. PORTÉJÁHOZ

- I. 1. Pais Dezső szerkesztői megjegyzései és kisebb vitacikkei a MNy.-ben
2. Pais megnyilatkozásai szerkesztői tevékenységéről, mások véleményei, méltatásai
- II. 1. Pais Dezső és a szerkesztői etika
2. A tudományos munka és a publikálás tartalmi kérdései
3. Formai kérdések a publikálásban
4. Módszertani kérdések
- Pais módszerbeli gondolatai a névtan számára
- III. 1. A kis megjegyzések és cikkek kiterjedése a nyelvészet területére
2. Néhány vonás a Pais-stilisztikához
A szerkesztő Pais Dezső stílusa
3. Összegezés a II. fejezetről
Pais Dezső jelentősége a MNy. és a magyar nyelvtudomány számára
4. Nézete ember és tudomány kapcsolatáról, a 20. századi tudós felelősségéről

JUHÁSZ ATTILA
(BOTF)

"KÍSÉRLET JÁRJA BE EURÓPÁT"
A MAI MAGYAR KÍSÉRLETEZŐ IRODALOM EXTRALINGVISZTIKUS
SZÖVEGKOHÉZIÓS ESZKÖZEINEK STILISZTIKAI SZEREPÉRŐL,
ELSŐSORBAN ZALÁN TIBOR MŰVEI ALAPJÁN

Zalán Tibor egyike legtehetségesebb és legelismertebb fiatal költőiknek. Nemzedékfársaival együtt a nagy feltűnést keltett Ver/s/zicó című antológiában mutatkozott be mint kísérletező. Azóta több fórumon is heves viták zajlanak az irodalmi kísérletezésről: szükség van-e rá egyáltalán, elfogadhatók-e azok a célok, amelyek e próbálkozások hátterében állnak, és elfogadhatók-e azok a radikális eszközök, amelyeket az újítók felhasználnak műveikben?

A legtöbb érdekeséget és újdonságot az extralingvisztikus szövegkohéziós eszközök alkalmazásának terén nyújtja a kísérletező líra, a kísérletező irodalom. Zalán verseit vizsgálva is szembetűnő, hogy milyen fontos szerepet kapnak bennük a nyelven kívüli elemek, a látható nyelvi jelek. Eredeti és színvonalas újításait költőnk ezek segítségével hozza létre úgy, hogy épít is a versírás hagyományaira, de egyszerűságra rombolja is azokat, ily módon törekedvén új értékeket teremteni és elfogadtatni a modern magyar lírában.

Hogy Zalán Tibor példája ne tűnjék egyedülálló-nak, két korábbi dolgozatom vizsgálati eredményeit is felhasználtam összehasonlítás céljával, Tandori Dezső és Esterházy Péter alkotói eszköztárának nyelven kívüli elemei ugyanis nagyfokú hasonlatosságot mutatnak az itt részletesebben elemzésre kerültekkel.

JUHÁSZ JUDIT
(KLTE)

GYERMEKJÁTÉKOK DÉL-GÖMÖRÖBEN

A KLTE Néprajzi Tanszékének jelenlegi gyűjtőútjait a volt Gömör vármegye magyarországi falvaiba vezetnek. Eddig ezen a területen a gyermekjátékokra senki sem figyelt fel, éppen ezért gondoltam arra, hogy a még itt ismert és gyakorolt gyermekjátékokat összegyűjtöm. A dolgozat három falu gyermekjátékáról ad számot. Az összegyűjtött adatokat kétféle szempont szerint rendeztem, korcsoportok valamint népi játékszerek alapján. Érdekes, hogy bár a kutatói három község földrajzilag nem fekszik messze egymástól, játékaik - ha azonos módon játszották is - elnevezésükben különbözőségeket mutatkoznak. Természetesen nem minden játékot ismernek egyforma módon, sőt előfordul, hogy ezt vagy azt a játékot nem minden faluban ismerik. Ezért is volt fontos a rendszer felállítása.

A dolgozat egy nagyobb gyűjtőmunkának és szélesebb körű kutatásnak a kezdetét jelenti, még nem nyújt teljes képet a gömöri falvak népi gyermekjátékairól. Ez majd a későbbiekben, a szakdolgozatban fog helyet kapni.

JUHÁSZ TAMÁS
(ELTE BTK)
KOSZTOLÁNYI NOVELLATÍPUSAI

A dolgozat szerzője az életmű novellatermésének széles körű motívumvizsgálatát végzi. Utal a funkcionális elemek ismétlődéseire a különböző alkotói korokban.

Elemzi a motívumok állandóságának szerepét, illetve az elmozdulások, értékváltozások jelentőségét. Gondolmenetének segédvonalaként olyan koncepciót használ, amely új megvilágítással törekszik a novellák irodalmi minőségének megragadására.

JUHÁSZ TAMÁS - KURDI IMRE
(ELTE BTK)
HÉT ŐSZI NAP (A HERBSTTAG MAGYAR FORDÍTÁSAI RÓL)

Az esszé Rilke Herbsttag című versének magyar műfordításait hasonlítja össze egymással és a német eredetivel, az összegyűjtött 18 interpretációból azonban - terjedelmi okokból - csak hatot vizsgál részletesen, a többire különlegesen jó találatok vagy durva félreértések helyein utal. A gondolatmenet a következő: megírni Rilke versének "ideál" elemzését, azoknak a formai-tartalmi elemeknek a vonatkozásteli felsorolásával, amelyek a mű - mindenképpen fordítandó - "intellektuális hűrozatát" alkotják, s ezt egybevetni a magyar átültetésekkel, mint különböző megvalósításokkal. A hat műfordítás Kosztolányitól Tandoriig - szerencsés módon - majdnem tízévenként követi egymást. Az elemzés tehát tulajdonképpen a magyar fordítói hagyomány milyenségét vizsgálja a német vers kapcsán. S kimondja: a magyar átültetések jócskán "elcsúsztattják" a verset; betoldásokkal, átértelmezésekkel érzelmes, hangulatos költeményt formálva a szigorúan épített, kiszámított szerkezetű eredetiből. (Kitérőként a dolgozat az átköltés-műfordítás viszonyát is tárgyalja Faludy Ferenc kísérletét felhasználva.)

Az elemzés elején, de főképpen a zárlatban általában a műfordítás és a műfordítás-elemzés végső határait kutatja.

KÁDÁR ILONA
(JGYTF)
A HÓDMÉZŐVÁSÁRHELYI TÁRSADALOM AZ 1941-1949
KÖZÖTTI IDŐSZAKBAN

A hajdani mezőváros, Hódmezővásárhely társadalmi szerkezetével beilleszkedik egy nagyobb régió, a ti-
szántúli társadalmi képébe.

A város a 20. sz. közepén is erősen mezőgazdasági jellegű, ez tükröződik a foglalkozási ágak adataiban. Az 1940-es években több külső hatás éri ezt az agrárstruktúrát, de az elemzésből látható, hogy mélyreható mozgások nem történnek az egyes foglalkozási ágak között. Kisebb mérvű változások rétegszinten mutathatók ki.

A város a mezőgazdaság túlsúlya mellett rendelkezik ipari bázissal. Ez elsősorban a helyi kisipar. Ez és két gyárukat alapot biztosíthatott a fentiek ellenére az igazi fejlődésnek. Azonban a vizsgált időszakban ez az ág nem vált munkaerő felvevővé.

Végül következtetés, hogy ezt a struktúrát a mezőgazdaságból induló szerkezeti változás a szövetkezesítés tudja megbontani.

KALKOCZKA PÉTER
(KLTIF)
A GYÓRI HATÁRŐRKERÜLET ÉS ELŐDALAKULATAINAK
TÖRTÉNETE 1945-1957

Az államhatár őrzete az államok létrejöttével kezdve fegyveres szolgálat. A határok, ahol a "végek őrizői" állnak a posztjukon, elválasztanak, de össze is kötnék népeket, nemzeteket, földrészeket, regionális területeket.

A Magyar Népköztársaság államhatárát a BM. Határőrséghez tartozó határőrkörület magasabb egységek alárendeltségében védelmezik a határőr őrsők, FEP-ek. Valamennyi önálló életét éli, s mégis egységet alkotnak. Történelmi utat tettek, tesznek meg. Megismerésük, a történeti események feldolgozása a jelenkor nemzedékének megtisztelő feladata. Így az utókor is tanulmányozhatja a múltbeli tényeket, erőt, tapasztalatot meríthet az elődök életéből.

A feldolgozás során kiemelt hangsúlyt kaptak a hősi helytállást tükröző események, cselekmények, ahol a ma gondolatait, értelmezése szerint is "...emberségről példát, vitéségből formát" adtak számunkra.

A második világháborút követő időszak politikai, gazdasági körülményei az államhatáron is érezhetőek voltak. Háborús bűnösök, csempészek sora szállt szembe a gyengén felszerelt határőrökkel. S ők mégis helyt álltak az új haza határainak védelmében.

KÁNYÁSI HENRIETT
(BDFE)

JESZENYIN PERZSIÁJA

A dolgozatíró célja, hogy feltárja Jeszenyin Perzsa versek című ciklusának motívumrendszerét. Ennek érdekében külön-külön szemügyre veszi az egyes motívumokat, vizsgálva az adott versben illetve a ciklus egészében betöltött szerepüket. Szembeállítja az előforduló valószínűségeket, ám a perzsa költészetből átvett, valamint a Jeszenyin képzelete szülte elemeket. Részletesen kitér a föl-fölbukkanó perzsa költő alakjának magyarázatára is. Mindvégig szem előtt tartja a motívumok nyújtotta asszociációs lehetőségeket. Végezetül elhelyezi a ciklust Jeszenyin költészetének egészében, föl-villantva annak elő- és utóéletét, majd igyekszik választ adni arra a kérdésre, hogy miért volt szükséges a költőnek e sajátos, belső világ megteremtésére.

KARCAZI EMŐKE

BORSOS MIKLÓS SÍREMLÉKPLASZTIKÁI

A dolgozat hazánk egyik ma is élő legnagyobb szobrászával foglalkozik. Célja nem életűt vagy pályáértékelés, hanem az egyik legkevésbé emlegetett szobrászati ág: a síremlékplasztika bemutatása. A funerális művészet Borsos Miklós szobrászatában nem tekinthető próbáalkotásnak vagy apró elágazásnak, hanem fontos alkotóeleme művészetének. Hasonló plasztikai és gondolati problémák foglalkoztatják, sőt az egyes sírplasztikák önálló műként is szerepelnek. A Művész felrögzíti azokat a hagyományokat, amelyre a mai általános funerális művészet épül, ha ezt ugyan nevezhetjük művészetnek. A mai témák képi megjelenésére a 19. századi romantikus szemléletből indult ki. Ebben a felfogásban fokozatosan eltűnnek azok a szellemi értékek, amelyek a régebbi korok ikonográfiáját jellemezték, csak a formák maradnak meg és alakulnak át az igényeknek megfelelően kuszá és zavaros jelrendszeré, melyek gyakran a giccs határát súrolják.

Borsos Miklós plasztikai jelentik ebből a zavaros világból a kiutat. Bemutatja a síremlékek sorozatainak kerestől, hogy hogyan lehet a funerális művészetnek újra rangot adni, értékteremtő funkcióval ellátni. Síremlékplasztikájával nemcsak a magyar síremlék-kultúra fejlődéséhez járult hozzá, de az új téri lehetőségek kipróbálásával az egész egyetemes művészethez tett hozzá valamint, amit talán csak később vesz majd elő valaki, s ebből kiindulva kezd hozzá, mint ahogy a Mester tette.

KARDOS ILONA
(BGYTF)

SZALAY LÁSZLÓ ÉS A FRANKFURTI PARLAMENT

1848 a magyar és az egyetemes történelem fontos évszáma. Az 1848. március 15-i pesti forradalom beilleszkedik az európai átvonuló forradalmi hullámba, melyet a "népek tavaszának" szoktak nevezni. Pest figyelmét nyugat felé fordította. Németországban az ekkor összeülő frankfurti parlament az egységes német nemzetállam létrehozásán fáradozott. Magyarország számára az a függetlenséget jelenthette volna vagy perszonduniót. Ez a feltételezés szép álom volt csupán. Ekkor mindenki bizott a megvalósulásban, de a történelem nem ebben az irányban haladt. Fontos problémák merültek fel, melyek iránymutatók és figyelmeztetők voltak. Pl. szláv kérdés, nemzetközi egyensúly, külügyi diplomácia hiánya, Ausztria kezdeti támogatása a követ küldéshez.

Szalay László 1848-ban követ volt Frankfurtban, ifj. Pázmány Dénes társaságában. 1861-ben a Pesti Naplóban jelent meg cikksorozata: Magyarország és a német központi hatalom 1848 címmel. Dolgozatom forrását ez a cikksorozat képezi. Szalay álláspontját összevetem néhány magyar történetíró felfogásával.

KARSATI GYÖNGYI
(ELTE ÁITK)

BALÁZS BÉLA: HÉT MESE (ELEMZÉS)

A dolgozat bevezetésében rövid jellemzés található a korról, melyben a Hét mese született, felsorolva azokat az okokat, melyek a mű megírására ösztönözték Balázs Bélát.

A Hét mese összeállításából, egymáshoz való viszonyából kiolvasható jelképrendszer felvázolását tartalmazza a következő egység.

A dolgozat gerincét a mesék részletes elemzése alkotja. A világirodalom mesehagyományaira épülve bonthatjuk ki előtünk a szeretet, a szerelem történeteit megjelenítve hét különböző értelmezési lehetőség.

A századelő mesevilága, mely az irodalomban, képzőművészetben megjelenik a mindennapok gyöttrő valóságának ellentétaként jön létre. Mint ahogy a gyakran tulburjánhó szecessziós díszítés is az elszürkülés, az elidegenülés elleni védekezés jele. Az elveszett szépség, tisztaság, igazság megtalálását célozza a mese. Minden mese egy-egy kísérlet ennek megtalálására.

A hetedik mesében valósul meg a nagy álom: a lét "meghosszabbítása", az élet értelmének megtalálása.

KÁZSMÉR ERZSÉBET
(DTF)

ADALÉKOK TORNYOSPÁLCA BETLEHEMES JÁTÉKAIHÓZ

Szülőföldem hagyományos népeletét kutatva rátaláltam a tornyospálcai betleheMES játékokra. Dolgozatom első nagy egységében a betleheMI játékok gyűjtéskörülmenyeit, és magát a gyűjtést adom közre. A dokumentumokat magndszaIagon is rögzítettem, azt tanulmányomban lejegyeztem, és a részben felújított recens anyagról fotodokumentációt is készítettem. Gyűjtésemet adalékuI szántam a szaktudomány számára. Pedagógiai értékeit viszont, mivel tanítóképzés hallgatói vagyok, részletesebben riemzem és kifejtem tanulmányomban, a dolgozat második részében.

KELE ILDIKÓ
(BOTF)
NYELVSZOCIOLÓGIAI, NYELVFÖLDRAJZI VIZSGÁLATOK
A SZIGETKÖZBEN

Pályamunkámban a Szigetköz nyelvjárássával foglalkozom; különös tekintettel a közeli nagyváros Győr nyelvjárásközömbösítő hatása került a dolgozat középpontjába.

Az élőnyelvi gyűjtést a Szigetköz tíz falujában végeztem kazettás magnóval, s cédulázás után kezdtem vizsgálni a jellemző nyelvi jelenségeket. Falvanként három-négy személytől, nőtől és férfiaktól kérdeztem ki dr. Szabó Géza által összeállított kérdőfüzet kiválasztott 126 kérdést, s adatközlőimtől spontán beszélgetest is vettem fel, amelyek ugyanolyan fontos szerepet töltenek el a vizsgálat során, mint a kérdőfüzet kérdéseinek.

Pályamunkámban foglalkozom a falvak múltjával, adatközlőim bemutatásával és tipizálásával, a szigetközi nyelvjáráás néhány élő nyelvi és pusztuló elemével, a nagyvárros közelségének hatásával. A tíz falut három típusba soroltam a nyelvjárási elemek megléte, illetve kipusztulása alapján.

Pályamunkámat nem tekintem befejezetnek, hiszen a gyűjtést szélesebb körzetben szeretném folytatni. A gyűjtött anyag más szempontú elemzéshez is lehetőséget ad a továbbiakban.

KERESZTI ALADÁR
(JATE)
L.N. TOLSZTOJ "ISTENI ÉS EMBERI DOLGOKRÓL"
C. ELBESZÉLÉSENEK ÉRTELMEZÉSE

Az értelmezés alappontját az a felismerés képezi, hogy Tolsztoj művészi pályáját az "Anna Karenina" c. regény két élesen elhatárolható korszakra osztja. Az "Anna Karenina" után megírt elbeszéléseket és a "Fel-támadás" c. regényt ez alapján a "kései" megkülönböztető jelzővel illetjük.

Az értelmezés során egy konkrét példán követhetjük nyomon, milyen változtatásokat hoz a szerző művészi útkeresésben az individuális teljesség, tökéletesség meg-tapasztalhatóságba vezetett hit megingása. Nyomon kö-vethetjük, hogyan kerül fokozatosan az esztétikai szem-pont háttérbe az etikai útkereséssel szemben. Ebből a felismerésből következik, hogy a kései művek esztétikai szempontból kevésbé értékesek, mint a nagyregények. Esz-metorténeti jelentőségük viszont igen nagy.

Tolsztoj - Mezszenyevckij, a hivatásos forradalmár, és a vele véletlenül kapcsolatba kerülő Szvetllogub sor-sának, életének és halálának összehasonlítása során két individuális példán mutatja be, hogyan próbálnak eljutni az emberek a lét igazságához, a lét hitelessé tételeéhez. A mű parabola jellege ezzel magyarázható.

KERESZTYÚRI TIBOR
(KLTE)
VÁZLAT ZALÁN TIBOR KÜLTÉSZETÉRŐL

Zalán Tibor pályájának kibontakozását a hetvenes é-vek második felében indult költőnemzedék összképe felől kísérlem meg áttekinteni. Az irodalomtörténeti starthely-zetet és az élményvilág néződéki tartalmait vizsgáló fe-jezet után a hagyományvállalás jegyében született első kötetet elemzem a világkép és a küldetésstudat, az érze-lemközpontúság és az etikum, valamint a költői eszköz-készlet és a formavilág szempontjából. Zalán költészet-felfogásának módosulását a Földfogyatkozás után az álta-la is szerkesztett Vers/z/íók című antológia ürügyén pró-bálom meghatározni, majd a Fasírt kapcsán a költő és nem-zedéke megváltozott hagyományértelmezésének és szerep-tudatának tartalmait igyekszem megragadni. Az Álom a 403-as demokráciában-kötetet a folytonosság és az újítás viszonylagos egyensúlyjának értelmezem, majd Az experimen-talista szintézissteremtés kísérlete cím alatt az Opus 3: Koga-kötettel foglalkozom. Az öt szempontú áttekin-tés itt konkrét verselemzést is tartalmaz. Ezt a fejze-tet az és néhány akvaréll című kötetet letisztult forma-világú elégiáinak vizsgálata követi, s a pálya eddigi szakaszainak átfogó áttekintése zárja a dolgozatot.

KERTÉSZ NOÉMI
(ELTE BTK)

II. RÁKÓCZI GYÖRGY ALAKJA A "RÁKÓCZI-EPPOSZ"-BAN
ÉS NÉHÁNY LENGYEL FORRÁS TÜKRÉBEN

II. Rákóczi György 1657. évi Lengyelországi hadjárata törést jelentett a hagyományosan jó lengyel-magyar kapcsolatokban, Erdély sorsára nézve pedig végzetes következményei voltak. Ezért joggal kellett fel a kortársak érdeklődését. A számos magyar forrás közül viszonylag kevésbé ismert és feldolgozott az ismeretlen szerző tollából származó Rákóczi-eposz.

A Rákóczi-eposz szerzője és a párhuzamos lengyel források gyakran hivatkoznak a hadjárat kudarcát előrevetítő előjelekre. Voltaképpen ebbe a kategóriába tartoznak a Rákóczit vállalkozásától eltérteni szándékozó barátok, követek. Ezek a momentumok meghatározó szerepet kapnak a Rákóczi-portré megrajzolásába, így e dolgozat is elsősorban ezeket vizsgálja.

A bukás okát a Rákóczi-eposz szerzője és a párhuzamos lengyel források a fejedelem megmondatalanságában, fektelen hatalomvágyában és dőlyfős elvakultságában látják.

KESERŰ JÓZSEFNÉ NYITRAI ILONA
(BGYTF)
AZ ISKOLAI KÖNYVTÁRAK FEJLŐDÉSI TENDENCIÁI
KÜLFÖLDÖN

Az iskolai könyvtár fogalmát az általános iskolai könyvtárra szűkítette le a dolgozat, hisz ez az iskola-típus igényli a legtöbb segítséget, itt kezdődik a jövő nemzedékének nevelése.

Igy a dolgozat nem foglalkozik a középiskolák, felsőfokú intézmények könyvtáraival. A fejlődést egy adott időszakon belül vizsgálja: 1970-1980 között. De mivel a fejlődés mindig valamihez viszonyított, a múltbéli tények bemutatására is sor kerül.

A dolgozat célja: bemutatni az információs központok fejlődési tendenciáit, kialakulásukat, létrehozásukra vonatkozó nézeteket, a fejlődés útjait.

A dolgozat gerincét alkotó információs központokkal és az iskolai könyvtárakkal foglalkozom. Feladatuk, funkciójuk meghatározása után fejlettség szerinti sorrendben mutatom be őket. Csehszlovákiában, Romániában, Franciaországban, Kubában, Norvégiában, Svédországban, Svájcban és a fejlődő országokban a hagyományos iskolai könyvtári funkciókat látják el. A legfejlettebbek azok az országok, amelyek már többirányú iskolai könyvtári rendszer megteremtése felé tartanak: Bulgária, Lengyelország és a Szovjetunió.

KIRÁLY ILDIKÓ
(BÖTF)

A MAI GRÚZ PRÓZAIRODALOM: METAFORÁK ARCSIL
SZULAKAURI KÉT REGÉNYÉBEN

A grúz irodalom évezredek hagyományokra tekint vissza, mégis csak az utóbbi másfél évtizedben került ismét a középpontba. Bár ez a megállapítás a többi nemzetiségi irodalomra is jellemző volt.

Érthető a változás a 70-es évektől ment végbe és tart ma is.

Dolgozatom első részében a hagyományokról, a grúz-magyar kapcsolatról, a grúz prózairodalom jellemző vonásairól esik szó.

Központi része a dolgozatomnak egy mai grúz prózaíró, korábban költő, Arcsil Szulakauri két regényének, a "Meghasadt hold és Az aranyhal" címűek érdekes metaforikus ábrázolásáról, formakészletéről esik szó.

Mindkét művében a lélektani, etikai, társadalmi összefüggések kerülnek előtérbe. Ezeknek kölcsönös egymásra hatása hogyan változtatja meg a főhős és a többi szereplő egymáshoz való viszonyát, a világról alkotott véleményét.

A művek eredetiségét az adja, hogy a költőként induló Szulakauri miképp szövi bele a lírát a prózába, és ezzel érzékletesebbé válik a cselekményvezetése.

Mindazon jellemzők bemutatásával dolgozatom célja, hogy felkeltssem az érdeklődést a grúz irodalom, és egyáltalán a szovjet nemzetiségi irodalom iránt.

KISHÁZI ANTÓNIA
(ELITE BTK)
LEONYID ANDREJEV JUDÁS C. ELBESZÉLÉSÉNEK ELEMZÉSE

A bibliai motívumok továbbbélését a dolgozat a 20. századi demitizáló tendencia szerves részének tekinti. Éppen a biblikus témájú elbeszélésben látja az expresszionista irányzat és a 19. századi filozófiai kisregény sajátosságainak ötvözetét. Az elbeszélést az elemzés során mindvégig mint filozófiai parabolát kezeli. Ezért kizár minden pszichológikus szempontot és az elbeszélést mint Andrejev filozófikus gondolatának experimentális kifejezését veszi tekintetbe. Az író filozófikus kérdésfelvetését a dolgozat összefüggésben vizsgálja a korai egzisztenciálista filozófia más változataival (pl. Bergajev), valamint az Andrejevre úgyszintén hatást gyakoroló nietzschei filozófiával. Éppen ezért a vizsgálat tárgyát a hagyományos etikai kategóriák (pl. jó, rossz, valamint a velük kapcsolatos morálfilozófiai problémák) árulás, hazugság, tettetés) filozófiai áttekélése alkotja egy új típusú alkotásetika rendszerében (lásd Bergajev), amely számára a legfőbb értékhorizont principium a szabad, alkotó emberi szellem.

KISS ATTILA
(JATE)
A TRAGIKUS HŐS TUDATÁNAK FELBOMLÁSA SHAKESPEARE
KÉT TRAGÉDIÁJÁBAN

Shakespeare tragédiái közül három tudatdrámaként értelmezhetünk. A Hamlet, az Óthello és a Macbeth a mentális létezésre, a tudatban lejátszódó folyamatokra koncentrálnak, a történések és a cselekedetek rendszere e folyamatok megálapozására és kivetítésére szolgál. Ebben a dolgozatban Hamlet és Macbeth mentális folyamatainak, tudat- és lélekállapotaiknak összehasonlításával, az őket érő hatások drámasztruktúrálóját szerepének összevetésével azt kíséreltem meg behatárolni, hogy a két dráma nem csupán tudatdrámai minőségében egyezik, hanem ugyanannak az alapgondolatnak hasonló módszerekkel való kidolgozásai. A két mű egy központi, absztrakt morális — filozófiai kérdés meghatározott szabályszerűségei mellett való vizsgálatának két változata. Mivel a modell, a szerkezet rokonságának bizonyítására vállalkozom, nem célozom a két tragédia komplex elemzésére.

Shakespeare számos tragédiája hasonlóságot mutat abban, hogy központi témája lényegében az a folyamat, ahogy a tragikus hős elveszti önazonosságát, eredeti szerepét. Az identitászavar tágabb, a tudatbomlás szűkebb modelljében különös hasonlóságot mutatva illeszkedik a Hamlet és a Macbeth.

Így gondolom, a módszer jelentős segítséget nyújthat a tragédiák jobb és teljesebb megértéséhez.

KISS GÁBOR
(BDTF)

SORS ÉS TÖRTÉNELEM (KEMÉNY ZSIGMOND TRAGIKUMFEL-
FOGÁSA ELSŐ ÉS UTOLSÓ RÉGÉNYÉBEN)

Kemény Zsigmond szépirodai életművét mintegy keret-
be foglaló regényeinek (Izabella királyné és a remete;
Zord idő) elemző-összevető vizsgálata a dolgozat tárgya.
A valós és metaforikus összefüggésen túl a "nyitány" és
a "zárlat" viszonyát akként is kutatja, hogy miképpen
készíti elő "az első mondat" a "végső benyomást". Az
"egész" mű (életmű) "elhibázottsága" magyarázható a vég-
pontok felől.

Az elemző módszer is ehhez igazodó: látszólag a
linearitás uralja, de mindvégig szeszizikráztatja az
"igéret" és a "beteljesülés" értékpólusait.

KISS JÁNOS TAMÁS
(BDTF)

A NAPKELETI UTAZÓINK (KÍNAI FILOZÓFIAI HATÁSOK
HERMANN HESSE AZ ÜVEGGYÖNGYJÁTÉK C. RÉGÉNYÉBEN)

A dolgozat célja az ókori kínai filozófiai hatások
nyomon követése Hermann Hesse Az üveggöngyjáték c. ré-
gényében. A mű egy válságperiódusban, a világháború
legvéresebb időszakában, 1943-ban jelent meg. Ennek a
válságnak a látványa magyarázza Hesse fel fogását a
fejlődésről. A fejlődés tagadásának eszméje összecseng
a kínaiak erre vonatkozó nézeteivel. A helyzet lehet-
séges megoldását - mind a kínaiak, mind Hesse - az Egy-
ség, az örök törvények megörzésében, szolgálatában lát-
ják. Ez a lényege az író szintetizáló regényének, Az
üveggöngyjátéknak is. A felelős ember "tartartását" pró-
bálja bemutatni a válság közepette. Az egység fontos-
ságát sok vonás tükrözi a regényben, jelesül a keleti
és nyugati gondolkodás eredményeinek összehangja, magá-
nak az üveggöngyjátéknak az eszméje, Josef Knecht élet-
útja, a regény átmeneti műfajisága, az, hogy drámai
sorskérdéseket vet föl egy lírai módon megfogalmazott,
de epikus műben. A dolgozat a szintetizáló szándékból
kiindulva végigveszi a regény szövegének egyezését a
kínai filozófusok tanáival, Josef Knecht életútjának
lényegét, az egység szolgálatának parancsát; és végül
az üveggöngyjáték szimbólumteremtő szándékát értel-
mezi.

KISS MÁRIA
(ELTE BTK)

TINORD RAGADVÁNYNEVEI

Dolgozatomban egy Fejér megyei településrész, Tinord ragadványneveivel foglalkozom. Az ősi famillák ragadványneveit gyűjtöttem össze. Az első részben rövid összefoglalást adok a névtani kutatásokról. Majd tájékoztatásul néhány szóban ismertetem Sárbdogárd, ill. Tinord földrajzi helyzetét és történetét. A nevet az alábbi szempontok szerint osztályozom:

1. Névhassználat - a ragadványnév teljes önállósulásáig tájálтам példát.
2. Jelentés: a/ külső tulajdonság b/ belső tulajdonság c/ beszéd d/ táplálkozás e/ foglalkozás f/ taknyos orruak.

Itt fonetikus átírást használtam, és a következő pontban a tájszavak fajtái szerint csoportosítottam az anyagot.

3. Szófajai kategóriák (főnevet és melléknevet tájáltam).
4. Szerkezet, szóalkotás: a/ egyszerű b/ képzett c/ összetett szavak (csak alárendelő tárgyass és jelzős szerkezetek) d/ hangutánzó-hangulatfestő szavak.

Dolgozatom befejező részében gyűjtésemet az általam ismert szakirodalommal hasonlítottam össze, és még néhány megfigyelést tettem.

KISS TAMÁS
(KLTE)

CSÁRDA- ÉS KÖCSMANYELVEINK NÉVTANI VIZSGÁLATA

A dolgozat egy sajátos tulajdonnév-típus teljes névtani vizsgálataát igényel elvégezni. A Kocsma- és csárdanév átmeneti kategória a földrajzi, az intézmény- és épületnevek között. A dolgozat teljes adatfeldolgozásra törekszik, az ország legtöbb részéről tartalmaz neveket.

Rövid történeti áttekintés után a dolgozat megvizsgálja a nevek szerkezetét. Itt, a tipológiai osztályozásnál kap helyet az adatok szócikkes bemutatása. A tipológia öt alapvető osztályt tartalmaz. 1./ A helyfajtajának megnevezése (Kocsma, Talponállító); 2./ A kocsma (épületének) viszonya valamilyen helyhez (Elepi csárda, Ágota csárda); 3./ A kocsma (épületének) jellegzetessége (Fürtös, Fakillincses)4./ A kocsma viszonya valamilyen külső dologhoz (Gyilkos, Pendelyhajtó); 5./ A kocsmaval kapcsolatban nem álló dolog a névadó motívum (Fekete bárán).

Ezután a dolgozat az összetett nevek lexikális, névkeletkezési típusok szerinti, jelentéstani és stilushatásbeli vizsgálatát végzi el.

KLUKA HADJALKA
(KLTE)

A ROMANTIKA TERMÉSZETE PUSKIN KÖLTŐI ELBESZÉLÉSEIBEN

Puskin déli poémáiról sokan, sokféleképpen szóltak már. Én azokkal értek egyet, akik ezeket az alkotásokat nem Byron-utánazatoknak tekintették, hanem észrevették, hogy költői elbeszéléseiben Puskin túllép angol mesterén, s kialakítja a maga sajátos romantikáját.

E romantika lényegének a megértéséhez több tényezőnek (a közép-kelet európai romantika nagy dramáinak, a korabeli Oroszország történelmi-társadalmi viszonyainak, s a byroni hatásnak) az együttes figyelembevételére szükséges.

Természetesen Puskin mindenkitől eltérő egyéniségéről, a költő realizmusra való hajlamáról sem szabad megfeledkeznünk. Látnunk kell, hogy a déli poémák több tekintetben már az Anyegint készítik elő. (A fő célkitűzés - a kor tipikus orosz emberének megrajzolása - azonos.) Megjelennek a pszichológiai realizmus kezdetleges csírai is, amelyek később Dosztojevszkijnél bontakoznak ki a maguk teljességében.

Ennek a sokféle elemnek az egybeotvázásából jöhett létre Puskin műveinek színes, gazdag életteli romantikája.

KOCSIS MIHÁLY
(RPTF)

MEDVEK ÉS VEREBEK (TANDORI DEZSŐ MAGÁNMTLÓGIÁJA)

A dolgozat Tandori Dezső gyermekeknek írt műveivel foglalkozik, de kitértem néhány általánosabb érvényű, egész életművét átfogó problémára, stílusjegyek bemutatására. A dolgozat egy olyan makrovilágot mutat be, amelyben a valódi élet minden mozzanata, történése benne foglalatik. Ez a világ kifelé, a külvilág felé zárt.

Tandori két műfajban is szól a gyerekekhez: prózában és versben, s eszerint tagolódik két fő részre a dolgozat. Az általános bevezető fejezetben megpróbálok feltérképezni Tandori világot, és szólok a művészet és a személyes szféra összefonódásáról, a gyerekeknek és felnőtteknek szóló mechanikus szétválasztásának nehézségeiről. A következő fejezet címe: a "Tandori-szigetek lakói". Ebben szó esik a művek állandó szereplőiről: a játéknackókról, verebekről, tárgyakról, kapcsolataikról s az író hozzájuk fűződő viszonyáról. "Bárhol legyen is az író és a lány (feleség), a lények mindig velük vannak, - mert bennük is vannak". - olvashatjuk a "Helyszínek és színhelyek" c. fejezetben - amelyben a "lények" tartózkodási helyeit mutatom be. Tandori gyakran szól a kifejezés, az írás nehézségeiről, az írói lét problémáiról, s e kételyekkel számos művében találkozzunk. Ezek után térek rá néhány prózai művének elemzésére, és arra keressem a választ, hogyan jelennek meg műveiben az általánosan felvázolt stílusjegyek, formák. Az "Ugyanez - versben" c. fejezet Tandori gyermekköltészetének néhány tartalmi és formai sajátosságára mutat rá, majd két vers komplex elemzésével költészetének többrétűségét, színességét, mélységét emeli ki.

KOLLÁR JÓZSEF
(ELTE ÁITK)
SZABÓ LŐRINC: A 26. ÉV

A 26. év verseit (a teljesség igénye nélkül) négy markánsan elkülöníthető gondolati mag köré csoportosítottam, ezek ontológiai elemzésére vállalkoztam. Az első kérdéskor: a gyönyör, mely Szabó Lőrinc költészetének egyik sarkköve. A kedves halála okozta gyönyörhiány és az ezt feltámasztani igyekvő költő küzdelme alakítja a ciklus alaprétegét.

A második: a "gyönyörfilozófia" által kiváltott büntudat. Az elmúlt valóság etikai szférában történni elemzése: "túl jön és rosszban."

A harmadik: kiteljesedett szerelem a stilizált téríróban. A kedves halála előtt gyönyörökre épülő kapcsolatot most, az örökkévalóság dimenzióiban mint eszményi szerelemet éli meg a költő.

A negyedik: a költészet paradoxona. A halálból újjászülető élet már nem a személyes létezés folytatása, hanem szerep a versek térírójében. (A költő küzdelme a halállal). Az általam kiválasztott kérdéskörök vizsgálata kapcsolódik a korábbi szakirodalmi elemzésekhez, ezek egy-egy szálnak továbbgondolásra, másrészt magából a műből természetszerűen kibonthatók, s egyben Szabó Lőrinc költői világáról, alkotásmodjáról is képet adnak.

KOLIMBÁN KATALIN
(JGYTF)
MAKÓ VÁROS ÉS A HAGYMA

Makót a hagyma fővárosaként ismeri a köztudat. A hagymakertészek, hagymások munkája tette világhírűvé a hagyományt. Az 1821-es nagy árvíz kiöntötte a városkörnyéki szőlőt, helyébe hagyma és más zöldségek kerültek. A múlt századi termelés és értékesítés óta sokat fejlődött ez a mezőgazdasági iparág. A hagyományos kézi szerszámokat gépek váltották fel, ezzel együtt megváltozott a hagymakertészek életmódja is. A történelmi változások azonban nem tudták eltörölni a hagyományokat, szokásokat, a ma hagyomával foglalkozók még napjainkban is alkalmazzák a régi technológiák egy részét. A város helyéből adódóan a jellegzetes déli-alföldi "ó"-zó nyelven beszélnek. Im már 50 éves a makói hagymanház, ami eredetileg a hagymások gyülekező helye volt, napjainkban inkább kulturális jelentősége van.

Régi hagymások elbeszélései, levéltári kutatások, Erdői Ferenc munkái szolgálták dolgozatom alapját], melyben városunk "hírességét" a hagyományt és az ezzel kapcsolatos munkákat, hagyományokat, érdekességeket szeretném bemutatni. Külön figyelmet fordítva a régies eszközökre, beszédre, pl. borona, díkkelő leírása, a pántlikázás, bőrdőzés magyarázata. Szeretném egy jellegzetes parasztváros sorsát, mindennapi életét megismertetni az olvasókkal.

KOMÁROMI GABRIELLA
(ELTE BTK)

A REGÖSCSERKÉSZET RÓVID TÖRTÉNETE A KEZDŐTEKTŐL
1945-IG

A vesztes háborút lezáró trianoni béke és a tanács-
kormányzás után az újrakezdés feladata várt az ország-
ra. A korábbi időszak eszméi, céljai szeretefoszlottak.
A talpraálláshoz, a megújuláshoz "tisztá forrás"-ból
ácartak meríteni. Ezt a parasztságban találták meg.

Innen akarták felfrissíteni a magyar társadalom vezető
rétegét, főleg a középosztályt. De a parasztság nem-
csak mint ősi, tiszta és romlatlan forrás került elő-
térbe, hanem a határokkal szétzabdált magyarság össze-
tartó erejeként. Ha más országokban is élt a magyarok
egy része, a népi kultúra közös kincs és kapocs maradt.

Ebből az eszmeáramlatból nőtt ki a regösccserkészet,
melyben az ifjúság nevelésével kapcsolták össze a falu-
val, a népi kultúrával való ismerkedést. De a kor hangula-
ta mellett a cserkészlet alapelvei is magukban hordták a
falu felé fordulás lehetőségét, amit még az is erősít-
zett, hogy tudatosan igyekeztek az angol minta szerint
felépülő cserkészszettet magyar népi elemekkel megtölteni,
elfogadtatni a közvéleménnyel az idegen szelleműnek tar-
tott ifjúsági mozgalmat.

KOMLÓSSY GYÖNGYI
(ELTE BTK)

A DOMONKOS KÓDEX NÉHÁNY FILOLÓGIAI KÉRDÉSE

A domonkos kódexet 1517-ben írta le a Nyulak szige-
tén lévő apácázárdában középkorunk híres másolódnője,
Ráskai Lea. A Szent Domonkos életét, csodáit, valamint
a domonkos barátok mindennapjait bemutató kódex törté-
neteit a kor szokásának megfelelően latin szöveg alapján
állította össze a másoló. Igen kevés megmaradt kódexünk
nagy érték nyelv történeti, művelődéstörténeti és sok más
szempontból is. Többek között segítségünkre vannak, hogy
helyesírásunk, hangjelölésünk fejlődésébe bepillantást
nyerjünk. Néhány részlet és példa alapján ezt szeretné
bemutatni a dolgozat egyik fele; míg a másik, ehhez la-
zán kapcsolódó rész a latin és magyar nyelv, irodalom és
nyelvészet határterületeire vezeti az olvasót. Horváth
János és Tarnai Andor nyomdokain haladva néhány prob-
lémát vet fel a fordítás módjával, módszereivel kapcso-
latban. Nem törekedhet teljességre, mivel a téma feldol-
gozatlanosága és az anyag nagysága miatt ez csak igen sok
éves kutatómunka után lenne lehetséges. Egyben számol
azzal a lehetőséggel is, hogy a fordító által használt
latin szöveg nem egyezik pontosan a megvizsgált szöveg-
gel, és hogy Ráskai Lea előtt többen másolhattak vagy
alakíthattak a történeteken.

KONDÁSZ KATALIN
(JÁTE)
MÉSZÖLY MIKLÓS: MÉRRE A CSILLAG JÁR?

A dolgozat témája a novella motívumrendszerének és a szereplők attribútumainak elemzése.

A motívumok rendező elve a párhuzamosság és az állítható a két helyszín, ugyanakkor oppozitívjuk is felfedezhető. Az egyes motívumokat összevezető téma a halal jelölése, mely a városkához, az idegenhez és fekete Kuttyához kapcsolódik. A turisták és az idegen viszonyának vizsgálatával föllelhető a történetet mozgató elv: a predestináció.

Bonyolult a kapcsolat a motívumok, a falu és a városka, az idegen és a városiakok között, s ez jellemző Szűz Mária, a görögös homlokú nő és fekete Kutya viszonyára is. E három figura emblematicus attribútumokat hordoz, s ezen túl attribútum-elcsúsztatások is felfedezhetők.

A dolgozatnak nem célja az összefüggések egyértelmű interpretálása, csupán a felmerülő kérdések, problémák felvetése.

KOTHAY JUDIT
(KITE)
OKLEVÉLÉK MINÍ A NYELVI FEJLŐDÉS DOKUMENTUMAI

A dolgozat a 13. századi bolgár történelem rövid áttekintése után négy bolgár oklevél elemzése során vizsgálja a bolgár nyelv 13. századi állapotát. A vizsgálat szempontjai a következők:

1. Fonetikai vizsgálat: a nyelvfajlás szempontjából meghatározó hangok és grafikai jelölések.
a/ A jerek /b/, juszok /x/, a h és az i hang jelölése és használata
b/ Az összláv t+j, d+j hangkapcsolatok reflexei
c/ Az l-epenthetikum megjelenése illetve hiánya
2. Morfológiai vizsgálat:
a/ szófaji elemzés
b/ grammatikai formák vizsgálata

Az adatok a következő nyelvállapotot tükrözik: AA/Δ/ és X néhány kivételtől eltekintve etimológiai-lag indokolt helyen található. Ebben az esetben az írott nyelv nem tükrözi a beszélt nyelvben lejátszódó fonetikai változásokat, erős archaizáló törekvéseket mutat. A jerek /b/, d/ és a h használatában viszont megfigyelhetők a változások következményei, a következtelen illetve helytelen használata. Az élő nyelv sajátossága a jó-táció hiánya is. Az összláv t+j, d+j massalhangzócsoporthoz déli szláv reflexei /tš/, čd/ található meg az oklevelekben. A morfológiai jegyek - hibás deklináció, helytelen esethasználata, helytelen egyeztetés - is arra mutatnak, hogy a 13. századi bolgár nyelv ingateg, átalakulóban levő rendszer volt. Az írott nyelv erősen archaizáló törekvéseivel élesen elvárt a beszélt nyelvtől.

KOVACS ANDREA
(GATE)

A DANDY ARCKEPEHEZ - OSCAR WILDE:
DORIAN GRAY ARCKEPE ALAPJÁN

A dolgozat a dandy szokásainak, szemléletének, esztéticizmusának leírására törekszik Oscar Wilde regénye alapján. Megpróbálja megragadni Wilde problémáját a téma kapcsán, s keresi a választ a dandy lehetőségére, vagy valami egészen új szemléletet megjelenségre a De profundis írás alapján.

KOVALCSIK GABRIELLA
(GYTF)
AZ OROSZ ÉS A MAGYAR SZÓISMÉLTÉSEK SZERKEZETI ÉS
SZEMANTIKAI EGYBEVETŐ VIZSGÁLATA

Dolgozatomban a szóisméltésen alapuló orosz-magyar melléndelű összetett szók és szókapcsolatok szerkezet-
ti és szemantikai egybevető vizsgálataival foglalkozom.

A szóisméltésen alapuló melléndelű összetett szók és szókapcsolatok mindkét nyelvben megtalálhatók, azonban kontrasztív szempontú vizsgálataukra mindeddig nem került sor. A magyar nyelvészeti szakirodalomban a szóisméltésen alapuló nyelvi képződményeket a melléndelű összetett szók egyik csoportjaként a szóisméltések címszó alatt tárgyalják, s hagyományosan ide sorolják a kötőjeles és a kötőjel nélküli figura etymologicákát is. Az orosz nyelvészeti szakirodalomban a szóképzési leírásokban a nyelvi alakulatok a "szlozsno-szosztavnijje szlova" illetve a magyar figura etymologicának megfelelő "távto-logicseszkije szlovoszocsetanyija" terminológia alatt kerülnek ismertetésre.

A szóisméltésen alapuló orosz és magyar melléndelű összetett szók és szókapcsolatok állományának összegyűjtésén túl dolgozatomban elemzem ezen szók és szókapcsolatok szerkezeti és szemantikai sajátosságait.

A szóisméltésen alapuló orosz és magyar nyelvi képződmények sokoldalú egybevető vizsgálata fontos jelentőséggel bír a nyelvvizsgálat minden szintjén, a szótárszerkesztésben és a műfordításban egyaránt.

KOVÁCS ENIKÓ
(BGYTF)

A SÁROSPATAKI NAGYKÖNYVTÁR A FELSZABADULÁS UTÁN

Dolgozatomban egy nagy múltú egyházi könyvtár, a sárospataki Nagykönyvtár fejlődését, működését kívánom bemutatni.

A Nagykönyvtár története a felszabadulás napjáiig szorosan összefonódott a híres pataki Köllégium sorával. 1948 és 1952 között a Köllégium szervezeti egysege felbomlott, az oktatási intézmények állami irányítás alá kerültek. A Nagykönyvtár - tekintettel állományára - továbbra is egyházi tulajdonban maradt.

A könyvtár évszázados iskolát támogató tevékenysége átértékelődött, s azóta a Református Egyház törekvései és a kutatómunka szolgáltatást tartva szem előtt gyarapítja felbecsülhetetlen értékű állományát.

Az iskolától való elszakadás szerencsére nem okozott olyan törést a könyvtár életében, hogy ne tudta volna folytatni régi munkáját a régi alapokon. A könyvtár állománya korábban is főleg teológiai, filozófiai, jogi, történelmi, irodalomtudományi, egyéb társadalomtudományi művekből állt. Így a megváltozott helyzetben is igyekeztek a könyvtár munkatársai megtartani ezt a profilt. Természetesen a legfontosabb természet tudományi kézikönyveket is beszerzik, de a gyarapításban főleg a gazdag humán irodalom beszerzése volt a fő cél. Melljelt nagy gondot fordítanak a helyismereti anyag gyűjtésére, valamint speciális feladatnak tekintik a magyar költészet, határon túli magyar irodalom és a protestáns egyházi irodalom begyűjtését.

KOVÁCS IRÉN
(DTF)

ADALEKOK BERETTYÚJFALU BETLEHEMES ÉS HERŐDES
JÁTÉKAIHÓZ

A hagyományos kultúrák népei az év rendjének megfelelően ünnepeket ünnepelnek, s ezen dramaturgikus játékokat mutatnak be. Ezen ünnepek egyrészét napféri ünnepeknek nevezzük, e napféri ünnepek legjellegzetesebb dramaturgikus játékaival, a betlehemezéssel foglalkoztam dolgozatomban, amelyet Berettyóújfalui környékén: Szentmártonon, Szentpéterszegen, Földesen és Esztráron a téli napforduló idején mutattak be. A szakirodalom által is réginek mondott néphagyomány már csak az emlékezetben él. Felmerült bennem, hogy mi lehetett fennmaradásának oka? Ebből kiindulva kezdtem el gyűjteni. Magnetofoonnal a kezemben mentem el idős emberekhez, s kérdeztem a játékokról. Megállapítottam, hogy a játékok élménye még nagyon sok mindenkiben él, de a szövege elenyészett, néhányan emlékeztek a teljes szövegre; ezeket dolgozatomban közlöm.

A néphagyománynak nagy szerepe van nemzeti művelődésünkben. Leendő pedagógusként arra törekedtem, hogy történelmi analógiákat is felsorakoztassam és a benne rejlő pedagógiai értékeket kimutassam.

KOVÁCS MÁRIA
(DTF)

A GYERMEKKORRAL KAPCSOLATOS HIEDELMEK ÉS JÁTÉKOK
FALUMBAN

Trizs, Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, a régi Gömör megyében foglalt helyet. Ebben a faluban nagyon sok bábóna, hiedelem, sajátos szokás jellemző. Ezek közül én a kisgyermek születése előtti és utáni időszak szokásait, babonáit és a gyermekkor legfontosabb tevékenységét, a játékok szeretném bemutatni. Leírom a fogamzás, terhesség, szülés, betegség, keresztelő jellemzőit, a gyermekkor legelterjedtebb betegségeit és ellenük felhasznált népi gyógymódokat. Napjainkban az egészségügy nagyfokú fejlődése tudományos magyarázatokkal szolgál a fogamzással és a terhességgel kapcsolatban, így a babonás tiltások és javaslatok nagyrésze feledésbe merült. Az új élet kórházba való világra hozása nyomán a születéshez fűződő archaikus emlékek, valamint a bába működéséhez kapcsolódó szokások valószerűleg rövid időn belül kihalnak. A gyermek fejlődése során legfontosabb tevékenysége a játék, amely segítségével tudatos biológiai és társadalmi lényvé válik. Fél éves kortól kísérem nyomon a gyermekjátékokat és készítésének módját az ifjúkor utolsó játékainak bemutatásáig, leendő tanítóként pedig szeretném felhasználni pedagógiai munkámban a gyűjtés során szerzett ismereteket. Szeretném a gyerekeket rábreszteni arra, hogy öt kaviccgal is ugyanolyan élvezettel lehet játszani, mint a távvezérléses autókkal. Úgy érzem még mindig nem volt késő össze gyűjteni és ezzel az utókor számára is elérhetővé tenni ezeket a játékokat.

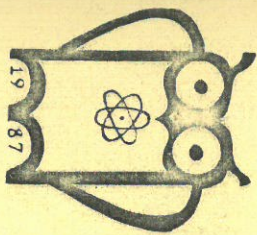
A 118158

A XVIII. ORSZÁGOS TUDOMÁNYOS DIÁKORR KONFERENCIA

HUMAN TUDOMÁNYOK SZEKCIÓJA

(1987. április 6-8.)

A DOLGOZATOK TARTALMI KIVONATAI

II.

A JANUS PANNONIUS TUDOMÁNYEGYETEM
TANÁRKÉPZŐ KARA
PFCS, 1987

F118158/2

SZTE Klebelsberg Könyvtár

J001144619

A 118158 / 2

KOVÁCS MIRA ÉS NAGY JUDIT
(PTE)
NÉVDIVAT ÉS NÉVVÁLASZTÁS PÉCSI UTÓNEVEK ALAPJÁN

A szerzők az 1979-ben Péccsett anyakönyvezett gyermekek utónevét (utóneveit) gyűjtötték össze a Baranya Megyei Levéltár anyakönyvi kivonataiból. 3366 utónév alapján vizsgálták meg az utónevek gyakoriságát, népszerűségét. Megállapították a 20 legdivatosabb nevet, és a 20 legkevésbé használatosat. A szülők lakhelye, foglalkozása alapján a névadás társadalmi, szociológiai hátterét igyekeztek feltárni. Kutatták azt is, hogy a szülők neve öröklődik-e a mai névadásban. Névesztéskai szempontokat érvényesítve vizsgálták a mai névadás helyes normáitól eltérő, különleges hangulati hatást keltő utóneveket.

A szülők foglalkozása és a névválasztás úgy fűgghet össze, hogy a Péccsett anyakönyvezett gyermekek utónevei szerint az értelmiségiek mostanában kezdik felfedezni a régi magyar neveket; az idegen hangzású (főleg a francia és angol névadásra jellemző) neveket a fizikai dolgozók adják gyermekeiknek.

A pályamunka bemutatja a családnev+utónév kapcsolatot névritmikai tanulságait is.

KOVÁTSNÉ TEMLEITNER JUDIT

(ELTE ÁITK)

ISTVÁN KIRÁLY ALAKJA A RÉGI MAGYAR IRDADALOMBAN

Dolgozatom címe elég "talányos", hiszen nem határozza meg pontosan az adott korszakot. Közeli nyolcszáz esztendő irodalmi "termését" egyetlen dolgozatban összefoglalni a teljesség igényével - lehetetlen.

A dolgozat gerincét a kevésbé ismert, főleg a XV-XVIII. században keletkezett művek értelmezései alkotják. Külön kiemelést érdemel egy néhány éve megtalált, latin nyelvű István-dráma. Olyan, XV-XVIII. századi István-kép kialakítására törekszem, amilyen abból az időszakból következik. Talán ez egy dolgozat keretein belül lehetséges vállalkozás.

KOVÁCS SÁNDOR

(JAIE)

UNGVÁRNÉMETI TÓTH LÁSZLÓ MAGYAR VERSEI

Ungvárnémeti Tóth László - Kazinczy tanítványa - magyar nyelvű verses kötetének kötetkompozíciós elemzését végeztem el. A hagyományos műfaji elválasztáson alapuló szerkezet mellett - melyet Kazinczynek a Berzsenyi-kötettel kapcsolatos instrukciójából jól ismerünk - egy másik, a gondolatiságon alapuló szervezőelvet véltem felfedezni a kötetben. Vizsgálataim szerint két összefonódó, a szenzualizmus filozófiájából áthatatott gondolati szál követhető nyomon a kötet szövegtében: Az egyik a költői szál, a költő útja a beavattatástól a halálig, a másik a filozófikus szál sokrétű filozófiai ismereteinek szintézise. A két szálal a kötetet záró tragédia összegzi.

"A TAPASZTALATI ÖNMAGÁN TÚLMUTATÓ MEGÉLÉSE"
AZ ATLÉTA HALÁLA - SAULUS

KOVÁCS SÁNDOR
(JATE)

Dolgozatomban megpróbáltam rekonstruálni a Mészöly esszéisztikus írásaiból kirajzolódó világnézeti rendszert, s e rendszer alapján vizsgáltam ember és abszolútum viszonyát Az atléta halála és a Saulus című regényeiben. Mészöly buális és abuális közérzetfogalma, amely tulajdonképpen a harmónia, egyértelműség, illetve a diszharmonia, bizonytalanság fogalmakkal helyettesítettő, alkalmasnak tűnt annak a közös jellemvonásnak a leírására, amely az embernek az abszolútum, totalitás utáni vágyában ragadható meg. A két regény, noha úgy tűnik részben más válaszokat ad a totalitás megvalósíthatóságának kérdésére, mégis nagyon szorosan összetartoznak. Ezt az összetartozást, a hasonlóságok és különbségek kimutatását kíséreltem meg.

KOVÁCS ZITA
(ELTE BTK)
KATAFORACELENSÉGEK A MAGYAR NYELVBEN, KÜLÖNÖS
TEKINTETTEL A NÉVMÁSOKRA

A dolgozat első része foglalkozik a szövegnyelvi utalásokkal általában, majd áttekinti a katafora külföldi és magyar irodalmát.

A második részben a kataforikus utalás kifejezőeszközének három csoportját állítja fel:

1. grammatikai elemek
a/ lexikális elemek
b/ morfológiai elemek
2. "tartalomváró szók"
3. egyéb jelenségek

Ezután részletesen bemutatja mindegyik csoportot, gazdag példaanyaggal illusztrálva.

A dolgozat harmadik része külön foglalkozik a névmási kataforákkal, azon belül is különösen a személyes névmási, a mutató névmási és a kérdő névmási előreutalásokkal mint legtipikusabb esetekkel.

KOVÁCS ZSUZSA
(BPTF)

A MAGYAR MESE- ÉS MONDAVILÁG KORMOS ISTVÁN
ÁTDOLGOZÁSÁBAN

Dolgozatomban a Kormos István által válogatott és átdolgozott szövegeket összehasonlítottam Benedek Elek Magyar mese- és mondavilág című művében 1894-96-ban megjelentekkel. (Az eredeti gyűjtemény 369, Kormos István válogatása 236 mesét, mondát tartalmaz.)

A Benedek Elekre jellemző stílusjegyek összegyűjtését követően első feladatomban a címváltoztatások és a szövegkihagyások megállapítása (vö. 1.sz.melléklettel) és ezek indoklása volt. A szövegkihagyások (vallásos legendák, történeti mondák) oknyomozását Lengyel Dénes Régi magyar mondák című művére is kiterjesztettem.

A szövegben előforduló változtatások tipizálását a Magyar mese- és mondavilág I. kötetéből kiemelt 37 mese (vö. 1.sz. mell.) elemzésének alapján és egy mese, vala- mint egy monda teljes szövegének párhuzamos közlésével mutattam be. (vö. 2., 3.sz.mell.) Az elemzés során külön vizsgáltam a motívumokkal, a bevezető, illetve záró for- muldával, az érzelmileg telített felkiáltásokkal, a táj- szavakkal, a régies kifejezésekkel kapcsolatos változ- tatásokat. (A Helyesírási Szabályzat 10.és 11.kiadásának felhasználásával a helyesírásban történt változtatások- ra is kitértem.)

Az összegzésben felsorakoztattam a változtatások területeit: a vallásos elemek elhagyása, redukálása; a szöveg közérthetőség miatti átformálása; a véres ke- gyetlen jelenetek kiiktatása, módosítása; a szöveg he- lyesírásának modernizálása.

KOZMA GÉZA
(ELTE BTK)

A KIMMEREK ÉS A SZKÍTÁK ELŐ-ÁZSIÁBAN

A dolgozat az ókori források alapján vizsgálja a kimmerék és a szkíták elő-ázsiai tevékenységét.

Alapvető forrásként az asszír forrásokat tekintli, de figyelmet fordít egy urartui forrásnak is. A dol- gozat Herodotos néhány utalását nem fogadja el, és Urartu bukását is az eddig elfogadottnál korábbra teszi.

A dolgozat megállapítja, hogy a kimmerék és szkíták kapcsolata az elő-ázsiai államokkal bonyolultabb, mint ahogy a kutatás megállapította.

KÖÖ SÁNDOR
(KLKF)

HADTÖRTÉNELMI TANULMÁNY. AZ ÓKORI RÓMA KATONA-
POLITIKÁJA, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL GAIUS MARIUS
HADSEREG — REFORMJÁRA

A történelem kutatása mindig rejt magában olyan felfedezési lehetőséget, amelyek ismeretben képesek vagyunk jobbitani a ma társadalmának életét, helyzetét. E tudatban kutatom e témát, melyben az aktív pihenést és szórakozást egyaránt megtalálom.

Első fejezetben az ókori Róma hadseregének fejlődésével ismerkedünk meg. A falanx története, szervezeti rendje az ie. VI-V. sz.-ban. A manipulus harcrendre átérés okai, a rendszer felépítése, harcmódja.

A fegyverzet, működésük, alkalmazási lehetőségük. A flotta tevékenysége. A katonai tábor lényege, szerepe a katonák életében. Formái, rendje. A légidők ellátása, vezetése. A fegyvelmezés, jutalmazás rendje.

Második fejezetben a köztársaság háborúival, ezen belül a pyrrhusi, a pun, az illyr, a makedón, szíriai, hispaniai harcokkal foglalkozom. E háborúk okozta gazdasági válság, társadalmi változások. A két Gracchus fivérek reformtörekvése, bukásuk.

Harmadik fejezet Gaius Marius életével, háborúival foglalkozik. A hadseregreform; a kiképzési, szervezési változások; a csapatszellemet erősítő intézkedések;

Marius politikai tevékenysége, harcai, halála.

Befejezés: Áttekintés a római hadsereg további fejlődését követő romlásról, amely nagy mértékben hozzájárult a Római Birodalom bukásához.

KÖHÁZI-KIS ESZTER
(JGYTF)

IRODALOMKRITIKAI GONDOLKODÁSUNK VÁLTOZÁSA A
MAGYAR SZÉPIRODALMI SZEMLÉBEN

Az Erdélyi Jánossal foglalkozó szakirodalom főleg az 1849 utáni időszakot vizsgálja, pedig Erdélyi 1840-es éveiben kifejtett tevékenysége is bővebb elemzést igényelne.

Dolgozatom célja az Erdélyi János által szerkesztett Magyar Szépirodalmi szemle (1847) komplex vizsgálata, s az, hogy hogyan változik Erdélyi irodalomszemlélete a reformkorban.

Az Athenaeum és a Figyelmező megszűnése után a magyar irodalomnak nem volt kritikai lapja. Erdélyi felismeri egy új kritikai orgánus szükségességét, s vállalja a szerkesztéssel járó nehézségeket is, az elszigeteltséget, az értetlenséget.

A Szemle érdeme, hogy rendszerben gondolkodott. A kulturális élet valamennyi területére kiterjedő egységes elvek megállapítására törekedett. A kritika korábban eszköz volt, Erdélyi kezében céljá vált.

KÖVES PÁL
(ELITE BTK)

A DUALISTA KORSSZAK ALKOTMÁNYOSSÁGÁNAK EGY ASPEK-
TUSA, AVAGY HOGYAN NEM VALÓSULT MEG A POLGÁRI
HÁZASSÁG INTÉZMÉNYE AZ 1890-ES FÉVKIG ?

A dolgozat a polgári házasság intézményének beve-
zetéséért vívott képviselőházi küzdelem egyes állomása-
it mutatja be 1865-től 1892-ig. Időrendben haladva, a
ház e témát tárgyaló üléseinek menetét és eseményeit
részletesen ismeretve a dualista korsszak alkotmányos
parlamentarizmusának néhány jellemző vonásáról igyekszik
képet adni. A korsszaknak a szakirodalom által már sok
szempontból elvégzett elemzéseinek ismeretében is érde-
kes, miképp érte el a mindenkori kormány és pártja,
hogy közismert hatalmi és taktikai céljainak megfelelő-
en irányítsa a törvényhozást. Jelen esetben azért, hogy
egy - elvileg - általa is szükségesnek tartott reform ne
valósuljon meg. A dualista törvényhozás egyébként is
nagyon összetett folyamatának egy állomásán, a képvise-
lőházban milyen utakra lehetett a feltörő reformkövete-
léseket újra és újra visszaszorítani? Ezekre a kérdések-
re keresi a választ e munka. Hiszen már Eötvös József
szerint: az alkotmányosság biztosítékai egyfelől a vá-
lasztási rendszerben, másfelől a parlament működésében
rejlének, melynek jó törvényeket kell hoznia a legrovi-
debb idő alatt.

KRASZTEV PÉTER
(ELITE BTK)

AZ OLVASÓ ÚJRAFELEDEZÉSE ÉS SZEREPE

A gadameri hermeneutika irodalmi műelemzésre való
alkalmazásának tudományos igényű kísérlete; Puskin egy
művének, A postamester c. novellájának esztétikai és be-
fogadássalméleti analízise.

Az interdiszciplináris elemzés figyelembe veszi
a befogadáslélektan, az irodalomszociológia és a recep-
cióesztétika vezető irányainak eddigi fejlődését, és
gyakorlati alkalmazásában kísérletet tesz szintézisre.

KREUTZER ANDREA
(ELTE BTK)
CENZÚRA RÁKÓCZI ÁLLAMÁBAN

A dolgozat áttekinti az 1707. február 3-i cenzúra-rendelet előtti cenzúrai gyakorlatot, levéltári források alapján példákkel illusztrálva. Bemutatja az országban Rákóczi államával párhuzamosan létező cenzúrákat: az I. Lipót idejű állam Jezsuita ellenőrzés alatt levő cenzúráját, illetve a protestáns egyházét. Ezt követően az említett cenzúrarendelelet tárgyalja, majd a cenzúra fogalmát tágabban értelmezve kitér az engedélyezés-tiltás mellett a fejedelem utasítására kiadott nyomtatványokra és II. Rákóczi Ferenc mecénási tevékenységére. A cenzúra mint hatalmi eszköz értékelése mellett utalás történik a képzőművészeteknek a politikai propaganda bejűli alkalmazásáról is. A dolgozat végső megállapítása szerint a cenzúra - mind szorosabb, mind tágabb értelmezésben - szorosan illeszkedik Rákóczi államának politikai-hatalmi struktúrájába.

KUGLER NÓRA
(ELTE ÁITK)
JANUS PANNONIUS AD ANIMAN SUAM CÍMŰ VERGÉNÉK
ASZTROLÓGIAI VONATKOZÁSAI

Feltételezsem szerint a mű tartalmazza a költő horoszkópjának elkészítéséhez szükséges elemeket.

Huszt József főleg életrajzi adatokkal, dokumentumokkal bizonyította, hogy Janus Pannonius jártas volt az asztrológiában, és feltételezte, hogy a vers ismeretében Marsilius Ficinus - kinek Janus elégiáját több más költeményével együtt elküldte -, elkészíthette a magyar költő horoszkópját, de egy későbbi műben elvetette ezt a feltevést.

Mindmáig nem született meg Janus Pannonius magyarországi műveinek olyan jellegű elemzése, mely a költő neoplatonizmusát, közlebről az asztrológia és a lélekvándorlás eszméjének érvényesülését vizsgálná.

Mind Kocziszky Éva, mind Miklós Pál, akik Janus saját lelkéhez írt versét elemezték, tárgyalták a neoplatonikus hatást, de az asztrológiai vonatkozásokat nem fejtették ki teljességükben. Véleményem szerint asztrológiai ismeretek révén Janus Pannonius költészetének - főképpen magyarországi verseinek - árnyaltabb elemzéséhez járhatunk. S ha feltételezsem elfogadható, újabb izgalmas vizsgálódási témát nyit a Janus-szöveghagyomány kutatása számára, és megváltoztat néhány eddigi értelmezést is.

KULCSÁR ÁRPÁD
(ELTE BTK)

ERDÉLYI SÓÜGY I. APAFI MIHÁLY KORÁBAN

Erdély közismerten igen gazdag bányakincsekben.

Ezek közül az egyik legfontosabb a só. A lelőhelyek két nagy sóöv mentén találhatók. A bányák művelése az Árpád-kortól folyamatos és a kincstárnak mindvégig fontos bevételi forrása. Jelentősége különösen megnőtt az Apafi-korban. Elsősorban amiatt, hogy a török hódítások következtében a nyugati területek elszakításával erősen megcseppant a mezőgazdaságból, kereskedelemből, adókból befolyó jövedelem. Apafy uralomra jutása körüli évek krízisének átveszélésében a só így szerepe különösen figyelemre méltó. A gyors cselekvést és fizetést követő súlyos időszakban az állam egyik legbiztosabb készpénzforrása, mely a jó pénz a tallért (már 1662-ben is több mint 40 000-t) nagy tételben teremti elő. A Bethlen- és Rákóczi időkhoz képest négyeszeresére növelt török adó egy negyedét közvetlenül ebből fedezik. Ugyanakkor a nagyarányú sokereskedelem nyújt lehetőséget az adózó népszerűség részének az adóösszeg előteremtésére. A róssz pénzben befolyó adó jó pénzzé való átváltása Szébenem kívül a marosváradjai sókikötőben történt. A fontos erőd Déva őrségének fizetését pedig az újonnan létrehozott dévai sókikötő jövedelméből fedezték. A só biztosította a fejlődési udvar egyik fő bevételi forrását. Egyházak iskolák, magánzemlélyek részesültek évente pénz helyett sóadományban.

KUPCSIK SAROLTA RITA
(KLTE)
GESZTELY FÖLDRAJZI
NEVEI

Dolgozatom Gesztely (Borsod-Abaúj-Zemplén megye)

földrajzi neveit tartalmazza.

Az adatgyűjtés 1985-ben kezdtem el, az élő névanyag mellett történeti is gyűjtöttem: térképeket, kéziratokat és nyomtatott forrásokat vizsgáltam meg könyvtárakban, földhivatalban, levéltárban, egyházi irattárakban és a közéleti tanácsban. Olyan történeti nevek is bekerültek dolgozatomba, melyek ma már szomszédos helységekhez tartoznak, de korábban a gesztelyi helynévanyag alkotóelemei voltak.

A dolgozatomban a község történetének rövid leírása után az adattár szerepel. Ebben igyekeztem tüllépnia az egyszerű adatközlésen, s megpróbálkozom a nevek megfjtésével, magyarázatával is. A község helyneveit szócikkemben dolgozom fel: egy szócikkben tárgyalom egy-egy objektum összes (ma élő és történeti) névváltozatát. Természetesen minden egyes névformát külön felvettem az adattárba utaló címszóként.

Munkám következő fejezete a földrajzi nevek tipológiai felosztását, elméleti feldolgozását tartalmazza. A dolgozatot a nevek elhelyezkedéséről tájékoztató térképvázlatok egészítik ki.

KUTAS JÓZSEF
(ELTE ÁITK)

"A MASZKOK LEHULLANAK"
(KRÚDY GYULA HASONMÁSAINAK NYOMÁBAN A "HÉT BACOLY"
CÍMŰ REGÉNY ALAPJÁN)

Az első részben: a "Bevezető"ben a szerepjátszás szertartásrendszeréről esik szó a századforduló világában. Megkülönböztethető először is a mindennapi, érzékeny ember védekezése a környezettel szemben, visszahúzóds az értékek elvesztése miatt: másnikaművészi szerepjátszás, amely összetett jelenség: egyrészt az író stílizált álomvilágát alakít, épít maga köré, s az általa benépesített birodalomban sajátos, elképzelt törvények uralkodnak, amelyek az eltűnt értékeket teremtik újjá; másrészt a nagyközönség, a tömeg által szerepjátszásnak minősített írói magatartásról beszélhetünk, amikor az író a fantázia álomképei szerint rendezi be a külső világot is (legalábbis megpróbálkozik vele), így is viselkedik és ítéi (ezt fejti ki bővebben a második rész, amelynek címe: "Ékirás - képhalál"). Végül a harmadik fejezet (címe: "Egy csuklya alól két tekintet...") fő kérdése: az álomvilág szerepiői mögött hol érhető tetten Krúdy, hol a határ író és Hóse között? A "Hét Bacoly"-ban felfedezhető egy ezidáig ismeretlen értelmezési sík is: Krúdy Szomjas Gusztó alakjában szót emel az akkori, 1922-es állapotok ellen, és józsiás nem csak a századforduló (Krúdy indulásának), hanem a huszadik század elejének újságíróját is jelenti. Végül a mű stílusáról: olyan "hangulati utánérzés" jegyében íródott, amelynek alapja a bergsoni intuíció.

LABONCZ ANDREA
(KLTE)
A TÜKÖRSZAVAK RENDSZERE

Dolgozatomban a tükörszók és a jelentéskölcsonzés különböző típusainak rendszerezésére és a magyar terminológiai kuszaság kibontására vállalkozom. Szinte alig van olyan e témával foglalkozó tanulmány vagy monográfia, amely erre a hiányra ne hívna fel a figyelmet.

A dolgozat első fejezetében áttekintem, hogy a magyar tükörszók kutatása során kik próbálkoztak rendszerezéssel és a magyar terminológia megteremtésével. Az előforduló típusokat nem az egyes tanulmányokban szereplő, hanem saját gyűjtésű magyar köznyelvi példák felhasználásával a típusok ismeretesen túl önállóan is elemzem, valamint ábrázolom a bennük rejlő alak- és jelentésvizonyokat.

A dolgozat második fejezetében a kutatók rendszerezési elveit vetem össze. A dolgozathoz tartozik egy melléklet is, egy olyan táblázat, amely az összes rendszerezési szempontot (függőleges tengely) és a témával foglalkozó kutatók (vízszintes tengely) eredményeit tartalmazza. A táblázat utolsó oszlopában a saját összegző rendszerezésem és terminológiai javaslatom szerepel.

LACZKÓ MÁRIA
(ELTE ÁITK)

KÍSÉRLLET A BESZÉDMEGÉRTÉS FEJLŐDÉSÉNEK VIZSGÁLATÁRA

A nyelv tudományi vizsgálódások középpontjában mindinkább a beszéd-folyamat tanulmányozása áll; gyakori annak artikulációs - akusztikai - percepciósi vizsgálata.

Dolgozatomban a beszéd-folyamat percepciósi sajátosságaival foglalkoztam, különböző életkorú iskolások, valamint felnőttek szó-, ill. mondatmegértését vizsgáltam. Vizsgálatom céljai a következők voltak:

- hogyan fejlődik a beszédmegértés az egyes életkorokban (például vannak-e nagyobb "ugrások")?
- milyen tényezőknek van szerepe a különböző korcsoportok szó-, ill. mondatfelismerésében?

Az elméleti részben a szakirodalom alapján meghatároztam a beszédmegértés fogalmát, áttekintettem a beszédmegértés folyamata szempontjából fontos beszédmegértési modelleket (a hierarchikusan építkező modellben az alsóbb szintek működését megpróbáltam saját, leegyszerűsített ábrán bemutatni, példával illusztrálni), majd felvázoltam a beszédmegértés fejlődésének állomáscsúcsait hatóvas korig.

A dolgozat második részében a kísérlet nyelvi anyagát, módszerét, az eredményeket és a levont következtetéseket közlöm.

LACZKÓ ILONA
(BPTF)

A BESZÉDMEGÉRTÉS ÉS JELLEMZŐ VONÁSAI - KÜLÖNÖS TEKINTETTEL ELSŐ OSZTÁLYOSOK BESZÉDMEGÉRTÉSI SZINTJÉRE

Dolgozatomban és felmérésemben a hallás és a

beszédmegértés elméleti tudnivalóival és az első osztályosok beszédmegértési szintjének jellemző sajátosságaival foglalkoztam. A vizsgálatot új szűresi eljárással végeztem (magnetofofonszalagra rögzített mesterléssel beszéddel). A vizsgálati eredmények arról győzték meg, hogy a hallás és a beszédmegértés vizsgálata a következők miatt nagyon fontos:

- a hallásnak alapvető szerepe van a beszédmegértés kialakulásában, továbbfejlődésében;
- a beszédmegértés szoros összefüggést mutat az írás-olvasás készségével; és erre épül a feladatmegértés, a feladatmegértésre pedig a tanulás.

Mindehhez nélkülözhetetlen a tökéletes hallás, beszéd és beszédfejlődés, valamint a jó beszédmegértés.

A beszédmegértési szint felmérésében, amely főleg iskolakezdés előtt fontos (a mérés a beiskolázáshoz szükséges hallásvizsgálattal köthető össze) - a tanítónak is fontos feladata van: a beszédmegértési szint alapján javaslatot tehet a beiskolázásra vonatkozóan.

LACZÓ CSILLA
(BOTF)
ŽUPANČIČEVA LJUBEZENSKA LIRIKA

Oton Župancič költészete a szlovén lírában fontos helyet foglal el. Hangvételeiben az újszerűség mellett a szlovén tradíciókhoz való mély kötődés jellemzi.

A dolgozat készítője arra vállalkozott, hogy Župancič szerelmi líráját kösse csokorba, erről adjon értékelő összeoglalót. Áttekintette mindazokat az irodalmi értékeléseket, amelyek más-más aspektusokból vizsgálták a költő művészetét. Értéke a dolgozatnak az is, hogy módot talál összehasonlításokra is. (Pl. F. Prešeren költészetével).

A dolgozat nyelvezete is külön említést érdemel. A szlovén nyelven készült munka stílusában, szerkesztésében, nyelvi megfogalmazásában példamutató.

LAMBERT CECILIA
(JAITE)
AZ OROSZ ÁLLAM FEJLŐDÉSE A RUSSZKAZA PRAVDA
TÜKRÉBEN

A dolgozat a Russzkaja Pravda három variánsának megjelölését, kialakulásának körülményeit vizsgálja. Bemutatja, hogy a Rövid- és Bővített- és a Rövidített Pravda néven ismert törvénygyűjtemény a feudális állam kialakulása nyomán a bővülő feladatokat tükrözi. A fejedelmi udvar vitézeinek sérelmét, a fejedelem szolgálóinak munkakörét és akadályoztatásuk megtorlását vizsgálva a feudális jogrend kialakulását követi nyomon. A Bővített Pravda új fejezetei pedig már a feudális rend és tulajdon szabályozásának olyan rendszerét tárják elélnk, amely a központosított állam kialakulásáig az igazgatas alapját képezte. A dolgozat képet ad az orosz feudális állam kialakulásának körülményeiről, a 10-13. század kijevi államáról.

LESETÁR PÉTER
(ELTE BTK)

AZ "ELŐÁLL" IGE ELEMZÉSE

Az "előáll" ige funkcionális elemzése, a hipotetikus szint kialakulása a tulajdonképpeni ből a metaforikuson keresztül, a tulajdonképpeni szint, mint a "Weschafte Bedeutungsbeziehung" nyelvi kifejeződése, egyéb lehetséges metaforizációs utak.

LIZAKOVSKY ÉVA
(ELTE AITK)

KASSÁK LAJOS: 100 SZÁMOZOTT VERS (KÖZÉPPONTBAN)
A 35. VERS ELEMZÉSE

Dolgozatomban arra törekszem, hogy bizonyítsam: Kassák 1920-as évekbeli számozott verseit ma már a líra hagyomány szerves részének érezzük. A ciklus képanyag és versszerkezet szempontjából nagyjából egységes, bár bizonyos súlyponti eltérések vannak (az 1-25. vers inkább "dadaista", a 26-65. vers "konstruktivista", a 35. vers pedig élettéchnikájával, természetvi képanyagával már a letisztuló, "klasszicizálódó" Kassákot előlegezi. Kassák számára a ziolklór, a gyökerek, az ősiorrás megtartó erőt jelent élete legválságosabb szakaszaiban. A természetvi szimbólumok (anya-, gyermek-, termékenység-, húsvéti ünnepekör képei stb.) sajátos összefonódottságban a vasat megmunkáló kéz - a teremtő erő - szimbólumaival adják azt a jellegzetes képvilágot, amit az "ősi és modern" szintézisnek érzünk.

LÖVEI ERIKA
(JGYTF)

OROSHÁZA TÁRSADALMI ÉS DEMOGRAFIAI VISZONYAI
A 18. SZÁZAD UTOLSÓ HÁROM ÉVTIZEDÉBEN

A pályamunka első fejezete Orosháza múltjáról ad áttekintést a kezdetektől a 18. sz. középig szakiró-
dalom alapján.

A második fejezetben 4 különféle adóösszeírás a-
lapján, annak részletes elemzése segítségével a szá-
zad utolsó három évtizedének társadalmi rétegződését
mutatja be. A jelentős településen belül igen nagy tö-
meget jelentenek a teljesen nincstelenek, földművelők
(40,4 %) és a minimális földterülettel rendelkező sze-
gények (29,4 %). Elég jelentős a középparaszti réteg,
de a két korábban említett szegény réteghez képest a-
rányuk kisebb: 18,7 %. A módos és az igen tehető ré-
tegre tartozók aránya viszonylag magas, az összes adó-
zók 8,1 %-át teszik. Ez a társadalmi rétegződés már sú-
lyos feszültségeket sejtet.

A harmadik fejezet az anyakönyvek név szerinti
feldolgozása alapján megállapítja, hogy míg az adóössz-
zeírásokban 800-900 adózó háztartás szerepelt, addig
az anyakönyv alapján 1500-1600-ra tehető a családok és
családtörzsek száma. A szakirodalom alapján 4-4,3-re
teszi a családok átlagos lélekszámát. Orosháza népes-
sége az 1780-as évtizedben 6100-6600 között lehetett.
Ez az össznépesség 30 %-kal több, mint a II. József ko-
rabeli népszámlálás össznépességi adata (1546 fő).

MADÁR ILDIKÓ
(KLTE)

JAKES JOYCE KEGYELEM CÍMŰ NOVELLÁJÁNAK FELMÉRÉSÉNEK
KAPCSOLATOS DILEMMÁK

A dolgozat Joyce Kegyelem című novelláját elem-
zi. Joyce írói munkásságának négyszakaszos korszako-
lását elfogadva rövid összefoglalást ad a Dudlini em-
berek című novelláskötet jelentőségéről és helyéről
Joyce pályafutásában.

A novellát nem egymagában, a többi művet figyel-
men kívül hagyva vizsgálja, hanem felvilágosított
párhuzamokat a későbbi korszakok monumentális műveivel,
különös tekintettel az Ulysses-re, mivel a különböző
művészi eszközöknek (naturalizmus, szimbolizmus), me-
lyeket Joyce később kifejlesztett, csírái már itt is
megjelennek. A dolgozat kifejti, hogy a novella felfog-
ható Dante Isteni színjáték-ának paródiajaként is. A
novellában feltűnő szimbólumok értelmezésére, jelentő-
ségére igyekszik részletesebben is kitérni a dolgozat
írója.

MAGYAR KATALIN
(ELTE ÁITK)

A "PLATONOV"-TÓL A "VÁNYA BÁCSI"-IG

- I. Oroszország a 19. század második felében
A hamletizmus és a donkizotizmus problémája Tur-
genyevnél
- II. Csehov első drámája: "Platonov"
A kortárs színház jegyei és az új csehovi vonások
- III. A sikert meghozó "Ivanov"
"Bármennyire is rossz a darab, de irodalmi tí-
pust sikerült teremtenem." (Csehov)
- IV. "A Manó"
A Szuvorinnal együtt kezdett színdarab és az el-
készült Csehov-mű összehasonlítása
- V. A "Ványa bácsi" jellemei
- VI. Jellemfejlődés a "Platonov"-tól a "Ványa bácsi"-ig.

MAJOR KATALIN
(ELTE BIK)
LUDAS VASÚTI SZAKSZÓKINCSE

- Dolgozatomban Ludas község vasúti szakszókincseit
vizsgáltam. Az adatgyűjtésben az édesapám (Major István,
53 éves. MÁV termelésirányítói) volt segítségemre, vala-
mint a következő vasúti szakkönyveket használtam:
1. F. I. sz. Jelzési Utasítás, Bp. 1982.
 2. 41.sz. Jelzési Utasítás, Bp. 1939.
 3. F. 2. sz. Forgalmi Utasítás, Bp. 1982.
 4. Vasúti kocsi jellegrajzalbum, Bp. 1975.
 5. Kelényi Ödön: A vasúti személy- és teherkocsik,
Bp. 1909.
 6. Vasútasok Könyve, Bp. 1926.
- Az anyag rendszerezését a következő szempontok
alapján végeztem:
- A/ Szigeti József véleménye 1896-ban a vasúti szókincs-
ről.
(Vasúti germanizmusok. NYR. 1896. 302-6.)
- B. A vasutas szaknyelv szóalkotásmodjain napjainkban.
Példáim alapján vizsgáltam a szóképzés, jelentés-
változást, szóelvonást, szórövidülést, a tapadás jelen-
ségét, a hangutánzó szóteremtést és a mozaikszó alkotást.
Dolgozatomhoz készült szótáramat három részre ta-
goltam: lexémák, szintagmák és frazeológiai egységek.

MÁK ZSUZSA
(KLTE)

A FEJEDelemÉ LETT KIRÁLY

Barta Gábor munkássáa kétségtelenül elindította János Zsigmond egyéniségének egyfajta "átértékelését", új adatokkal alátámasztva átalakította eddigi János Zsigmond képünket. Elmaradt azonban a részletekbe hatoló elemzés, a konkrét állásfoglalás. Ezt erősíti meg a munka elkészülte után megjelent Erdély története I. K. is, mikor kiemeli, hogy "János Zsigmondtól és uralkodásáról alig van használható irodalom", ami van, szemléletben és korát tekintve is elavult.

A bevezető rész után a születés, koronázás, névhasználat körüli bizonytalanságokat elemzem. 1559-től a fiatal uralkodót két szempontból vizsgálom: melyek azok a politikai eredmények, amelyek János Zsigmond nevéhez fűződnek, s mennyire önállóak, határozottak ezek a döntések.

Kiemelt fontosságúnak tartom a fejedelem vallás-változtatásait. Úgy vélem, az antitrinitarizmusra való áttéréssel II. János Erdély önállóságát, apja keleti magyar királyságának egyfajta jogfolytonosságát kívánta hangsúlyozni. Külön fejezetben tárgyalom a törökkel fenn tartott kapcsolatait, és próbálok választ keresni arra a kérdésre, vajon utközőállamnak tekintette-e a porta Erdélyt, élén egy jelképpé vált árnyékfejedelemmel.

János Zsigmond személyét, tetteit semmiképpen sem szabad túlértékelnünk, de tarthatatlan az a történetírói felfogás is, amely egyoldalúan csak beteges, tehetetlen, gyenge uralkodónak tekinti.

MÁRTON ÁGNES
(HSMTF)

A FILMműVÉSZET SAJÁTSÁGAI

A dolgozat szerzője a filmművészet sajátosságait, sajátos vonásait kívánja feltérképezni. Teszi ezt két-
tős módszerrel. Egyrészt kimutatja azon vonásokat, amelyek a filmművészetet elválasztják más művészeti ágaktól, ill. azokhoz kötik azt. Másrészt igyekszik egyedi jellegzetességeit, sajátos, csak rá jellemző eszközrendszerét igen részletesen és mélyrehatóan feltáratni. A dolgozatban sok, a mondandót igazán jól illusztráló-példa van. Ezek a film minden területét felölelik.

MÁRTON ERIKA
(KLTE)

TÁRSADALMI ÁTRÉTEGEZŐDÉS EGY ESETE: A DIENES CSALÁD
A 20. SZÁZAD ELSŐ FELÉBEN

A kutatás tárgya: egy "vegyes" származású értelmiségi család életmódjának vizsgálata a század első felében, viszonyítva az előző generációk által képviselt rétegkultúrákhoz, tradíciókhoz. Kiemelt a családfő életútjának (karriermobilitásának) vizsgálata, amelyben megragadhatók a hazai értelmiség szerkezetváltozásait tükröző általánosabb jegyek, vonások is.

A dolgozatban azt elemzem, hogy a társadalmi át-
rétegeződés során a hazai társadalom történeti - tár-
sadalmi csoportjainak életmódjában tükröződő, sajátos
elemek hogyan örökítődnek át a következő generációkra.

A dolgozat két fő egységből áll. Az első a család
eredetét, valamint a családfő és felesége életútját re-
konstruálja a Debrecenben való letelepedésig, 1912-ig.
A második rész pedig a család életmódját, szokásait e-
lemzve a fejszabadságig. A Dienes család, de főleg a
családfő életútját nyomon követve megfigyelhető, hogy
a társadalmi át-
rétegeződés folyamatában statikai mód-
szerekkel meg nem ragadható mobilitás húzódik meg: egy
tradicionálisan falusi lelkész gyermeke közép-városi
modern művész-pedagógus értelmiségivé vált. Külön kér-
dezt is felvet a vizsgálat: mennyiben használható a
történeti szakirodalomban általánosan elfogadott asszi-
milációs modell?

Jelen esetben az anyagát ágon továbbörökített német
szász polgári tradíciók elemei nem tűntek el nyomtalanul.

MARTON GABRIELLA
(ELTE ÁITK)

KAFFKA MARGIT MÁ A SZÍNEK ÉS ÉVEK C. REGÉNYE
ALAPJÁN

Kafka Margit Színek és évek c. regényét vizs-
gálom abból a szempontból, hogy ma, 1986-ban mennyire
élő még ez a mű, vagy tán Radnóti Miklósnak van-e iga-
za, amikor azt állítja, hogy Kafka Margit életműve
"kihullott az idő rostáján"?

Ebből a szempontból elemzem a regény műfaját, stí-
lusát, szerkezetét, nyelvezetét, mondanivalóját -, külö-
nösen a nőképpent az egyéniségét feladó, az életteli sodródó
személyiség - a női-lét -, s a háttérből kibontakozó
korabeli Magyarország jellegzetességeit.

A válaszom: igen, a mű ma is élő: fontos tanul-
ságokat, mondanókat tartalmaz mai korunk számára. Dol-
gozatomban ennek az "igen"-nek a jogosultságát igazol-
lom.

MÁTYÁS MELINDA
(ELITE ÁITK)
"BARÁTSÁGI DORGÁLÁS" AVAGY INTELMEK A DEBRECENI
DIÁKIRODALOMBÓL

A "Barátságai Dorgálás Mellé Néha napján egymást szerető két Atyafiak közt véghez ment Wáradon. Anno 1737 Die 12 July" Pálóczi Horváth Lajos jóvoltából került az Országos Széchényi Könyvtár Kéziratfűrésze 1964-ben a Koroknay-hagyatékából. A 103 strófás, négyes rímelésű felező tizenkettesben írt verses párbeszédben sajátságosan keveredik intelm és gúny a hitviták, a reformátusok sorsa és a magyarok helyzetének bemutatásakor. Az ehhez kapcsolódó siralmas ének, melyet a Szenci-féle 38. genfi zsolttár dallamára írt a szerző, szintén arra vall, hogy jól komponált irodalmi műről van szó. Mindazáltal később kellett készülnie, mint ahogyan az címben áll, pontosabban 1757 és 1774 között. Mivel a szövegben egyéb kronológiai eltérések is felfedezhetők, valószínű, hogy a párbeszéd másolat. Mind a tartalmi összefüggések, mind a stílusris jelek a debreceni diákirodalomhoz kapcsolják a Barátságai Dorgálást, ahogyan a szerző feltételezett személye is. Bán Imre és Julow Viktor a debreceni diákirodalmat a felvilágosodás korától 1770-től datálták, politikai és poétikai jellegét számottevőnek nem tartva. Eldöntésre vár tehát, hogy a közölt kézirat ismeretében, azt egybevetve a már ismert versgűjteményekkel valóban így van-e ez?

MATICSÁK SÁNDOR
(KLITE)
A DEBRECENI KEFEKÖTŐ-MESTERSÉG SZAKSZÖKINCSE

Dolgozatom célja a debreceni kefekötő-mesterség szökincsének összegyűjtése és feldolgozása. Munkám négy fejezetre oszlik.

Az első egységben röviden vázolom a debreceni egyetem 1939-ben megalakult Magyar Népryelvkutató Intézetének célkitűzéseit, a Csúry Bálint által szorgalmazott civisszótár, a debreceni kismesterségek szakszökincsének összegyűjtése érdekében végzett munkák eredményeit.

A második részben ismertetem az egyetlen élő debreceni kefekötő, Kéky Lajos életútját, a mesterességgel való megismerkedését, a kefegyári munkáját és a kispári tevékenységét. Ezzel párhuzamosan röviden szólok a helyi kefegyár történetéről.

A harmadik szerkezeti egység a saját gyűjtés a nyaga, a kefekötés munkafolyamatainak részletes leírása. Mivel a kefekötő minden munkafázist egyedül végez, módomban áll ismertetni a nyers szőr kikészítését, a különböző szőrfajták feldolgozásainak eltérő vonásait, a kefefa elkészítését és a bekötés mozzanatait.

A negyedik rész, amely a néprajzi anyag nyelvi vetülete, a szakszavak és tájnyelvi kifejezések szótára. A szótár tartalmazza az adott szó írásos előfordulásait, ezek idejét, helyét és jelentését, valamint a jelentésváltozással kapcsolatos problémákat.

MATUZ JÁNOS
(KLTE)

BOTHO STRAUSS: A PARK (ELEMZÉS)

- A dolgozat szerkezeti tagolódása és főbb témakörei:
- Botho Strauss és az "új érzékenység".
 - Tendenciaváltás a kortárs nyugatnémet drámában.
 - "A park" és a Szentivánéji álom.
 - Titania és Oberon utolsó (megkészt) mentőakciója, amely meghiusul, mert nincsenek már egyéniségek, csak lélektelen tömeg.
 - A nagyvátrosi mocskos bozótos mint az emberi világ metaforája.
 - Botho Strauss világnézete:
"Egyetlen esélyünk a dolgok állandó, változatlan formájú ismétlése."
 - Tragedia? Komédia? Grotesz? Boulevard?...

MEDGYESI ZSOFIA
(ELTE BTK)

A JANUS PANNONIUSNAK TULAJDONÍTOTT "ROMULIDAE CANNAS..."
FELBUKKANÁSA LOUIS DU MAY "DISCOURS HISTORIQUES..."
MUNKÁKBAN (1665, App. H. 2087)

Az ELTE Zrinyi-szeminariumán készült dolgozat abból indul ki, hogy Louis Du May XVII. századi francia történetíró könyve, amely először franciául, majd angolul jelent meg, az 1444. évi vármai csatáról és Ulászló haláláról szóló leírását a Romulidae Cannas... kezdetű epigrammával zárja. Szerzőségét Janus Pannoniusnak is tulajdonítják. Először 1646-ban, Szilágyi Benjámin István orációjában bukkant fel; Szilágyi a verset Janusénak tartja.

Az új vizsgálatok során előkerült az epigrammának egy kéziratosa és két elfelejtett fordítása. Az előbbi Bod Lymbaules-ének egy OSZK-beli példányába tett bejegyzés.

Új adatot tartalmaz Christoph Beer Der Hertzogen und Königen in Hungarn című könyve (Nürnberg, 1683), melyben a szerző az epigrammát Janus említése nélkül idézi, de hivatkozik saját közvetlő forrására. (Révay Péter: De Monarchia, 1659). Teleki József szerlnt a Romulidae Cannas... "Révay elmeszüleménye", de ez nagyon valószínűtlen.

Feltűnő, hogy Medgyesi Pál épp 1659-ben fordítja magyarra a Romulidae Cannas-t. Mivel éppúgy nem említi Janust, mint Révay, kézenfekvő, hogy a De Monarchia-beli epitáfium teküdt előtte. A Du May művében felbukkanó hivatkozást nem tudjuk egyelőre másra visszavezetni, mint Révay De Monarchia-jára.

MEZŐSI KRISZTINA
(ELTE BTK)
MESOMÉDÉS-PROBLÉMÁK

A dolgozat két részből áll. A bevezető tanulmány három kérdés köré csoportosítva próbálja meg bemutatni a Mesomédés-corpuszt: a költő alakjával kapcsolatos ókori említések felsorolása után a szöveghagyományozásról és az eredetiség kérdéseiről szól röviden. A tanulmány harmadik és egyben legműlyebb részéé az az ismeretlen, amely a költőmunkákkal együtt hagyományozott zenei jelzések kérdéskörét tekintti át. Itt néhány ókori zenei fogalom elméleti tisztázása után kitérünk a Mesomédés-dalok hangnem szerinti meghatározására, a zenei jelzések hitelességének kérdésére, végül pedig a dallamok előadásával és a hangszerrel kapcsolatos néhány gyakorlati vonatkozásra.

MIKECZ TAMÁS
(ELTE ÁITK)

SZEPSI CSOMBOR MÁRTON EURÓPICA VARIETÁS-ÁNAK
ÉS BETHLEN MIHÁLY ÚTINAPLÓJÁNAK ÖSSZEHASONLÍTÁSA

Mintegy 80 évvel Szepsi Csombor Márton északnyugat-Európában tett útja után egy erdélyi főnemesi család gyermeke, Bethlen Mihály eredt útnak, hogy végigutazza a "változatos Európát". Az önéletirő Bethlen Miklós fia apja ösztönzésére járta be a Csombor Martonénál sokkalta nagyobb utat. Többnyire magyar nyelvű útinaplója fennmaradt, s bár az útleírások divatja már túljutott virágkorán, valószínű, hogy az ifjú Bethlen Mihály számos ilyen művet ismert, s ekkorra már szép számmal voltak az utazás szabályait rögzítő methodus appendicák. A két - egyébként is eltérő lelki alkatú - utazó mintha nem is ugyanarról az Európáról írna. Példig útjuk állomásai gyakorta megegyeznek. (Varsóban, Helzsinburgban, Amsterdamban, Hágában, Rotterdamban, Londonban, Nürnbergben, Nissában és Krakkóban). Értető, hiszen más szemmel nézi a világot egy református papnövendék, aki "a mezővárosi kézműves polgárság fia", s másképpen az arisztokrata ifjú, akinek gondosan irányított neveltetésében, tanítatásában a kartézianus filozófia is helyt kapott.

A dolgozat - elsősorban Kovács Sándor Iván és Jankeviics József munkáira támaszkodva a két útinapló többszempontú összehasonlító elemzését kísérli meg.

MIKLÓS ANDREA
(ELTE ÁITÉK)

LUTHER MÁRTONY HÁZASODIK

A dolgozat egy 18. századból való kéziratot dolgoz fel. Szerzője ismeretlen. A mű közismert témáról, Luther Mártonnak, a "kiugrott barátinak" a "kiugrott apácával" kötött házasságáról szól.

A kéziratról egy bibliográfia sem tud. A mű a Jankovich Miklós-féle gyűjteményből került elő, de a gyűjteményről szóló könyvek, az arról kiadott bibliográfiák sem említik.

A dolgozat elsősorban a kézirat keletkezésének körülményeit, ezen keresztül szerzőjének nevét igyekszik kutatni. Mivel maga a mű nagyon kevés konkrétumot árul el ezekről, így csak a fennmaradt egyéb adatokból lehetett elindulni. A kutatóunka tanúsága szerint, a szerző személyét lehetetlen pontosan felderíteni, de valószínűleg nem is ez a fontos. Magyarországon ugyanis különböző könyvtárakban szép számmal őriznek Luther Mártonról és főleg az ő házasságáról gúnyverseket. Témája, formája ezeknek általában egyforma, sőt a keletkezési idejük is - hozzávetőlegesen - megegyezik. Tehát nem kimondottan egyedi alkotásokról van szó. E műfajt igen sokan művelték abban az időben, annál is inkább, mert a kor "demokratikus" divatja volt a gúnyvers. Ezért érdekes a Luther-gúnyiratok összehasonlítása is.

MIKOLA GYÖNGYI
(JATE)

A MEGHATÁROZHATATLAN TÖRTÉNET

Dolgozatomban Mészöly Miklós Saulus c. regényének történetközpontú elemzését kíséreltem meg. Bár nem találtem olyan történetelméletet, ami maradéktalanul megfelelt volna a céljaimnak, a feladatot ennek ellenére mégis a történetre koncentrálni kellett megoldanom ahhoz, hogy tisztázni tudjam a regényről írott kritikákban és tanulmányokban feltehető vitás kérdéseket és saját dilemmáimat is. Amikor egyes kritikások és tanulmány szerzők arról írnak, hogy a regényben valamilyen változás, átalakulás történt, egyben azt is állítják, hogy a regénynek leírható története van, hiszen a történet nem más, mint két cselekményállapot közötti váltás. A mű Bibliáival való kapcsolatának és szövegbelső összefüggéseinek vizsgálata viszont engem éppen az ellenkezőjéről győzött meg. A mű szerintem nem a Saulus személyiségében végbemenő változás mikéntjére és miértjére keresi a választ, hanem sajátos ebbizonytalanságát eljárásával az adott személyiség létállapotát ábrázolja az adott időrszben, oly módon, hogy a kitüntetett pillanatokban benne sűrűsödjön a teljes létezés is. Ilyen értelemben a regényben nincs történet, illetve lehet, hogy mégis van, de akkor ahhoz, hogy meg tudjuk határozni, meg kell vártoztatnunk a történetről alkotott fogalmainkat és a vele kapcsolatos elvárásainkat: a valódi történet egyik ismervének éppen a meghatározhatatlanságot kell tekintenünk.

MINK ANDRÁS
(ELITE BTK)

A DÖZSÁ-RÉGÉNY HELYE EÖTVÖS JÓZSEF GONDOLATRENSZERÉBEN

A probléma felvetése az eddigi elemzők mindgyike külső, mai szempontok alapján próbált közlelni Eötvös "Magyarország 1514-ben" című regényéhez, és ezen keresztül Eötvös egész politikai, történetfilozófiai gondolkodásához. Ennek alapján Eötvös regényét úgy értékelték, hogy az bizonytalan, ellentmondásos világképet, cselekvési programot tükröz. A dolgozattal azt szeretném bizonyítani, hogy a megközelítés sok fontos kérdésre nem tud megnyugtató választ adni. A regény jellemző jellegű történetfilozófiai és politikai gondolkodásának felvázolásával éppen e gondolatvilág lenyűgöző koherenciáját próbálom érzékelteni. A dolgozat befejező részében az alkotói módszer, a művészi hozzáállás sajátosságainak vizsgálatával arra keresek magyarázatot, hogy a regény önmagában hogyan keltheti és keltezi azt a benyomást az olvasóban, mintha az író e művében nem tudott volna számot vetni önmagával.

Lényegében tehát megkíséreltem Eötvöst annak a fogalomrendszernek és életérzésnek alapján megérteni és értékelni, amely őt meghatározta, belehelyezve őt az 1840-es évek végének társadalmi, politikai és kulturális kontextusába.

MLADONICZKI CSILLA
(JOYTF)
AZ OROSZ FRAZEOLÓGIZMUSOK MAGYARRA FORDÍTÁSÁNAK
SAJÁTÓSSÁGAI

Dolgozatomban az orosz frazeológizmusok magyar nyelvi megfeleltetésének különböző eseteit vizsgálom Dosztojevskij "Bűn és bűnhődés", ill. "A főkegyelem" c. regényeinek magyar fordítása alapján.

Dosztojevskij általában vizsgált két regényében az író előszeretettel alkalmazza a frazeológizmusokat mint fontos nyelvi, stilisztikai eszközt. A két regényben összesen 257 frazeológizmust találtam.

Az író műveiben található frazeológizmusok döntő többsége az írott nyelvi, illetve a köznyelvi stílusrétegre jellemző, s általános, egyetemes emberi tulajdonságok, érzelmek kifejezésére, leírására szolgál.

Dolgozatomban a két Dosztojevskij mű nyelvének és stílusának, a frazeológizmusok stílushatásának elemzésén túl részletesen vizsgálom az orosz frazeológizmusok magyar nyelvi megfeleltetésének különböző eseteit.

Az orosz nyelv frazeológizmusainak fordításkritikai szempontú elemzése adalékkul szolgálhat a műfordítás, a kétnyelvű lexicográfia, valamint az orosz nyelv-oktatás gyakorlatához.

MÓGYORÓSI SÁNDOR

(KLTE)

EGY GÖMÖRI MITIKUS LÉNY

A Lice, Gice, Mikolcsány, Nasztraj (Murány-völgyi falvak) hiedelemvilágában tapasztalható, hogy az egyes mitikus lények kettős (magyar és szlovák) néven ismeretek. Ilyenek a boszorkány-střiča, lidér-zmók, valamint Kulcsos Kisasszony-poludnica hiedelem alakok. A népszámlálások adatai alapján feltételezhető, hogy ezen települések lakossága elmagyarosodott, ennek a nemzetiségváltásnak a nyomait őrzi a mitikus lények kettős elnevezése. A kettős elnevezések a legtöbb esetben mitikus alakok tulajdonságainak és jellemzőinek keveredéséhez vezettek pl. a Kulcsos Kisasszony-poludnica esetében, vagy vallási tilalmak megkerülését tették lehetővé pl. boszorkány-střiča esetében. A falvak határában pontosan lokalizálhatók azok a völgyek és hátárszék, amelyek az ilyen mitikus lények megjelenségének a fő helyszínei voltak.

Az életmódváltás következtében a Murány-völgyi magyar falvak hiedelemvilága kivesződben van, azonban a 70 éven felüli adatközlők még mindig történetekben beszélik el a különböző mitikus lényekkel történt személyes találkozásukat.

MOLNÁR EDIT

(JATE)

SIR GAWAIN ALAKVÁLTOZÁSAI

A Kerekasztal lovagjának életútjai: tündüklése és bukása három változatban

1. Kelta legenda
2. az európai kultúrkincs része
- harcos keresztényi lovagideál

3. világirodalmi modell
- emberi közösség

A három mű összehasonlító elemzése középnyelvi Gawain - személyes okok - változásai és fejlődése

Cél - "előtanulmány"

- mennyire fejezi ki az egyes korok emberét?
- hogyan képes megjeleníteni az általános típust?

A választott művek:

1. Sir Gawain és a Zöld Lovag (ismeretlen szerző)
- 16.sz. a lovagvilág újjáéledésének ideje

Gawain a lovagi ideál képviselője mint a románcokban általában.

2. Sir Thomas Malory: Artur király halála (Le Mort d'Arthur)
- 15.sz. a Rózsák Háborújának kora

Gawain mint kőbor lovag; mint a népi szatirákban

3. Tankred Dorst: Merlin avagy a pusztai ország

20. sz. Jelenkor
Gawain egyszerű hétköznapi ember, mint az irodalmi hősök manapság.

Eltérő alakok azonos név alatt - Mi az oka e változó-konyságnak? Jellemzők, melyek mindvégig érvényesülnek:
- nem igazi főszereplő -- nincs szerephez kötve
- nem válik idealizált, istentitott hőssé -- végig megtartja emberi vonásait.

MORENTH PÉTER
(ELTE BTK)

A KELET-AFRIKAI SZUAHÉLI VÁROSÁLLAMOK KIALAKULÁSA
ÉS KAPCSOLATUK AZ INDIAI-ÓCEÁN MÁS TERÜLETEIVEL
A PORTUGÁL BEHATOLÁSIG

Dolgozatunkban a Kelet-Afrikát meghatározó bantu lettelepedéstől a tengerparti városok kialakulásáig a rombadöntésükig vezető folyamat okait és körülményeit vizsgáljuk. Mai európai mértékkel is komoly társadalmi, kereskedelmi és gazdasági hálózat rendszerét segítette elő Afrika keleti partvidékének felvirágzását, és új nyelvi (szuahéli) kultúra, hagyomány kialakulását. Ez a fejlődés a portugálok megjelenésével pár év alatt megszakadt, és megsemmisült az 1500-as évek derekán.

E jelentős kapcsolat az Indiai-óceánon át bonyolódott le Arabia, Perzsia, India, Kína és a tengeri szigetvilág kikötőin keresztül a távoli népekkel, mely kölcsönhatás mind a mai napig érvényesül a terület országában.

A dolgozat célja, hogy bemutassa a régészeti leletek, kulturális hagyományok, emlékek és források alapján, hogy a fekete kontinens e része is egykor korlát és az európai fejlődést megelőzve, milyen komoly eredményeket ért el gazdasági és társadalmi téren.

MÓRICZ MÁRTA
(JGYTF)

A MAGYAR FRAZEOLÓGIZMUSOK OROSZ NYELVŰ FORDÍTÁSAINAK
STILISZTIKAI ÉS SZEMANTIKAI SAJÁTSÁGAI

Dolgozatomban a magyar frazeologizmusok orosz nyelvre történő fordításának sajátosságait vizsgálom Móra Ferenc műveinek orosz fordítási alapján.

Az író stílusának és nyelvének sajátosságaiból kiindulva vizsgálom Móra Ferenc műveiben a frazeologizmusok különböző csoportjainak stílushatásait, a jellemzőbb változásokban betöltött szerepüket.

A magyar fordításstiliztikai szakirodalom hiányában alapvetően szovjet szakirodalomra támaszkodhattam. Ez a Fjodorov, Recker, Komissarov, Barthudarov nevével ismertté vált szovjet fordítás — kritikai iskola által kidolgozott ekvivalencia-szintek fordítására vonatkozó elmélete, amely az invariáns tartalmat középpontba állítva a tartalomnak veti alá a formát, minthogy a cél mindig szemantikai, az eszközök pedig nyelviak.

Ezen elméletre támaszkodva vizsgálom a magyar állandósult szókapcsolatok különböző szemantikai és stilisztikai csoportjainak orosz nyelvű adekvát megfeleltetését Móra Ferenc műveinek orosz fordításai alapján.

Dolgozatom adalékul szolgálhat a magyar frazeologizmusok idegen nyelvű fordításával kapcsolatos problémák gyakorlati megoldásához, valamint elméleti megalkotásához, amely mind a kétnyelvű lexicográfia, mind az orosz nyelvoktatás gyakorlatában egyaránt hasznosítható.

NACSA JÁNOS
(JGYTF)

A Bagonyai Ráolvasások értelmezésének vitás kérdései

A Bagonyai Ráolvasások címen emlegetett nyelvemlék három ráolvasást tartalmaz: Kettő Ióbetegségre, egy pedig emberi betegségre vonatkozik. A korabeli irodalom alapján a dolgozat tisztázza, ki találta meg e nyelvemlékünket, hisz eltérő véleményekkel találkoztunk eddig. A három ráolvasást Cs. Pócs Éva ráolvasásrendszerében elhelyezve a második ráolvasás vitatott szóolvasati-értelmezési problémájával kapcsolatban is állást foglal a dolgozat. A munka lényege: az első ráolvasásban található -- ezideig olvashatatlanak és/vagy értelmezhetetlenek tartott - berekeflith, "bőre kőzit" magyarázata illetve értelmezése analóg adatok alapján. A dolgozat foglalkozik a három ráolvasás néhány szövegértelmezési problémájával is. A szerző valószínűleg tisztázta a nyelvemlék vitás kérdései közül azt, hogy ki találta meg a kéziratot; milyen betegségre vonatkozik az első szöveg; mit jelent a berekeflith?

NAGY AGNES
(KLTE)

ТИПИЧНЫЕ ОШИБКИ В ЛЕКСИКЕ, ОБЪСЛОВЛЕННЫЕ ИМПЕРИ-
ФЕРЕНЦИЕЙ ВЕНГЕРСКОГО И РУССКОГО ЯЗЫКОВ

A dolgozat egy gimnáziumi felmérés alapján azt vizsgálja, milyen lexikai hibák fordulnak elő a tanulók orosz beszédében az anyanyelv gátló hatása következtében. A bevezetőben a lexikai hibák okairól és elkerülésük lehetséges módjairól esik szó. Ezután a kísérlet rövid leírása következik: a résztvevők, a feladatok jellege, a vizsgálat szempontjai. A továbbiakban a tesztlapok és a statisztikai adatok segítségével a dolgozat bemutatja az egyes feladatokban jelentkező problématicus nyelvi jelenséget; ismerteti a tanulók reakcióit és a lehetséges magyarázatokat. A feldolgozott anyag alapján a dolgozat szerzője osztályozza a nyelvi interferenciából adódó lexikai hibákat.

NAGY ÁGNES
(KLITE)
KECSKEMÉTI A RÁKÓCZI-SZABADSÁGHARCBAN

A több vonatkozásban sajtós múlttal rendelkező jelentős mezőváros politikai magatartása nem vált egyértelművé a szabadságharc ügye mellett; a város vezetésében döntő szerepet játszó nemesek, illetve vagyonszább családok csak fenntartásokkal vettek részt az eseményekben. A város lakosságának egy - javarészt kevéssé módos - része viszont nemcsak anyagi javaival szolgált a Rákócziakat, hanem - mint az az elemzett 1704. és 1710. évi összeírásokból kiderül - személyesen is részt vett a szabadságharc eseményeiben.

A város számára komoly gazdasági teherterelt jelentett azon kötelezettségek rendszere, amelyeket részben a kurucoknak, részben pedig a császári seregek számára kellett teljesíteniük. Az ezen irányú terheik élelemszállításban, a kuruc hadsereg számára ruházat készítésében, különböző munkák elvégzésében jelentkeztek.

A szabadságharc során - jóllehet huzamosan tartózkodott itt kuruc katonaság - a város helyzetét a katonai kiszolgáltatottság jellemezte, amely több esetben is igen hátrányosan éreztette hatását. (Herbevilla és Rabutin esetenkénti fellépései, illetve az ismétlődő rác támadások!)

A város részben korábbi helyzetéből, részben pedig Rákócziák döntésének megfelelően a törökökkel folytatott kuruc kereskedelem egyik központja volt ezekben az években.

A dolgozat - helyi forrásanyag alapján - megkísérelti a kecskeméti pestis pusztításait is leírni.

NAGY EDINA
(ELTE BTK)
KÉT SPANYOL NYELVŰ JELENTÉS AZ 1664. ÉVI MAGYARORSZÁGI
HADJÁRATOKRÓL (App. H. 2070, 2083)

Az ELTE Zrínyi-szeminariumán készült dolgozatban bemutatott reláció az 1663-64-es téli hadjáratot dolgozóza fel, főszereplője Zrínyi Miklós. Címe szerint egy bécsi illetőségű német lovag spanyol barátjához írott, 1664. február 20-án dátumozott levele, de valószínű, hogy mindkettő fiktív személy. Kompilációval van dolgunk, feltehetően német eredetiekből. A több ilyen német beszámoló közül megemlíthető pl. a Kurtzer und warhafter Bericht (Graz, 1664) című röpirat, amelynek magyar fordítása az Esterházy Pál Mars Hungaricus-át közlő Zrínyi-Könyvtár-kötetben jelenik meg.

A másik reláció a De souches grófnak a Császári Felséghez Léva várából 1664. július 20-án írt levelének és eredeti jelentésének másolata két német eredeti után készült (OSZK, Hubay 636, 688). Ez a két német szöveg azonban szinte teljes egészében azonos, csak az egyiket egy metszet is kiegészíti. A német és spanyol nyelvű szöveg szerkezete, sorrendisége megegyezik; az utóbbi számadatai azonban túlzottak. Érdekes a spanyol fordító váltogatási elve: a száraz, tényyszerű pontosságú katonás jelentésből műve igalmas olvasmányá válik azáltal, hogy a számára jelentéktelen részleteket kihagyja.

NAGY ISTVÁN - FÜVÉNYESI ZSUZSA

(CTF)

A SÁROSPATAKI VÁR ÉPÍTÉSTÖRTÉNETE ÉS RENESZÁNSZ
EMLEKEINEK FELTÁRÁSA

- I. A reneszánsz művészet keletkezése, elterjedése Magyarországon. Reneszánsz stílust képviselő építkezések feltárása 1526-ig.
- II. A sárospataki Rákóczi-vár építéstörténetének problémaköre.
- III. Détsy és Gerő emléketének összevetése.
- IV. A Verestorony története.
- V. Legújabb régészeti eredmények.
- VI. Reneszánsz faragványok formanyelvének vizsgálata, összehasonlító elemzése a kor néhány kiemelkedő alkotásával.

NAGY LAJOS

(HSMTF)

EGYES ANGOL IGEIDŐK PRAGMATIKAI, SZÖVEGTANI
SZEMPONTBÓL

A szerző az igeidők használatának grammatikai (hagyományos) szabályai mellett azt vizsgálja behatóban, milyen pragmatika (gyakorlati) és szövegtani tények határozzák meg az igeidő használatát az angol nyelvben. A pedagógiai grammatikában is felhasználhatók a befejezett jelen használatával kapcsolatos megfigyelései és szempontjai. Az aspektus versus igeidő kérdéssel összefüggő elméleti vizsgálódás, ill. ezzel kapcsolatos megállapításai is általában helytállóak ill. időszerűek.

Az igeidők használatának szövegtani összefüggésekben történő vizsgálata viszonylag újszerű és értékes hozzájárulás az angol igetanhoz. Az orosz nyelvi (részben magyar nyelvi) jelenségekkel való párhuzam is indokolt, ill. az ezzel kapcsolatos megfigyelések, általánosítások helytállóak.

NAGY PÉTER TIBOR
(ELTE BTK)

A MAGYAR OKTATÁS ÁLLAMI KONTROLLMECHANIZMUSÁNAK
KIALAKULÁSA AZ 1930-S ÉVEKBEN

A dolgozat két részből áll.

Az első részben hagyományosabb történeti megközelítéssel azt vizsgálja, milyen a kultúrpolitika és a "nagypolitika" viszonya, hogyan illeszkedik a nemzetnevelés egységének biztosítása a Gömbös-kormányzat és az utána következő kormányok politikai célkitűzésébe.

Megkísérjük felvázolni azokat az eszmei, politikai, igazgatási, jogi, személyi feltételeket, melyeket a közoktatásirányítási reform keretének kell tekintenuünk. A dolgozat második része, a keretek "kitöltését", azaz a tartalmi változásokat vizsgálja egy másik módszer segítségével.

E módszer lényege, hogy mintegy elfelejti mindazt amit a harmincas évek második felének makroszintű politikai mozgásairól tudunk, és szigorúan az oktatási ágazatban fellelhető levéltári és nyomtatott források alapján vizsgálja a folyamatokat.

A vizsgálat nyomán megmutatkozott, hogy az 1930-s évek Magyarországán az új tanügyigazgatási szisztéma egy korábban "elnyomott" szakmai progresszió, modernizáció és egy "középszintű" totalitarizációs politika közös gyermeke, melyen az utóbbi vonásai válnak dominánsá.

NAGY PÉTER TIBOR
(ELTE BTK)

A BETHELEN-CSOPORT FRANCIAKAPCSOLATAINAK KÖRTÉNÉTEHÉZ

Az 1930-as évtizedfordulón több magyar publicista és politikai gondolkodó előtt világgossá vált, hogy a Reviziós Liga, a Külgyi Társaság és más reviziós szervezetek nyugati propagandája, melyre az állam és a társadalom óriási pénzeket költ, nemcsak hogy nem elég hatékony, de agresszivitása, nem-nyugatis stílusa, végletessége miatt még ellenkező hatást is kelt a nyugati olvasókban.

Ezért a Magyar Szemle Társaság körül tömörülő személységek - elsősorban Székfű Gyula, Balogh József és Ottlik György - elhatározták, hogy a miniszterelnök-tisztségről közben lemondott Bethelen politikai csoportjának részeként, új színvonalas francia (később angol) folyóiratot indítanak, mely európai konzervatív szemléletével, mértéktartásával alkalmas arra, hogy a nyugati közvéleményt megnyerje.

A folyóiratokon kívül előadássorozatok, kulturális és oktatási cselekmények szervezésével egészítették ki tevékenységüket.

E csoport állandó politikai és adminisztratív viszonyban állott a kormányzattal és a reviziós mozgalmakkal stb. Ezt a viszonyt a szembenállás és az együttműködés egyszerre jellemezte. A szerző Balogh József Balogh József 31000 dokumentumból álló hagyatékának felhasználásával készítette el a rövid dolgozat mellékletként szolgáló terjedelmesebb dokumentumgyűjteményt.

NAGY PÉTER TIBOR
(ELTE BTK)
KITÉRLET EGY ANGOLIAI MAGYAR TANSZÉK MEGTEREMTÉSÉRE
AZ 1930-as ÉVEKBEN

A dolgozat az angol — magyar kapcsolatok történetének egy epizódjával szeretne hozzájárulni az OTDK angol nyelvű alszakciójának működéséhez.

A dolgozat törzse egy speciális dokumentumgyűjtemény, melyet egy általános-történelmi politikai körülményeket felvázoló bevezető és a nem-történeiszterdekliódket eligazító jegyzetapparátus egészít ki.

Balogh József és a Magyar Szemle Társaság kezdeményezte a tanszék létrehozását, e törekvést azonban a londoni követség nem kelleen támogatta.

A Hungarian Quarterly alapítása után ismét felmerült a terv, ezuttal már jobb személyi feltételek között.

A külügyminisztérium igen befolyásos körei már támogatják a tervet, de ez alkalommal a politikai mezőny jobb oldalán elhelyezkedő kultuszminisztérium gondított akadályokat az ügy elé.

A terv végül a nemzetközi helyzet radikális megromlása, a világháború kitörése következtében kudarcot vallott.

NAGY RÓZSA
(BDF)
NYELVSZOCIOLÓGIAI, NYELVFÖLDRAZTI VIZSGÁLATOK
SALKÜVESKÜT NYELVÉBEN

Pályamunkámban Nyugat-Dunántúli élő nyelvhez szolgáltatott adatokat. Egy Vas megyei község, Salküvesküt nyelvéből vettem szociológiai jellegű mintát; hogy a faktu nyelvjárást vizsgáljam.

Munkám bevezető részében szóklok adatkészlőimről. A 9 adatkészlőit úgy választottam ki, hogy a középkorúak és az idősök is képviselve legyenek. Itt mondom el a gyűjtés módszereit, amely nagyratonnal, s az általános szó-készletti kérdőívet kérdőcsei alapján készült. A kapott adatokat - a kérdőív tematikáját követve - az adattáiban helyeztem el. A gyűjtés során szövegfelvételek is készülttek, amelyeket az adatkészlők nyelvi életrajzához használtam fel. Az adattárba be nem került, de értékes nyelvi anyagok az orvanyagban szerepelnek. A bevezető részben írok a kutatópontról és Salküvesküt hagyományos nyelvjárásról.

Az előzű részben a 255 kérdésre kapott 3700 választ vizsgáltam. A mennyiségi vizsgálódásoknál a korosztályok adatait hasonlítottam össze. Ezekre a mennyiségi adatokra hivatkozom a szociolingvisztikai problémáknak elemzésével feltárt összefüggések bizonyításánál is. A nyelvhasználatban a beszélő típusa és a korosztály markánsan tükröződnek. Ennek bizonyításként elemeztem a nyelvi választokat néhány kiemelt területen.

NEMES GÁSPÁR
(BOIF)

CSINGIZ AJTMATOV: "A TENGERPARTON FUTÓ TARKA KUTYA"
C. REGÉNYÉNEK ELEMLÉSE FILOZÓFIAI ASPEKTUSBÓL

Csingiz Ajtmatov: "A tengerparton futó tarka kutya" c. kiregényével az Ohotszki-tenger partján élő kis halász-vadász nép, a nyivnek körébe viszi el az olvasóit, csodálatos példázatomost teremtve a megismert folklórból. Dolgozatomban a kiregény legmélyebb filozófiai üzenetének megfigyeltetését, művészi megformálásának bemutatására teszek kísérletet. Ennek lényege úgy fogalmazható meg, hogy az ember és a természet egyaránt egy egyetemes törvénynek, ősi princípiumnak rendelődik alá, s ez az örök dinamika, mozgás, erő, az ellentétek dialektikája. A természet és az ember viszonya így válhat mellérendelt viszonyvá, a természetfilozófia és a morálfilozófia törvényei így alkothatnak valódi kongruenciát. Az ember Ajtmatovnál nem legyőzi a természetet, hanem ennek törvényeit a munka gyakorlati aktusai során megismerve, e tevékenység által jut el saját lényegéig, és válik a legfőbb princípium, a legfőbb törvény alkotójává, végrehajtójává. E gondolatok művészi megformálásának két legfontosabb eszköze közül az egyik a víznek, mint archetípusnak a szerepeltetése. Ez az ősi szimbólum fejezi ki az általános elvet, de ez tartja össze a művet kompozicionálisan is. A másik eszköz a parabola hagyományainak, lehetőségeinek felhasználása, mint pl. a modelláló funkció vagy a konkrét tér-időtől független általánosság. És a 20. századi példázatomost valóban a legegyszerűsebb gondolatok adekvát kifejezőjévé válhatott.

NÉMETH ERIKA
(PTE)

A 17. SZÁZADI ÉLET ÉS HÁZTARTÁS REKONSTRUKCIÓJA
HAGYATÉKI LELTÁRAK ALAPJÁN

A tárgyak segítségével próbálok bepillantani a 17. sz. derekán élt házak udvarába, lakóinak világába; igyekszem meg tudni, milyen házat vezettek. A rendelkezésemre álló két leltár 1640-ből és 1655-ből, Ruszt oppidumból származnak.

A dolgot a német nyelvű, kézírásban fennmaradt szöveg átirása és értelmezése után kiemeltem. Ruszt mezővárosnak a frankói uradalomban, illetve a magyarországi bortermelésben elfoglalt helyét.

A felhasznált hagyatéki leltárak első darabja egy mészáros özege után hátramaradt tárgyak felsorolása, a másik egy evangélikus lelkész és felesége hágyatéka. Mindkét irat bizonyítja a város polgárainak a szőlők vásárlása terén tanúsított buzgalmit, valamint részvételüket a bortermelésben.

Az ötvösfárgyaknak illetve a szabóipar remekjeinek az egyes társadalmi rétegekben való különböző mértékű felhalmozásáról is tudósítanak ezek a leltárak. A személyes használatú és háztartási textiliák számossága és tartóssága bizonyítja, hogy ezeket már készítésükkor több generációra szánták.

Dolgozatomban nem törekedtem arra, hogy minden kérdést tüzetesen megvizsgáljak, csak néhány érdekesség jelenséggel foglalkoztam részletesebben.

NÉMETH ÉVA
(HSMTF)

A SZERKEZETI ELLIPSZIS PEDAGÓGIAI-GRAMMATIKAI
MEGKÖZELÍTÉSÉBEN

A szerző nemcsak pedagógiai-grammatikai szempontból elemzi a címben megjelölt mondatnani jelenséget (az említett szempont szerinti elemzés önmagában is fontos és időszerű feladat lenne), hanem kitér annak általános grammatikai, jelentéstani-logikai, pragmatikai (gyakorlati), sőt stíláriis oldalára is. Gyakorlati szempontból is igen hasznosak az időbeli segédigék törlesztése, a polilógosra, az ellipszis feltételeire vonatkozó megállapításai. A témakört újszerű megközelítésben tárgyalva a szerző az ellipszis összefüggésében vizsgálja a jelzős, az igeneves szerkezeteket, a halmozott mondatrészek szerkezeti eredetét, sőt a metaforát is mint rövidített (elliptikus) hasonlatot; és álláspontját eléggé meggyőző érvekkel támasztja alá.

A dolgozat - az itt-ott megfigyelhető hézagossága ellenére - értékes munka.

NÉMETH T. ENIKŐ
(JATE)

A KÖTŐSZÖK ÉS A BESZÉDFONETIKAI ELEMÉK SZEREPE
A MEGNYILATKOZÁSHATÁR-VIZSGÁLATBAN

Dolgozatom a szóbeli diszkurzusok megnyilatkozásokra történő szegmentálásának elvi és gyakorlati problémáival foglalkozik, főként a beszédfonetikai elemek, de még inkább a kötőszók szerepére koncentrállva.

A vizsgálati korpusz hatven percnyi beszélt nyelvi anyag, amely hét adatközlőtől származó tíz-tíz percnyi riportrészletről tevődik össze. A riportalanyok iskolai végzettségüket, foglalkozásukat, nemüket tekintve különbözőek. A riportalanyok a beszélgetések során nagyjából ugyanazokat a kérdéseket kapták (életükéről, családjukról, fiatalkorukról, kedvenc időtöltésükről stb. kellett mesélniük), a kérdéseket a riportkészítéskor hallották először.

A konkrét vizsgálat megkezdése előtt a riportokat központozás nélkül legegyszerűbben, igyekeztem mindent leírni, amit csak a riportalanyok kimondtak. Az írott változat szolgált a vizsgálat keretével, ebben tudtam elhelyezni a szegmentálásra vonatkozó jelöléseimet. A riportter és a riportalanyok beszédének elkülönítése után kiszűrttem a vizsgált korpuszból a beszédfolymatot megszakító hezitációkat. Ezután már a tényleges elemzés következhetett.

Dolgozatom felépítése tükrözi a vizsgálat menetét. A terminológiai kérdések tisztázása után és témára vonatkozó rövid szakirodalmi összefoglalást követően a hezitációk kérdésével foglalkozom.

NESZVADI TIBOR
(ELTE ÁITK)

A RENESZÁNSZ HARMÓNIA BALASSI NÉHÁNY VERSÉBEN

Dolgozatomban néhány Balassi-vers (In laudem con-
finiorum: Egy Katonaének; Hymni tres ad sacrosanctam
trinitatem primus, secundus et tertius) szerkesztésének
analízisével foglalkozom. A négy vers közül A végek di-
csérete és a hymnus secundus makrosztruktúrájának rende-
ző elve a tökéletesnek látszó szimmetria. Sőt Julow
Viktor feltételezi, hogy a Katonaének bizonyos kulcs-
szavainak helye a szövegben sem véletlen -, tudatos kom-
pozíciót sugall. Julow elméletéből ötleteket merítve
tovább tudtam fejleszteni a vers kulcsszavainak elhe-
lyezkedésére vonatkozó elemzéseket, bár egy bizonyos
ponton túl óriási nehézségekbe ütköztem, - módszertani
szempontból: nagyon problematikus olyan finom matemati-
kai eljárást kidolgozni, melynek segítségével az említ-
ett szavak konfigurációja nagy pontossággal leírható.
A Hymnus primus és tertius a reneszánsz cinquecen-
toban kibontakozó és kedvelt aurea sectio elve szerint
építkezik. E szimmetria illetve aranymetszés elve sze-
rint konstruált két-két szerkezet összehasonlító vizs-
gálatával kísérletet teszek a reneszánsz harmónia illet-
ve a manierista formabontó tendenciák küzdelmének leí-
rására is, - természetesen csak e művekre vonatkozóan,
mindenfajta szintézis vagy általánosítás igénye nélkül.

NYITRAI ILONA
(BGYTF)

AZ ISKOLAI KÖNYVTÁRAK FEJLŐDÉSI TENDENCIÁI KÜLFÖLDÖN

A gyermekkönyvtárak olvasóiból lesznek a jövő
könyvet használó vagy könyvvel bányi nem tudó felnőtt
emberei. Az lenne a kívánatos, hogy nagyon kevesen le-
gyenek olyanok, akik nem tudnak adekvátan bányi a könyv-
vel. Ennek eléréséhez jól meg kell szervezni a gyermek-
könyvtárak, különösen az iskolai könyvtárak munkáját.

Ezek alakulását tekintni át dolgozatomban a szerző.
Munkája első egységében szól az iskolai könyvtá-
rak feladatairól, funkcióiról. Helyesen látja, hogy Cseh-
szlovákia, Franciaország, Kuba, Norvégia, Svédország,
Svájc, a fejlődő országok, Románia, Bulgária, Lengyel-
ország, a Szovjetunió a fejlődés hagyományos útjait jár-
ta, járja.

Dolgozata következő nagy egységében megemlíti az
előzőektől eltérő fejlődési utat járó országok közül
néhányat, majd ír - röviden - a nemzetközi szervezeteke-
ről. Még rövidebben, talán egy kicsit utópisztikusnak
tűnően felvillantja a gyermekek által elképzelt jövőt
is.

A magyar nyelven megtalálható irodalom teljesség-
re törekvő feldolgozásával - egyéni véleményét is hoz-
záadvá - próbálta választott témáját kidolgozni.

NYULASSY ÁGNES
(JGYTF)

ANALEKOK A ZSELICSENTJAKABI APÁTSÁG HISTÓRIÁJÁHOZ

A zselicszentjakabi apátság alapítólevelével foglalkozom dolgozatomban. Mivel csak az oklevél átiratai maradtak fenn, ezért először az 1472-es Zsigmond-féle oklevélkivonatot elemeztem. Itt kitértem külső tulajdonságaira, az 1061. évi alapítás körülményeire, a Jakab-kultusz elterjedésére.

Ezután megvizsgáltam az oklevél leg részletesebb átiratát, mely 18. századi, sajnos nem hitelesített oklevél. Itt akadtam olyan terminus technikusokra, amelyek dalmáciai mintára engedtek következtetni. S ez talán az itáliai eredetű térítési vonalon belül egy dalmáciai térítési szálát bizonyíthat.

Ezen kívül gazdasági, társadalmi s az akkori kialakulásban, terjedésben lévő magánegyházi viszonyokra is következtettem.

Ide kíváncskozott még az apátság birtokainak feltérképezése is. Elsősorban az oklevélben szereplő történeti földrajzi helyeket próbáltam azonosítani, amely kb. 70 % -ban sikerült.

1376-os oklevelek alapján a későbbi birtokait is igyekeztem azonosítani. Arra az eredményre jutottam, hogy ezek a birtokok többnyire Somogyban voltak, és a megye egész területére kiterjedtek, ill. csoportokba tömörültek.

Még egy érdekességre leltem. A Jakab-legendá névanyaga felbukkan az oklevélben, mint a kolostor környékénck néhány helyeve.

OLÁH GYULA
(ELTE BTK)

A KÖZÖSSÉG MINT TÁRSADALMI STRUKTÚRA REDFIELDNÉL

A dolgozat a redfieldi elméleti alapálláspontot, ill. az abban rejlő lehetőségeket vizsgálja; elsősorban tudományelméleti és metodológiai megközelítésben. Kiemelten foglalkozik Robert Redfieldnek a mexikói Chaukom faluban végzett kutatásaival ill. az ennek eredményeit felhasználó tanulmányaival. Azaz a fő hangsúly a "Little Community"-vel kapcsolatban felmerülő problémák vizsgálatára esik. Azonban nem egyszerűen problémamelezésről van szó, hiszen a dolgozat foglalkozik az elmélet kifejtésének ill. továbbgondolásának lehetőségével is.

ÖNODY SÁNDOR
(ELTE BTK)

ZÉNÓN TOPOSZ-ÉRVELÉSÉHEZ

Dolgozatomban az eteai Zénon toposz-érvelésének szimbolikus logikai rekonstrukciójára teszek kísérletet. Első megközelítésben J. Barnes elemzésére (The Presocratic Philosophers, Routledge & Kegan Paul, London, 1979, 256-258) támaszkodva egy Philoponosztól származó szövegvariáns (in Phys 510.4-6) logikai formalizálását adom meg, amelyről kimutatom, hogy az aporia egyik lehetséges modellje.

Kitérek Barnes Zénon-cáfolatának módszertani gyöngéire, és szembe állítom vele a minimális értelmezési modell hermeneutikai koncepcióját. Ennek igényével a paradoxon két különböző irányú olvasatát elemzem: megkülönböztetem az infinit regresszust és progresszust, mint az ad infinitum típusú argumentumok két korrelatív technikáját. Ez teszi lehetővé a toposz-érvelés és a Russell-paradoxon logikai szerkezetbeli rokonságának föltárását.

A dolgozat végén a toposz - érvelés egy minimális logikai interpretációjára teszek javaslatot. Ennek kulcsgondolata: a terek közti tartalmazási reláció transzitivitásának barnesi posztulátuma gyöngíthető. Ez újabb kérdést vet fel: a "toposz" terminus helynek vagy térnek fordítandó-e a szóbanforgó szövegekben.

ORBÁN IMRE
(JATE)

ADATOK ANTIOCHIAI SZENT MARGIT KULTUSZÁHOZ

A tisztelet igen korán, már a 11. században jeleltkezett nálunk. Kezdeti elterjedését keleti és nyugati hatások egyaránt segítették, de később a nyugati példa vált mérvadóvá. A kultusz fokozatosan erősödött, a 13-14. században érte el tetőpontját, és a tisztelet a reformáció térhódításáig folyamatos s erősnek mondható. Közkeveltséget két dolog is erősítette: a hívőkre minden bizalommal mint a szülő nők védőszentje hatott, míg az Egyház a Gonoszt legyőző, életét is főtáldozó vértanút ünnepelte benne. A 17. század viharai egy csapásra véget vetettek nyilvános tiszteletének. A korábbi idők azonban oly nagy nyomot hagytak az emberek gondolkodásában; hogy a Margit-tisztelet fő vonásai kultuszkeveredéssel és az archaikus népi imádságok útján megőrződtek annak ellenére, hogy a katolicizmus újbóli megerősödése után tiszteletét a magyar egyház nem állította előtérbe. Emléknapja egyike lett az évben megüendő ünnepeknek.

ORBÁN IMRE
(DATE)

ADATOK ÁRPÁD-HÁZI MARGIT TISZTELETÉNEK TÖRTÉNETÉHEZ

Margit halála után személye körül határozott tisztelet kezdett kibontakozni, melyet döntő módon segített, hogy már életében országsszerte ismerték őt, és sokan jöttek hozzá tartották. A kialakuló kultusznak lökést adott a szentté avatási eljárások, de a sokat ígérő tisztelet fokozatosan visszaszorult, a zarándoklatok megszűntek, és Margit emlékét csak a kolostor, a királyi udvar és néhány nemesi család buzgósága őrizte. Tiszteletének, hacsak helyi jelleggel is, sajátos vonásai kezdtek kialakulni (lázbetegség patrónája, vértanúk közé sorolás, szülő nők védőszentje), de sajnos ezek a vonások elhaláltak. Újból fölfedezése és a szentté avatás ismételt előtérbe kerülése idején csak mint a magyarság kiemelkedő, szentéletű királynóját ünnepelték. A kanonizációt a 18. századtól egyre határozottabban sürgették. Népszerűsége a 19. században egyre növekedett, a 20. század közepére érte el csúcspontját, és ma ábrázolása ott található majdnem minden templomunkban.

PAJTÉNYI DÓRA
(DATE)
VOLTAIRE PASCAL-KÉPE

Voltaire 1728-tól halála évéig foglalkozott Pascalal. A Voltaire-i Pascal-kép főbb forrásai egy 1732-es vers; Voltaire számos levele; a "XIV. Lajos százada" című történelmi műve - és elsősorban az "Anti-Pascal", Voltaire három, Pascal "Gondolatok" című művéről írt bírálata. Érdekes, hogy Voltaire Pascal-képe élete során alapvetően nem változott, csak árnyalatbú vált; - egyéni, sajátos Pascal-képről van itt szó. A dolgot részletesen foglalkozik a Pascal-bírálatok megírásának körülményeivel, mivel ezek több kérdésre magyarázatot adnak.

Voltaire Pascalal vitázva egy világgéppel száll szembe; és noha igaz, hogy Pascal hatott Voltaira-re, bizonyos kételyeket erősítve meg benne - Voltaire élete végéig visszautasítja a "fennkölt embergyűlölő" pesszimista világgépet: nem tudja elviselni, hogy Pascal elvege az emberek fejlődésbe, boldogságba vetett hitét.

PÁLYKÁNÉ PANDULA ZSUZSANNA
(DTF)

ADALÉKOK A SZABOLCSI BETLEHEMEZÉSEHEZ

Szülföldem, Aranyosapáti még élő néphagyományára a betlehemezés. Községünkben már csak a fent említett dramatikus játék él. Tanulmányomban leírom a gyűjtés körülményeit, a dramatikus játékra való felkészülés módzatait és magát a játékot. Ezek dokumentációt részben írásban lejegyeztem, részben magánószalagra rögzítettem. Felgyűjtöttem a játékról a fellelhető régi fényképeket, a jelenlegi játékot pedig lefényképeztem. Tanulmányomban nem elsősorban a további néprajzi analógiákat kutattam, - részben azért, mert nem vagyok néprajz szakos hallgató - viszont, pedagógiai használatosságát részletesen kifejttem.

PAPP ANDREA
(DTF)

A TÚZZOMÁNC AZ 1945 UTÁNI MAGYAR MŰVÉSZETBEN

Az utóbbi évtizedekben a tűzzománc technika "re-neszánszát" éli hazánkban. IDK-dolgozatomban e felfutásnak előzményeit, európai párhuzamait, főbb magyar csoportosulásait, fórumait (részletesebben a Kecskeméti Nemzetközi Tűzzománc Biennálé elemzése révén is) legjelentősebb vezető mestereinek alkotásait mutatom be, illetve elemzem.

Témaválasztásom azért is esett e területre, mert témavezető tanárom Cs. Uhrin Tibor maga is lényeges személyiség e téren: kitől egyben a szakma alapvető szakmai forrásait is elsajátíthattam, melynek technikai leírását részletesen dokumentálom. Érzésem szerint a mai magyar képzőművészeti életben jelentőségéhez mérten kevés szakirodalom adatolja, értékeli a jelenlegi magyar tűzzománc alkotásokat. Így dolgozatommal egyben bizonyos hiányt is pótolni akartam.

PAPP CSILLA

KISS GYÖRGY PÉCSI MUNKÁSSÁGA

A tanulmány Kiss György baranyai születésű szobrász életútját, művészetét mutatja be. A 19. században induló, szászvári parasztcsaládból származó gyermek támogatók segítségével járta iskoláit, majd felöltötként ismerte meg Európát. Így vált iskolázott, akadémikus mesterre. Felkészültsége alkalmassá tette arra, hogy a sok megbízásnak tegyen eleget. Művei Pécssett, Szászváron, Budapesten és külföldön is megtalálhatók. A romantikusnak mondható életpálya eredményeihez nagy szorgalommal és akaraterevével megszerzett tudással jutott el. Mindig ragaszkodott szülőföldjéhez és szülőfalujához.

Munkássága iránt a századelőn még érdeklődnek, de halála után már egyre kevesebben. Akadémikus komolysága miatt lassan érdemei is felledésbe merülnek. Nehéz feladat Kiss Györgyről hiteles képet adni, művei ugyan megvannak, de levelei s egyéb emlékei csak töredékesen maradtak fenn.

A tanulmány ismerteti a Pécssett fellelhető köztéri szobrait, síremlékeit és a Székesegyházon elhelyezett Apostol-szobrokat és domborműveket.

PAPP ÉVA
(BGYTF)

AZ 1867-ES MOSZKVAI SZLÁV KONGRESSZUS ÉS A MAGYAR SAJTÓ
(ADALÉKOK)

A 19. század közepén a nemzetévtől igénye erőteljesen jelentkezett Közép- és Kelet-Európa nemzetiségeinél. A soknemzetiségű Habsburg-állam, ill. a kiegyezés után az Osztrák-Magyar Monarchia határain belül ennek az igénynek a realizálása lehetetlennek tűnt. A duarodalom szláv népeit, s figyelmüket Oroszország felé irányította. A szlávok különböző ágai keresték egymással a kapcsolatot, melyet legalább kulturális téren szerettek volna megvalósítani. Ekkor hirdették meg 1867 májusában a szláv ethnographiai kiállítást Moszkvában és Pétervárott, mely az ország területén élő nemzetiségeket volt hivatott bemutatni. A kör azonban kívülről, s az eseményre meghívták az Oroszország határain kívülről élő szlávok képviselőit is, akiket maga a cáj is fogadott. Ezzel a ténnyel politikai színezetet nyert az eddig csupán kulturális jellegű esemény, a szláv egyetemes demonstrálásait látta benne a korabeli Európa. Ezt a látszatot, hatást az orosz sajtó szándékosan erősítette, gyakran provokatív írásaival, melyek európai sajtóvisszhangja nem is maradt el. Hogyan reagált a magyar sajtó? Mennyiben befolyásolta az a hazai körülményt a kiegyezés évében, a nemzetiségi kérdés megoldatlanságának tudatában? Ezekre a kérdésekre keresi a választ a dolgozat a Pesti Naplóban 1867 áprillisa és júniusa között e témában megjelent írások vizsgálatán keresztül.

PERJÉCS ISTVÁN
(BCYTF)

A JÁTEKOS KOSZTOLÁNYI

"Az élet bizony meglehetősen furcsa, barátaim, s azt hiszem, azok élnek igazán, akik ezzel a furcsa élettel furcsán mernek játszani." (Kosztolányi)

Ez a vállalkozás nem új, csupán igyekszik azokat a legáltalánosabb csomópontokat összegyűjteni, amelyek igazolni látszanak: Kosztolányi viselkedése, elfogása nem is annyira egyedi, mint inkább a játék törvényeinek megvalósítása. Ezt próbálom ebben a dolgozatban megfontolásra ajánlani.

Az első fejezetben a játék legáltalánosabb tulajdonságait veszem sorra, hogy a másodikban mindezt Kosztolányi hírlapi cikkeiben is itt-ott felmutathassam. A harmadik fejezet Kosztolányi legismertebb játékaival, az Esti Kornél-játékhoz igyekszik kulcsot adni. Végezetül az Esti Kornél énekének játékközpontú elemzésével próbálkoztam meg.

Alighanem a felsorakoztatott életmű-darabokat jó néhány más alkotással is ki lehetett volna egészíteni: ám a végső cél talán így is elértem: Kosztolányi tudatosan választotta az önkitaljesedés egyik lehetséges formájának a játékot, mégha ezt tökéletesen talán csak a művészetében tudta megvalósítani.

PETE LÁSZLÓ
(JGYTF)

A ZSIDÓ NŐ JOGI HELYZETE ÉS TÁRSADALMI TEVÉKENYSÉGE
AZ ÓKORBAN

A dolgozat az ókori zsidó nő helyzetét teszi vizsgálat tárgyává, és elemzi azokat a társadalmi tevékenységi formákat, amelyekben szerephez juthatott.

Szerző sorra veszi azokat a jogszokásokat, amelyek a nőkre vonatkoztak, s már ókori keleti államok vonatkozó törvényeivel összevetve e jogszokások változásában jogfejlődést mutat ki. A főbb csomópontok, amelyek köré mondaniivalóját szövi: a családtag (ezen belül a házassági szokások, a nő családban elfoglalt helye, házasságtörésének megítélése, a válás lehetőségei stb.), a leírátus intézménye s a nő jogvédelme.

Külön fejezetben foglalkozik a kivételezett helyzetű nőkkel, mint amilyenek a királyi család nőtagjai, prófétanők, papnők, templomi prostituáltak vagy a politikai életben jelentősebb szerepet játszó "hósnők" voltak. Ugyancsak külön tárgyalja a rabszolganők és szolgálóleányok helyzetét.

Következtetéseit nem csupán az írott jog alapján, hanem számos bibliai történet, példázat elemzése után vonja le. Fő törekvése, hogy kimutassa az olyan - sokszor kardinális, máskor árnyalati - eltéréseket, amelyek az ókori kelet más államalkulataitól eltérővé teszik a zsidó nők helyzetét, jogi megítélését, társadalmi szerepét.

PONGRÁCZ ZSUZSA
(ELTE BTK)

A SZÖVEGSZERVEZÉS ESZKÖZEI DÉRY TIBOR KÉPZELT RIPORT
EGY AMERIKAI POP-FESTIVÁLÉRŐL CÍMŰ KISREGÉNYÉBEN
(MOTIVUM-SZERKEZETI ÉS SZINTAKTIKAI ELEMZÉS)

A kisregény kimerítő stilisztikai vizsgálatával megadós a kutatás: az egyes elemzők csak bizonyos motívumokat analizáltak, néhol azokat sem egész mélységükben. Dolgozatom első fejezetében - úgy gondolom - sikerült az elrendezés és az összefüggések bemutatásával teljesebb képet adnom a szöveg szoros struktúrába rendsződő motívumairól: I. utazás-szimbólum, II. madár-látomás, III. kígyó-metaphora, IV. eső-kép, V. koncert-szimbólum.

Munkám további részében az idegen beszéd visszadására szolgáló szintaktikai sablonokkal foglalkozom. A három lehetőséget (egyenes, szabad függő és függő beszéd) eleve korlátozza a riport jelleg. A megkötések alól azonban az alkotó lelemény kibúvót talált az egyenes beszéd variánsait kifejllesztve: [A] párbeszéd > [B] látszólagos dialógus > [C] áldialógus > [D] monológ. A variánsok a szövegszervezésben szemantikaiilag kapcsolatban állnak a motívumokkal (ugyanazt a jelentést hordozzák), így a poétikai szintaxis eszközeivé válnak.

Az író ezzel a modellel társadalmi problémákra hívja fel az olvasó figyelmét, és ezzel összefüggésben egy sor tudati - filozófiai kérdésre is rámutat.

"A KÉPZELT RIPORT ... tehát se nem képzelt, se nem riport." (Kenyeres Z.: A lélek fényűzése. Bp. 1983. 129.)

PORKOLÁB TIBOR
(ELTE)

NÉMETH LÁSZLÓ PÁLYAKEZDÉSE

Az Emberi szinjátek epikai és világnézeti forradalmáig tartó Készülődés - korszakot áttekintő fejeződarajz szükség szerint elhagy és kiemel egyes műveket, gondolkodói teljesítményeket. A pályakezdő Németh László írói és irodalompolitikai iránykeresésének vizsgálatahoz A megölt költő verssel való szembesülés elkerülhetetlen; - a dolgozatban ezért kap jelentős szerepet az esztétikai értelemben irodalomtörténeti értéket nem képviselő líra. A lírikus indítatás az életmű egészében fellelhető: a "megölt költő" helyett inkább "verséktől megfosztott költőről" beszélhetünk. Az írói hajlama kényszerített epikai sémarendszerrel párhuzamosan a formálódó kritikus világnézet értékkereső elkötelezettsége jelenti a pályakezdő korszak kétpólusosságát. A fejlődésrajzba illeszkedik az Akaszítófávirág c. kisregény mint a modor korszakának összegzése és meghaladása. A Készülődés - tanulmányok kísérletet tesznek önálló értékrend teremtésére. A Harmadik Magyarország eszméje tagadása jelöli ki saját helyét a kor szellemi teljesítményei között, de ezt a tagadással elhatárolt autonóm szellemi mozgásteret sajátos tartalommal tudja megtölteni. A szépirodalom tüntető visszafordulása, hogy Németh László az irodalom tüntető szerepváljalásába nem tudja a szépirodalmat beilleszteni. A Készülődés-tanulmányok belső dialektikáját az ideológusi attitűd és a kritikus program ellentéte hordozza.

PREPUK ANIKÓ
(KLTE)

A TERÜLETI ÁTRÉTEGZŐDÉS VIZSGÁLATA PEST ORTODOX
ZSIDÓ KERESKEDŐI KÖZÖTT (1873-1895)

Budapest múlt századi társadalma több vonatkozásban kivételes helyzet foglal el az ország társadalomszerkezetén belül. Ez a város - az általa képviselt központi funkciók révén - tömöríti leginkább az ország polgári elemeit, azokat a csoportokat, amelyeket nem köt erősen a vidéki, hagyományos struktúra. Ezzel összefüggésben különleges szerepet játszik a város a zsidóság tömörülése szempontjából: a múlt század közepétől a főváros a zsidók vándorlásának legfontosabb végcéljává válik.

Dolgozatomban Pest ortodox zsidó kereskedőinek egy csoportját vizsgálom a területi átrétegződés szempontjai szerint 1873-1895 között. Forrásaim a következő problémák elemzését tesszik lehetővé: 1. Vizsgálható-e csoport a származási hely alapján. A származási hely ugyanis gyakran az induló társadalmi helyzetet meghatározó jelentőségű. 2. Következtethetünk a fővárosba való beköltözés módjára, illetve arra, milyen mélyes kapcsolatok segítik ezt. 4. Leírható a városon belüli elhelyezkedésük: milyen városrészeket részesítenek előnyben a letelepedéskor, illetve merre mozognak?

A főváros nem tekinthető az ortodoxia központjának, de a tény, hogy a város ortodoxai az ország legpolgáribb társadalmának alkotják részét, sajátságosan befolyásolja a közösség jellegét.

PUSZTA TENDÓRA
(ELTE BTK)

EGY PASZTERNAK VERS ELEMZÉSE

Az orosz nyelven íródott dolgozat Paszternak költészet esztétikájának egy alapvető vonását szeretné tettezni a "Пламенный сад" c. vers konkrét szövegelemzésében. J. Tinjanov jegyi meg, hogy valójában minden Paszternak vers metatextuális jellegű, mivel magának a szövegnek, pontosabban a versnek a születési folyamatát rögzíti. Még pontosabban: azt a folyamatot, ahogyan a világ (amely Paszternaknál elsősorban a természeti világot jelentti) szemléleti tárgy, azaz objektum rangjáról fokozatosan önmagát artikuláló szubjektum rangjára emelkedik. A Paszternak szövegek emek a folyamatnak különböző stádiumait ill. minőségi szakaszait rögzítik. Az elemzett minden, ha nem is lehetünk tanúi az önmagát artikuláló világ közvetlen szövegvégi alakulásának, azaz az alkotói folyamat beérésének a vers egy ilyen állapot előkészítését rögzíti. Az elemzés nem izoláltan szemléli az adott szöveget, hanem egyrészt a "Сестра моя-жизнь" c. kötet ill. azon belül is egy kisebb de szemantikailag szorosan összefüggő ciklus darabjaként (Сестра моя-жизнь; Зеркало).

RÁCZ LAJOS
(JATE)
ÉGHAJLATINGADOZÁSOK A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN
1490-1779. KÖZÖTT

Vizsgálatom nagyobbik része történeti éghajlattani elemzés, ám véleményem szerint besorolható egy ennél tágabb egységbe, a történeti földrajz kategóriájába is. Ezért a dolgozat első fejezetében szakmai ismeretelm és kutatási tapasztalatom alapján a történeti földrajz tárgyát és fogalmát próbáltam meghatározni. A második részben földünk északi féltekéjének, ezen belül részletebben Európa éghajlatingadozásait vizsgáltam az utóbbi másfél ezer évben európai, észak-amerikai, és délkelet-ázsiai források alapján. Az itt kimutatott klímaperiodusokba igyekeztem beilleszteni a Kárpát-medence időjárásai folyamatait. Magyarország éghajlatát alapvetően történeti forrásokra támaszkodva kísérletet meg rekonstruálni. Itt elsősorban Réthly Antal forrás-gyűjteményeire támaszkodtam. Végül vizsgálati eredményeim alapján azt az éghajlati folyamatot próbáltam értelmezni, amely az úgynevezett "kis jégkorszak" kialakulásához vezetett.

RADÓCZI ROZÁLIA
(KLTE)
RÉTEGNYELVI SAJÁTOSSÁGOK MÓRICZ ZSIGMOND ROKONOK
C. RÉGÉNYÉBEN

A dolgozat a regény szereplőinek nyelvét vizsgálja. Egyrészt a nyelvjárási jelenségek, másrészt egyéb rétegnyelvi sajátságok elemzésével szociolingvisztikai megfigyeléseket végez.

A nyelvjárási sajátságok elemzésekor röviden szólok a hangtani jelenségekről, de nagyobb szerepet kapnak az alaktani, mondattani és frazeológiai megfigyelések. A Rokonok szinte kінálja a lehetőséget arra, hogy a hivatali, ügyvédi, jogászai szaknyelv elemeit is nyomon kövessük a szereplők megnyilatkozásaiban. Ugyanúgy feltárhatók egyes szociális rétegek nyelvi sajátságai is. A rétegnyelvi sajátságok vizsgálatakor a dolgozat felhívja a figyelmet arra, hogy a szereplők nyelvhatalában milyen nagy jelentősége van a szociális helyzetnek, műveltségnek, ugyanakkor befolyásolják megnyilatkozásaikat a szituációk, s hogy ki a beszélgetőpartner. A vizsgálatoknál Balogh Lajos beszédszintmértéjírását alkalmazom, melynek lényege, hogy bizonyos korpuszon (pl. 2000 szó) vizsgálja a szereplők nyelvét. Százalékos számításokat végez, s ennek alapján állapítja meg, hogy az egyes szereplők milyen nyelvváltozatot használnak (irodalmi nyelv, köznyelv, regionális köznyelv, tájnyelv). Bár Balogh Lajos csak a nyelvjárási jelenségek vizsgálatára alkalmazta ezt a módszert, jól felhasználható a többi nyelvréteg sajátságainak megfigyelésére is. A dolgozat külön fejezetben foglalkozik a regény átképzeléses részével, mint sajátos írói módszerrel.

RAPACKÓ TIBOR
(JGYTF)

ELEK NÉPESSÉGE A FEUDALIZMUS VÁLTSÁGÁNAK IDŐSZAKÁBAN
(1724-1849)

A község történetéről, mely a 18. század elején németekkel települt újra, három hazai kiadású (2 magyar és 1 német nyelvű), valamint egy külföldi kiadású munka foglalkozik. A pályamunka ezekhez képest tar fel új adatokat.

Az 1. fejezet Elek történetét tekintti át a kezdetektől 1849-ig. A helytörténeti munkák és a szétosztott adatok, utalások összegzett kifejtését adja.

A 2. fejezet az 1724-es és az 1744-es telepítéssel foglalkozik. A fennmaradt és már közölt névanyag egybevetése azonban új következtetésekhez vezetett. A kezdetben betelepült 300-400 főnyi lakosságot majd a felére csökkentette az 1739-es pestis. Újabb, igen jelentős német betelepülések történtek 1744-ben (kb. 300 fő).

A 3. és 4. fejezet új kutatásokon, zömében az egyházi anyakönyvek adatainak feldolgozásán nyugszik. A 3. fejezet 1734-től (az egyházi anyakönyv vezetésének kezdetétől) a század végéig; a 4. fejezet a 19. század első felének demográfiai viszonyaival foglalkozik.

Mindkét fejezet a következő alapfejezetekre oszlik:
A/ Az össznépeesség; B/ Házasságkötések, kapcsolatok;
C/ A fogamzások időnyulási mértéke; D/ Újszülöttek nemi aránya; többes születések; E/ Halandósági viszonyok;
F/ A népeségfejlődés összetevői, a fejlődés üteme.

RÉVÉSZ AGOTA
(ELTE BTK)

SZEREPLŐK ÉS METADRÁMA SHAKESPEARE DARABJAIBAN

Shakespeare legtöbb darabjában nagy szerephez jut a színház-metáfora, amelyben az író a világot hatalmas színpadként mutatja be. Kettős értelmű kifejezésektől kezdve a színeszt játszó szereplőkön át egészen a darabokba illesztett metadramáig jutunk el. Mindezek legösszetettebben a Hamletben jelennek meg, de elemi részét képezik a többi darabnak is.

Shakespeare-t általában a reneszánsz jellegzetes képviselőjeként tartják számon, holott sokkal inkább tartozik a klasszikus reneszánsz követő válságkorszakhoz, a manierizmushoz. A színház-kép, amely illúzió és valóság viszonyára igyekszik választ találni, alkalmas eszköznek bizonyult a feszültségek és ellentétek világának bemutatására, és lehetőséget adott az ember önértelmezésére és önértékelésére is.

REZSONYA KATALIN

A NAGYATÁDI NEMZETKÖZI FASZOBRÁSZ ALKOTÓ TELEP
TÍZ ÉVE

A tanulmány a nagyatádi szobrász művésztelep egy évtizedes történetét mutatja be. Kutatja az alkotótelep helyét a nemzetközi és a hazai színpozíció mozgalomban; igyekszik felmérni jelentőségét a hazai kulturális életben; s figyelemmel kíséri a kultúrpolitikai célkitűzések megvalósítását. Vizsgálja a művésztelepen dolgozó szobrászok és a közönség, a létrejött művek és a befogadók, az alkotók és a faipari szakemberek kapcsolatát. Kísérletet tesz a tíz év alatt készült művek értékelésére is. Kialakított szempontok szerint mutat be néhány jelentős alkotást. A dolgozat jelentőségét az adja, hogy a tíz év alatt ilyen igényű tanulmány a művésztelepről még nem jelent meg. A kutatáshoz felhasználta a folyóiratokban, napilapokban és katalógusokban megjelent elemzéseket. Személyesen kereste fel a szobrásztelep jeles alkotóit és vezetőit.

Közli a nagyatádi tájpark parképitési programtervét, amelynek célja, hogy méltó környezetet teremtsen a tíz év alatt elkészült és a következő években ott elhelyezett plasztikáknak.

RÓNAY ÁGNES
(ELTE BTK)

SIR PAUL RYCAUT ANGOL NYELVŰ TÖRÖK TÖRTÉNETÉNEK
ZRÍNYIRE VONATKOZÓ TUDÓSÍTÁSAI (AZ 1687-BEN
MEGJELENT KIADÁS ALAPJÁN, APP. H. 2742)

Az ELTE Zrínyi-szemináriumán készült dolgozat ismerteti és elemzi az 1687-ben Londonban megjelent The History of the Turkish Empire (A török birodalom története) című összefoglalás Zrínyire vonatkozó részletét, és ezek állításait szembeesíti az egyéb ismert forrásokkal. Szerzője, Sir Paul Rycaut, II. Károly angol király törökországi követének volt a titkára. A követet 1661-ben elkísérte IV. Mehmet szultán konstantinápolyi udvarába. E megbízatása 8 évig tartott, s közben Köprülü nagyvezír táborával Magyarországon is járt. Itt szerzett tapasztalatait részletesen beépítette összefoglaló munkájába.

A dolgozathoz függelékként csatlakozik a Zrínyire vonatkozó részek magyar fordítása.

ROZSNYÓI ZSUZSANNA
(JPTÉ)

ADALÉKOK COMENIUS NYELVFILLOZÓFIÁJÁHOZ

Comeniusról magyarként dolgozatot írni több szempontból is nehézséget jelent; különösen akkor, ha munkánk középpontjába a filozófus Comeniuszt szeretnénk állítani. Dolgozatomban erre teszrek kísérletet, szakítva azzal a magyar szakirodalomban általános hagyománnyal, amely ha elvéve foglalkozik is filozófiai (és nyelvfilozófiai) nézettelvel, azokat kizárólag pedagógiai működése felel nézve tartja értelmezhetőnek.

A dolgozat első részében megpróbálok összefoglalni Comeniusnak a nyelvvel kapcsolatos nézeteit, keretet adva ezzel a második nagy részt alkotó terminológiai vizsgálathoz, amelyben Comenius lingua, sermo, oratio, loguella, logui, communicare és conversari terminusainak jelentéseit és használati körét igyekszem meghatározni. A dolgozat harmadik részében Comenius jellegzetes jellegzetességeit, Loguella kifejezést felhasználva Comeniusnak a nyelvvel kapcsolatos legfontosabb nyilatkozatait. Használható magyar fordítások hiányában a terminológiai vizsgálathoz az Opera Didactica Omnia 1957-es harmadik kiadását illetve a De Rerum Humanarum Emendatione Consulatio Catholica 1966-os, első kiadását vettem alapul.

RUZSICZKY RITA
(KLTE)
AZ AT PREPOZÍCIÓ FUNKCIÓI

Dolgozatom célja, hogy bemutassa az at előjárósztó használatának legfontosabb eseteit.

2. Az at az egyik legrégebb előjárósztó az angolban. Az at prepozíciót leggyakrabban mint térbeliséget kifejező előjárósztót használjuk. Számítlan esetben az at prepozíció használatát szembeállíthatjuk a by, on, to, in és egyéb előjárósztók használatával. Sokszor nincs ésszerű magyarázata annak, miért az adott előjárósztót használjuk, egy másik használatát miért helytelen. Ez attól függ, hogyan szemléljük a jelenséget. Az at mint térbeliséget kifejező prepozíció olyan térbeli kapcsolatot jelöl, ahol a helyet pontként, dimenzió nélküli egyenlőségként fogjuk fel. Egyes jelenségeket inkább vizuálisan, mint verbálisan tudunk magyarázni. Számos ige van, amelyek szemantikailag egy csoportba tartoznak, és utánuk az at prepozíciót használjuk:

- a/ mozgást jelentő igeik, amelyek egy 'végpont' kapcsolatot fejeznek ki
- b/ a kiabálás, gesztikulálás, nézés igei
- c/ mozgást jelentő igeik, amelyek bizonyos támadást fejeznek ki
- d/ dobást, hajítást kifejező igeik
- e/ célzást, szándékot kifejező igeik.

Vannak főnévi csoportok is, ahol az at prepozíciót használjuk. A szükséges esetekben utalás történik más lehetséges előjárók használatára. -- Az at prepozíciót időpont kifejezésekben is használjuk.

SÁGI JÓZSEF
(ELTE ÁITK)

A PARASZT ÚJSÁG

A háború alatt a Nemzeti Parasztpártnak újszól-
ván teljes tevékenysége a Szabad Szó című hetilap köré
csoportosult. A felszabadulást követően ebből az újság-
ból, az immár nagy aktivitással dolgozó NPP központi
hetilapja lett. 1945 őszén felvetődött az az igény a
párt vezetőségében, hogy legyen egy központilag irányít-
ott hetilap is, amelyet bárki meg tud vásárolni - kü-
lönösebb anyagi áldozatok nélkül. Ez a lap lett Parasz-
tújság, s főszerkesztőjévé az egyik legnagyobb tapasztá-
latú népi író, Szabó Pál nevezték ki.

Egy tipikus agrárlap kívánt lenni az újság, amely
főként az újjazdákhoz jutott el. E célja díszesre-
telesen megvalósult, mégis az orgánnum legnagyobb érdeme a poli-
tikussága. Tisztán kiolvasható a cikkekben az NPP kü-
lönállása, saját állásfoglalása, olykor eltérése az
MKP vonalától. Sok esetben megcáfolható az a közhell-
yált mondás, hogy a Parasztpárt a Kommunista Párt "le-
ányvállalata". A Paraszti Újság segítségével újra lehet
elemezni a koalíciós partnerek között fennálló viszonyt.
Különösen erős nyomatékot adhat az újság abban esetben,
ha tudjuk, hogy olvasótáborra folyamatosan nőtt, s poli-
tikai súlya is jelentékennyé vált, - legalábbis a Pa-
rasztpárton belül.

Beolvasztása a Szabad Földbe talán legvirágzóbb
korszakától fosztotta meg a lapot.

SÁGINÉ MAGY ÉVA
(ELTE ÁITF)

IRODALMI NYELVI VIZSGÁLÓDÁSOK KÉT REFORMKORI
REGÉNY ALAPJÁN

A reformkor az irodalmi nyelvi normák egységesü-
lésének időszakára. A normák kiegyenlítődésében nagy sze-
rük volt nemcsak a nyelvtanítóknek, hanem a szépírók-
nak is. Közülük kettőnek, Jósika Miklósnak és Gaal Józ-
sefnek egy-egy (1836-ban írott) regényét, az Abafit
és a Szimay Ilonát hasonlítom össze hangtani, alakta-
ni és mondattani szempontból. A két mű nyelvét egybeve-
tem a korabeli nyelvi normával. Nem térek ki a nyelvnek
minden jelenségére, hanem csak a maiól nagyon eltérő-
ket és a két írónak a főbb reformkori ingadozásokban
való állásfoglalását ismertetem. Ígykészen kimutatni,
mi az esetleges alakváltozatok szerepe a műveken belül.
Mégvizsgálom, milyen mértékű Jósika és Gaal nyelvi tu-
datossága, mennyire tesznek eleget a jó hangzásra és
rövidsége való törekvés elvének, amely a 19. sz. első
évtizedének szépírodalmi nyelvét áthatalta. Mindez
azért lehet fontos, mert a két regény rendkívül nép-
szerű volt, ezért bizonyára nagy hatást tett az irodal-
mi és a köznyelvre egyaránt.

SÁGI TIBOR
(CTF)
SÁROSPATAKI FŐISKOLÁSOK SZÖLÍTŐNEVEI

A dolgozat főiskolai hallgatók diákneveinek fel-
dolgozását tartalmazza. Az eddigi kutatások elsősorban
középfiskolások és általános iskolai tanulók körében
folytak, a szerző ezt egy újabb rétegre kívánta kiter-
jeszteni a korábbi szakirodalom eredményeit felhasznál-
va. A gyűjtés kiterjedt a sárospataki tanítóképző főis-
kola nappali tagozatán tanulmányait folytató valameny-
nyi tanító és óvónő szakos hallgatóra. A 403 diák 1.065
nevét dolgozza fel különböző szempontok szerint, s vizs-
gálja a statisztikai megoszlást is. Főként a nevek e-
lemzéséből következő tanulságokat, s betűrendben muta-
tót közöl a teljes névanyagról. A tanulságokból megál-
lapítható, hogy a főiskolások körében élő diáknevek bi-
zonyos mértékig eltérő sajátosságokat mutatnak, mint az
ifjabb korosztályokéi.

SÁHÓ ÉVA
(ACSJTF)
RÉGI FALUSI BOLTOK

A második világháború előtti és az azt követő évek fa-
lusi szatócs és Hanga boltjai jelentős szerepet tölte-
tek be a falu életében. Ebben az időben a falusi ember
alig mozdult ki a falujából, s így szüksége volt arra,
hogy lehetőleg helyben tudja beszerezni a munkájához
megélete fenntartásához szükséges dolgait. A szatócs-
bolt kisebb falusi vegyeskereskedés volt, melyben étel-
miszert, ruházati- meg iparcikket, petróleumot, dohányt,
vasárut, gazdasági szerszámokat, italokat, egyszerűen a
legkülönbözőbb dolgokat egyaránt meg lehetett vásárol-
ni. Az áruválasztást sok minden szabályozta: a bolt
vezetője, a területen lakott emberek szokásai, hagyomá-
nyai, s még az is, hogy az ország melyik területén volt
az üzlet. Rendkívül fontos volt, hogy a bolt vezetője
erre a munkára alkalmas legyen, s a vevők igényeit mi-
nél jobban ki tudja elégíteni. Szükséges volt, hogy a
boltos becsületes, józan, szorgalmas, szerény, takaré-
kos, jellemes, jó kedélyű, szorgalmas, tisztá, magát
állandóan képző, lelkes ember legyen, akit a vevők be-
csülnék, és hozzá szívesen mennek. A bolti munka sokré-
tű volt. Fontos szerepet kapott benne a reklám. A falu-
si társadalom jelentős alakja volt a boltos, akiről a
népköltészet is emléket állított.

SALÁNKI ZSUSZANNA
(ELTE BTK)

ADALÉKOK EGY FINNUGOR NYELVÉSZ ÉLETEHEZ

A dolgozat Arvid Genetz múlt századi, valamint századeleji finnugor nyelvész életével foglalkozik. Röviden áttekinti életútját, beszámol gyűjtőtűzjairól, s részletesebben kitér néhány egyéb körülményre. Mivel nyelvtudományi munkássága mellett sokat tett a finn magyarországi, illetve a magyarok finnországi megismerettségéért, részletesebben kitér magyarországi kapcsolataira. Foglalkozik a Magyar Tudományos Akadémián tartott előadásával. Részletesen kitér Lämeenlinnai tanári tevékenységére, valamint ide kerülése, majd pedig az egyetemre való visszatérésének körülményeire.
Végül röviden foglalkozik költői munkásságával.

SAMU ATTILA
(JATE)
A TRAGÉDIA MEGHATÁROZÁSA GRIGELY JÓZSEF
KÖLTÉSZETTANÁBAN

Grigely tragédia-fogalmát közvetlenül Arisztotelész Poétikájának műfaji meghatározásával veti egybe dolgozatomban, különös tekintettel a "félelem és szánalom" felkeltségének és a "katharsisnak" problémájára.

Grigely József: Institutiones poeticae in usum gymnasiorum regni Hungariae et adnexarum provinciarum, Budae, 1807, 1821, 1827, 1831. A művet eredeti nyelvében és saját fordításomban idézem, ugyanígy Arisztotelész Poétikáját, itt Sarkady János műfordítását is bekapcsolom.

Grigely tragédiaképét a Költészetben III. könyvének VII-XI. fejezetében vizsgálom - ezek a tragédia meghatározását, tartalmát, formáját, befejezését, a tragédiáírás során felhasználandó előírásokat tárgyaló részek.

A két költészetben tragédiáról szóló fejezeteinek összehasonlítása során igyekeztem szem előtt tartani, hogy míg az első esetben leíró jellegű, vagyis a művészi gyakorlatot utólagosan követő-felmérő műről van szó, addig a másodikban előírások fogalmazódnak meg, előzetesen, egy eszményként felállított mércerendszerben - egy előírt-elvárt művészi gyakorlat számára ill. konkrét nevelési céllal, katekizáló formában.

SARUDI ÉVA
(JGYTF)

AZ OROSZ POLISZEMIKUS FRAZEOLÓGIZMUSOK ÉS
MAGYAR NYELVI MEGFELELŐIK

Dolgozatomban az orosz poliszémikus frazeológizmusok magyar nyelvre történő fordításának sajátosságait vizsgálom. 500 általam kiválasztott orosz frazeológizmus anyaga alapján.

A frazeológiai poliszémia nyelvi szintű egybevető vizsgálatát főleg orosz nyelvű szakirodalomra támaszkodva végeztem el, mivel a magyar nyelvészeti szakirodalomban a frazeológiai poliszémia problémája még elkerülte a nyelvészek figyelmét.

Dolgozatomban egyrészt a frazeológiai poliszémia kialakulásának folyamatát, a lexikai és a frazeológiai poliszémia sajátosságait elemzem, másrészt az orosz poliszémikus frazeológizmusok különböző jelentéseinek magyar nyelvű, adekvát megfeleltetését vizsgálom.

Két különböző nyelv, így az orosz és a magyar nyelv különböző poliszémikus frazeológizmusai jelentéseinek nyelvi szintű egybevető vizsgálata adaléku szolgáltathat azok lexicográfiai feldolgozásához, a műfordítás, valamint az orosz nyelv oktatása során felmerülő problémák megoldásához.

SASVARI LÁSZLÓNÉ
(PTE)
ÖNGYILKOSSÁGOT MEGKÍSÉRELT SZEMÉLYEK
METAKOMMUNIKÁCIÓJÁNAK VIZSGÁLATA

A dolgozást szerzője olyan videofelvételeket elemzett, amelyek az úgynevezett első beszélgetéseket rögzítik öngyilkosságot megkísérelt személyek és a körházi terapeuta között.

Célja metakommunikációs sajátosságok vizsgálata bizonyos kifejezések kimondásakor.

Előzményként felvázolja az öngyilkosság-megelőzés terén végzett kutatásokat, az eddig elért eredményeket.

E pályamunka közvetlen célja egy módszer kidolgozása metakommunikációs megnyilatkozások pontos mérésére, s e megnyilatkozásoknak a verbális közlésekhez való viszonyának vizsgálatára.

SIKLŐSINÉ BALLA ERZSÉBET
(JGYTF)

DOBROSSY ISTVÁN IRODALOMKRITIKÁI

Dobrossy István, az újságíró, kritikust és irodalomszervezőt szinte teljesen elfelejtette az utókor, holott a reformkorban kiemelkedő szerepet játszott.

Dobrossy életútja példázta, hogy Magyarországon a irodalom, a művészetek iránti érdeklődés a hazai társadalom polgárosodásával egyidőben különösen erősödött. Az, hogy Dobrossy István és Kazinczy Gábor lefordította Lamennais "Egy hívő szavai" c. művét, jól bizonyítja irodalmunk felzárkóztatására irányuló törekvéseit, hiszen Dobrossy Lamennaist az akkor Franciaország egyik legnagyobb írójának tartotta.

Dolgozatomban Dobrossy kiemelkedő kritikai írásainak és cikkeinek felkutatásával és elemzésével irodalomszervező tevékenységének céltudatosságát és újszerű-kritikai magatartását kívánom bizonyítani. Dobrossy nem csupán írni akart, hanem írásain keresztül nevelni is. Irodalomkritikai gondolkodásának legfőbb alapelvben: nemzet és irodalom összetartozásában megközelítette Toldy Ferenc szemléletét.

SIPŐCZ KATALIN
(JATE)

A VOSUL SZÍNEVEK VIZSGÁLATA

A színevek vizsgálata sok érdekességet rejt magában, hisz az egyes nyelvek színnévrendszerai nem egyeznek meg egymással. A spektrum folyamatos színmezőjét a nyelvek különbözőképpen tagolják, így sok nyelv között a színevek szó szerinti fordítása is lehetetlen.

A színnévkutatás egyik legjelentősebb és sok vitát kiváltó műve Brent Berlin és Paul Kay 1969-ben megjelent Basic Color Terms című munkája. 98 különböző nyelvcsaládba tartozó nyelven elvégzett tipológiai vizsgálatuk alapján hétfokozatú rendszert készítettek aszerint, hogy a nyelv hány színt különböztet el, és e rendszer a színevek kialakulásának sörrendjét is tükrözi. Dolgozatomban, melyben 15 vogul színnévet vizsgáltam meg, a színevek vizsgálatánál szerzett tapasztalataimat hasonlítottam össze Berlin és Kay teóriájával.

A vizsgált vogul színevek: jank, wojka 'fehér', sémel, piti 'fekete', wiyer, kēlp 'vörös', pum-ospa 'zöld', kassum, wostram 'sárga', aterxari 'kék', suli 'szürke, ősz', sémelxarpa 'barna, szürke', wiyerxarpa 'bordó, róti', wostram-wiyerxarpa 'narancssárga', sémelkēlp 'barnászürke'.

S. LAUTER ÉVA

(ELITE BTK)

PÁLFFY PÁL MÁDOR ÉS KÜRE

A dolgozatom célja Pálffy Pál körének rekonstrukciója az Országos Levéltár, kéziratárak, az esztendőmi második levéltár és a kiadott források és szakirodalom alapján.

Összehasonlítom a királyi Magyarország két egymás után következő vezető személyiségét: Esterházy Miklóst és Pálffy Pált, kiemelve eltéréseiket, és meghatározom azt az időszakot, amikor Pálffy a nádor örökébe lép, és pártja létrejön. Külön vizsgálom Pálffy nádorra választásának előzményeit és körülményeit, a párt magját és felépítésének rendszerét.

Ezenkívül foglalkozom a párt belpolitikájával, reformterveivel, kapcsolataival, a Rákóczi-házzal való viszonyával is.

SOMLÓ KATALIN

(ELITE BTK)

BLOK LÍRAI DRÁMÁINAK MŰFAJLI SAJÁTOSSÁGAI

A dolgozat első fejezetében elemzem egyrészt a drámai műforma átalakulásának irodalomtörténeti folyamatait, másrészt azt a hatást, amelyet az 1905-7-es forradalom gyakorolt Blokra. A forradalmi események hatására Blokban kialakul az igény a líra köréből való kilépésre és a történelmi menetek megértésére, erre szolgál a drámai forma.

A második fejezetben megállapítom, hogy a lírai drámák elemzésére nem használhatók a klasszikus kategoriák. Szerkezetüket tekintve Blok drámai ún. kétszintes drámák, ahol a költő a való élet és az általa teremtett ideálszint viszonyát vizsgálja. Ebből a szempontból elemzem Blok három 1906-os lírai drámáját.

A harmadik fejezet arról szól, mit jelent a "lírai" jelző a műfajmegjelölésben. Blok lírai drámai olyan művek, amelyekben a költő saját egzisztenciális problémáit, választáson való vívódását, a valóságsszint és az ideálszint összeegyeztethetetlen voltából fakadó válságát fejezi ki allegorikus-szimbolikus formában. Ezután azt vizsgálom, hogyan jelentkezik a líraiság a drámák szereplőinek, dialógusának, tér-idő viszonyainak szintjén, hogy alakul az önéletrajzi elemek jelenléte a darabokban, és vajon igazi színpadi drámák-e Blok lírai drámái.

SOMODINÉ NAGY ILONA
(ELITE BTK)

A LEVÉLSTÍLUS SAJÁTSÁGAI MIKES KELEMEN LEVELETIBEN

1. A levélműfaj eredete, sajátosságai
2. Mikes Kelemen leveleinek általános jellemzői
A leveleskönyv és a misszilis levelek keletkezése
A magyar és a francia levélírói hagyomány ötvözése
A leveleskönyv alapmotívuma; P. E. Grófnő,
A levelezőtárs alakja
3. A levélíró eszközök, az irodalmi igényű levélírás
módszereinek vizsgálata
A megszólítás, keltezés, a levélkezdő és levélzáró
formulák hangulatossága, változatossága
4. A levelek szerkezeti elemei
A figyelemkeltés; az új témát bevezető fordulatok,
az olvasmányanyag beolvasztása, a hír-motívum, a
levélidőcsérés motívuma.
5. Mikes leveleinek értéke.

SOMOGYINÉ KUKNYÓ TÜNDE
(BGYTF)
A POPINI-JELENSÉG

"Van-e, ki még emlékszik Popini Albertre?" Ezt a kérdést Kodály Zoltán teszi fel 1937-ben, dr. Popini Albert halála után 7 évvel.

Ki volt az az ember, akit a századelőn egy város ünnepeit, országos hírre tett szert, halála után pedig hamarosan elfeledték. Munkásságának értékelése a mai napig is várat magára. Különös személyiségének titkai még feltáratlanok.

Életútja a piarista szerzetestanárságtól a szabadkőműves gondolatokon keresztül a tanácsköztársaság forradalmi eszméivel való azonosulásig vezetett.

Saját hibáin kívül a Horthy-rezsim is oka, hogy pályája tragikus fordulatot vett.

A dolgozat ennek a sajátos értelmiségi életűnek a felvázolására tesz kísérletet.

STRASSZER GYÖRGY

(JATE)

MELIA LEROMBOLÁSA ÉS TERÜLETÉNEK KÉSGÖBBI TÖRTÉNETE
(EXKURZUS A PLUTARCHOSI "QUAESTIONES GRAECAE" 20.

FEJEZETÉHEZ

A priénéi szólásmondás "ὁ Πραρὰ δ' οὐκ ἀνότος" megnagyarázása kapcsán Plutarchos odavetődleg utal Sarmosnak és Priénének a harcaira, amelyeket (mint más forrásokból tudjuk) a két városállam a kisázsiai iónok által i. e. 700 körüli lerombolt Melia területének egy részéért egymás ellen folytatott. A dolgozat szerzője áttekinti az eseményekről fennmaradt kutatókat. Ezek vizsgálata alapján egyebek mellett kiigazítja a Plutarchosi mű mérvadó modern kommentátorának, W. R. Hallidaynek egy téves megállapítását, és hozzá Maiandrios miltétosi történetirő feliraton (Inscription von Priene 37) olvasható I. fragmentumának (Jacoby) a fordítását, amelyet mindáig senki el nem készített. A fentiekkel a meliai háborúnak és főleg a megsemmisített polis területe későbbi sorsának egy-két ponton teljesen újszerű ábrnyait képnét rajzolja meg a dolgozat szerzője.

SVEITICS ILDIKÓ

(KLTE)

A MAGYAR IS SZÖCSKA ANGOL MEGFELELŐJE

Egy angol regényből és annak magyar fordításából gyűjtött példamondatok elemzésével próbálom megvilágítani a magyar is szó és angol megfelelőinek használatát, a két nyelv közti különbségeket. A magyar nyelv sokkal gyakoribban használja ezt a kis szót, mint ahogyan az angol használja közvetlen megfelelőit. Ezért egy angolul beszélő magyar sokszor használná a szótárban felsorolt too, aswell és also szavakat ott, ahol egy angol inkább más eszközökkel fejezi ki az is szemantikai tartalmát. A szótárban első három helyen megadott 3 szó közül két-tő példamondataimban alig szerepel. Nagy számban találtam viszont olyan nyelvi eszközöket az is kifejezésére, amelyeket a magyar-angol szótár éppen csak megemlít. Érdemes lenne figyelni ezekre az eltérésekre, ha pontosabban szeretnénk angolul beszélni.

SCHMUCK ZSUZSANNA

A GÖDÖLLŐI GRASSALKOVICH-KASTÉLY

A szerző a bevezetőben foglalkozik a barokk művészet sajátosságával, a barokk világképpel. Összegezi a barokk stílus sajátosságait. A Magyarországi kastélyépítészetben figyelemmel kíséri a francia, az itáliai és a német hatásokat. Foglalkozik a Grassalkovich-kastély típusának kialakulásával, az építetőkkel és az építőikkel.

Bemutatja a család pozsonyi kastélyát.

Foglalkozik az épület külső megjelenését gazdagító társzművészetek alkotásaival.

A gödöllői kastély építéstörténetét 1744-től az 1986-ra tervezett felújításig szemléli. A kastély leírásakor bemutatja az építmény szerkezetét, díszudvarát, a szárnyakat, a homlokzatot. A kápolna őrzi a legmaradandóbban a 18. századi hangulatot. Az elemzés során hangsúlyt kapnak azok a jegyek, amelyek a Grassalkovich-kastélyoknál lelhetők fel.

Az analízis során kitekint és összehasonlít más hasonló típusú kastélyokkal. A gödöllői sajátosságok bemutatása során sor kerül a belső terek kapcsolatának elemzésére és a kastély rejtett szépségei és értékei is ismertté válnak.

SCHÖFFER ANDREA
(ELTE BTK)

A HÉT NAPJAIVAL ALKOTOTT SZÜSSZETÉTELEK
(BALINT SÁNDOR "ÜNNEPI KALENDÁRIUM" C. KÖNYVE ALAPJÁN)

Ezzel a témával Velledits Lajos foglalkozott először: az ünnepnapok magyar neveinek eredetét, első előfordulását kutatta. Erdődy József nyomán megemlíttem a naptár témakörét érintő, kódexeinkre vonatkozó néhány adatunkat. Ezután az "ébredésűpöntek", vóvasánap, fogó-öblítőszerda, süketpöntek, nagyépöntek -féle napnevek jelentésstani sajátosságaival foglalkozom; J. Soltesz Katalin tanulmányára támaszkodva kimutatható: tulajdonnév és köznévközötti határterület egyik fajtáját képezik. A szócikkek felépítésének ismeretese után következik az adattár, amely betűrendben tartalmazza a 84 napnevet és magyarázatotkat (áldozócsofűörtök-zöldcsűörtök). Ezt követi a nyelvi, névtani elemzés: az elnevezések szemléleti típusa szerint 10 csoportot különböztetünk meg (a napnevek túlnyomó része pl. "bőjtvel kapcsolatos"). Még két nyelvtani elemzést végeztem: az előtagok szófaja szerint, ill. szintagmatikai szempontból. Végül a napok gyakorisági megoszlását vizsgáltam.

SCHULTZ MÁRIA
(KLTE)

AMAZONTÖRTÉNETEK QUINTUS SMYRNAEUSNÁL ÉS VERGIILIUSNÁL

Quintus Smyrnaeus Porthomericája régtől fogva vitákra adott alkalmat. Kehmptow és Paschal szerint, amit később Becker és Keydell is elfogadott, Quintus latin költők műveiből merített, pl. Vergilius, Ovidius, Seneca. Vian, aki Heinze álláspontját követi, ezt tagadja; szerinte létezett egy hellénisztikus Illupersis, ami Quintusnak mintául szolgálhatott.

Vergilius és Quintus szövegének kapcsolataát próbáltam vizsgálni két kiválasztott szövegrész összevetésének alapján. (Vergilius Aeneis VII.803-817 és XI.432-945, és Q.S. Porthomerica. I. könyve.) Mindkét helyet nevezhetnénk amazonepizódusnak, hiszen Camilláról ill. Penthesiliáról van szó.

A vizsgált szövegrészek esetében úgy tűnik, hogy a párhuzamok nem elegendőek a Vian által feltételezett hellénisztikus előzmény megragadásához. Néhány esetben valószerűsíthető, hogy Vergilius hatott Quintusra. Ha mégis létezett volna egy hellénisztikus görög minta, melyet Vergilius is felhasználott, úgy az az Aeneisbe szervesen (s a befogadók számára, akik azt nem ismerték) felismerhetetlenül beépült és a római közönségnek megfélelő mondanivalót kapott. Vergilius hatása Quintusra annál valószínűbb, mivel a "testudo"-epizód megléte Quintusnál elég határozottan Vergiliusra mint átadóra utal, ahogy ezt Keydell kimutatta. Nem vethetjük el, hogy Quintus esetleg más szövegrészeknél is visszanyúl Vergilius művéhez.

SZABADI ISTVÁN
(KLTE)

A KORAI RÓMAI IRODALOM VISZONYA AZ ARISZTÓK -
RÁTIKUS ESZMÉNYEKHEZ

Ha szóba kerül a korai római irodalom, legtöbbször kezdetlegességéit emelik ki, függését a görög elődöktől. Pedig érdemes felhívni a figyelmet a korai művekben meglévő értékekre is. Jól beilleszthetők a korai, arisztokratikus vezetőségű Róma uralkodó eszméinek rendszerébe (virtus, honos, providentia). A közönség vizsgálataának bevonásával ezek a művek mélyebb tartalmat nyernek, a történeti-szociális kontextus ismeretében nemcsak primitív bölcselkedésnek tűnnek. Appius Claudius Caecus sententiái. Livius Andronicus nem lesz egyedüli irodalmi tevékenységével a korabeli Rómában. hanem a római irodalom már létező folyamatába illeszkedik.

SZABÓ DÁVID
(ELTE BTK)

QUELQUES ASPECTS DE L'ARGOT COMMUN

Miért választottam az "argot" vizsgálatát? Mit is értünk argotikus nyelven? Melyek az "argot" hagyományos illetve modern meghatározásai? Mit jelent a "közönséges argot" (argot commun) kifejezés? Hol a határ argotikus és familiáris (bizalmas) nyelvhasználat között? Melyek az argotikus szókincs képzésének főbb típusai? Létezik-e önálló argotikus szintaxis?

Mit jelent az, hogy "blanche", "caisse", "bafouille" vagy "proposer la botte"? Mi a "verlan", hogyan képezzük például a "femme" szó "verlan" alakját? Milyen argotikus alakok származhatnak a "policier (rendőr) szóból?

Ezekre és más hasonló kérdésekre igyekeztem választ adni Renaud, az egyik legnépszerűbb mai francia énekes szövegei alapján.

SZABÓ EMILIA
(BGYTF)
EGY NEMZEDEK LEGENDÁI

I. vagy felvezető fejezet, mely eléggé el nem ítélhető módon szubjektív:

- a nemzedéki probléma és ennek jelenléte Cseh Tamás és Bereményi Géza dalaiban,
- a dalok, ezek hatása, szerepe, utóéleté,
- a dalok értékelésének hiánya és ezen hiány okai.

II. Bereményi Géza rövid pályaképe

III. Műfaji és egyéb formai kérdések Bereményi műveiben

- Bereményi alkotásainak műfaji szoros összefüggésben vannak. Tematikájuk, képalakításuk, szerkezeti eleveik hasonlósága.

- A filmszerző képalakítás az irodalmi alkotásában.

IV. Motívumvizsgálat

- A történelem mint nemzedékváltások sorozata; az írók leginkább érdeklő fogalom. A generáció és a degeneráció fogalmak összefüggései. Bereményi nézőpontja - a család. A fényképmotívum. A múlt, a jelen és a jövő alakjai - családtagok. A személyekhez kötődő helyszínek. Az otthon után az iskola mint helyszín, az író tanár képe.

V. Bereményi Géza történelem- és nemzedékképe.

SZABÓ LUDIKÓ
(HSMTF)

ZENEISÉG SHAKESPEARE SZENTIVÁNÉJJI ÁLOM-JÁBAN

A reneszánsz zene, főként a madrigálok stílusjegyeinek összehasonlítása zene, főként a madrigálok stílusjegyeinek összehasonlítása Shakespeare drámáinak jellegzetes vonásaival. Az irodalom, tánc és zene kapcsolata és szerepe általában és Shakespeare korában. A Szentivánéjji álom felvonásonkénti elemzése zenei szempontból. Tartalmi és formai megközelítés. (A dallam, mint az érzés és logika ötvözete. Ritmus, hangszín, szavak által keletkezett érzetek a hangok által ébresztett érzetek helyén. Mindezek szerepe a drámában).

SZABÓ GÉZA
(JATE)

A GORZSAI KÉSBŐBRONZKOR-KORAVASKOR

A gorzsa leletből előkerült anyag feldolgozása. A kerámia anyaga és díszítése alapján kapcsolódása a keleti anyaghoz. A régészeti feldolgozás kiterjed az anyag leírására is.

SZABÓ P. CSABA
(JATE)

A SZÁZADELŐ MAGYAR VÁLASZTÁSI RENDSZERÉNEK
NÉHÁNY PROBLÉMAJA

1905-től a magyar belpolitika egyik legdinamikusabb alakítója a választójogi reform ügye volt. A legkülönfélébb politikai csoportosulások teremtetek (vagy kénytelenek voltak teremteni) választójogi ideológiákkal-
stratégiákkal, egyáltalán a választójogi probléma körül olyan hatalmas elméleti - "eszmei" - anyag termelődött, amely egy új megfigyelőpont kialakításának lehetőségét vetette fel a magyar századelő kutatásának néhány kérdéséhez.

E tanulmány bemutatja - ahol lehet, pontos adatok segítségével - a választási rendszer néhány alapvető tulajdonságát, utal azokra a tényezőkre, amelyek hosszú ideig több reformkísérletet meghírdítottak vagy félrevittek. A dolgozat elemzi az 1874-es választójogi törvény rendelkezéseit, különös tekintettel azokra a részekre, amelyek a választójog szűkkörűségét allandósították, és az országos aránytalanságokat fokozták. A szűken értelmezett választójogot kiegészítte a választási rendszer egyéb részeivel, olyanokkal is, amelyeket a törvény nem rögzített, de a választói jogot jelenlétekenyen befolyásolták. Megvizsgálja a választói körök kialakítását, a közgazdasági apparátus tevékenységét, a választás módját, helyét, időpontját, a választópolgárok osztályhelyzetét, nemzetiségét, korstruktúráját, földrajzi megoszlását.

SZABÓ ZOLTÁN
(ELTE BTK)

COGITIO ÉS A KARTEZIÁNUS IGAZSÁGKRITÉRIUMA

A dolgozat Descartes "Cogito" érvének újszerű logikai rekonstrukciójára tesz kísérletet, megkísérli a "sztenderd" interpretációs "csapdák" elkerülését. Gondolatenetének kiindulópontja Altrichter Ferenc "Cogito, ergo sum" c. cikke. A dolgozatban a "dubitatio" és a "cogitatio" modális logikai megfogalmazást nyernek, s a szerző bebizonyítja, hogy ebben az interpretációban, mely az S5 modális logikai kalkulációt teszi az érv formalizációjának "közegévé", a "Nem kételkedtem abban, hogy kételkedem" valóban szükségsszerű, logikai igazság. Ehhez szükséges "negatív" és "pozitív" szkepszis megkülönböztetése, ahol az első csak az, amely a logikai törvényeket magukat is kétségbevonja: azonban ez tulajdonképpen lehetetlen; ez a kételkedés nem mondhat semmit. Ezt valóban nem "győzheti le" a "Cogito" érv, ám e tény semmit sem jelent.

SZABÓ ZOLTÁN
(KLTE)

EMPIRIZMUS ÉS TRANSCENDENCIA A HORLÁ- BAN
(MAUPASSANT LE HORLA CÍMŰ NOVELLÁJÁNAK ELEMZÉSE)

A száz éve keletkezett Horlá-t a szakirodalom Maupassant egyik legjobban sikerült fantasztikus novellájának ismeri el. Egyebek mellett ez inspirálhatja a kutatót arra, hogy a maupassant-i fantasztikum természetét e szövegben vizsgálja. A dolgozat egyik legfontosabb célkitűzése is - a novella analitikus elemzése és egy lehetséges interpretációja mellett - az, hogy a szerző életművének ezt a "különös tartományát" az ún. realista művektől elkülönítve tegye a vizsgálata tárgyává. A dolgozat a novella helyszíneire építve írja le a szerkezetet, s ebből, valamint néhány kiemelt szövegrész politikai eszköztár igénybevételevel történetesebb elemzéséből azokra a következtetésekre jut, hogy a maupassant-i fantasztikum - szemben a naturalista, realista elbeszélésekkel - értelmezhető szimbolikusan, s így értelmezve, a novella műfaji keretein túllepve valamiféle totalitás megvalósításának fogható fel; alapvető világnézeti, filozófiai problémákat fogalmaz meg.

SZÁNTÓ ISTVÁN
(JATE)

MÉSZÖLY MIKLÓS ÉS A NOUVEAU ROMAN

A dolgozat lényegében két dologra koncentrált: részben igazolni kívánja azt a szakirodalomban elfogadott nézetet, hogy Mészölyre - legalábbis a 70-es évek közepéig - hathatott a francia "nouveau roman" mozgalma, irányzata; részben pedig e párhuzamba állítás Mészöly prózájának mint az újabb, legújabb magyar próza felvezető jellegét is igazolná.

SZÁNTÓ MARIANN
(ELTE BTK)
SEGÉDÍGÉK A MAI MAGYAR NYELVBEN

Dolgozatomban igyekeztem meghatározni a segédigé-
nek mint szófaji kategóriának az ismérveit, és megkí-
sérilem újabb, segédigészerű elemeket keresni. Konkre-
tizálva a célokat: 12 ígéről bizonyítom, hogy bizonyos
környezetben erős auxiliáris jellegük miatt nem tekint-
hetők főigéknek. E 12 ígét abc-rendben sorolom fel:
1/fog 2 / gyerünk 3/ kezd 4/ less 5/ marad 6/műljik
7/ nem árt 8/nem szűnik meg 9/ szökött 10/ talál 11a/
tetszik 11b/tessék 12a/van 12b/vojna

A felsorolt igéket a következő kritériumok alapján
jellemztem: a/ szófaji viselkedés (kettős szófajú vagy
csak segédige); b/ a paradigmája teljes vagy hiányos vol-
tai; c/ főigéként milyen vonatokkal bővíthető; d/ se-
gédigéként milyen kötött bővítménye van /c/ és D/ pon-
tokat csak kettős szófajú szók esetében alkalmaztam;/
e/ mi az adott segédige funkciója; f/ kifejtendő-e
mellékmondattal a segédigés szerkezet /bővítmény/: g/a
segédige és bővítményének szótendje. A felsorolás tar-
talmaz segédigéként eddig már számon tartott elemeket
is. Az auxiliaritás fokának a megállapítására -- félse-
gédige, kopula vagy segédigészerű az adott elem -- nem
vállalkozom.

Ha állításaim nem is bizonyulnak végérvényesnek,
a szófajtani kritériumok pedig megmásíthatatlanok,
dolgozatom mégis a mai magyar nyelv egy eddig alig vizs-
gált és igen lényeges témájára irányította a figyelmet.

SZEKERES ÁGNES
(ELTE AITK)

A KÖZÉPKORVÉGI KOLOSTORI IRODALOM EGY JELLEGZETES
TERMÉKE: A TELEKI-KÓDEX MAKÁRIUS-LEGENDÁJA

A tanulmány témájának kutatása azért érdekes fel-
adat, mert egyrészt az eredeti mű összehasonlító iroda-
lomtörténeti elemzése a középkori irodalom jellegzetes-
ségeit, kedvelt témáit tárja fel, másrészt a magyar
fordítás a magyar nyelvű világi epika létrejöttéhez
kapcsolódik.

A legenda a szent kalandos és teljeseen apokrif
történetből és az öt meglátogató három szerzetes uta-
zásának elmondásából áll. A három barát meséi, csodák-
kal teli utazása kapcsolódik a pokoljárás-irodalomhoz,
ezenkívül a Nagy Sándor-hagyomány is hatást gyakorolha-
tott a legendáíróra, aki - a Biblia mellett - az ókori
irodalomnak is jó ismerője volt. Kibogozhatatlan a téma
(főleg a Sándor-hagyomány) népmesékkel való kapcsolata,
és (mivel nem állt rendelkezésemre) az is, hogy a le-
genda magyar fordítója mennyire követi az eredeti szó-
veget. A fordító már Dante Isteni Színjátékát is jól
ismerhette, ellentétben az eredeti Vitaae Patru-beli
legenda IV. századi írójával. Érdekes az értelelés
problémája is: sokan az "alacsonyabbrendű" irodalom
kezdeteit látják Makárius legendájában és a hasonló
történetekben, ezért aránylag kevés az e témával fog-
lalkozók száma, pedig úgy érzem, ez a téma - éppen ko-
rabeli népszerűsége és szövevényes kapcsolatai miatt -
bővebb kutatást érdemelne.

SZEKERES CSILLA
(KLTE)
ULIXES. EGY GÖRÖG HÓS ADAPTÁCIÓJA A RÓMAI
IRODALOMBAN

A dolgozat a görög és a római irodalom sokat vitatott viszonyának kérdésköréhez kapcsolódva azt vizsgálja, hogyan nyilvánul meg a római irodalom önállósága egy olyan közismert görög mitológiai alak adaptációjában, mint Odysseus. A hős személyiségének ellentmondosságát illusztrálva röviden áttekinti a görög irodalomban, filozófiában betöltött szerepét, majd áttekintve a római irodalom területére két szerző, Vergilius és Ovidius Ulixes képét veszi alaposabban szemügyre.

Rámutat, hogy az Aeneisnek a görög tragédiákhoz, kapcsolódó Ulixes-rajza igen elítélő. Ennek fő okát abban látja, hogy az Aeneas képviselte ősi római értékek eszményének nemhogy a görög tragédiák álnok cseliszövője, hanem még a homéroszi eposzok Odysseusá sem felelt meg.

Ovidiuszal kapcsolatban mindennekejlött arra hívja fel a figyelmet, hogy a Metamorphoses XIII. könyvének "armorum iudicium"-a a szerző és Ulixes "viszonya" szempontjából igen problematikus, így a szakirodalomban erről kialakult kép felülvizsgálásra, újragondolásra szorulna.

SZEKERES GYULA
(DTF)
ÉLET A TANYÁN (ADALÉKOK A HAJDÚBŐSZÖRMÉNYI
PARASZTI ÉLETHEZ)

Dolgozatomban a hajdúböszörményi tanyasi életet mutatom be. A dolgozat bevezetéseként írok a különböző tanyatípusokról. Leírom a gulyás, béres, rugott, kishaszonbérli, törpe, nagytanyás és a nagybérli tanya-típusokat; miként számozták a tányákat; hogyan építették azokat. A dolgozat a tanyán előforduló főbb munkákról is leírást ad, a szántásról, a vetésről, aratásról, nyomtatósról, szénakészítéstről és a tengeri tőrésről. Írok a különböző jószágok tartásáról is. A külféle házkörűli munkák is megtalálhatók az írásban, a kenyérsütés, disznóölés, káposzta savanyítás, szappanfőzés, tengeri morzsolás.

Bemutatom miként éltek, dolgoztak, hogyan étkeztek, szórakoztak és hogyan nevelték gyermeküket a munkára a tanyasi emberek. Magukra utaltságukban milyen gyógy-módokat alkalmaztak, milyen hiedelmek foglalkoztatták őket, hogyan kapcsolták a használati eszközökhöz a misztikumot. Írok néhány használati eszközt készítéséről, és végül a dolgozat jobb érthetőségét elősegítve számagyarozatot is közlök. A függelékben hajdúböszörményi térkép, területelnevezésekkel, tanyaudvar és épület alaprajzok, illetve fényképek találhatók a tanyai életről.

SZIJÁRTÓ IMRE
(KLTE)

DOSZTOJEVSZKIJ: A SZELID TEREMTÉS C. KISREGÉNYE

Dosztojevszkij kisregényének főhőse az "ígyekszem megmagyarázni magamnak a dolgot" igényével tárja fel történetét. A vallomások jellegű kisregényből a szerző szava teljesen hiányzik. A szerző a mű fikciója szerint csak szerkesztőként lép fel. A zálogos tehát az események szubjektív értékelését nyújtja, és önelemzést is végez. Ilyen módon az olvasó kettős skálájú értékelési rendszert kap, ahol az egyik sor a történet, a másik pedig a zálogosnak a történethez való viszonya. Az elbeszélés, mint önértékelési kísérlet a történet lezárulása után néhány órával zajlik. A történet ideje három év és néhány hónap. A visszatekintés során hanguliyt kap a feltételezett közönséggel való kapcsolattartás. A kisregény kamaradarab jellegénél fogva nem szükséges a szereplők megnevezése. Az alakteremtés az elbeszélő "én" és "másik", az "ő" szembeállításával valósul meg. A zálogos és a felesége harca a lány öngyilkosságával végződik. Ez a megbékélt öngyilkosság egyfelzárkózott lélek válasza. A hódítás eleve csődöt mond.

SZIJÁRTÓ ZSOLT
(CPTÉ)
AZ INKOMMENZURÁBILITÁS MINT KOMMUNIKÁCIÓS
PROBLÉMA

A dolgozat első részében a szerző kísérletet tesz az inkommenzurabilitás tudománytörténeti - kritikai bemutatására. Összefoglalja Kuhn, Feyerabend és Fehér Márta ide vonatkozó nézeteit.

A dolgozat második részében fejti ki a szerző a megoldási javaslatait; hangsúlyozva, hogy a pályamunka címében említett probléma kommunikációelméleti feloldása lehetséges.

SZILÁGYI JÁNOS
(KLTE)

A KETTÉVÁLT TUDAT TRAGÉDIÁJA (CAMUS CALIGULA)

A dolgozat bevezetőjében az abszurd camus-i értelmzéséről van szó, mely a tudat válságaként fogja fel az egyén és a környezete közötti szakadék létrejöttét. A Caligula című drámát ennek a válságba került tudatnak a művészi megfogalmazásaként fogjuk fel. Figyelemmel kísérfjük annak a folyamatnak a lépcsőfokait, mely Caligula teljes meghasonlásához vezet.

SZILÁGYI MÁRTON
(ELTE BTK)

EGY NAGYKANIZSAI LAKTANYA FOLKLÓRJA

A dolgozat, amely egy követői Péterrel közösen írt terjedelmesebb nyelvészeti tanulmány része, egy nagykanizsai laktanya sorállományú katonáinak közösségét vizsgálja. Kísérletet tesz az embereket összekötő általános értékrend rekonstrukciójára. Felvázolja a hivatalos katonai hierarchiától függetlenül kialakuló sajátos belső tagozódást és az ehhez kapcsolódó elöljogokat, ismerteti a hierarchiában elfoglalt helyzet tárgyi jelzéseit is.

A készítés technikájával együtt különös gondot fordít a közösség önszabályozó mechanizmusainak bemutatására. Hosszabban értekezik a laktanyában szokásos diszkrétvékenységről, a tárgyalakotásról: ebben az esztétikumra törekvés igónyét véli felfedezni. Kitekintést ad a szöveges folklór jelenségeiről is.

A dolgozat - a szerző szándéka szerint - a hozzákapcsolódó szótárral rajzolna teljes képet egy mai laktanya esztendőnyi időszakáról. Ám ez a tanulmány talán eredeti összefüggéseiből kiragadva is adalékokat jelenthet egy szakirodalommal igencsak szűkölködő tudományterület további vizsgálatához.

SZILASI LÁSZLÓ
(JATE)

A CUPIDO-FIGURA (IKONOGRÁFIAI VÁLTOZÁSAI)

A dolgozat - módszertani, elméleti bevezető után, mely elsősorban az ikonográfiai vizsgálat jogosultságát és lehetőségességét hivatott bizonyítani - arra tesz kísérletet, hogy meg lehessen vizlatossággal, de összegző igényvel kövesse végig a Cupido-figura releváns jegyeinek (=figura+attributumok) változásait ill. a változások fő vonalait, nagyjából Properiustól Baudelaire-ig, elsősorban képzőművészeti, helyenként már vizsgált anyagra támaszkodva.

Az összegző áttekintést elméleti igényű summa zárja, amely a hagyományban létező figura fejlődését próbálja egzakta módon összegezni, azzal az igényvel, hogy felmutasson egy - esetleg általánosítható - tradíciómodellt.

SZILASI LÁSZLÓ
(JATE)

VOROSMARTY KORAI TÖREDÉKE (REGGE A HADJÁRATÓSBÓL)

A dolgozat - a választott, Csuri-Bernáth - féle motivummodelléma módszer kritikája, és felhasználásának indoklása után - kísérletet tesz a töredékek tipologizálásával összefüggően az esztétikailag releváns töredékeség meghatározására és elemzésére. Ennek eredményeit felhasználva elemzi az 1819-es töredéket, a korabeli rege-definíciókkal és konkrét művekkel is egybevetve.

A záró rész - összegzőesszerűen - feltárja az addig vizsgált mű életművön belüli kapcsolatait, különös tekintettel az 1820-as évek kiséposzaira és az allegória műfajára.

SZILASI LÁSZLÓ
(JATE)

KÉTI SZOMSZÉDÜR A HÓDOLTSÁG IDEJÉN

A dolgozat II. Battthyány Ferenc, soproni főispán és a Budán tartózkodó Mehemet (Mehmed) beglerbeg közötti 1622-es levélváltás egyik darabját elemzi, melyben a török Calendarium-ot és historias konju-et kért a címettől.

Battthyány, a török és a levélben közvetítésként szereplő Bathlen Gábor kapcsolatainak elemzése után kísérletet tesz a szerző a kért munkák lehetőségéről pontos meghatározására, majd ebből kiindulva tárgyalja Heltai Bonfini kiadásának (1575) témánk szempontjából fontosnak és tanulságosnak mondható részeit.

SZIRMAY-KALOS MARGIT
(ELTE BTK)

RÉSZLETEK A KALEVALÁBÓL (EGY FORDÍTÁS TÖRTÉNETE)

Fábián István plébános (1809-1871) Hunfalvy Pál barátságán keresztül kapcsolódott be a "finnisták" körébe. Finn nyelvtan c. könyve és Kalevala-fordítása ismerést és figyelmet kellett kortársai körében.

SZLAVKOVITS RITA
(JATE)

V. BRJUSZOV: "A TÜZES ANGYAL" C. REGÉNYÉNEK
ELEMZÉSE

Dolgozatom témájául Brjusov 1909-ben megjelent
summázó jellegű szimbolista regényét választottam.

Szándékom bizonyítani a summázó jellegét mely úgy
vélem, kimutatható a regény szerkezetében.

A regény egyes epizódjainak, történeteinek értel-
mezésével a Kierhegaard-i filozófiai rendszerrel való
eszméi kapcsolatot igyekszem kimutatni. A filozófiai
gondolatok a regényben, az orosz szimbolizmusban poé-
tikai alapelvekké váltak.

SZLAVKOVICS RITA
(JATE)

A "TÜZES ANGYAL" HELYE ÉS SZEREPE BRJUSZOV ÉLET-
MŰVÉBEN

Dolgozatom témájául Brjusov 1909-ben megjelent
summázó jellegű szimbolista /?/ regényét választottam.

Miért summázó jellegű?

Mert véleményem szerint az orosz szimbolizmus ten-
denciái fedezhetők fel benne, melyeket magának Brjusov-
nak a pályája is jelez, hiszen az irányzat csíráitól az
orosz szimbolizmus hanyatlásáig írt teoretikus és szép-
irodalmi műveket egyaránt.

A szándékom, hogy bizonyítsam e summázó jelle-
get, mely úgy vélem a regény szerkezetében is kimutat-
ható.

A regény egyes epizódjainak, történeteinek értel-
mezésével Kierhegaard filozófiai rendszerével való esz-
méi kapcsolatot igyekszem kimutatni. A filozófiai gondo-
latok a regényben, az orosz szimbolizmusban poétikai
alapelvekké váltak.

SZOBOSZLAI HILDA

(KTF)

EGY TÜNDÉRMESE SZÖVEGVÁLTOZATAI GYERMEKEK MESÉJÉBEN
(MORFOLÓGIAI ELEMZÉS)

A dolgozat egy tündérmese morfológiai vázát, történetének strukturális változatait, illetve egy vizsgálatot tartalmaz. A morfológiai váz összeállítására V.J. Propp által kidolgozott rendszerre támaszkodik, és saját jelekkel egészül ki. A mese történetének strukturális változása Berze Nagy János mesekatalógusa alapján mutatom be kiemelve a motívumokat.

A vizsgálatot Szekszárdon és Kakasdon, 4. osztályos tanulók között végeztem el 12-12 gyermekkel, akiket tudatos mintavétellel választottam ki az osztálytanulói közül. A vizsgálathoz a széles körben elterjedt Árgyelus királyfi és tündérszép Ilona című mesét választottam Illyés Gyula Hetvenhét magyar népmese című kötetéből. A vizsgálat célja a mese morfológiai átalakulásának a megfigyelése volt: az eredeti szöveg és a variáns elemek viszonyának feltérképezése. Az elemzésből kitűnik, hogy a nyelvi környezet befolyásolja a gyermek meseprdukcióját, gyakran alkalmazza a mai magyar nyelv hozadékait. Megállapítható, hogy a gyermekek meseérzékenysége és variációs készsége által a mese szerkezete változásokon megy keresztül. E változásokra a legjellemzőbb az elemek egy részének a kihagyása volt, de újabbak is gazdagították a mesét. Az új variánsok a fantázia szüleményei, melyekre a legnagyobb mértékben a köznap beszédfordulatok hatottak.

SZÓTS EDIT

(KTF)

A FLÓRA - VERSEK HELYE JÓZSEF ATTILA KÖLTÉSZETÉBEN

József Attila életét sokan kutatták. A Flóra-szerelmem vonatkozásában azonban a szakirodalomban kevesebb az elemző megállapítás, - talán az eddigi források szegénységére miatt is.

A Flóra-versek jelentőségét mutatja az idetartozó versek nagy száma is. Am a versekből nem következtethetünk pontossággal a biográfiai történésekre. József Attila szerelmesverseiben ugyanis vers és valóság nem mindig fedi egymást. (A jelenség különösen szembetűnő a Gebe Márta - vagy a Gyömrői Edit - szerelmem idején.) Ez látható a Kozmutza Flórához írott versekben is. Míg Flóra sokáig csak szimpátiát érez a (beteg) költő iránt - könyve tanúsága szerint -, József Attila verseiben az első időtől kezdve a mindent betöltő szerelmem érzése kap hangot. Az érzést a tudat is befolyásolja: a költő szerepet játszik, de a szerelmes férfi szerepe számára létkérdés, ebből merít "erőt az élet érdekében" (Március).

A dolgozat a Flóra-versek néhány motívumának (-szerelmem, hűség, úr- és csillag, anya, új világ) és születés, halál -) elemzésével a művekben feltáruuló lét-helyzet és szerep összefüggéseit kívánja értelmezni.

A Flóra-szerelmem versbelli kifejlődésének elemzéséhez a dolgozat kitér az azt motíváló léthelyzetre is.

SZIASKÓ ANDREA
(ELTE AITK)
A DRÁMAÍRÓ ILLEI JÁNOS

A dolgozat Illei János Jézusita alkotó két magyar nyelvű, iskolai színpadra szánt színművével: a Salamon és a Ptolomaeus című drámák elemzésével (Kassa, 1767.) foglalkozik.

Legfőbb szempontja, hogy a drámák témaválasztása, szerkezete és szövegfelépítése mennyiben tükrözi a Jézusita iskolai nevelésnek a színjátszással szemben támasztott követelményeit.

A dolgozat kiter a két mű drámaesztétikai szempontú összehasonlítására is.

SZÜCS MÁRIA
(JPTÉ)
KOLERAJÁRVÁNY 1831-BEN ZEMPLÉN MEGYÉBEN

A dolgozat az első magyarországi kolerajárványról igyekszik minél teljesebb képet adni a Zemplén megyei adatok és események kapcsán.

Forrásanyagát a Zemplén Megyei Epekkórsgót Elhárító Bizottságának iratai képezik, valamint az Adalékok Zemplén Vármegye történetéhez, Magyarország vármegyéi és városai (Zemplén) és Tilkowszky Loránd: Az 1831. évi parasztfelkelés c. könyvek ide vonatkozó részei.

A dolgozat választ arra keresi, milyen tényezők játszottak szerepet abban, hogy a járvány ilyen gyorsan és nagy mértékben elterjedt a megyében. Vizsgálja továbbá, hogy milyen intézkedéseket tettek a hatóságok, hogyan szervezték a kolera elleni védekezést, és milyen hatása volt ezeknek az intézkedéseknek a néptömegekre?

A járvány elemzésénél elengedhetetlen rámutatni arra, hogy milyen volt e korszak egészségügyi helyzete, de szólni kell a betegség előfordulását segítő tényezőiről, a jobbágyság életkörülményeiről is.

SZÜCS MARIANNA
(BDF)

AZ EGYIPTOMI ŐBIRODALOM MASZTABÁINAK RELIEFJEI
MINT A POLITIKAI HARCOK TÜKRÖZŐI

Az egyiptomi Őbirodalom végén, a VI. dinasztia utolsó uralkodójának korában a központi hatalom jelentős mértékben hanyatlott, az istenkirályság elvesztette jelentőségét. Ez a hanyatlás híven tükröződik a hivatalnokok, a főurak sírjaiban, a faldekorációkban is. A fáraó piramisa mellé temetkező főurak először az evlági életet kezdik ábrázolni; és ezzel saját szolgáikat is - feljűk fordulva - a fáraó elleni harcban. Mindez a halotti szövegekben is nyomon követhető, mivel erényként említik ha valaki nem tesz rosszat a szolgájának. Később már az addig csak a fáraó kiváltságának számító vallási szertartásokat is átveszik, mint például TI sírjában, ahol az egyiptomi művész kompozíciós készsége is jól kimutatható. A képek mondanivalója mellett nagy szerepet játszik a kép szerkezete is. Ptah-hotep sírjában a sivatagi vadászati ugyancsak a hanyatlást tükrözi. Kiemelt példaként említhető Szeneb törpe sírjában található kép is, mely szerkezeti szempontból is roppant érdekes.

A vizsgált képek alapján, nemcsak a politikai hatalom hanyatlása regisztrálható, hanem részleteiben is képet kaphatunk az egyiptomi képzőművészet kevésbé vizsgált területeiről.

TAKÁCS JÓZSEF
(JATE)
A DÉLSZIGET FOLYTATÁSA

Vörösmarty Mihály A délsziget című 1826-os eposz-töredékéről kitűnő szakirodalom szól. Ez az elemzés a töredék második énekére helyezve az értelmezés súlypontját, azokat az elemeket igyekszik feltárni, amelyek a folytatásra utalhatnak. Így rekonstruálni tudunk bizonyos szerkezeti elemeket, és megkísérelhetünk mondani valamit az "egész" jellegéről.

Az elemzés eredményeként azt feltételezzük, hogy a töredék később kapta A délsziget címet. Az "egész" jellegéről a keresés szóval mondhatunk valamit: s e keresés a kék virág keresésének a német romantikában meglévő motívumával áll a legszorosabb kapcsolatban. A feltételezhető szerkezet A Rom című Vörösmarty-mű négy álom-szerkezetével rokon.

A dolgozat a "filológia és a fantázia" alcímet viseli, s ezzel bevallja a szerző azt, hogy mindez istenkísértés, s rásútható magabiztos kijelentésként a tudománytalan jelző. Mégis, úgy véli, a tudományosságának van ilyen régiója is.

TAKÁCS JÓZSEF
(JATE)
ELEMZÉS A "MEGBŐCSÁTÁS"-RÓL

A dolgozat Mészöly Miklós 1984-ben kiadott kisregényéről szól. Az elemzés főbb csomópontjai a következők: a történet idejének rekonstrukciója, a görög mitológiából származó struktúrák felfejtése, s a művet átfonó dichotómiának és metafizikának a regisztrálása a megkülönböztetendő "elsődleges" és "másodlagos" történetben, a mű ismétléstechnikájában. A dolgozat nyelvenem képes jobban megközelíteni azt az irracionális valóságot, amely a mű tárgya, csupán a racionalitáshoz való viszonyáról beszélhet.

TEGYI ENIKŐ
(FITE BTK)

B. PASZTERNAK LEVELEK TULÁBÓL C. ELBESZÉLÉSÉNEK ELEMZÉSE

I. A levelek tulából mint korai elbeszélés, jól kapcsolódik Paszternak korai költészetéhez és költészetesztétikai koncepciójához.

II. Szerkezeti tagolása:

A levelek szövege mint szerzőjük belső átalakulásának tükrre: távolodás a romantikus költészet- és alkotásfelfogástól.

Párhuzamok Paszternak esztétikai frászaival.

Az írói szubjektum szövegének jelentősége: egy paszternaki észlelő-befogadó tudat érzékelései - háttere a levelekben tükröződő folyamatnak.

III. Az elbeszélés második része: párhuzam és ellentét a levelekben foglaltakkal.

A színész alakja mint az igazi alkotás szimbóluma. Újjászülések, átalakulások az elbeszélésben; - funkciójuk.

Az elbeszélés motívumainak elemzése: Tula jelentésének kibontása.

TÉCSY MARIANN
(JATE)

A helyzetmondatok szematikája a mai francia nyelvben

A dolgozat a helyzetmondatok (énonccs situationnels) jelentésével kapcsolatos problémákkal foglalkozik. Az ilyen mondatoknak az az érdekességük, hogy mivel elválaszthatatlanok attól a beszédhelyzettől, amelyben elhangzanak, szemantikai jelentésük elhalványodik, szélsőséges esetben teljesen el is tűnik, és csak ún. helyzeti (pragmatikai) jelentésük van. Az ilyen mondatok pontos megértéséhez nem elegendő a nyelv, a "kód" ismerete: ismerni kell a megnyilatkozás körülményeit, a beszéd külső, nem-nyelvi, pragmatikai aspektusait is. Az ilyen mondatok jelentésével kapcsolatos vizsgálódások közlelőbb vihetnek bennünket a pragmatikai jelentés természetének árnyaltabb megismeréséhez is.

A dolgozat 4 részből áll. Az első rész a helyzetmondatok fogalmát és nyelvben elfoglalt helyzet/szerepét vizsgálja meg; a második a helyzetmondatok egyfajta tipologizálását kíséri meg; a harmadik a helyzetmondatok parafrázisai lehetőségait tekinti át; míg a negyedik a helyzetmondatokkal kapcsolatos általános szemantikai problémákkal (szinonímia, poliszémia, homonímia) foglalkozik. Bár a példákban a mai francia nyelvből származik, a dolgozat megállapításai - mivel nem kötődnek konkrét nyelvhez, hanem beszédpszituációkkal kapcsolatosak - általános nyelvészeti szempontból is használhatók.

THURÓCZY HORVÁTH ANDREA
(ELTE BTK)

A RAVASZ ÉS A RÓKA SZAVAK SZÓFÖLDRAJZI
SZÓFAJTÖRTÉNETI TANULSÁGAI A HELYNEVEK ALAPJÁN

Ravasz és róka szavunk egy közös finnugor alapszó más-más kicsinyítő képzővel létrejött származéka. Az ómagyar korban az állat megjelölésére még elsősorban a ravasz szóigált. Ennek jelentésfejlődése és szófajtváltsa következtében a róka alak szilárdult meg állatnévként.

A dolgozat célja a ravasz róka szóföldrajzi megoszlásának és a ravasz róka váltás hozzávetőleges időbeli hatásainak felvázolása. Ebből talán arra is következtethetünk, hogy mely terület földrajzinev-állományára archaikusabb, hagyományőrzőbb.

Dolgozatomban az adatokat táblázatokba rendeztem, elkülönítve egymástól a régi és a mai állapotokat tükröző anyagot. A szemléletesség kedvéért az adatokat három kis térképvázlatra vetítettem. Ezek a 11-16., a 17-18., illetve a 15-20. századi helyzetet mutatják. A dolgozathoz egy 14 oldalas adattár csatlakozik.

THURÓCZY HORVÁTH ANDREA
(ELTE BTK)

ZRÍNYI DROSZ MONOGRÁFUSA, A. M. LUKJANENKO KÉZIRATOS
LEVELEI V: JAGICHOZ (1905-1908)

A. M. Lukjanenko 861 nyomtatott lapnyi terjedelmű műve a Zrínyi-fivérek és Frangepán Ferenc politikai tevékenységétől 1911-ben jelent meg Kijevben, s jóllehet 1912 óta megtalálható nemzeti könyvtárunk állományában, még a Zrínyi-kutatók körében is csak az 1986-ban vált ismertté!

Az orosz nyelvű Zrínyi monográfia felbukkanása már csak azért is meglepetést keltezt, mert szerzője eddig elsősorban nyelvészként volt ismert.

Hogyan jutott el ez az alapvetően nyelvészeti érdeklődésű tudós egy ilyen széleskörű irodalomtörténeti-történeti ismereteket igénylő mű megírásához? Ezt Vratislav Jagičhoz, a bécsi egyetem szlavisztikai tan-székének tanárához, a legjelentősebb horvát szlavistához 1905 és 1908 között írott levelei dokumentálják.

E leveleket közli magyar fordításban és magyarázó jegyzetekkel kísérve ez az ELTE Zrínyi-szemináriumán készült dolgozat.

THURÓCZY HORVÁTH ANDREA
(KOLLEKTÍV PÁLYAMUNKÁK)
(ELTE BTK)

ZRÍNYI-DOLGOZATOK III (1986)

Az ELTE BTK Zrínyi-szemináriuma (a 16 személyes dolgozat mellett) a Zrínyi-dolgozatok III (1986) évi kötetét kollektív pályamunkaként nyújtja be a XVIII. OTD-ra.

Ez a kötet ugyanis arról az időszakról ad számot, amelynek során felkészültünk a jelen konferenciára; ezért olvasható itt négy dolgozatnak rövid, első variációjára, illetve anyaggyűjtése.

De arról is tájékoztat a kötet, hogy az 1979-80-ban alakult Zrínyi-szeminárium évkönyvei tudatosan az OTDK-időpontokhoz kapcsolódnak: az I. az 1983., a II. az 1985. évi, ez a III. pedig a mostani konferenciához igazodik. Összefügg a Zrínyi-dolgozatok rendszeres megjelenése a Zrínyi Kiadónál 1985-ben megindult Zrínyi-Könyvtár sorozattal is. Annak I. kötetét (a Zrínyi-próza tudományos kiadását) a szeminárium öt alapítója rendezte sajtó alá. A már korrektúrában lévő II. kötet (az angol Zrínyi-életrajz) négy munkatársa szintén szeminarista. Az Esterházy (Mars Hungaricus-át közlő, nyomdakész III. kötetben ugyancsak szerepel három szemláriumi tag fordítóként, s a majdani magyar Lukjanenko-kötet egyik fordítója is szemináriumunk tagja lesz.

A Zrínyi-dolgozatok tehát a Zrínyi-Könyvtár előkészítő és kísérő melléksorozata: e körül nevelődnek, itt publikálnak először ama legfiatalabbak, akiknek közszereplési alkalmai az OTDK-rendezvényen és az azokat megelőző "házi felolvasó ülések".

TÓTH EDINA
(DTF)

VAJDA JÓZSEF ZALA MEGYEI PEDAGÓGUS HITVALLÁSA
AZ ÉNEK-ZENE OKTATÁS ÉS NÉPZENE KAPCSOLATÁRÓL

Dolgozatomban Vajda József életútját, zenei tevékenységét, dolgoztam fel. Nevezett Zalaegerszegben élő matematika-fizika szakos tanár. A felszabadulás után kezdte el pedagógiai munkáját, mellette a zalai népszokások, népzenei gyűjtésének szentelte életét. Hogy többet foglalkozhasson a zenével, megszerezte az énektanári diplomát is. Dolgozatom célja, hogy életét, pedagógiai és népzenegyűjtő munkásságát, módszereit, eredményeit bemutassam.

Irtam az ifjúsági- és a felnőtt közösségekben végzett zenei tevékenységről, eredményeiről. Tudományos munkásságán belül kitértem önálló gyűjteményeire (Cseréta partján, A zalai zölderdőben, Hallottad-e híret Zalaegerszegnek?); a MNT-ban megjelent gyűjtéseire egyéb publikációira. A mai zeneszerzőkkel való kapcsolatait bizonyítják a népzenei feldolgozások. Egyéb publicisztikai tevékenységét is ismertetem.

Vajda József élete, iskolai és iskolán kívüli zenei tevékenysége minden pedagógus számára példa lehet.

TÓTH ISTVÁN
(DTF)

A TISZAPOLGÁRI SZÜCSMESZTERSEG BEMUTATÁSA
A KOVÁCS CSALÁD RÉVÉN

Mivel családom férfi tagjai több generáción keresztül művelték, illetve művelik a ma már kihalt félben lévő szücsmeszterseg (melybe magam is belekóstoltam), ez a TDK dolgozatom megírására készített.

Tanulmányomban így módon egyben családtörténeti áttekintést nyújtok, valamint a tiszapolgári, illetve alföldi szücsmeszterseg egyes kapcsolataira is rávilágítok. Részletesen leírom a magyar szücsök mesterségbeli munkafolyamatait, műhelyét, a családi hagyományokon keresztüli

TDK dolgozatomban igyekeztem fotódokumentációval alátámasztott hiteles adatokkal adalékokat szolgáltatni a magyar néprajztudományoknak.

TÓTH JUDDIT
(BGYTF)
KAROS KÜZSÉG RAGADVÁNYNEVEI

A dolgozat célja Karos Község ragadványnevének feltárása és jellemző vonásainak vizsgálata.

A bevezető részben a faluról, Karosról közlök településtörténeti adatokat. Az első írott adat Karosról 1392-ből való. Közigazgatásilag nem önálló község, a felszabadulás előtt Alsóbereckéhez, ma pedig Karesához tartozik.

A tárgyalásban foglalkozom a ragadványnév művelével, szakirodalmi adatokkal mutatva be a névfajta fogalmának fejlődését.

A nevek tárgyalásában először a ragadványnevek funkciójával foglalkozom, bemutatva, hogy a funkció hogyan befolyásolja a községben a név használati formáját, a név eredetét (a névadási okot), a szófaját és alakítási jellemzőit. Majd a kérdéseket tárgyalom részletesebben. Mindent számadatokkal dolgozom, százalékos számításokat végzek, hogy az egyes típusok közötti arányok kitűnjenek. Végezetül a nevek életével foglalkozom.

Munkám során arra törekedtem, hogy a rendelkezésemre álló névanyagot minél több szempontból megvizsgáljam, de nem egymástól elszigetelten, hanem utalva az egyes szempontok között meglévő összefüggésekre.

TÓTH LÁSZLÓ
BAROKK TEREK RÓMÁBAN

E dolgozat a barokk építészet, ezen belül is a barokk térképzés-terialakítással foglalkozik. Konkrétan leszűkítve: a Rómában található terek a vizsgálódás tárgya. Ezek közül is a legkiemelkedőbb térképzéssel foglalkozik: Szent Péter tér, Piazza del Popolo, Piazza Navona, Capitolium tér, Piazza di Spagna. Két évvel ezelőtt lehetőség nyílt arra, hogy elutazzam Rómába, és ott megvizsgáljam a tereket és ezek szerepét a városstruktúrájában. Összevettem az elmúlt korok térsképzeteivel, illetve a későbbi korok tereivel; vizsgáltam, hogy ebbe a láncolatba, hogyan épül bele a barokk tér mint a téralkotás csúcsa.

Mindenekelőtt a mozgásban, a célhoz érésben kell keresnünk a terek és utcák létének indokait. A célhoz érést mindig a hozzájutás vezet be. A cél tartalma mindig valamilyen művészi kialakított tér vagy valamilyen épület lehet. A rendezésben alapvető elv az előkészítés, fokozás, kibontakozás elve, amely a barokk művészetben kristályosodott ki teljesen. Célja, hogy keresse a barokk által létrehozott értékeket és a változások mértékét. Minden tér kialakítása tükrözi az adott társadalom képét. Így itt is dominál a színpadisasság, az emelkedett hangulat, a pátosz. A barokk téralkotás elindított egy folyamatot, amely napjainkban is tart. A tér kifejező ereje a barokk korban, a szubordináció segítségével csúcsonodott ki a legjobban, a legműveltség-teljesebben.

TÓTH MÁRIA ZSUZSANNA
(ACSCJIF)

ARATÁS KÖNYVBAN A HAGYOMÁNYOS GAZDÁLKODÁSI IDEJÉN

A Rábaközi Könyvkiadó Társaság Lakói között tartott értekezést 1957-ben a szocialista mezőgazdaságra, ami jelentősen megváltoztatta a falu arculatát, és átforgatta az élet minden területét. A régi hagyományos gazdálkodás megszűnt, már csak az idősek emlékezetében él, ezért rendkívül sürgős ismeretanyagát, szókincsét rögzíteni, írásba átmenteni. A faluban már csak a kaszás aratásra emlékeznek, sarlóra nem. Ezt az eszközt csak marokszedésre, meg az állatok számára történő zöld szedésére használták az emlékezet határára belül. Az aratás eszközei, kivált résznevei mutatnak jelentős táji sajátosságokat. A kaszán nagykacs és kiskacs egyaránt található, a csapófát geráblának nevezik, a tarlót tarrónak mondják. A kasza élesítésénél kalapáló székelt, a kéve bekötéséhez kévekötő fát is használtak, melyek pl. Északmagyarországon ismeretlenek. Könyvben inkább kiskaszkaszkák voltak. Talán ezzel magyarázható, hogy a falu nem olyan gazdag aratási szokásokban, mint azok a települések, ahol urasági birtokok sokkal több ember végézte együtt az aratás munkáját.

TÓTHNÉ VESZPRÉMI LILLA
(ELTE BTK)

AZ INDIVIDUALIZMUS VÁLTSÁGA MINT A KULTÚRA ÉS
CIVILIZÁCIÓ ELLENTÉTÉNEK ALAPVETŐ PROBLÉMÁJA
(A. BLOK: A HUMANIZMUS PUSZTULÁSA ÉS V.J. IVANOV:
A HUMANIZMUS VÁLTSÁGA CÍMŰ CIKKEIBEN)

Az orosz szimbolisták ún. második nemzedékének e két tagja gyakorlatilag egyidőben alkotta meg, egymástól teljesen függetlenül e két cikket. Mindketten ugyanazt a problémát vetik fel benne, ugyanazt a kérdést teszik fel: Hova vezet az emberiség útja? Mi az emberiség jövője, milyen távlat nyílhat előtte? Ezek a kérdések pedig mindkettőjüknél a civilizáció és kultúra ellentétének a problémakörébe ágyazódva jelennek meg.

A két cikk elemzése szeretne rávilágítani a két szerző hasonló problémafelvetésének az okaira, a két szerző gondolati azonosságaira és különbségeire, megpróbálja a két cikken keresztül érzékelteni azt az európai szituációt, amelyre oly érzékenyen reagáltak nemcsak az orosz gondolkodók, hanem a nyugat-európaiak is. Az európai válsághelyzetből mind a két szerző keresi a kiutat. Szeretném elemezni, hogy ez a gondolkodásmód mennyire jellemző az orosz szimbolizmusra általában, és külön a szimbolisták 2. nemzedékére. Van-e az orosz gondolkodásnak valamilyen sajátossága, különössége, elsősorban a nyugat-európaihoz viszonyítva.

TÓTHPÁL TAMÁS
(KLTE)

SZŐLŐ- ÉS BORKULTÚRA PUTNOKON

A Putnok nagyközségi szőlő- és borkultúra sajátosságainak vizsgálata a fő szempont. Ezen belül a helyi tárgyi és folklorisztikai anyag ismertetése. A lakosságra kifejített hatása - munkaszokások, munkaeszközök, pincék építési módzatai, a környező nagy borvidékek hatása a putnoki szőlőművelésre. A helyi specifikus kérdéseken túlmenően a szakirodalom és levéltári kutatás idevonatkozó részeit is ismerteti a dolgozat. E szőlőkultúra szerkes kapcsolata az ország más területein lévő szőlőművelő és bortermelő vidékekkel igen lényeges, hiszen a táj adottságai kötődnek a többi vidékeken tapasztalt azonos jellegű és azonos problémákkal bíró területek álltalános, és a néprajz szempontjából fontos kérdésköréhez.

TÓTH RÉKA
(ELTE BTK)

A GIOVANNI SAGREDONAK TULAJDONÍTOTT "LE MARS A' LA
MODE DE CE TEMPS" (1672, APP. H. 971)

Az ELTE Zrínyi-szeminariumán készült dolgozat ismerteti és elemzi a Le Mars à la mode de ce temps (a liège, dans le Royaume de Vulcain, 1672), azaz az (Ezen időkhöz szerinti való Mars liège-ben, Vulcanus birodalmában, 1672) című párbeszéd formában írt és névtelenül megjelentetett francia kiadvány Zrínyi Miklósról alkotott képét, valamint megkísérel meghatározni a Le Mars keletkezési idejét (1664) és helyét az 1663-64 folyamán megjelent hasonló művek sorában. A Molnár Sándor OSZK-beli kéziratot másolatairól (fol. Gall. 75/1) ismert feltevezett szerző, Giovanni Sagredo, az 1661-1665 között Bécsben tartózkodó velencei követ szerzőségét tényekkel és adatokkal próbálja alátámasztani.

A dolgozathoz függelékként csatlakozik a Le Mars teljes magyar fordítása, amelyet a Zrínyi Kiadó jelentet meg a Zrínyi Könyvtár III. kötetében.

TORDAI GYÖRGY
(ELTE BTK)

EGY 15. SZÁZADI FŐURI CSALÁD FAMILIARISAI

A Héderváry-család Héderváry Lőrinc nádorságával (1437-47) érkezett befolyása tetőpontjára. Lőrinc az ősi Győr megyei birtokok mellé a családot Tolnában az elsők közé emelő uradalomokat szerzett; szerzeményei ténylegesen két fiát: Imrét és Miklóst gyarapították. A dolgozat a három familiáról próbál képet rajzolni, vizsgálva a familiák állandóságát, a familiáris családok és a Héderváryak közötti kapcsolat szilárdságát, a familiáris származását, egyéni sorsát, műveltségét; kitér a familiárisok által ellátott feladatkörök csoportosítására, az egyes feladatköröktől való felemelkedés lehetőségére; figyelemmel kíséri a familiárisok származását: tükröződik-e a Tolna megyei birtokok megszerzése a familia összetételében.

Az eredményeket summázva megállapítható: a legmagasabbra a nádor familiájában lehet emelkedni; a familiárisok rétegződése kimutatható; a 15. sz. második felétől szaporodnak az ügyvédi megbízatások stb., végül a birtokok súlypont-eltolódása csak a második generáció familiájának származásában mutatható ki (Héderváry Imre és Miklós), de itt sem kerülnek döntő fölénybe a tolnaiak.

TORMA ZSUSZANNA
(ELTE ÁITK)

CZAKÓ ZSIGMOND TÁRSADALMI DRÁMÁI

Aki tövis közt bolyongott - írja Arany János Czakó emlékére. Ki volt Czakó Zsigmond? Barátjaként tisztelte Petőfi; feltekintett rá Jókai és a század nagy színeszei: Egressy, Szentpétery, Lendvai.

Mi vezethette arra, hogy 27 évesen véget vessen életének? A könnyű siker, a túl korán jött megbecsülés, aztán az elfeledés, a meg nem értés elegendő-e az öngyilkossághoz? Rejtélyes-e halála, ha figyelembe vesszük családottságának okait?

Létezhet-e drámaértő közönség filozófiai kultúra nélkül? - teszi fel a kérdést Lukács György. Czakó Zsigmond dramaturgiájával, műveivel, gondolatrendszerével keresek feleletet.

Vannak-e elődei? Tette-e valmit a magyar dráma felvirágoztatása érdekében?

Hol marad az értékelmezése? Hol a helye irodalomtudományunkban?

... A dolgozat ezekre a kérdésekre igyekszik válaszolni Czakó Zsigmond gondolataival, műveinek elemzésével.

TÖRÖ GÁBOR
(JLTE)

A RAVENNAI GALLA PLACIDIA MAUZÓLEUM

Dolgozatomban bevezető része Ravenna virágzásának vázlatos történetét tartalmazza. Részletesebben tér ki Galla Placidia uralkodásának ill. életének időszakára, az V. század első felére, párhuzamosan ismerteti a császárnő életének történetét. A művészettörténeti elemzés először a ravennai művészet kialakulásának, az V. század második negyedének monumentumait említi meg, és érinti a "ravennai stílus" problémáját. Az ún. Galla Placidia mauzóleumot illetően a dolgozat felsorolja az épület rendeltetését vitató argumentumokat, és állást foglal ezekkel kapcsolatban, ám a döntés igénye nélküli. Ezt az építészeti leírás, majd a mozaikgyűjtés ismeretése követi. Itt található az ikonográfiai tartalmak elemzése, a megjelenő szimbólumok eredetének kutatása párhuzamos előfordulásaiak segítségével. Dolgozatomban különösen részletesen foglalkozik az evangélista szimbólumok V. századi ábrázolásainak elemzésével és a "lelkes élőlények" eredetét kereső hipotézissel. Befejtés: az épület ikonográfiai programjának átfogó elemzése.

TÖRÖK ÉVA
(OTF)

HAJDÚDOROG FÜLDRAZJZI NEVEK

A bevezetés a földrajzinev-gyűjtés fontosságáról, a gyűjtés minkéntjéről szól, és bemutatja az adatközlőket. Ezt követi a helység rövid története, amely egészen az avarkorig nyúlik vissza. Mivel Hajdúdorog - ahogy az nevéből is kitűnik - hajdúváros, településszerkezetének bemutatása általában a hajdú települések elrendeződésével ismertet meg. A történeti áttekintés magában foglalja a helység nevére vonatkozó hipotéziseket is. Ezt az adattár követi. A betűrendbe szedett szócikkekben a köznyelvi kiejtést a tájnyelvi követi, ami valamelyest tükrözi a vidék nyelvjárást. Majd a névadásra vonatkozó adatok, hipotézisek következnek; illetve az objektum pontos helyének, fekvésének, alakjának leírására kerül sor, ha ezek kapcsolatba hozhatók nevének kialakulásával. A névanyaghoz térkép is csatolkozik, amely a hatáiban való tájékozódást szolgálja. A következő fejezetben a gyűjtött anyag tipologizálását végzi el a szerző, (főként J. Soltész Katalin: A tulajdonnép funkciója és jelentése című művére támaszkodva). Mindezt a földrajzi köznévek és helyzetviszonyító elemek szótára egészíti ki.

TÖRÖK MÁRIA
(JATE)

L.N. TOLSTOJ "AZ ÖRDÖG" C. ELBESZÉLÉSÉNEK ELEMZÉSE

Dolgozatomban azt szeretném bemutatni, milyen problémákat vet fel "Az ördög" c. elbeszélésben a kései Tolstoj életműre jellemző személyiség-konceptió.

Az elbeszélés főhőse, aki mintegy nem ismeri el a személyiség-probléma létezését, gondolkodását és magatartását ezért a probléma-mentesség jellemzi, amelynek az az alapja, hogy az élet tudatosan irányítva értelmessé, kellemessé és teljessé tehető, vagyis a problémák megelőzhetők illetve kikerülhetők. Mindezek következetes megvalósításában áll Jevgenyij életcélja. A bonyolult társasági konvencióknak és neveltetése által beléoltott ösztönzéseknak engedve, vélt igényei szerint fogadja el az életeszmenyt és a hozzá tartozó értékrendet. A személytelen szervenvedély jelentkezése révén bizonyosodik be a hős álláspontjának tarthatatlansága és torkollik tragédiába sorsa.

TRICK VERA
(JPE)

SIR OSWALD MOSLEY ÉS AZ ANGOL FASISZTA MOZGALOM

Dolgozatom témája az angol fasiszta mozgalom.

Nagy-Britanniában számos fasiszta szervezet létezett, mozgalomná azonban egy szervezet tudott válni a British Union of Fascists (Fasiszták Brit Szövetsége). Vezetője Sir Oswald Mosley 1932-ben alapította szervezetét, amely 1940 végéig működött.

Az angol fasiszta mozgalom sajtóos a fasiszta mozgalmak között. Benne a gazdasági modernizáció igénye dominál. Sir Oswald Mosley a fasiszmust eszköznek látta a gazdasági modernizáció megvalósításához.

A vezető gazdasági nézeteiből kiindulva elemzem a mozgalmat. Sir Oswald Mosley a 20-as években jelentős politikus, tizenhármas évig parlamenti tag, sőt 1929-ben Mac Donald második munkáspárti kormányában tárca nélküli miniszter.

Az angol fasiszta mozgalom sajtóos vonása, hogy politikusi karriert befutott ember alapította, aki rosszul értelmelte illetve helytelenül ismerte fel a válság politikai következményeit. Akkor válik fasisztává, amikor nézeteinek egy része a polgári demokrácia keretein belül is megvalósulóban van.

Dolgozatom utolsó részében az angol fasiszta mozgalom bukásának okait vizsgálom.

ÚJVÁRI NÉ GERCSÁK ANIKÓ
(ELTE ÁITK)

A GYERMEK NYELVI RENDSZERÉNEK FEJLŐDÉSE AZ
ELSŐ HÁROM ÉLETVÉBEN

Dolgozatomban szinkron vizsgálati módszerrel próbálok bemutatni saját gyermekem nyelvi rendszerét: mint élő, eleven, funkcionális egységet.

A hangtani, szótani, mondatnani fejlődés vizsgálatának végső tanulsága: a kétéves nyelvvállalatra jellemző egy sajátos, befejezetlen rétegezethez, - a hangrendszerrel a mondatfűzőkig. Ez hároméves korra megszűnik, s a nyelvi rendszer mindenben a köznyelvi normáknak megfelelő lesz.

Tudományos szempontból sem haszontalanok talán a megfigyelések, hiszen az egyes gyermek nyelvi fejlődése összehasonlítható alapul szolgálhat a felnőttek nyelvi rendszerének kutatásához. Sok-sok ilyen szinkron vizsgálat segíthet a tudósoknak abban, hogy univerzális érvényű megállapításokat tegyenek.

Az egyedi megfigyelések inkább csak hipotézisek alapját képezhetik. Mindenesetre bonyolult, de egyben izgalmas feladat megragadni azt a kommunikációs folyamatot, amelynek során a gyermek önálló a nyelv segítségével is társadalmi lénygé válik.

ÚJVÁROSI ANDREA
(KLTE)

LÉLEKÁBRÁZOLÁS ÉS TÁRSADALOMRAJZ A "KREUTZER
SZONÁTÁBAN"

A dolgozat Tolsztoj "Kreutzer szonáta" c. kisregényét vizsgálja a lélekábrázolás szempontjából.

Tolsztoj felfedezte a lélek két összetevőjét: az állandó és a változó újfajta összetűgtségét. A dolgozat e két meghatározó tényező kölcsönhatását vizsgálja. Az állandó összetevőt a jellemek rendszereként, a változót pedig a tettek motivációjaként értelmezi. A motívációt két részben:

1. a társadalmi-történelmi meghatározottság
2. a zene motíváló hatása

szempontjából elemzi. Az első kapcsán képet kaphatunk Tolsztoj társadalom-felfogásáról, utóbbi pedig lehetővé teszi ad Tolsztoj és a zene kapcsolatának vizsgálására.

A dolgozat harmadik része a kisregény felépítésével foglalkozik. A beethoveni zongora-, hegedűszonáta presto tételének szerkezetével veti össze annak bizonyosságát, hogy a prózai mű nem egyszerűen a jól elkülönítható hármas tagolásban hasonlít a zeneműre, hanem megtalálható benne a beethoveni szonáta-forma sajátosságai.

VALENTINYI KLÁRA

A TERMÉKENYSÉG-MÍTOSZ JEGYEI J. ZAMJATYIN "ÁRADÁS"
C. MŰVÉBEN

Dolgozatom első felében a termékenység-mítosz, valamint az ehhez kapcsolódó rituálék azon jegyeit összegzem, melyek a dolgozat második részében elemzett Zamjatyin-elbeszélésében a mű szimbolikus jeleivé szövéődnek.

Az elemzés során próbálom feltárni azt a mechanizmust, melyben e rituális elemek értelmeződnek, s mely megteremtí az elbeszélés különlegesen rétegzett struktúráját.

Mindenekeelőtt azokat az összefüggéseket igyekszem kimutatni, melyek felfedezhetők a mű cselekményének egyes mozzanatait és egy meghatározott rituális esemény-sor között.

VALUCH TIBOR
(KLTE)

PARASZTI TÁRSADALOM ÉS HELYI KÖZIGAZGATÁS
(HOMOKMÉGY TÁRSADALOMRAJZA 1956-61)

Dolgozatomban, kísérletet teszek konkrét mikroteradalmi térben lezajló társadalmi folyamatok rekonstruálására. Megítélésem szerint a választott periódus egy korszakos esemény-sor részeként egy átalakítási folyamat lezárulását jelenti a falusi, illetve ekkor még döntő vonásaiban paraszti társadalomra nézve; egyben új társadalmi struktúrák, stratégiák, szokások kiinduló pontja is. A korszakhatárokról: véleményem szerint 1956 fontos szakaszhatár abban a korszakban, amelynek egyik jellemzője a mezőgazdaság központi irányítását célzó törekvés. 1956-ban a közvetlen demokratikus társadalmi irányítás kísérletével együtt a fentebb említett törekvésnek igen erős szakos és kíméletlen formája a be-szolgáltatási rendszer is megbukott. Az általam vizsgált szakasz záródópontja az 1961-es év, melynek során a hatalom szempontjából sikerrel zárult a kollektívizálás, másfelől átmenetileg visszaszorult a paraszti áru-termelés illetve annak önálló kisbirtokra alapozott formája majdnem megszűnt.

Kutatási résztémáim a következők voltak: a helyi közigazgatás szervezete, hatásköre és működése, a végrehajtóapparátus személyi összetétele és változásai a képzettség, a vagyoni helyzet, a rokoni és ismerettség kapcsolatok függvényében; a vizsgált időszak gazdálkodás története; a társadalmi struktúra kérdései. Ha a kutatásból levonható tapasztalatok eiol közelítünk, akkor egyértelműen kiderül, hogy a helyi közigazgatás szervezete, bár önállósága a hatvanas években nőtt, nem képes a helyi érdekek hatékony és formális érdekvédelmére.

VÁRADI ÉVA

(CTF)

EGY 19. SZÁZAD ELEJÉI SÁROSPATAKI KÉZIRATOS
VERSGYŰJTEMÉNY ELEMZÉSE

A pályamunka egy 19. század eleji sárospataki kéz-
iratos diák - versgyűjtemény, Battha Bálint kótatárá-
nak bemutatására, elemzésére vállalkozik.

A bevezetés - a szakirodalom alapján - általában
jellemzi a sárospataki kéziratos diákirodalmat, szól a
gyűjteményes kötetek sajátosságairól. Ezt követően a
részletező bemutatás áttekinti a kötet mintegy kétszáz
levélnyi kéziratot szövegét, láttatja a kéziratot diák-
irodalomra általában is jellemző sokszínűséget, tematii-
kai gazdagságot.

Battha Bálint kótatárának értéke - többek között -
a folklórszövegek viszonylag nagy számú megőrzése. A
versgyűjtemény több mint másfél száz oldalon, száználolc-
van darab általában jól olvasható népdalszöveget, vagy
ahhoz közel álló, azt valószínűsítő folklórananyagot
tartalmaz.

Közismert, hogy Magyarországon a tömeges gyűjtő-
munka csak később kezdődik el, így az ismereteltett kö-
tet keletkezése (1804-1808) a Révai és Kultsár - fel-
hívás közöttt helyezendő el. Ezért Battha Bálint kóta-
tára folklórgyűjtésünk egyik korai emléke is.

A dolgozat befejező része az incipit sorok fel-
használásával a kötet bibliográfiával leírását végzi el,
amelyhez mellékletként néhány jellemző szövegtípus
fénymásolata kapcsolódik

VARGA ÉVA KATALIN

(ELTE BTK)

A FEN IGE ÉS SZÓCSALÁDOJA

Az általános és alkalmazott nyelvészet tanszéken
működő "motivációk a nyelvben" c. speciális kollégium-
mon kidolgozott módszer alapján az etimológiai vizs-
gálatot szinkron nyelvi anyagon végeztem a magyar
nyelv szótárainak anyagára támaszkodva. A vizsgálat
célja: a FEN által ismeretlen vagy bizonytalan e-
redetű szavak bekapcsolása már ismert szócsaládokba.
A közös eredet igazolásának kritériuma a hangtani
és szemantikai egyezés. A fenti módszer alkalmazásá-
val elemeztem a fen ige szócsaládját.

VARGA JUDIT
(ELTE ÁITK)

KISÉRLET A 17. SZÁZADI KÖNYVCÍMEK STILISZTIKAI
ELEMZÉSÉRE

A 18. század címadási szokásaival foglalkozom dolgozatomban. Azért ezzel a századdal, mert itt a leglátványosabb a változás. A századforduló 200 szavas címmammutjától a 19. sz. elejére nagyjából eljutunk a modern, rövid, tömörségre törekvő címadásiig.

A 18. sz. eleji címek nemcsak bőséges információt hordoznak, hanem stílusértékük is nagy. Különösen a bennük található bibliai képek igen hatásosak, mozgósító erejűek. A címekben szereplő szóáradat elsődlegesen a kor egyik stílusirányzatának, a barokknak köszönhető.

Néhány szerkezeti rajzzal szemléltetem ezeket az igen hosszú címeket, majd bemutatom egyszerűsödésük folyamatát. A stílusváltás a felvilágosodás és a nyelvújítás hatására következik be, de egyéni írói lelemény és ízlés is megmutatkozik benne.

Már csak a könyvcímek elemzése révén is megérkezhetjük egy század atmoszféráját, gondolkodását; - erről tanuskodik ez a dolgozat.

VARGA MIKLÓSNÉ SZABÓ MÁRIA
(OTF)

JANIKOVSCZY ÉVA MŰVEINEK STILISZTIKAI ELEMZÉSE

A dolgozatom célja Janikovszky Éva műveinek nyelvi-stilisztiikai elemzése, vagyis annak vizsgálata, hogy milyen jellemzői vannak az író egyéni stílusának, a nyelvi eszközök hogyan szolgálják mondanivalóját, mennyire tükrözi a mű - sokszor éppen a különleges nyelvi megoldások segítségével - a gyerekek problémáit és gondolkodásmódját. A hagyományos stilisztiikai megközelítést a dolgozat a funkcionális stilisztiika szempontjából egyesíti. Felhasználja a modern nyelvvelméleti megközelítéseket, például a modalitás fogalmát a mondatok vizsgálata során vagy a kommunikációelmélet szempontjait. A dolgozathoz átfogó képet kapunk Janikovszky egyéni stílusának összetevőiről, nyelvtrétegbeli, szóincsbeli mondatstruktúrái sajátosságairól három kiválasztott mű alapján. Sok példa segítségével győződhetünk meg arról, hogy Janikovszky stílusának legfőbb jellemzője, az élőbeszéd, közelebbről az ifjúsági nyelv irodalmi célú felhasználása.

VÁRKONYI GÁBOR
(ELTE BTK)

WESSELÉNYI FERENC NÁDOR PÁLYAKEZDÉSE 1609-1641

Dolgozatom Wesselényi Ferenc életét 1644-ig követi. Céjom megmutatni azokat a hatásokat, eseményeket, melyek döntően befolyásolták Wesselényi Ferenc pályáját.

Wesselényi Ferenc nagypapja id. Wesselényi Ferenc Báthory István Lengyel Király udvarában szolgált. Báthorytól kapta a család első erdélyi és lengyelországi birtokait. A nagypapa Lengyelországban fényes remesznasz udvart alakított ki, ezt bizonyítja többek között Balassi Bálinttal való kapcsolata. Az apa, Wesselényi István a királyi Magyarországon szerzett a család számára birtokokat. Házasságával megszerezte az Esterházy-családrókkonszágot és rokonszenvéit.

Wesselényi Ferenc iskolái elvégzése után Olmützben és Nagyszombaton tanult; Bethlen Gábor és Esterházy Miklós körében is szívesen látott személy volt. Wesselényi számára mégis a meghatározó kapcsolat Esterházy Miklós barátsága volt. A nádor környezetéből kerültek ki barátai (Batthyány Ádám, Révay László) és a nádor segítségével jutott első hivatalához, a füleki kapitánysághoz. Wesselényi hivatalát jól ellátta, önálló akciókat is szervezett. Esterházy körében mozogva a füleki kapitány a kor politikai törekvéseibe is bekapcsolódott, fontos szerepe volt a lengyelországgal való kapcsolattartásban.

WESSPRÉMI ESZTER
(BGYTF)

AZ IDEGEN SZAVAK HELYZETE A SAJTÓ NYELVÉBEN

Mai magyar nyelvünk egyik jellemzője az idegen szavak gyakori használata, ezért indokolt, hogy helyzetüket felmérjük. Dolgozatom első részében a szakirodalom alapján röviden szólok az idegen szavak divatjának okairól, fogalmáról, felosztásáról és értékeléséről.

A második részben hat sajtótermék (Valóság, Heti Világgazdaság, Magyarország, Népszabadság, Esti Hírlap, Kelet-Magyarország) anyagából kigyűjtött idegen szavak értékelése és csoportosítása található.

Az idegen szavakat szerkesztjük, eredetük, nyelvi beilleszkedésük szerint különítem el, és szólok azokról a témakörökről is, amelyekben előfordulnak. Táblázatban néhány statisztikai adatot is közlök.

Az összegezésben az elvégzett munka tapasztalatait foglalom össze, jelezve a kutatás további feladatait.

VIDA ZSUZSA
(JATE)

A DIALÓGUS PROBLÉMAJA PASZTERNAK KÖLTÉSZETÉBEN

Dolgozatomban azt vizsgálom, hogy a Korai Paszternak alkotásfilozófiájának központi eleme, a dialógusra való törekvés és annak megvalósítása hogyan változik meg a 40-50-es évekre; beszélhetünk-e még dialógusról; s hogyan függ ez össze a költői én szerepének megváltozásával.

A dialógus kategóriáját filozófiai értelemben használom. Paszternak korai költészete kapcsán egy egész dialógusrendszerről beszélhetünk, ahol kapcsolatot jön létre a költő által szubjektívizált transzcendens és empiria között, e kapcsolatban válik értelmessé a lét, e találkozás feszültsége hozza létre az alkotást, a verset.

A fiatal Paszternak hisz saját mindenhatóságában, abban, hogy a világ a végsőkéig szubjektívizálható. Alkotásfilozófiai elveinek következetes végigvitele azonban a költői szubjektivitás és a megszületett vers személytelenségének kettősségét eredményezi, ami 40-es évekre tarthatatlanná vált. Ekkor a költői én létbeliségében, alkotásfilozófiai elveiben gyökeres változás megy végbe, előtérbe kerül az egyéni lét, a hangsúly az egyéni sors vállalására helyeződik át.

Lehet-e még szó ebben az új lét helyzetben dialógus létrejöttéről? Erre a kérdésre kerestem választ dolgozatomban, a Zsivago-ciklus néhány verse alapján megvizsgáltam a külső és belső világ között létrejött kapcsolatokat, s arra megállapításra jutottam, hogy ezt a kapcsolatot már nem nevezhetjük dialógusnak, a lírai én már sem az emlékezés, sem a misztikus élmény segítségével nem tud kilépni belső intim világából.

VOLLEIN JÓZSEF
(KLTE)

UNGYVÁRNÉMETI TÓTH LÁSZLÓ

Ungvárnémeti Tóth költészete egyszerre hagyományörző és újító. Felhasználta a görögös klasszicizmus tartalmi és formai kellékeit, de romantikus szubjektív vitással ömlesztette el azt. Költészete egyfajta új klasszicizmusból a romantikába; előbb jutott el a romantikához elméletileg, mint gyakorlatban. Korai halála megakadályozta elveinek teljes gyakorlati megvalósulását.

Költészetét nem a prereformkori irodalom vad- vagy oldalhajtsásként kell értelmezni, hanem egy olyan életműként, amely szervesen illeszkedik korának magyar és világirodalmába, tehát szorosan összefonódik velük. Abba az irodalmi irányzatba tartozott, amely az antikvitás eszméjét romantikus módon értelmezte át.

A magyar poézis történetében Ungvárnémeti Tóth mellett ezt a törekvést leginkább a fiatal Kölcey, Buczy Emil és Döbrentei Gábor eszmerendszere fejezte ki. A világirodalom folyamataiban hasonló irányzatot képviselt Keats, az olasz Leopardi, valamint Halderlin is. A romantikával átitatott görcsös klasszicizmus elve néla szorosan összefonódott egy sajátos nemzeti eredetiségprogrammal és a haza iránti elkötelezettségtudattal. Ez adja költészetének sajátos, egyedi ízt. Költészetének legfőbb motívumait szerves egységben kell értelmeznünk.

VRAUKÓ TAMÁS
(KLTE)
AZ ANGOL SZENVEDŐ IGESZERKEZETI MAGYAR MŰFORDÍTÁSÁNAK
STATISZTIKAI VIZSGÁLATA

Két eltérő nyelvi anyagot tartalmazó angol re-
gény - A Muxley: Pont és ellentpont, Agatha Christie:
Holttest a könyvtárszobában - eredeti-jének és magyar
fordításának párhuzamos vizsgálatával összegyűjtöttem
a szenvedő igeszerkezeteket és magyar megfelelőit.
Ezeket a vonatkozó szakirodalom megfelelő részeivel
dokumentálva és azok alapján csoportosítottam. Ezt
kiegészíttem Updike: Gyere hozzám feleségül című regé-
nyének és fordításának hasonló vizsgálatával, hogy a-
merikai anyagot is megvizsgálhassunk, valamint négy
természettudományos cikknek és fordításaiknak vizs-
gálatával, hogy a szépirodalmi szövegeken túl más stí-
lusú corpusból is merítsünk példákat.

ZÁDORI ZSOLT
(KLTE)
A GARABONCIÁS DIÁK A MAGYAR NÉPHITKUTATÁSBAN

A dolgozat főbb témakörrei:
A garabonciás kutatás eddigi eredményei Ipolyi Ar-
noldtól Cs. Pécs éváig. Az etimológia kivonatolása
Pais Dezsőtől. A kutatás problémái - a források elégte-
lensége. A garabonciás alakja, társadalmi helyzete, meg-
ítélése. Az eredet kérdésének vizsgálatában két egymás-
sal szembenálló nézőpontja a garabonciás alakjában lévő
két történeti szint összehasonlásából ered. El kell különí-
teni a "régit" és "új" típusú garabonciás diákokat. A gara-
bonciáskutatás tennivalóiról.

ZAGYVA MÁRIA
(DTF)

MAGYAR NÉPMESÉK SZÖVEGTANI ELEMZÉSE

A népmeséket jellegzetes szövegformálási módjuk különösen alkalmassá teszi szövegnyelvésszeti vizsgálatra. A szövegkohézió és a szöveggrammatika sajátos eszközei alakultak ki az évszázadok során, amíg a mesék szája-gyomány útján terjedtek. A kötött, ismétlődő nyelvi formák megkönnyítették a mesék továbbadását, megőrzését. A dolgozat Illés Gyula Hetvenhét magyar népmese című gyűj-tonéve alapján készült, tehát nem az eredeti lejegyzéseket, hanem az irodalmi igényű átdolgozást használta fel. Ebben vizsgálja a szöveg szemantikai kohéziójának nyelvi eszközeit: a cím, az indító mondat, az aktuális mondattagolás, a modalitás szerepét, a mondatok megszerkesztésének módját. Külön foglalkozik a szűkebben vett grammatikai kohézió eszközeivel, a névmásokkal, határozószókkal, névelőkkel. A népmese szerkezete című fejezetben a szegmentálás többféle lehetőségét ismerjük meg. A vizsgálódás egyik célja, hogy a szövegnyelvésszeti eredményeit hosszabb szövegek elemzésében alkalmazza. Különösen fontos feladat a szövegelemzés módszereinek fejlesztése az alsó tagozatban. Ilyen lehetőségekre hívja fel a figyelmet az utolsó fejezet.

ZIPERNOVSZKY KORNÉL
(ELTE BTK)

WALLACE STEVENS MODERN KÖLTÉSZETE MAGYARUL

- I. Wallace Stevens költészetének fogadtatása hazánkban. A fogadtatás életében, különböző nemzedékek reakciójaként és az irodalmi-kritikai hagyományban.
- II. Az életmű és értékelésének néhány kérdése. A konszensz stevensi poétika körvonaljai, alaptémái. Az ars poetikus alaptéma.
- III. Az Of Modern Poetry című vers elemzése
- IV. Stevens fogadtatásáról. A Tandori-kötet (Pasziánsz a tölgyek alatt) kérdései.
- Az Of Modern Poetry című vers Tóthfalusi- és Tandori-féle fordításainak összevetése.
- V. Értékelés és az összevetés (IV.) tanulságai.

ZÖLDHEGYI KATALIN

(DATE)

VÖRÖSMARTY: A MERENGŐHÖZ

A versnek számos megjelent értelmezése van. Az eddig megjelenteken túl azt szeretném bizonyítani, hogy a vers besorolható a Németh G. Béla által felvetett önmegszólító verstípusba.

Elemzésemben az eddig megjelent értelmezések mellett, a burkolt önmegszólító jelleg jelenlétét próbálom leírni - ezzel vállalkozva a vers egyfajta újra-értelmezésére.

A vers elemzésének eszközüül a Bernáth Árpád és Csuri Károly által kidolgozott motívum és emblémastruktúrákat feltáró módszert választottam.

A dolgozat zárórészében arra szeretnék választottni, hogy hogyan módosítja Vörösmarty képünket az önmegszólító Vörösmarty.

ZVELINHÁR BEATRIX

(DTF)

ADALÉKOK HAJDÚBÜSZÖRMÉNY HIEDELEMVILÁGÁHOZ

Témám hajdúbüszörményi hiedelemvilág. Mivel nem vagyok néprajz szakos hallgató, így nem vállalkozhatam Hajdúbüszörmény hiedelemvilágának országos, illetve nemzetközi viszonylatú elemzésére. Tehettem mindezt azért is, mert Barna Gábor "Néphit és népszokások a Hortobágy vidékén" Budapest, 1979. é. művében már a tájegységre vonatkozóan megtette azt. Tanulmányomban igyekeztem a még élő, illetve nemrég még gyakorolt hiedelmi szokásokat felgyűjteni, rendszerezni, valamint rövid, de hiteles képet adni az adatközlők társadalmi, népjelölti helyzetéről, a gyűjtés körülményeiről.

ZSADÁNYI EDIT
(KLITE)

LÉTSZEMLELET KOSZTOLÁNYI TÁRSADALMI REGÉNYEIBEN

A regényekben a jelentésrétleggek lélektani, szociológiai-történelmi és létfilozófiai síkjai konzekvensen, egymással egyensúlyban jelen vannak. E hármasszempontrendszer alapján elemzem a Pacsirtát, az Aranysárkány-t és az Édes Annát.

Zárt pszichológiai szituáció mindhárom regény kiinduló helyzete, ahol a kapcsolatok rendszere természetalkati vagy társadalmi meghatározottságok miatt olyan, hogy a benne élők elől elzárja a közös helyzet elfogadásában való feloldódást. Szerepekben léteznek, mely eltkarja a viszonyukból adódó helyzet elviselehetlenségét.

A társadalmi szféráról is fokozatosan kiderül, hogy ugyanolyan torz, mint a lélektani, csak jobban mtkódnék azok a mechanizmusok, amelyek elfedik az élet sivárságát. Csak az átéltség szintje különbözt az egyes embertípusoknál.

A pszichológiai és szociológiai szféra a modellje az ember othonatalanságának a létben, mivel nincs a regényekben egy eszmei szint, a jelenségeknek nincs a vegetativitáson túlmutató dimenziója. Az ilyen közegben adódó konfliktusok abnormális módon felnagyulnak, betöltik az egész létet, a kitörés ugyanolyan reménytelen, mint maga a létezés.

Az intézménynevek rövidítései
feloldása

ACSJTIF	= Apáczai Csere János Tanítóképző Főiskola (Győr)
BOTIF	= Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola (Szombathely)
BGYTF	= Bessenyei György Tanárképző Főiskola (Nyíregyháza)
BPTF	= Budapesti Tanítóképző Főiskola (Budapest)
DIF	= Debreceeni Tanítóképző Főiskola (Debrecen)
ELTE ÁITK	= Eötvös Loránd Tudományegyetem Általános Iskolai Tanárképző Kar (Budapest)
ELITE BTK	= Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar (Budapest)
HSMTF	= Ho Si Minh Tanárképző Főiskola (Eger)
JATE	= József Attila Tudományegyetem (Szeged)
JGYTF	= Juhász Gyula Tanárképző Főiskola (Szeged)
JPTE	= Janus Pannonius Tudományegyetem (Pécs)
KLKF	= Kossuth Lajos Katonai Főiskola (Szentendre)
KTF	= Kaposvári Tanítóképző Főiskola (Kaposvár)
KLTE	= Kossuth Lajos Tudományegyetem (Debrecen)
SCTF	= Sárospataki Comenius Tanítóképző Főiskola (Sárospatak)

A118150